

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU
XII KOOSSEISU 61. ISTUNGJÄRK
20.–23. jaanuar 1992

Sisukord

ESIMENE ISTUNG, 20. jaanuar 1992.....	3
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti NSV kohalike rahvasaadikute nõukogude valimisseaduse § 22 5. lõike muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine	6
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatustest Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Julgeolekuteenistuse moodustamise kohta" eelnõu esimene lugemine.....	7
Korruptsiooni vältimise abinõude kohta ametiisikute osalemisel ettevõtluses	17
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühtse kriisikomisjoni moodustamise kohta	18
Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse ""Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse" kehtestamise kohta" eelnõu teise lugemise jätkamine.....	23
TEINE ISTUNG, 21. jaanuar 1992	40
Päevakorralised avaldused	40
Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta.....	45
KOLMAS ISTUNG, 22. jaanuar 1992	62
Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine.....	69
Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumile raha eraldamise kohta	102
E. Savisaare avaldus valitsuse errumineku kohta.....	104
Eesti Vabariigi valuutareservi kohta	109
Eesti Vabariigi seaduse "Munitsipaliseerimisega ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra kohta" eelnõu esimene lugemine	120
Eesti Vabariigi Valitsuse 1992. aasta 6. jaanuari määrusest "Sõidusoodustuste kohta vabariigi ühistranspordis"	124
Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemkohtu koosseisus	129

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 61. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG, 20. jaanuar 1992

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Alustame 61. istungjärku. Kohaloleku kontroll. Kohal on 80 rahvasaadikut.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Vastavalt meie eelnevale kokkuleppele ja reglemendile annab vabariigi valitsus üle ühe seadusandliku akti eelnõu. Palun kõnetooli proua Krista Kilveti.

K. Kilvet

Lugupeetud juhatus, austatud Ülemnõukogu liikmed! Kõigepealt lubatagu mul ette lugeda vabariigi valitsuse esimehe allkirjaga kiri Ülemnõukogule:

"Eesti Vabariigi Valitsus informeerib Eesti Vabariigi Ülemnõukogu käesolevaga sellest, et kuni majandusliku eriolukorra rakendamise korra väljatöötamiseni ning vastuvõtmiseni Ülemnõukogus ei ole majandusliku eriolukorra kehtestamine vabariigis põhimõtteliselt võimalik. Kuivõrd vastavalt Ülemnõukogu 1992. aasta 16. jaanuari otsusele peaks selle korra välja töötama Ülemnõukogu ja valitsuse ühine kriisikomisjon, siis palume teid rakendada abinõusid kriisikomisjoni Ülemnõukogu-poolse osa kiireks formeerimiseks. Informeerime teid veel kord ka sellest, et Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kuuluvad sellesse komisjoni valitsuse esimees Edgar Savisaar ning ministrid Rein Miller, Tiit Vähi ja Harri Õunapuu.

Eesti Vabariigi Valitsus peab majandusliku eriolukorra tegelikku väljakuulutamist võimalikuks nädala jooksul pärast kriisikomisjoni töö algust ning majandusliku eriolukorra rakendamise korra kehtestamist Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt."

Lisaks sellele lubage mul üle anda ka otsuseprojekt, mille palume võtta aluseks selle probleemi lahendamisel. See otsuseprojekt puudutab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühise kriisikomisjoni moodustamist. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mulle tundub, et juhtivkomisjon peaks olema eelarve-majanduskomisjon. Kalju Koha ei ole nõus, pakub juhatust. Jääb juhatus. Juhatus võtab enda peale ettepaneku tegemise, kas täiendada päevakorda või mitte.

Kõigepealt ma teen teatavaks, kuidas me täna peaksime kujundama seisukoha päevakorra projekti suhtes. Menetluses olevates küsimustes tõenäoliselt jääb kõik vanaviisi, siin kahjuks muudatusi ette näha ei ole. Kahjuks seepärast, et väga paljud küsimused on pikka aega olnud menetluses. Kolm punkti pakub juhatus täiskogule kinnitamiseks, ma ei hakka neid ette lugema. Teil kõigil on kirjalikud projektid käes. 10. päevakorrapunkti kohta, mis sisaldab rahva-keskfraktsiooni poolt esitatud seaduseelnõu Eesti Kaubandus-Tööstuskojast on juhatus öelnud oma seisukoha, mille ta palub täiskogul kinnitada. Nimelt on ettepanek arutada seda mitte 61., vaid 65. istungjärgul. Kui me otsustamise faasi jõuame, siis ma tutvustan teid täpsemalt

lähteandmetega, ja päevakord ise, nagu te näete, on 23-punktiline. Kui 10. punkt peaks välja langema, siis on päevakord 22-punktiline.

Selles päevakorra projektis on väga tähtsad küsimused ning eelnevalt on mul teile võimalus teatada, et meil on 8 kiireloomulist küsimust juba arutusel komisjonides. Nendest vähemasti poolte kohta on komisjonid juba oma otsused esitanud, kus nad teevad ettepanekuid päevakorda täiendada. Teiste kohta laekuvad need otsused õige pea. Ja täna tuli veel juurde üks kiireloomuline küsimus, mida ka juhatus kohustub läbi vaatama võimalikult kiiresti, võib-olla isegi täna vaheajal.

Nii et kui me oleme täna päevakorra kinnitanud, asume kohe läbi vaatama komisjonide taotlusi täiendada päevakorda kiireloomuliste küsimustega. Võimalikud variandid võiksid olla alljärgnevad.

Kõige kauem on oma järke oodanud üks kiireloomuline küsimus, mis käsitleb Eesti NSV kohalike rahvasaadikute nõukogude valimisseaduse ühe paragrahvi muutmist. Sellega ei ole ka käesolevaks hetkeks kõik veel korras. Ettekandja on olemas, aga teesid vajavad täpsustamist ja on võimalik, et me ei paku seda esimese küsimusena. Kuid iga asi tuleb omal ajal ja nüüd, kolleegid, asugem läbi vaatama päevakorra projekti.

Nagu öeldud, jäävad menetluses olevad päevakorraküsimused praegu muutuseta, kommentaari ma selle kohta andsin. Küll aga on täiskogul vaja võtta seisukoht juhatuse kolme otsuse kohta. Võtke palun ette tabel, milles on kirjas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatusele esitatud seaduseelnõud ja muud aktid. 1. punkt käsitleb lastetoetusseaduse eelnõu koos rakendusotsuse projektiga. Seda küsimust arutati juhatuse istungil. Me otsustasime määrata juhtivkomisjoniks sotsiaalkomisjoni ja arutada seda päevakorraküsimust 62. istungjärgul. Täiskogu peab selle otsuse kinnitama. Viime läbi veel ühe kohaloleku kontrolli. Siis tuleb üks voor hääletusi, vahepeal me kohaloleku kontrolli ei tee. Kohal on 81 saadikut, puudub 22.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on juhatuse ettepaneku poolt, et lastetoetusseadus koos rakendusotsusega tuleks arutusele 62. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 69 saadikut, vastu ja erapooletu ei ole keegi. Otsus on kinnitatud.

Juhatus teine otsus käsitleb 1992. aasta immigratsioonikvoodi projekti. Ettepanek on ka seda arutada 62. istungjärgul. Juhtivkomisjon on eelarve-majanduskomisjon.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on juhatuse teise otsuse kinnitamise poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 66 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 rahvasaadik on erapooletu. Juhatus teine otsus on kinnitatud.

Juhatus kolmas otsus langetati seaduseelnõu kohta, mis käsitleb piirituse ja veinide aktsiisimaksu. Otsustati, et arvamuse eelnõu kohta esitab Ülemnõukogule eelarve-majanduskomisjon 62. istungjärgul.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on juhatuse kolmanda otsuse kinnitamise poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid on 3. Juhatus kolmas otsus on kinnitatud.

Palun võtame nüüd ette päevakorra projekti tervikuna ja tuleme 10. päevakorrapunkti juurde, mis sisaldab rahva-keskfraktsiooni poolt esitatud seaduseelnõu Eesti Kaubandus-Tööstuskoja kohta.

Seda küsimust on arutatud eelarve-majanduskomisjonis ja juhatuses. Eelarve-majanduskomisjon teeb ettepaneku võtta eelnõu 65. istungjärgu päevakorda ning jätta see seniks menetlusse. See toiming on kooskõlastatud rahva-keskfraktsiooni esindaja härra Juntiga. Täiskogu peab selle kinnitama.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et rahva-keskfraktsiooni poolt esitatud seaduse "Eesti Kaubandus-Tööstuskoja kohta" eelnõu tuleks arutusele 65. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, 1 on vastu, 2 jäid erapooletuks. Eelarve-majanduskomisjoni ja juhatuse otsus on kinnitatud.

Kolleegid, nüüd hääletame päevakorda tervikuna. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja! Eelmisel nädalal, kui härra Miller võttis tagasi eelarve projekti, lubas ta sel nädalal esitada rahandusministeeriumi ja valitsuse nägemuse eelarve kohta kas üheks kuuks või üheks kvartaliks. Arvatavasti ei ole meil põhjust seda ettepanekut ignoreerida, vaid vaja on just nõuda valitsuselt seisukohta ja juba sel nädalal. Vastasel korral võidakse Ülemnõukogu taas süüdistada selles, et ta ei ole eelarvet arutanud või seda kinnitanud. Ma tänan!

Juhataja

Suur tänu! Töö korras oleme asjaolusid niipalju selgitanud, et praeguste andmete järgi annab valitsus need eelarvet käsitlevad eelnõud üle kolmapäeval. Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker! Mul on küsimus seoses sellega, et möödunud istungjärgul ei suudetud plenaaristungil komisjoni kinnitada. Täna rääkis sellest valitsuse esindaja.

Mis saab sellest küsimusest edasi? Päevakorras seda ei ole. Tänan vastuse eest!

Juhataja

Formaalselt ei läbitud komisjoni moodustamisel eelmise istungjärgu viimasel istungil kõiki neid bürokraatlikke nõudeid, mida reglement ette näeb. Kuid seda päevakorrapunkti ikkagi käsitleti. Kahjuks ei võtnud täiskogu vastu otsust, mistõttu see punkt päevakorrast välja langes. Nagu te kõik võisite veenduda, esitas valitsus täna enne istungi algust selle uuesti kiireloomulisena. Juhatus langetab veel täna selle eelnõu kohta otsuse, kas lülitada seda päevakorda või mitte. Edasi jätkub kõik vastavalt reglemendile.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 61. istungjärgu päevakord? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid on ka 1. Päevakord on kinnitatud.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti NSV kohalike rahvasaadikute nõukogude valimisseaduse § 22 5. lõike muutmise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Kolleegid, me peame hakkama langetama otsuseid, kas me soovime kinnitatud päevakorda täiendada kiireloomuliste küsimustega. Kõigepealt selgitame välja, kuidas on täiskogu häälestatud esimese pakutava küsimuse suhtes. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium esitas taotluse täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi seaduse vastuvõtmist Eesti NSV kohalike rahvasaadikute nõukogude valimisseaduse 22. paragrahvi 5. lõike muutmise kohta. Juhtivkomisjon on õiguskomisjon. Ta on küsimust arutanud ja toetab selle võtmist istungjärgu päevakorda. Tegemist on nimelt seadusega ja me arutame seda päevakorda võtmise korral vastavalt reglemendi 16. paragrahvile. Teil peaks olema käes nii õiguskomisjoni ettepanek kui ka presiidiumi otsus, samuti seaduseelnõu. Me teeme nüüd uue kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada 61. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi seaduse "Eesti NSV kohalike rahvasaadikute nõukogude valimisseaduse teatud sätete muutmise kohta" eelnõu? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 3 jäid erapooletuks. Päevakorda täiendatakse.

Kolleegid, härra Käbin on presiidiumi esindav ettekandja. Palun härra Käbini kõnetooli.

T. Käbin

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Vastavalt kohalikel omavalitsustelt tulnud ettepanekutele arutas Ülemnõukogu Presiidium kohalike nõukogude valimisseaduse muutmise küsimust. Milles on probleem? Seaduse 22. paragrahvi 5. lõige kõlab praegu järgmiselt: "Üks valimiskomisjoni liige võidakse komisjoni otsuse alusel vabastada valimiste korraldamise ajaks töö- või ametikohustuste täitmisest keskmise palga säilitamisega valimiste korraldamiseks eraldatavast rahast." Probleem on selles, et teatavasti on valimiste läbiviimine küllaltki tülikas, aeganõudev töö. Kui on võimalik vabastada üksainus valimiskomisjoni liige ja ülejäänud täidavad komisjoni ülesandeid oma põhitöö kõrvalt, on raske valimisi vajalikul tasemel ette valmistada ja läbi viia. Sellega seoses pöördusidki mõned valimiste territoriaalkomisjonid ning kohalikud omavalitsused Ülemnõukogu Presiidiumi poole ettepanekuga võimaldada vabastada ametiülesannete täitmisest valimiste ettevalmistamise ajaks rohkem kui üks valimiskomisjoni liige. Presiidium arutas seda küsimust ja tegi ettepaneku asendada kohalike nõukogude valimisseaduse 22. paragrahvi 5 lõikes sõnad "üks valimiskomisjoni liige" sõnadega "kuni viis valimiskomisjoni liiget", mis realses elus tähendaks vabastamist vastavalt kohalikele vajadustele. Nagu lugupeetud juhataja mainis, on õiguskomisjon selle ettepanekuga tutvunud ja teeb omakorda ettepaneku võtta see küsimus arutusele. Seega teen Ülemnõukogu Presiidiumi nimel ettepaneku muuta kohalike nõukogude valimisseaduse 22. paragrahvi 5. lõiget.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et on ka küsimusi. Alar Maarend.

A. Maarend

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja ja ettekandja! Kui palju selline otsus ka maksma võib minna ja mismoodi on plaanis edaspidi hakata arutama keskmist palka? Suur osa inimesi hakkab meil töötama ning töötab juba praegu eraettevõtetes ja taludes, eriti maapiirkondades. Nende puhul on küllaltki keeruline välja tuua keskmist kuupalka. Kas me ei peaks määratlema kuidagi teisiti? Tänan!

T. Käbin

Seetõttu tuleb kiirustada, et juba lähemal ajal, veebruarikuus, toimuvad valimised Jõhvis. Korraldusteks kohalike omavalitsuste esinduskogude valimisteks peaks aga minu arvates valmis saama uus valimisseadus. Kuidas siis asi lahendatakse, ma ei oska ette öelda, kuid ilmselt nii, nagu elunõuded ette näevad. Nii et praegu ainult mõnes piirkonnas korraldatavad valimised eriti kalliks ei tohiks minna. Mis puutub keskmise töötasu arvestamisse, siis selle kohta kehtivad vastavad erijuhendid. Ma ei ole finantsist. Arvatavasti tuleb nii talitada, nagu kord ette näeb. Ja teiselt poolt ma ei usu või ei tahaks uskuda, et n.-ö. eraettevõtja, olgu ta siis talupidaja või mingi äriomanik, hakkab tegutsema valimiskomisjonis. Kui aga nii juhtub, siis kindlasti tuleb ka temale hüvitust maksta. Uus valimisseadus lahendab muidugi komplekselt need probleemid.

Juhataja

Suur tänu, härra Käbin! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, nagu öeldud, me käsitleme seda päevakorrapunkti vastavalt §-le 16. See on kiireloomulise seaduseelnõu arutamine ja praegu toimub esimene lugemine. Kas Tõnu Anton soovib sõna või esitab õiguskomisjoni seisukoha? Õiguskomisjoni seisukoha. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon arutas meile väljajagatud seaduseelnõu 17. detsembri istungil ja leidis, et eelnõu on korrektne ja soovib selle vastu võtta. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Avan läbirääkimised. Kas täiskogu soovib pidada läbirääkimisi? Ei soovi. Kolleegid, kui te soovite parandusettepanekuid teha, siis vastavalt reglemendile esitage need 24 tunni jooksul juhtivkomisjonile. Kas loeme esimese lugemise lõppenuks? Loeme lõppenuks. Esimene lugemine on lõpetatud. Teine lugemine on järgmisel istungjärgul või teatud erandjuhtudel ka sellel istungjärgul.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatustest Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Julgeolekuteenistuse moodustamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Rahvasaadik Hillar Eller esitas taotluse täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb seaduseelnõu, millega tahetakse teha muudatusi Eesti

Vabariigi politseiseaduses. Siia juurde käib ka otsuse "Eesti Vabariigi Julgeolekupolitsei ja Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta" projekt. Seda küsimust on arutatud õiguskomisjonis. Õiguskomisjon teeb ettepaneku võtta see küsimus täiendavalt päevakorda. Täiskogu peab langetama otsuse.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 27. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mille on esitanud rahvasaadik Hillar Eller ja mis käsitleb muudatusi Eesti Vabariigi politseiseaduses ning otsust eriteenistuse ja julgeolekupolitsei kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 34 rahvasaadikut, vastu hääletanuid ja erapooletuid ei ole. Päevakord täiendatakse.

Nagu öeldud, kolleegid, tegemist on ühe seaduse muudatusega, mille esimene lugemine praegu algab. Ettekandest kuuleme, kas me läbirääkimistel käsitleme ka otsuseprojekti. Palun kõnetooli härra Elleri.

H. Eller

Lugupeetud juhatus, lugupeetud kolleegid! Julgeolekupolitseiga seonduva küsimuse arutamine Ülemnõukogus on teatud mõttes keeruline ja nimelt seepärast, et on seotud politseiseadusega. Seetõttu, kui te lubate, tutvustan ma teid kõigepealt otsuseprojektiga Eesti Vabariigi Julgeolekupolitsei ja Eesti Vabariigi Eriteenistuse moodustamise kohta, mille alusel tuleb teha muudatusi politseiseaduses. Kui Ülemnõukogu ei pea vajalikuks vastu võtta otsust, kuna see on otseselt seotud seaduseelnõuga, siis ei ole vaja teha ka muudatusi politseiseaduses. Nii et need 2 dokumenti on omavahel niivõrd seotud, et põhimõtteline otsustus tuleb teha eelkõige Ülemnõukogu otsuse kohta ja hiljem juba otsustada ka muudatuste üle politseiseaduses.

Miks tekkis mul mõte ja vajadus tulla välja sellise seaduseelnõuga ning samuti otsuseprojektiga julgeolekupolitsei ja eriteenistuse moodustamise kohta? Selle küsimusega olen tegelnud juba üle 3 kuu ja ajendi andis see, et Ülemnõukogu moodustas erikomisjoni, uurimaks juurdlusbüroo moodustamise asjaolusid. Kuna need probleemid, mis olid seotud juurdlusbürooga, ei jõudnud oma loogilise lahenduseni, jäi valitsuse moodustatud eriteenistus poollegaalsesse olukorda ning selle baasil ei saanud luua julgeolekuteenistust. Niisiis valmistasime koos praktikute ja teadlastega ette otsuseprojekti ja seaduseelnõu.

Milles on nende dokumentide sisu? Kõigepealt me leidsime, et praeguses politseiseaduses on üksus, kes peaks tegelema nende küsimustega, mis on seotud meie vabariigi julgeolekuga. See on kaitsepolitsei kui politsei struktuuriüksus. Kuna aga politseiseaduse vastuvõtmise ajal tegutses meie riigis ka teine legaalne organisatsioon – KGB –, siis ei saanud kaitsepolitsei pärast politseiseaduse vastuvõtmist tegelda kõigi nende probleemidega, millega peaks tegelema julgeolekuteenistus. Nüüd on olukord muutunud ja KGB likvideeritud, kuid politseiseaduses meie kaitsepolitseile antud ülesanded ei ole piisavad selleks, et tagada riigi sisejulgeolekut. Seepärast otsustasime tuua Ülemnõukogu ette eelmainitud 2 dokumenti.

Tutvustan lühidalt nende dokumentide sisu. Kõigepealt otsusest. On ettepanek reorganiseerida kuni Eesti Vabariigi põhiseaduse jõustumiseni Eesti Vabariigi sisejulgeoleku tagamiseks ning vabariigi juhtkonna regulaarseks ja operatiivseks informeerimiseks Eesti Vabariigi Riikliku Politseiameti kaitsepolitsei Eesti Vabariigi Kaitseõukogu alluvuses tegutsevaks Eesti Vabariigi Julgeolekupolitseiks. Tema ülesanneteks jääksid Eesti omariikluse ning kodanike põhiõiguste ja vabaduste kaitse, vastuluure teostamine, riigi teadus- ja tehnoloogiasaladuste

kaitse, võitlus rahvusvahelise kuritegevusega, terrorismi, korrupsiooni ja salakaubaveoga. Nende funktsioonide täitmiseks peaks sellele ametkonnale andma samasugused ülesanded ja volitused, mis on antud politseiametile.

Paljudel saadikutel võib-olla tekib kartus, et julgeolekupolitsei ja ka eriteenistus, millest on juttu selles eelnõus, võivad väljuda Ülemnõukogu ja valitsuse kontrolli alt, nagu meie idanaabri ja ka Eesti NSV kurvad kogemused on näidanud.

KGB oli tegelikult üle kõige ja teostas oma iseseisvat poliitikat. Et Eesti Vabariigis nii ei juhtuks, on otsuseprojekti võetud vastavad garantiid. Nimelt on otsuseprojekti §-s 6 sätestatud, et operatiiv-tehnilisi erimeetmeid võib julgeolekupolitsei rakendada vaid Eesti Vabariigi Ülemkohtu esimehe või tema poolt selleks volitatud Ülemkohtu liikme kirjalikul nõusolekul. Julgeolekupolitsei ja eriteenistuse ametnikud ei osale poliitiliste erakondade ja liikumiste tegevuses. §-s 8 sätestatakse parlamendi kontroll. Nimelt teeme ettepaneku moodustada eriteenistuse ja julgeolekupolitsei tegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks viieliikmeline Ülemnõukogu kontrollkomisjon, mille koosseisu kinnitab Ülemnõukogu ja seal oleks kaks esindajat õiguskomisjonist ning kaks esindajat riigikaitsekomisjonist. Valitsust esindaks kontrollkomisjonis justiitsminister. Kontrollkomisjoni liikmed annavad kirjaliku kohustuse mitte avalikustada neile ametialaselt teatavaks saanud salajast informatsiooni. Samuti on garantiiks see, et julgeolekuteenistuse peadirektori kinnitab ametisse Ülemnõukogu. Eelnõus määratakse kindlaks, et eriteenistuse ja julgeolekupolitsei põhimäärus kinnitatakse nii Kaitse- ja Julgeolekukogus kui ka Ülemnõukogu kontrollkomisjonis. §-s 11 on kirjas ettepanekud valitsusele, et loodav julgeolekupolitsei saaks kasutada neid tehnilisi vahendeid ja ruume, mis olid senise KGB käsutuses ja on praeguseks üle antud Eesti Vabariigi Valitsusele.

Otsuseprojekt ja seaduseelnõu olid arutusel ka õiguskomisjoni koosolekul, millest võtsid osa valitsuse esindajad: siseminister Olev Laanjärv ja riigiminister Raivo Vare. Olev Laanjärv toetas nii otsuseprojekti kui ka seaduseelnõu täielikult. Raivo Varel oli eriarvamus otsuseprojekti p. 1 kohta, mille kohaselt julgeolekupolitsei allutatakse Eesti Vabariigi Kaitse- ja Julgeolekukogule. Võib-olla see ongi põhjus, miks need küsimused seni ei ole tulnud arutusele Ülemnõukogus, kuid praegu on aeg nii kaugel, et me peame otsustama selle organisatsiooni loomise küsimuse. Minule teadaoleva informatsiooni kohaselt tegutsevad praegu juba paljude välisriikide luurealad Eestis täiesti vabalt ja karistamatult. Samuti on meil küllalt probleeme korrupsiooni, salakaubaveo ja teiste nähtustega, mille tõkestamiseks peaksime looma uue ametkonna.

Kui Ülemnõukogu võtab selle otsuseprojekti vastu, siis on ettepanek vastu võtta ka seaduseelnõu, milles tehakse muudatused politseiseaduses, kust viiakse kaitsepolitsei funktsioonid ja volitused välja. Lõpetuseks ma paluksin Ülemnõukogu liikmetel sellele küsimusele tõsiselt tähelepanu pöörata, sest aeg on otsustada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Eller! Kolleegid, me peame läbirääkimisi otsuseprojekti üle ja kui täiskogu võtab otsuse vastu, siis on loogiline arvata, et ka politseiseaduses tuleb muudatus teha. Küsimused ettekandjale. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleeg Eller! Kas mõte on liikunud juba ka selles suunas, missugune võiks olla tolle julgeolekupolitsei struktuur tulevikus? Kui palju seal inimesi töötab ja kui palju see kõik maksma läheb? Kas peaks selle aasta eelarvesse planeerima teatud summad või võetakse need praeguse politsei eelarvest? Aitäh!

H. Eller

Julgeolekupolitsei struktuuri küsimused on olnud minul isiklikult arutusel riigiminister Raivo Varega.

Isikkoosseisu kohta meil praegu täpseid andmeid ei ole. Ma arvan, et julgeolekupolitsei loomise aastal võiks selles olla 40–50 inimest. Minu teada ei ole praegu kaitsepolitseis kõik ametikohad komplekteeritud, kuid seal peaks olema 30–40 ametikohta. Täiendavaid vahendeid aga oleks tõesti vaja, sest ma tean, et KGB-lt ülevõetud operatiivtehnika on praegu küll konserveeritud, kuid liiklusvahendeid, ruume ja muud vara on juba jagatud teistele ametkondadele. Kui me nüüd veel selle asja arutamisel viivitame, siis võib juhtuda, et kui ükskord julgeolekupolitseid looma hakkame, ei ole talle materiaalsetest väärtustest enam midagi üle anda.

Juhataja

Suur tänu! Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud härra Eller! Mind huvitavad kaks küsimust. 1. punkt käsitleb laiendatud alluvust Kaitsenõukogule. Aga kui näiteks mõnd rahvusvahelise terrorismi või narkobisnisega seotud asjaolu teavad rohkem kui kaks inimest, siis väikese Eesti oludes ei ole see enam saladus. Kas poleks kergem allutada julgeolekuteenistus ainult vabariigi peaministrile või ainult presidendile? Kas see teenistus hakkab tulevikus kuuluma Interpoli, et võidelda narkobisnise, terrorismi ja rahvusvahelise kuritegevuse vastu? Tänan!

H. Eller

Alluvuse küsimus on tõepoolest keeruline. On kahesuguseid seisukohti. Ühed arvavad, et julgeolekupolitsei peaks olema allutatud peaministrile, teised jälle leiavad, et ta peaks olema allutatud Ülemnõukogu esimehele. Ma olen nendes küsimustes konsulteerinud vabariigi tippjuhtide Arnold Rüütli, Edgar Savisaare ja Ülo Nugisega. Üksmeelt ei ole olnud. Kuid just see, kuidas me arutasime KGB küsimust ja juurdlusbüroo moodustamist siin saalis, viis mind järeldusele, et praegusel segasel ajal peaks julgeolekuküsimustega tegelema kollegiaalne organ, niisiis Kaitsenõukogu, kuhu kuuluvad ainult kolm isikut: Ülemnõukogu esimees, peaminister ja Ülemnõukogu juhataja. Nad saaksid esmast informatsiooni riigis toimuvast. Kuid pärast põhiseaduse vastuvõtmist peaks julgeolekuteenistus jääma selle isiku alluvusse, kes hakkab tegelema vabariigi sise- ja väliskaitse küsimustega. Nii et kui põhiseadus vastu võetakse, siis peaksid kõik asjad lahenema.

Praegu käivad Interpoliga läbirääkimised ja me soovime selle liikmeks astuda, kuid praktiliselt ei ole veel lahendusteni jõutud. Minu meelest laheneks asi siis, kui julgeolekupolitsei on moodustatud.

Juhataja

Suur tänu! Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud eeskõneleja! Ma tahaksin veel kord sama küsimuse juurde tagasi tulla ja välja öelda oma kahtlused. Allumine kollektiivsele organile tähendab minu meelest allumist mitte kellelegi. Kõne alla tuleks see juhul, kui Kaitsenõukogu koosseisu kuuluks ka julgeolekuteenistuse pealik.

Te rääkisite parlamendi kontrollist, 5-liikmelisest kontrollkomisjonist. Kas parlamendi kontroll tõesti laieneb ka Kaitsenõukogule? Kontrollida on ju vaja käsuandjat, mitte käsutäitjat. Aitäh!

H. Eller

Alustan viimasest küsimusest. Tõepoolest, selle asja ettevalmistamise käigus meil sellist küsimust üldse päevakorralt ei kerkinud. Parlament on moodustanud nii Kaitsenõukogu kui ka kontrollkomisjoni. Tähendab, asjasse puudutavatesse küsimustesse saaks tõenäoliselt sekkuda ka parlamendi komisjon. Ta võiks nõuda selgitust, miks üks või teine probleem just nii, aga mitte teisiti lahendatakse. Maailmapraktikas kasutatakse seda palju. Ameerikas käivad ministrid ja teised ametiisikud niisugusest komisjonist läbi. Meil peaks ka see praktika välja kujunema.

Mis puutub küsimuse esimesse poolesse, siis arvan, et põhiküsimustes on Kaitsenõukogu siiski see organ, kes praegu suudab poliitilist tasakaalu säilitada. Oktoobrikuus juurdlubüroo küsimuse arutamisel kardeti ja kardetakse ka praegu siin saalis, et kui julgeolekupolitsei on ühe või teise poliitiku otseses alluvuses, siis meie nõrga demokraatia juures võidakse seda ära kasutada poliitilistel eesmärkidel ja poliitilises võitluses. Aga kui ta allub Kaitsenõukogule, siis on see välistatud.

Juhataja

Suur tänu! Priidu Priks.

P. Priks

Aitäh, härra spiiker! Lugupeetud ettekandja! Kui mind mälu ei peta, siis Kaitsenõukogu loodi aasta tagasi hästi äreval ajal. Ülemnõukogu Presiidiumi otsuses oli minu arust kirjas, et ta tegutseb ainult eriolukorras, kui riiki ähvardab mingi oht. Mina saan sellest aru, et normaalsete tingimuste puhul see Kaitsenõukogu nagu ei peakski funktsioneerima. Võib-olla ma eksin.

Teine küsimus. Otsuseprojektis on öeldud, et materiaal-tehnilise varustamise ja finantseerimise peab heaks kiitma Eesti Vabariigi Kaitsenõukogu ja Ülemnõukogu kontrollkomisjon. Milleks on spetsiaalselt rõhutatud, et just need kaks organit peavad nimetatud asju üle vaatama?

H. Eller

Ma alustan jälle viimasest küsimusest. Mujal demokraatlikes riikides on samuti, et teatud organisatsioonide tegevust kontrollib parlament just eelarve kaudu. Julgeolekupolitsei eelarve läbivaatamisel on juba eelnevalt võimalik lahendada teatud probleeme, mis suunas see ametkond tööle hakkab. Niisugune kontroll aitab garanteerida, et julgeolekupolitsei liialt

ülekaite ei läheks. Mis puutub Kaitsenõukogusse, siis minu mälu järgi sai ta volitused siiski Ülemnõukogu täiskogult, mitte Ülemnõukogu Presiidiumilt. See organ moodustati tõepoolest jaanuarikuus ja me laiendasime ja pikendasime tema volitusi septembrikuus. Me tegime Kaitsenõukogule ülesandeks tegelda riigikaitseküsimustega ja kaitsekontseptsiooni väljatöötamisega ning see oli vististi 5. septembri otsus. Nii et seal on detailselt kirjas, mida ta võib teha ja mida ta on õigustatud tegema. Seega on tema volitused täies jõus ja valitsus on neid ka aktsepteerinud.

Juhataja

Suur tänu! Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Möödunud sügisel lõi laineid nn. juurdlusbüroo küsimus. Sellega ühenduses on mul kaks küsimust. Esiteks, mis osas oli tookordne samm praegusega teoreetiliselt vastuolus? Ja teine küsimus. Mida kasulikku või õpetlikku andis see esimene katse praeguse otsuse tegemiseks? Aitäh!

H. Eller

Tõepoolest, politseiseaduse valmistasime ette üleminekuperioodi alguses ja siis me ei näidud ette kõiki neid valdkondi, millega peavad tegelema meie politsei struktuuriüksused. Ma enne viitasin sellele, et paralleelselt tegutses KGB, kes oli võtnud meie vabariigis teatud kaitsefunktsioonid enda peale. Eriteenistus kui selline moodustati vabariigi tippjuhtide, samuti tähtsate väliskülaliste kaitsmiseks ja nende julgeoleku tagamiseks. Augustikuu kriisiolukorras otsustas valitsus moodustada eriteenistuse baasil niisuguse üksuse, kes hakkaks asendama julgeolekupolitsei. See aga ei olnud vastavuses politseiseadusega, mis näeb ette, et kõigepealt vastutab poliitika- ja riigitegelaste ohutuse eest kaitsepolitsei. Ei loodav juurdlusbüroo ega ka eriteenistus olnud seaduslikult fikseeritud. Selleks oleks tulnud esitada Ülemnõukogule vastav seaduseelnõu, teha muudatused politseiseaduses ja seadustada see organisatsioon. Kuna seda ei tehtud, tekkis küsimuse ümber ažiotaaz. Ajakirjanduse kaudu te ilmselt teate, et see ei parandanud politseitööd, vaid isegi takistas seda. Seetõttu on vaja julgeolekuteenistust seadustada ja praegu katsumegi need asjad kõik paika panna.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja! Teie ettekandes oli julgeolekupolitsei kohta teatud vasturääkivusi. Nimelt varem oli julgeolekupolitsei Eestis osa luure ja vastuluure süsteemist. Korruptsiooniga on tegelnud hoopis majanduskuritegevusega võitlev politsei. Need on hoopis eri asjad. Milline on õige asja tuum? Aitäh!

H. Eller

Paragrahvis 3 toodud funktsioonid on küllalt laialdased ja siin on kasutatud maailmapraktikat. Ka teistes riikides võitleb salapolitsei just korruptsiooni, salakaubaveo ja narkootikumidega

kaubitsemise vastu. Meil tuleks samuti järgida rahvusvahelist standardit. Korruptsiooniga peaks julgeolekupolitsei tegelema veel seepärast, et on vaja kontrollida ka politseiametnikke selles suhtes, kas nad töötavad vastavalt seadusandlusele.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim.

J. Liim

Austatud ettekandja! Minu küsimus puudutab kontrollkomisjoni liikme vaikimisallkirja, mis lõpeb sõnadega "mitte avalikustada neile ametialaselt teatavaks saanud salajast informatsiooni". Kui kontrollkomisjoni kuuluv isik saab teada julgeolekupolitsei või selle organisatsiooni üksikisikute teatud tegevusest, mis otseselt kahjustab Eesti Vabariiki, siis kuidas ta peaks toimima, kas vastavalt allkirjale vaikima või info avalikustama? Ja kui näiteks mõni uudishimulik ajakirjanik täiesti iseseisvalt hangib ja avalikustab salainfo, siis mida kavatsete teha temaga? Mujal maailmas ajakirjanikku ei karistata, kui ta on iseseisvalt salainfo hankinud. Tänan!

H. Eller

Minu seisukoht on selline, et julgeolekuküsimused on niivõrd tähtsad, et seda infot ei tarvitseks meie riigijuhtidel tõesti lugeda ainult ajalehtedest. Nüüd vaikimisallkirjast. Kuidas saab kontrollkomisjoni liige tõkestada ebaseaduslikku tegevust, kui ta ei tohi avalikustada ametialast informatsiooni julgeolekupolitsei tegevusest? Mina leian, et ei maksa sellest punktist tonti teha. Komisjoni liikmed teavad, et komisjon allub Kaitsenõukogule, kus on meie riigi tippjuhid. Neile on riiki ohustavast tegevusest siiski vaja ette kanda. Ajakirjandusele tõepoolest ei tarvitse neid andmeid anda, eriti niisuguses õrna demokraatiaga riigis, nagu Eesti praegu on.

Mida teha ajakirjanikuga, kes iseseisvalt hangib ja avalikustab salainfo? Seda ma ei oska praegu öelda, ajakirjandusseadust meil ei ole. Aga kui ta on selle hankinud, küllap siis julgeolekupolitsei annab meile informatsiooni, kuidas võis tekkida leke. Kui see tuli komisjonist, siis nähtavasti kaasneb sellega mingisugune vastutus. Ma tean, et valitsusel on ette valmistatud riigiteenistuja seadus, kus tõenäoliselt on ette nähtud sanktsioonid niisuguse tegevuse puhul, mis ei ole vastavuses riigiteenistuses olijate kohustustega. Tõenäoliselt on riigiteenistujad nii Ülemnõukogu saadikud kui ka valitsusasutuste töötajad.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Pöld.

J. Pöld

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus 9. punkti kohta. Palun motiveerige lühidalt järgmist asjaolu. Miks peab julgeolekupolitsei peadirektori kandidatuur ja eriteenistuse peadirektori kandidatuur tingimata olema kooskõlastatud kontrollkomisjoniga?

H. Eller

Mina isiklikult arvan, et see on vajalik. Niisugune kontrollimehhanism on vajalik seepärast, et Ülemnõukogu kontrollkomisjon hakkab ka edaspidi koostööd tegema julgeolekupolitsei ja eriteenistuse ülemaga. Midagi halba selles ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Austatud spiiker, lugupeetud ettekandja! Palun selgitage niisugust küsimust. 1. paragrahvis on öeldud, et otsus kehtib Eesti Vabariigi põhiseaduse jõustumiseni. Mispärast ikka jälle põhiseaduse jõustumiseni? Kui me rahvahääletusel võtame selle põhiseaduse vastu, kas siis pärast jälle peame julgeolekupolitsei reorganiseerima? Tänan!

H. Eller

Projektis on põhiseaduse jõustumiseni kehtivusest juttu seepärast, et põhiseadus võib ette näha ka teisi struktuurüksusi ja teistsuguseid alluvussuhteid. Ja et asja käivitada, mitte oodata, kuni põhiseadus täies mahus käivitub, oleks vaja praegu alustada tööd, sest me ei tea täpselt, millal selle põhiseaduse saame vastu võtta ja millal ta jõustub. Samuti ei ole siiani kindlaks määratud, kes hakkab tegelema riigikaitse küsimustega. Me alustasime selle projekti kallal tööd oktoobrikuus ja siis me ei teadnud tõesti, millal jõuame nii kaugele, et põhiseadus vastu võetakse. Ma arvan, et pakutav projekt on loogiline lahendus. Pärast põhiseaduse vastuvõtmist otsustab riigi kõrgem juhtkond, millistesse struktuuridesse ja alluvusvahekordadesse jääb julgeolekupolitsei.

Juhataja

Suur tänu! Jaan Lippmaa.

J. Lippmaa

Härra juhataja, hea kolleeg! Ma ei saa kuigi hästi aru 6. punktis toodud loetelust. Öeldakse, et operatiiv-tehnilisi erimeetmeid võidakse rakendada Eesti Vabariigi Politsei ameti peadirektori või Eesti Vabariigi Eriteenistuse peadirektori palvel. Ma kujutan mehhanismi ette niiviisi, et ükskõik, kes palub, või näiteks Kaitsenõukogu liikmed käsivad, siis julgeolekupolitsei peadirektor peab ikkagi taotlema n.-õ. operatiivtehnika kasutamise luba Ülemnõukogu esimehelt. Ja pealegi on sedasi, et kui kaitsepolitseile on ette nähtud teaduse ja tehnoloogia saladuste kaitse, siis tõenäoliselt võib pöörduda selle palvega julgeolekupolitsei poole ka mõni teadusasutus või hoopistükkis mingi teine ministeerium või linn. Mida see loetelu niiviisi annab? Mispärast on piiritletud palujate nimed kahe ametiga?

H. Eller

Lugupeetud kolleeg! Võib-olla see sõnastus ei ole tõesti kõige õnnestunud. Märkuse palve ja taotluse kohta panin kirja. Ma ütlesin nii, et julgeolekuteenistuse juht võib taotleda Ülemkohtu esimehelt või vastavalt volitatud isikult luba mis tahes oma seitsme funktsiooni täitmiseks. Kui aga politseiteenistusel või ka eriteenistusel on vaja uurida oma valdkonna teatud probleeme, siis anname neile õiguse pöörduda just julgeolekupolitsei poole, et neid operatsioone teostada.

Küsimus on selles, et ka eriteenistus tahab luua oma operatiivteenistust, võib-olla ka täpselt samasugust mehhanismi, nagu on julgeolekuteenistusel. Praegusel hetkel on Eesti riik nii vaene, et me ei suuda anda niivõrd kallist tehnikat kahele-kolmele ametkonnale. Me tahame, et riik kontsentreeriks erijälitusvahendid ühe ametkonna kätte. Teised ametkonnad võiksid neid kasutada julgeolekupolitsei kaudu.

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Otsuseprojekti 3. punktis on märgitud, et julgeolekupolitsei ülesanne on teostada ka vastuluuret. Küsimus on: kelle käsutusse jäävad KGB dokumendid või tuleb nende üleandmise kord välja töötada põhimäärusega või pärast põhiseaduse vastuvõtmist? Aitäh!

H. Eller

See küsimus on minu meelest omaette probleem. Tõenäoliselt teatud erijuhtudel peab julgeolekupolitsei saama kasutada ka KGB arhiivimaterjale, mis praegusel hetkel – ma küll ei tea, mis mahus – on üle antud Eesti Vabariigi Valitsusele.

Praegu teatavasti töötab ka Ülemnõukogu komisjon, kes tegeleb nende probleemidega, ja ma olen selle komisjoni liige. Ma ei ole aga veel täit selgust saanud, millise lahenduse me sellele anname, kuidas neid materjale tulevikus üldse kasutada peaks saama ja missugustel tingimustel. Need küsimused toome teie ette tõenäoliselt lähema paari nädala jooksul ja siis küsime ka teie käest arvamust, kuidas talitada. Aga ma arvan, et nende valdaja peab olema loodav julgeolekupolitsei. Tõenäoliselt anname täpsema vastuse lähinädalatel.

Juhataja

Suur tänu, härra Eller! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, õiguskomisjoni seisukoha teeb meile teatavaks komisjoni esimees. Ma palun kõnetooli Tõnu Antoni.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjoni arvamus alustada kolleeg Hillar Elleri esitatud eelnõude arutamist tuleneb eeskätt vajadusest kiiresti lahendada tõstatatud probleemid, mitte aga kindlast veendumusest, et just pakutud lahendid on õiged. Küllap on härra Elleri poolt eelnõude esitamine põhjustatud sellestki, et valitsusliikmete lubadus esitada riigi julgeoleku tagamist käsitlev seaduseelnõu on seni veel täitmata.

Nüüd aga nendest probleemidest, mis seonduvad konkreetselt kahe eelnõuga. Kokkuvõtlikult võib öelda, et probleemi sisuks on julgeolekupolitsei ja eriteenistuse õiguslik seisund. Õiguskomisjoni istungil väitsid valitsuse esindajad, et võimalik on mõlemat ametkonda käsitada riikliku ametina. Paraku ei saa sellise järeldusega nõus olla. Siit tekib omakorda hulk täiendavaid küsimusi. Vastavalt otsuseprojektile allub julgeolekupolitsei Kaitsenõukogule. Selline alluvusvahekord pole aga mõeldav riikliku ameti puhul. 9. punkti kohaselt kinnitab julgeolekupolitsei peadirektori Ülemnõukogu. Ka see ei osuta riikliku ameti staatusele.

Vastavalt punktile 11.1 finantseeritakse nii julgeolekupolitseid kui ka eriteenistust Kaitsenõukogus heakskiidetud ja kontrollkomisjonile tutvustatud eelarve alusel. Selline finantseerimiskord ei võimalda käsitada julgeolekupolitseid ja eriteenistust riikliku ametina. Lisaks nendele probleemidele tuleneb nii julgeolekupolitsei kui ka eriteenistuse sidumisest Kaitsenõukoguga küsimus: milline on Kaitsenõukogu enda riigiõiguslik seisund?

Peale otsuseprojekti on esitatud ka seaduseelnõu, mille sisuks on politseiseaduse muutmine. Õiguskomisjoni arvates vajab nimetatud seaduseelnõu uut redaktsiooni. Nimelt ei piisa üksnes sõna "kaitsepolitsei" väljajätmisest politseiseadusest.

Õiguskomisjon otsustas pöörduda nii Ülemnõukogu Presiidiumi kui ka valitsuse poole, et enne teist lugemist saada mõlemalt organilt aramus eelnõude kohta.

Lõpetuseks soovin selgitada veel seda, et protsessuaalses mõttes tuleb siiski seaduseelnõu vastu võtta enne kui otsuseprojekt. Vastasel juhul tekib olukord, kus me järjekordselt püüame otsusega muuta kehtivaid seadusi. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Lugupeetud kolleegid, kui meil on kolmetunnilised istungid, siis oleme tavaliselt teinud poolteisetunnise töötamise järel vaheaja. Praegu on protseduuriliselt selleks sobiv moment. Ettekanded on kuulatud, läbirääkimised pole alanud. Mida arvatakse sellest, kui me lähemsime praegu vaheajale ja jätkaksime tööd kell 16.40? Kas sobib? Kuulutan vaheaja.

V a h e e g

Juhataja

Kolleegid, asugem töökohtadele! Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 rahvasaadikut, puudub 32.

Avan läbirääkimised. Arnold Rüütel.

A. Rüütel

Lugupeetud kolleegid! Mul ei olnud küll võimalust kogu aeg jälgida seda arutelu, kuid ma tahaksin teid informeerida nendest aruteludest, mis on toimunud meil Kaitsenõukogus. Pärast mitmekordseid ja pikki mõttevahetusi jõudsime sellisele seisukohale, nagu härra Eller teile ette kandis. Võib-olla oleks tõesti õige allutada julgeolekuteenistus ühele isikule, ükskõik kas see on siis valitsusjuht või Ülemnõukogu esimees, kuid me leidsime, et praegusel poliitilisel etapil ei oleks see õige. Ja seda mitmel põhjusel, mida on käsitletud ka ajakirjanduses, leidsime, et kollegiaalne kontroll selles äärmiselt delikaatses asjas on kõige õige. Kui oli juttu sellest, et julgeolekuteenistus alluks Ülemnõukogu esimehele, siis olin ma sellele kategooriliselt vastu ja nendelsamadel põhjustel. Nii et teeksin teile ettepaneku käsitleda seda küsimust nii, nagu oli ette kantud. Kui põhiseadus saab valmis, sätestatakse seal asi juba nii, nagu see peaks edaspidi olema. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Läbirääkimised jätkuvad. Kolleegid, ma sain täpsemad juhtnöörid, kuidas protsessuaalselt seda küsimust arutada. Pakutakse sellist stsenaariumi. Läbirääkimiste lõppemisel tuleb võtta seisukoht politseiseaduse muudatuse kohta: kas lõpetada esimene lugemine või mitte? Samal ajal tuleb otsuseprojekti arutamine katkestada. Teisel lugemisel tuleb kõigepealt vastu võtta otsus ja seejärel kas lõpetada muudatust käsitleva seaduseelnõu teine lugemine või teisel lugemisel seadus vastu võtta.

Kas me võime tõstatada küsimuse esimese lugemise lõpetamise kohta? See tähendaks, et kui soovitakse esitada seaduseelnõu puudutavaid parandusettepanekuid, siis tehtagu seda 24 tunni jooksul. Kas ma võin panna protseduurilise ettepaneku hääletusele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada julgeolekupolitsei ja eriteenistuse moodustamist käsitleva otsuseprojekti arutamine, mida jätkata järgmisel istungjärgul koos politseiseaduse muudatust käsitleva seaduseelnõu teise lugemisega? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 75 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 2. Arutelu katkestatakse. Kõik mäletavad, et me läbirääkimisi ei lõpetanud. Läbirääkimised võivad jätkuda. Lugupeetud Ülemnõukogu, kas me võime lugeda Eesti Vabariigi seaduse "Muudatustest Eesti Vabariigi politseiseaduses" eelnõu esimese lugemise lõppenuks? Loeme lõppenuks. Kõik protseduurilised nõuded selle päevakorrapunkti kohta on täidetud.

Korruptsiooni vältimise abinõude kohta ametiisikute osalemisel ettevõtluses

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Vormistatud on järgmine taotlus päevakorra täiendamise kohta. Nimelt tahab vabariigi valitsus täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb korruptsiooni vältimise abinõusid ametiisikute osalemisel ettevõtluses. Selle küsimusega on tegelnud õiguskomisjon kui juhtivkomisjon. Õiguskomisjon teeb ettepaneku toetada valitsuse taotlust ning võtta küsimus arutusele täiskogu istungil. Täiskogu peab langetama oma otsuse, kas me täiendame päevakorda või mitte. Panen ettepaneku hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 27.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb korruptsiooni vältimist ametiisikute osalemisel ettevõtluses? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid on 4. Päevakorda täiendatakse.

Kallid kolleegid, nüüd kukkus sedamoodi välja, et meil ei ole ettekandjat. Läheme praegu edasi kiireloomulise küsimuse juurde, mis on päevakorda võetud. Kui ettekandja saabub, asume arutama seda päevakorrapunkti. Planeeritud oli, et ettekandja on justiitsminister härra Jüri Raidla, aga meil ei kukkunud see asi praegu ladusalt välja. Midagi ei ole katki, päevakorda on täiendatud. Ja esimesel võimalusel asume seda küsimustikku arutama.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühtse kriisikomisjoni moodustamise kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, see, mis oli eelmisel istungjärgul, on mõnes mõttes juba ajalugu. Kuid täna andis vabariigi valitsus üle ühe otsuseprojekti, mis käsitleb Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühise kriisikomisjoni moodustamist. Selles küsimuses ei ole määratud juhtivkomisjoni, vaid seisukoha päevakorra täiendamise kohta võtab juhatus. Vaheajal pidas juhatus nõu ning teeb nüüd täiskogule ettepaneku täiendada päevakorda selle küsimusega. Juhatus ettepaneku panemise hääletusele. Nii nagu kord nõuab, tuleb meil jälle kontrollida kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva 61. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb otsuseprojekti Ülemnõukogu ja valitsuse ühise kriisikomisjoni moodustamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 48 rahvasaadikut, vastu 6, 8 on erapooletud. Päevakorda on täiendatud.

Lugupeetud kolleegid! Selle päevakorrapunkti arutamise algus on mõnevõrra ebatavaline, sest valitsus loobus ettekannest, väites, et seda küsimust on eelmisel istungjärgul arutatud. Juhatus ei tee ka kaasettekannet, küll aga on mul volitus teile öelda, et läbirääkimiste käigus palutakse rahvasaadikuid esitada Ülemnõukogu poolt kandidaadid kriisikomisjoni koosseisu, valitsus on oma esindajad juba esitanud. Avan läbirääkimised. Kas Koit Raual on mulle küsimus?

K. Raud

Austatud juhataja! Kui ettekannet ega kaasettekannet ei ole, kas siis küsimustele vastamise võtab juhatus enda peale? Aitäh!

Juhataja

Kompetentsuse piirides. Mina jätan õiguse vastata eitavalt, kui ma ei tea või ei ole asjaga kursis, või anda vastust pärast konsulteerimist kolleegidega. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja! Kas selline praktika, kus kunagisele arutelule viidates jäetakse ära ettekanne ja küsimustele vastamine, muutub meil tavaliseks? Seda päevakorrapunkti, mis meil praegu päevakorda läks, ei ole me arutanud. Alles täna 5 minutit tagasi hääletasime selle päevakorda võtmist, järelikult peaks siin olema ettekanne ja vajaduse korral ka kaasettekanne. Vastasel juhul me eksime reglemendi vastu. Lisaks sellele on meie reglemendi 9. paragrahvi 1. lõikes öeldud: projektid peavad olema trakteeritud ja varustatud koostajate allkirjadega. Kahjuks ei ole meile antud projekt trakteeritud ega varustatud koostaja allkirjadega. Mul on ettepanek lõpetada praegu küsimuse arutamine. Seda ei saa jätkata enne, kui meile on välja jagatud reglemendikohased projektid ning valitsus on valmis esitama ettekande ja vastama saadikute küsimustele. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tõepoolest, päris tavaline see käsitlus küll ei ole. Mina isiklikult näeksin ka heameelega seda, et reglemendist kinni peetaks. Mul on hea võimalus pöörduda reglemendikomisjoni liikmete poole, kuna selle esimeest Jaak Allikut ei ole täna istungil. Peet Kask, palun.

P. Kask

Aitäh, härra spiiker! Reglemendi § 9 lõik 2 ütleb, et päevakorraküsimuse arutamine algab üldjuhul projekti esitaja ettekandest ja juhtivkomisjoni esindaja kaasettekandest. Niisiis jätab sõna "üldjuhul" võimaluse erijuhtudeks. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Mulle tundub, et me võiksime tänast juhtu tõlgendada erijuhuna. Avan läbirääkimised. Juhatus teeb rahvasaadikutele ettepaneku esitada enda hulgast kandidaadid. Kolleegid, kes soovib sõna? Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Illar Hallaste peab seda väga kaugeks minevikuks, millega me neljapäeval lõpetasime. Meil ei olnud siis enam nii palju saadikuid kohal, et otsus vastu võtta. Ma tahaksin ka härra Nugise käest küsida: kas juba esitatud kandidatuurid on kehtivad või peame hakkama neid uuesti esitama? Juhul kui uuesti esitame, teen ma otsa lahti.

Juhataja

Jaa, härra Leisson, asjaolud on sellised, et praegu on formaaljuriidiliselt uue päevakorrapunkti arutamine. Nii et tuleb uuesti esitada. Läbirääkimised jätkuvad, kolleegid.

E. Leisson

Ma julgeksin välja pakkuda sellised kandidaadid nagu Viktor Andrejev, Liia Hänni, Aldo Tamm ja Tartu linnapea Ants Veetõusme.

Juhataja

Suur tänu, kuid palun esitage need mulle kirjalikult. Muidugi oleks väga kena, kui ettepanekud oleksid asjaosalistega kooskõlastatud, et pärast juba vastuvõetud otsusega ei tekiks probleeme. Näiteks härra Veetõusme puhul. Kolleegid, läbirääkimised jätkuvad. Kes soovib veel sõna? Kolleegid, kas me võime lugeda läbirääkimised lõppenuks? Ettepanekud on laekunud. Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker! Ma lihtsalt ütlen läbi mikrofoni seda, mis kostis saalist. Võib-olla lisaksime sinna nimekirja ka Enn Leissoni nime. Aitäh!

Juhataja

Ma paluksin kirjalikult, härra Annus. Vello Pohla.

V. Pohla

Teen ettepaneku valida kriisikomisjoni koosseisu Andres Tarandi ja Arvo Junti.

Juhataja

Suur tänu, ma palun ka selle ettepaneku kirjalikult. Kas on veel ettepanekuid või soovib keegi arvamust avaldada? Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja! Ma sooviksin niisugust arvamust avaldada, et ma olen hädas. Nimelt ei ole kriisiolukord sugugi inimsõbralik olukord ja kuna ma näen oma ülesannet keskkonna kaitsmises, mida kriisi ajal teha ei saa, siis ma taandan ennast. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Midagi ei ole teha, tõmbame Andres Tarandi nime maha. Härra Leisson, lood on sellised, et ka härra Andrejev palub ennast nimekirjast kustutada. Kas on veel ettepanekuid või võime läbirääkimised lõpetada?

L. Hänni

Kuna praegu tuleb mul palju põhiseadusega tegelda, siis ma kardan, et ma ei leia aega osaleda selles komisjonis. Palun ennast nimekirjast välja arvata. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Ma usun, et väevõimuga ei saa kedagi esitada. Tõmbame maha. Kas on nii, Enn Leisson? Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja! Kas ma saaksin enne hääletamist kusagilt kindlat infot, et Ants Veetõusme on nõus selles komisjonis osalema?

Juhataja

Küsime kõigepealt härra Leissoni käest, kas on ikka kokku lepitud ja kooskõlastatud. Ei ole? Kas me riskime jätta Tartu linnapea nimekirja ilma kooskõlastamata? Kalju Koha.

K. Koha

Lugupeetud juhataja! Mul oli nädalavahetusel härra linnapeaga jutuajamine. Ma ei või tema kohta rohkem midagi öelda, kui seda, et ta ei nõustunud majandusliku eriolukorra otsusega. Kui me hakkame teda tagaselja sellesse komisjoni panema, siis loome kunstlikult vastuolu. Aitäh!

Juhataja

Kas me ikka riskime, härra Leisson? Ma kardan, et äkki tuleb pahandusi. Tõmbame Ants Veetõusme nime maha. Kolleegid, kuidas on läbirääkimistega? Kas võib lõpetada? Enn Leisson.

E. Leisson

Et omavalitsused komisjonis mingil moel ikkagi esindatud oleksid, teen ettepaneku kanda nimekirja härra Jevstignejevi kandidatuur.

Juhataja

Härra Jevstignejevi on härra Andrejev juba esitanud. Kas võime läbirääkimised lõpetada? Tuleb hääletada. Me oleme selles küsimuses kohaloleku kontrolli juba teinud. Koit Raud.

K. Raud

Austatud juhataja! Vastavalt reglemendi § 10 lõikele 3 palun mulle selgeks teha hääletusele pandava küsimuse mõte. Sellest otsuseprojektist ei selgu, millised funktsioonid on nimetatud kriisikomisjonil? Kas ta on midagi REOK-i moodi organ, nagu augustis oli Moskvas? Kas see komisjon peab kompenseerima valitsuse vaimse potentsiaali puudujääke? Või on see komisjon sisuliselt uus valitsuskabinet? Milliseid funktsioone see komisjon täitma hakkab? Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Nüüd on tegemist küsimustega, millele juhatus ei ole pädev vastama. Sellele peaks vastama valitsuse esindaja, aga seekord teda ei ole. Ma ikkagi paneksin hääletusele läbirääkimiste lõpetamise ettepaneku.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käesoleva päevakorrapunkti üle? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 52 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid on 8. Läbirääkimised lõpetatakse.

Kolleegid, ma tutvustan teile veel kord esitatud kandidaate. Ants Paju teeb ettepaneku valida kriisikomisjoni Ivar Raig, Enn Leisson ja Aldo Tamm. Priidu Priks teeb ettepaneku valida Tiit Made ja Aldo Tamm. Nii et Aldo Tamme on esitatud juba kaks korda. Ivar Raig.

I. Raig

Tänan! Tahan teha enesetaanduse, kui see reglemendi järgi on võimalik. Tänan!

Juhataja

Enesetaandusega on niisugused lood, et seda reglement nii väga täpselt ei sätesta. Peame seda reglementeerimata protseduuriks, mida otsustab juhataja. Mina rahuldaksin Ivar Raigi taotluse. Tõmbame tema nime maha. Jäävad Enn Leisson, Aldo Tamm, Tiit Made. Peet Kask tegi ettepaneku ka Andres Tarandi kohta. Andres Tarand taandas ennast. Arvo Junti tuleb juurde. Härra Andrejev ja härra Leisson teevad ettepaneku lülitada nimekirja härra Jevstignejev. Kaido Kama.

K. Kama

Lugupeetud juhataja, kas härra Junti nõusolek on olemas?

Juhataja

Ma ei tea, keegi ei ole protestinud. Mina olen täna härra Juntit näinud, hetkel teda küll istungisaalis ei ole. Kas keegi kolleegidest, fraktsiooni kaaslastest oskab öelda midagi? On nõus. Härra Junti on nõus.

Kolleegid, minu raamatupidamise järgi on meil siis jäänud alles alljärgnevad kandidaadid: Tiit Made, Aldo Tamm, Enn Leisson, Juri Jevstignejev ja Arvo Junti. Ega ma ei ole unustanud kellegi poolt esitatud kandidaate?

Kolleegid, kuidas oleks protseduuriliselt õigem küsimus lahendada? Kas esitatud kandidatuurid nimekirjaliselt lülitada otsusesse või kuulutada konkurss või kasutada mõnda muud meetodit? Valitsus on oma otsusega juba 4 kandidaati esitanud ja meie poolt tuleks juurde 5. kokku oleks 9-liikmeline komisjon. Ettepanek on lülitada Ülemnõukogu kandidatuurid nimekirja lihthääletenamusega ja võtta siis vastu otsus, milleks on vaja 52 häält. Nii on õige.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta otsuseprojekti rahvasaadikute Made, Tamme, Leissoni, Jevstignejevi ja Junti kandidatuurid? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 46 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid on 10. Ettepanek leidis toetust. Kolleegid, meie otsuseprojekt on alljärgnevas redaktsioonis. Kirjeldav osa jääb samaks, parandusettepanekuid laekunud ei ole. Neli valitsuse esindajat on teil kirjast ning Ülemnõukogu poolt tulevad juurde rahvasaadikud Made, Tamm, Leisson, Jevstignejev ja Junti. Panen otsuseprojekti tervikuna hääletusele. Koit Raud.

K. Raud

Austatud juhataja! Ma julgen tagasihoidlikult veel kord meenutada 10. paragrahvi 3. lõiget. Kas me ikkagi saame hääletada, kui juhatus ei ole võimeline saadikutele selgitama, mida me tegelikult hääletame? Aitäh!

Juhataja

Härra Koit Raud, mina küll ei mõista midagi vastata.

K. Raud

Siis ei ole võimalik hääletada.

Juhataja

Ei, hääletada võib ikka. Muidu see tähendaks katkestamist. Protseduuriliselt teisi menetlusi ei ole. Kui tegemist oleks seadusega, siis võiksimme selle tagasi lükata. Otsusega on nii, et hääletatakse kas poolt või vastu. Kui katkestamise ettepanekut ei tule, siis mul ei jää muud üle, kui panna otsuseprojekt hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühise kriisikomisjoni moodustamise kohta"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 46 rahvasaadikut, vastu 4,

erapooletuid on 13. See ettepanek ei leidnud kahjuks toetust. Kolleegid, vaheaeg viis minutit, ärge kaugele minge.

V a h e a e g

Juhataja

Palun asuda kohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 33.

Lugupeetud kolleegid, ma annan teile vahepeal edasi ühe teadaande. Ignar Fjuk palub teada anda, et ta on astunud tagasi Eesti Rahva-Keskerakonna saadikurühma esimehe kohalt.

Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse ""Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse" kehtestamise kohta" eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, mul on ettepanek, et me jätkaksime kinnitatud päevakorraga. Nimelt hakkame arutama Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse eelnõu. Nagu te mäletate, oleme seda arutelu mitu korda katkestanud. Praegu jätkame teisel lugemisel mõnevõrra muudetud eelnõu arutamist. Ettekandeks palun kõnetooli elamuameti peadirektori härra Toivo Lippmaa.

T. Lippmaa

1991. aasta 17. detsembril möödus täpselt üks aasta päevast, kui minu eelkäija Arne Saar kandis siit kõnetoolist esimesel lugemisel ette majade ja korterite üksikisikutele müümise seaduse eelnõu. Selle möödunud ühe aasta ja ühe kuu jooksul on seaduseelnõu kvalitatiivselt täiendatud ja tehtud on ka struktuurilisi muudatusi. Üks põhiline muudatus on see, et pärast omandireformi aluste seaduse vastuvõtmist ei ole tegemist enam müümise seaduse eelnõu, vaid privatiseerimise, erastamise seaduse eelnõuga, milles on juttu ka rahvakapitali obligatsioonide või osakute osast. Minu arvates – ja mitte ainult minu, vaid ka eelarve-majanduskomisjoni ja valitsuse töögrupi arvates – vastab teile arutamiseks esitatud eelnõu omandireformi aluste seadusele. See on valitsuse esindajate osavõtul mitmekordselt läbi töötatud Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjonis ja seal häälteenamusega heaks kiidetud.

Kuna seaduseelnõus on arvesse võetud kõik eelmisel lugemisel teie poolt, lugupeetud Ülemnõukogu, läbihääletatud ja heakskiidetud paragrahvid, siis ma ei hakkaks nendel eraldi peatuma, kuna olen veendunud, et need on teie poolt küllaldase tähelepanuga läbi töötatud. Ennetamaks tekkida võivaid küsimusi, ma täpsustaksin siiski § 4 neljandat alapunkti. Eelmisel lugemisel hääletasite te selle poolt ja võtsite vastu. Seal fikseeritud termin "taastamisväärtus" jääb aga üldteoreetiliseks, kui ei ole täpsustatud, millise aasta või ajamomendi eelarvelistes hindades peab seda müügihinna määramisel arvestama. Meie arvates peab alati olema

fikseeritud, millise ajamomendi ja millise aasta taastamisväärtusest on jutt. Niisiis on selle paragrahvi esimene lõik, mille te läbi hääletasite, üldkontseptuaalne ja seetõttu me lisasime kooskõlastatult eelarve-majanduskomisjoniga täiendused nimetatud alapunkti teise lõiguna, mis fikseerib, et rahvakapitali osakute eest erastatavate eluruumide müügihinnaks on 1984. aasta eelarvelised ehitushinnad. Tekkida võib siin küsimus, mis maagiline aasta on 1984, et just see on aluseks võetud? Püüan selgitada. Viimased Eestis kehtivad eelarvelised hinnad on kinnitatud 1984. aastal, hilisemad hinnamuudatused on tulenenud teatud paranduskoefitsientidest seoses materjali ja tööjõu kallinemisega ning 1989. aastast juba kokkuleppehindadele üleminekuga. Juba sellepärast on võetud 1984. Kui me vaatame ehitushindade dünaamikat seitsmekümnendate aastate algusest kuni 1988. aastani, siis oli ühe ruutmeetri elamispinna maksumus suurpaneelilamuse kuskil 200-205-210 rubla piires.

Ma lubaksin endale sellega piirduda seaduseelnõu täiendaval kommenteerimisel, sest me oleme seda minu arusaamise järgi küllalt arutanud. Küllalt palju on ka küsimustele vastatud. Minu arvates ongi arutatavas seaduseelnõus üks sõlmpunkt see, kas kehtestada osakutele ja korteripinnale 1984. aasta hind või muu hind. Eelarve-majanduskomisjon kiitis selle ettepaneku heaks. Küllap lisatakse põhjendusi ka komisjoni kaasettekandes, mille esitab härra Reinson. Minul oleks kõik. Suur tänu!

Juhataja

Suur tänu! On mõned küsimused. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Teatavasti olid 1984. aastal praegusega võrreldes korterid väga odavad. Näiteks suurpaneelilamuse – olen neid ise ka ehitada lasknud – oli keskmine korteri hind 10 000 – 12 000 rubla. Kui me nüüd hakkame erastama rahvakapitali osakute eest ja anname ruutmeetrite järgi korteri kellelegi kätte, siis mida ütlevad näiteks eramajas elavad inimesed, kes selle osakuga korterit osta ei saa. Nad saavad selle 10 000 rubla, mille eest ei ole võimalik lapsele osta isegi kolme ruutmeetrit. Kuidas rahvakapitali osakute probleem lahendatakse? Aitäh!

T. Lippmaa

See ongi küsimuse põhituum. Aastatel 1984–1988 maksis ruutmeeter 200 rubla piires, siis tõusis 480 rublale, nüüd on juba 1250 rubla ja 1992. aasta esimese poolaasta hinnaks ennustatakse 3500 rubla, mis on juba üle 10 korra rohkem, kui see oli 1984. aasta hindades. Selle üle vaieldaksegi, kas kehtestada obligatsioonid ja osakud 1984. aasta või 1991. aasta hindades.

Põhjendatud on teie märkus ka selle kohta, et need inimesed, kes elavad eramajas, kooperatiivkorteris või ühiselamuses, ei saa osaku eest enam korterit osta, sest see on niivõrd väike. Majandusliku põhjenduse valmistasid ette härra Terk ja proua Tõnisson. Ma palun, et proua Tõnisson esineks valitsuspoolse ettekandega. Minu kompetentsist on vastamine natuke väljas. Majandusministeerium peab ise kaitsma oma seisukohta.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Kahjuks on venekeelsete materjalide kvaliteet selline, et neid on raske lugeda. Seepärast vabandage, lugupeetud ettekandja, kui ma esitan küsimuse, millele on vastus tekstis olemas. Vene Föderatsiooni seaduses on tagatud minimaalne elamispinna määr ühe inimese ja perekonna kohta, mis antakse üürnikule isiklikuks omandiks ilma vastavate väljamakseteta. Maksta tuleb ainult ülepinna eest. Miks ei võiks ka Eesti Vabariigis, kus elab kaua töötanud ja vähekindlustatud inimesi, pensionäre jt., võtta vastu sellist seadust, mille kohaselt osa elamispinnast, näiteks 18 või 15 ruutmeetrit perekonna kohta, antakse tasuta kasutada, ülepinna eest aga tuleks mingil moel maksta?

Korterite privatiseerimisel saavad need valdajate isiklikuks omandiks, mida neil on õigus müüa. Aga mis saab kooperatiivkorterist? Nende arutluste ajal on mulle kogu aeg kinnitatud, et kooperatiivkorter on juba praegu isiklik omand. Aga minu arvates ei ole kooperatiivkorter praegu isiklik omand. Miks selles seaduses ei tehta ettepanekut anda kooperatiivkorterid isiklikuks omandiks, mida on õigus käsutada ja müüa. See on ju nonsens. Tulevikus on siis erakorterid ja kooperatiivkorterid.

T. Lippmaa

Ma tänan küsimuste eest. Esimene küsimus on polemiseeritav. Miks me ei anna kellelegi tasuta korterit? Kuid ümberarvestustest lähtudes me ju anname vastavalt tööstaažile iga töötatud aasta eest ühe ruutmeetri korteripinda, s.t. me anname rahakapitali osaku iga töötatud aasta eest pluss veel staažisoodustused, mis siin kõik kirjas on, näiteks laste eest lisatavad aastad jne. See sisuliselt on ju tasuta korteri andmine Eestis töötatud aastate eest. Kui inimene on töötanud 25 aastat, siis ta saab 25 m ulatuses rahvakapitali osakuid, aga tema enda otsustada jääb, kas ta tahab üürnikuks jääda või omanikuks saada. Kui me võtaksime Venemaast eeskujul, siis teeksime inimese sundomanikuks, annaksime talle sunniviisiliselt omandi. Iga inimene ei taha omanikuks saada, mõni tahab väga edasi olla üürnik ja oma rahvakapitali osaku kasutada teiste kapitalide või aktsiate ostmiseks. Me anname inimesele võimaluse vabalt valida, kas saada omanikuks või jääda üürnikuks.

Teisele küsimusele ma vastaksin nii. Lugupeetud rahvasaadik, kandsin teile hiljuti esimesel lugemisel ette elamuseaduse eelnõu, mis praegu läbib täiendavat ekspertiisi. Selles on punkt, mille kohaselt elamukooperatiivid võivad oma vabal tahtel ennast reorganiseerida korteriühistuteks ja seega likvideeruda. Kuid ka praegu ei ole mingisuguse seadusega keelatud elamukooperatiivil, kes kui juriidiline isik on välja maksnud oma pangalaenu, ennast likvideerida ja kuulutada korterid elanike isiklikuks omandiks. Nii et see on elamuseaduse küsimus, kuid minu arvates ei ole vaja võtta vastu eraldi seadust elamukooperatiivide privatiseerimisest.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja! Korterite privatiseerimisel me opereerime kogu aeg Vene rublaga, aga kui jätkub praegune inflatsiooniplahvatus, muutuvad elanikkonna säästud nullilähedasteks. Ja terve protsess võib peatuda. Lisaks sellele me läheme vastu Eesti krooni kehtestamisele ja kuna

tehniliselt privatiseerimine lähiajal ei teostu, siis tuleb olukord, et me hakkame maksma Eesti kroonides, mida meil mitte kellelegi ei ole. Mismoodi te näete väljapääsu sellest olukorrast?

T. Lippmaa

Tõepoolest, kuna seda seaduseelnõu on aasta ja üks kuu arutatud, siis on kogu aeg räägitud rubladest, ja mida rohkem me seadust arutame, seda ligemale tuleb kroon. Küll aga näen ma küsimuse lahendust selles, et põhiline, keskmiselt 15-aastase tööstaažiga eestimaalane, saab oma normpinna kätte või välja lunastada rahvakapitali osakuga. Need, kellel ei jätku tööstaaži – noored pered on tõesti raskemas olukorras –, on kas siis üürnikud edasi, võtavad pangalaenu või ostavad korteri järelmaksuga, nagu seaduseelnõu ette näeb. Ja meie poolt varem teile esitatud juhendi projekt, mis tuleneb seaduseelnõust, näeb ette 10% sissemaksu 25-aastase tähtajaga. Tähendab, võib võtta laenu selle 10% maksmiseks, ja ülejäänud 90% tasuda 25 aasta jooksul järelmaksuga. Aga võib ka jääda üürnikuks. Ei ole niisugust maad maailmas, kus kõik on omanikud, ikkagi rikkamad on omanikud ja vaesemad on üürnikud.

Juhataja

Suur tänu! Aavo Mölder.

A. Mölder

Austatud juhataja, lugupeetav ettekandja! Me võime kõik tõdeda, et meie korterite hindamisel kasutatav taastamisväärtus on poole aasta jooksul teinud üsna suure, mitmekordse hüppe. Samal ajal me teame, et elamispinna käikuandmine vähenes 1991. aastal 1990. aastaga võrreldes üle kolme korra. Kui palju mõjutab see vähem käikuantud korteriruummetrite arv taastamisväärtust ja kas seda ei saaks kuidagi arvestada, et me ei peaks otseselt lähtuma 1984. aasta hindadest?

T. Lippmaa

Vabandan, aga ma ei saanud küsimuse asetusest aru. Ehitustempo suurenemine või vähenemine või peatumine ei mõjuta taastamisväärtust, sest taastamisväärtus tähendab antud konkreetse maja uuesti ehitamist mingil ajahetkel või mingil aastal kehtivates keskmistes hindades. Taastamisväärtusest tuleb muidugi maha arvata selle kulumine ja muud näitajad. Nii et ehitustempo ei mõjuta taastamisväärtust ja ruutmeetri hinda.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbini teine küsimus.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Toon ühe näite. Töötasin 15 aastat Vilniuses projekteerimisinstituudis ja sain seal korteri. Selle vahetasin korteri vastu Tallinnas, s.t. tegelikult sain korteri Leedus. Nüüd aga hakatakse neid aastaid Tallinnas arvestama, alates korteri vahetamise ajast. Kas see on antud juhul õiglane või on vaja mingeid rahvusvahelisi või riikidevahelisi lepinguid, milles arvestatakse ka teistes vabariikides töötatud aastaid?

T. Lippmaa

Lugupeetud rahvasaadik! Valitsuse esitatud seaduseelnõu ei näe ette sellist tasaarvestust teistes riikides elamise aja kompenseerimiseks. Teie, lugupeetud rahvasaadikud, otsustate seaduse vastuvõtmise. Milliseid parandusi ja täiendusi te sinna teete, on teie otsustada.

Juhataja

Suur tänu! Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud ettekandja! Ei tasu muidugi rääkida sellest, et kogu maailmas on unikaalseid inimesi, kelle elu peetakse elavaks ajalooks. Ma pean silmas sõjast, mitte ainult Isamaasõjast osavõtnuid. Miks meil Eestis ollakse nii kindlalt selle vastu, et neile tasuta korterid anda. Kas või ainult surmani, sest neil on jäänud elada 5–6 aastat. Vastake palun, miks see nii on?

T. Lippmaa

Ma ütlen veel kord, et lugupeetud rahvasaadikutel on alati õigus teha seaduseelnõus täiendusi ja parandusi. Kui selline parandus esitatakse ja läheb hääletamisele, on asi teie otsustada. Meie projektis seda praegu ette nähtud ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! Enamik meist on töötanud kolmkümmend aastat okupatsiooni tingimustes. Kas okupatsioon ei võiks kolmekordselt arvesse minna, nagu mõnel pool on olnud?

T. Lippmaa

Kui te nii hääletate, siis läheb kolmekordselt, kui hääletate teisiti, ei lähe. Me ei ole arvestanud okupatsiooni, oleme arvestanud rehabiliteerituid, kelle staaž läheb arvesse vastavalt pensioniseadusele.

Juhataja

Suur tänu! Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Võib-olla olen natuke pealiskaudselt seda eelnõu uurinud, kuid mul jäi mulje, et selle alusel on õigus saada korteriosakut ka kõikidel Nõukogude Liidu ohvitseridel, kes on teeninud praegusel Eesti Vabariigi territooriumil olevates sõjaväeosades. Kas ma saan õigesti aru? Kui ei saa, siis milline paragrahv välistab selle võimaluse?

T. Lippmaa

Jaa, seda küsimust arutasime koos eelarve-majanduskomisjoniga. Praegune eelnõu annab tõesti nendele sõjaväelastele, kes elavad nii-öelda lepingulisel või orderiga pinnal, võimaluse omandada üürnikuna see korter. Teisiti on siis, kui ta elab kinnises sõjaväelinnakus või garnisonis. Sel juhul saab sõjaväelane osta ainult vabanenud pinda. Kuid siin tekib teine küsimus. On öeldud, et enne peab ta olema 5 aastat Eestis elanud ja töötanud, aga mõnele ohvitserile tehakse erand. Küsimus on selles, et harilikult töötavad nende ohvitseride abikaasad kooliõpetajatena, arstidena. Nad on Eestimaal töötavad inimesed ja ma vastaksin, et see seaduseelnõu ei keela nendel Vene armee ohvitseridel korteri ostmist.

Juhataja

Suur tänu! Koit Raud.

K. Raud

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus käesoleva eelnõu 5. paragrahvi kohta. Ma saan aru nii, et rahvakapitali obligatsioon antakse osalemise eest Eesti rahvusliku koguprodukti loomisel ja suurendamisel. Kas rahvakapitali obligatsioonid on ette nähtud ka neile, kes Nõukogude Liidu organites töötasid kuni 1954. aastani ja enne seda osalesid küüditamises ning kolhooside ja sovhooside sundloomises? Kas rahvakapitali obligatsioonid on ette nähtud ka julgeolekuorganites töötajatele? Kas need obligatsioonid on ette nähtud ka kõigile palgalistele parteitöötajatele, kelle juhtimisel me pikka aega kommunismi ehitasime, või tehakse siin mingit vahet? Aitäh!

T. Lippmaa

Ma sain küsimusest aru. Alustan vastamist natuke kaugemalt. Kõik rahvasaadikute ettepanekud anti eelarve-majanduskomisjoni, kus need koos valitsuse esindajatega läbi vaadati. Komisjoni liikmed hääletasid, kas ettepanekut arvestada või mitte. Minul kui valitsuse esindajal ei olnud hääletamisõigust. Ettepanek – minu meelest oli see härra Fjuki oma – nimetatud töötajad obligatsioonide saajate hulgast välja jätta ei leidnud hääletamisel toetust. Ilmselt vastab kaasettekandja täpsemalt, miks ja millistel kaalutlustel eelarve-majanduskomisjon ei võtnud arvesse sellist ettepanekut.

Juhataja

Suur tänu! Toomas Kork, teine küsimus.

T. Kork

Lugupeetud ettekandja! Minu teine küsimus puudutab 3. paragrahvi 1. lõike teist lauset, mis sätestab: asustamata eluruumi omandaja peab olema Eestis alaliselt elanud ja sisse kirjutatud vähemalt 5 aastat. Siit ma ei loe välja, et peaks olema elanud 5 viimast aastat. Ma pean silmas jälle seda kategooriat, kes ohvitserina teenisid siin, läksid pärast pensionile minekut ära ja elavad praegu Venemaal, Kasahstanis või hoopis mõnel muul maal. Selle sätte järgi on tal täielik õigus tulla siia, omandada obligatsioon ja saada asustamata eluruumi omanikuks. Ja siis võtta sinna üürnik ja siis tulla ise siia elama. Kas ma sain valesti aru?

T. Lippmaa

Ma soovitaksin või paluksin teil siiski lugeda mainitud lõike esimest lauset, kus on kirjas, et käesoleva seaduse järgi võib eluruumi omandajaks olla Eestis alaliselt sissekirjutatud üürnik. Inimene peab olema siia alaliselt sisse kirjutatud, et ta üldse saaks korterit osta. See kehtib mõlema variandi puhul, nii asustamata kui asustatud korteri ostmisel. Teine lause täpsustab, et asustamata eluruumi omandaja peab olema vähemalt 5 aastat Eestis elanud.

T. Kork

Ma paluksin ikkagi täpsustada. Üürnik ja omanik on erinevad mõisted. Kui ma olen Eestis omanik, mul on ka väike maja kuskil ja ma ei pea olema siin üldse sisse kirjutatud. Olen selle maja ostnud ja ma hakkasin sinna üürnikke võtma. Sissekirjutatud üürniku ja sissekirjutamata omaniku vahel on vahe.

T. Lippmaa

Ma praegu tunnetan, et siin on mingisugune sõnaviga. 3. paragrahvi 1. lõik on eelarve-majanduskomisjoni alternatiivtekst. Valitsus võttis oma teksti tagasi, selles nõuti 10-aastast tsensust. Eelmisel lugemisel, nagu te mäletate, jäi eelnõusse ainult eelarve-majanduskomisjoni tekst. Ma näen asja nii, et sõnade "sissekirjutatud üürnik" asemel peaksid olema sõnad "sissekirjutatud üksikisik". Ma ei võta seda pattu päris oma hingele, sest see on eelarve-majanduskomisjoni tekst. Arvan, et härra Reinson vastab teile täpsemalt.

Juhataja

Suur tänu, härra Lippmaa! Rahvasaadikutele rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid, teen teile ettepaneku kuulata veel ära valitsusepoolne ettekanne proua Tõnissoni esituses. Siis nõutame eelarve-majanduskomisjoni seisukohta, vajaduse korral vahetame veel arvamusi ning katkestaksime sellise arvestusega, et see oleks viimane katkestamine ja et me saaksime läbirääkimised lõpetada. Järgmine kord hääletame sisuliselt läbi parandusettepanekud, kui neid on, ja asume seadust vastu võtma, kui ei tule muid nõudmisi, näiteks kolmanda lugemise suhtes. Sellest lähtuvalt ma teeksin ettepaneku täna tööpäeva pikendada sellise arvestusega, et kuulata ära proua Tõnissoni ettekanne, härra Koha kaasettekanne ja härra Reinsoni kaasettekanne ning vastata küsimustele. Siis vahetame veel arvamusi, lõpetame läbirääkimised ja katkestame. Kui tuleb parandusettepanekuid, hääletame need läbi pärast katkestamist.

Kas paneme ettepaneku hääletusele? Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 rahvasaadikut, puudub 32.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänase istungi ametlikku tööaega kuni käesoleva päevakorrapunkti arutamise katkestamiseni? Palun hääletada! Poolt on kaks korda rohkem kui vastu. Ma palun kõnetooli proua Tõnissoni.

L. Tõnisson

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Enne, kui ma asun oma kõne teksti juurde, täiendaksin heameelega härra Lippmaa vastuseid, mis ta andis teie küsimustele. Mis puudutab Nõukogude Liidu sõjaväelaste võimalust osaleda osakutega korterite privatiseerimises, siis nemad ei saa seda teha sel lihtsal põhjusel, et nende töötatud aastad ei kuulu Eesti rahvamajanduse edendamiseks tehtud töö hulka. Küll aga on kortereid läbi osakute võimalik

omandada nende abikaasadel, kui nad töötasid rahvamajanduses. Siin oli juttu õpetajatest, arstidest jne. See on üks täpsustus.

Teine täpsustus puudutab eri ühiskonnakihtide või professionide võimalust omandada rahvakapitali obligatsioone korterite privatiseerimiseks. Valitsusel oli selles küsimuses võrdlemisi raske otsust teha ja asja arutas ka eelarve-majanduskomisjon. Kindlasti ei ole kõik Eestimaa pinnal töötanud inimesed loonud rahvuslikku väärtust meie territooriumil. Kuid nende inimeste täpne piiritlemine, kes on loonud ja kes ei ole loonud, on niivõrd keerukas probleem, mille lahendamisse võib lugupeetud Ülemnõukogu takerduda kuudeks. Kust me tõmbame selle juti, kas partorg lõi rahvuslikku rikkust või ei loonud? Oletame, et ei loonud. Kas joodikust transporditöeline, kes peaaegu ühtegi kainet päeva ei näinud, lõi või ei loonud? Formaalselt lõi, sisuliselt vist mitte. Jne., jne. Seetõttu me leidsime, et selle poliitilise küsimuse peaks lahendama Ülemnõukogu. Küll aga me väga paluksime, et see lahendus oleks niivõrd lihtne, et me korterite privatiseerimise seadusega ei takerduks keerukatesse reeglitesse ega nullistaks seda seadust. Niipalju vastuseks härra Lippmaale esitatud küsimustele.

Minu ülesanne oleks teile selgitada rahvakapitali osakute loogikat, millest valitsus on lähtunud oma eelnõus. Idee kasutada privatiseerimisel rahvakapitali osakuid, mille pakkus välja härra Reinson, on kindlasti kiiduväärne ja meil on selle projekti väljatöötamisel olnud temaga väga viljakas koostöö. Me leidsime peaaegu kõikides küsimustes ühise seisukoha. Ainus, milles me jäime lahkavamusele, oli küsimus, kui suur peaks olema rahvakapitali osaku rahaline väärtus. Ma usun, et härra Reinson ei vaidlusta küsimust ühest ruutmeetrist. Meie arvates on selle võrdsustamine ühe töötatud aastaga oma lihtsuse poolest lausa geniaalne idee ja korterite privatiseerimisel ei ole mingit tähtsust, kui palju üks ruutmeeter maksab, kas hindame seda 1984. või 1990. aasta maksumuse, taastamisväärtuse või ostu-väärtuse järgi. Probleem läheb keeruliseks alles siis, kui neid korteriosakuid ei kasutata korterite väljaostmiseks, vaid need suunatakse rahvamajandusse. Milline võiks olla osaku väärtus? Meie arusaamise järgi on võimalikud 3 varianti. Esimene neist oleks see, et osaku väärtus on mõõdukas, s.t. paneelmaja korteri 1 m² üldpinna taastamisväärtus 1984. aasta hindades, kusjuures ülejäänud korteripind, mis kellelgi on käes, tuleks siis soovi korral välja osta samas rahas, samas vääringus (1 m² eest 200 rubla). Teisisõnu, sellega teeksime korterihinna metsikult odavaks. Majanduslikult saavutaksime seda, et üürnike struktuur läheks automaatselt üle omanike struktuuriks. Kortrite turgu Eestis ei tekiks ja need inimesed, kes on praegu väga suurte korterite omanikud, saaksid need väikese raha eest kergelt välja osta. Sellise variandi puhul ei oleks odav mitte ainult osak, vaid odav oleks ka ülejäänud pind, mis tuleks välja osta raha eest, s.o. krediidi kaudu, järeelmaksuga või otsekohe välja makstes. Niisuguse variandi realiseerimine seaks eelisolukorda need inimesed, kellel praegu on suured korterid, ja jätaks ilma võimalusest kunagigi korteriomanikuks saada need inimesed, kellel kortereid ei ole, või need, kellel on väga väikesed korterid. Ma usun, et sotsiaalse õigluse seisukohast ei oleks selline variant mõeldav, ja seetõttu ei aktsepteerinud seda ettepanekut valitsus ega ka eelarve-majanduskomisjon, kuigi rahvasaadikud sääraseid ettepanekuid olid teinud. Teine variant oleks selline, et osaku väärtus oleks ikkagi seesama 1984. aasta taastamisväärtus, s.t. üks ruutmeeter maksab 200 rubla, ülejäänud pinna väljaostmine aga toimuks kehtivas turuhinnas. Väljaostmise variandid oleksid jälle samad: krediit, kohene raha või pikaajaline järelmaks. Mis on selle variandi eelis? Kõige esimene eelis on see, et tekib korterite turg. Teine eelis on see, et sotsiaalselt on garanteeritud need kodanikud, kes on Eestile andnud oma täistööaja, näiteks pensionärid, kes on töötanud 30 kuni 35 aastat. Ta on sellega garanteerinud oma elamisiinimumi väljaostmise, tal ei ole edasises kriisimajanduses probleeme. Samal ajal need inimesed, kes ei ole töötanud nii palju aastaid, et nad suudaksid oma korterid välja osta, või soovivad rohkem elamispinda, peavad sellest sotsiaalselt garanteeritud miinimumist suurema osa välja ostma juba kehtivas turuhinnas.

Sellise variandi kasuks räägib veel asjaolu, et inimesed, kelle käes on suured korterid ja kes peavad osa korterist välja ostma raha eest, hakkavad siis tõsiselt kaaluma, kas nad on võimelised seda tegema ja kas see üldse on otstarbekas, sest üle selle sotsiaalse miinimumi väljaostetav korter, nagu ma juba ütlesin, tuleb siis üsna kallis. Tulemuseks on turu teke ja ka noored inimesed saavad korteriturul osaleda ja endale niimoodi elamispiinda muretseda.

On ka kolmas variant. Ühe ruutmeetri kohta antava osaku hind ei oleks enam 1984. aasta taastamisväärtus, vaid samuti turuhind. Edaspidi väljaostetav korter üle selle korteriosaku tuleks samuti välja osta turuhinnas. Teisisõnu, meie kõikide korterid paneelmajades oleksid siis turuhinnas nii, nagu neid praegu Lasnamäel on püütud müüa. Mis oleks sellise variandi puudus? Minu arvates eeskätt see, et tekib ilmne sotsiaalne ebavõrdsus, sest need inimesed, kes on omandanud endale eelnevatel aastatel kas majad või siis kooperatiivkorterid, saavad sisuliselt tasuta või preemiaks oma tolleaegse majanduslikult õige otsuse eest peaaegu et väikese tehase. Kui Lasnamäe korteri asustamisõigus maksab praegu sadu tuhandeid rublasid, siis kujutage ette, mida maksavad need 20–30 aastat tagasi ehitatud korterid või majad. Selline olukord, kus need majad on nii vapustavalt kallid, on tingitud meie turu praegusest ebanormaalsest olukorrast. Kõik teavad, et igasuguse inflatsiooni ja kriisi tingimustes muutub kinnisvara äärmiselt kalliks, kuid tootmisvahendid – ma pean siin silmas eeskätt ettevõtteid – odavnevad. Sellise kingituse tegemine praegustele maja- ja korteriomaniikele (pean silmas kooperatiivkortereid) toob muidugi kaasa sotsiaalse plahvatuse, sest me ei saa sugugi väita, et absoluutselt kõik senini eraomanduses olevad korterid ja majad on ehitatud oma rahaga ja kõhu kõrvalt. Nende korterite hulgas on ka teist laadi omandit, mis näiteks kolhooside puhul on omandatud ülisoodsa krediidi abil. Suurettevõtetes on tihtipeale kortereid töötajatele välja ostetud aastakasumist, rääkimata juba sellest, et terve hulk kortereid ja maju on omandatud ka ametiseisundit kasutades. Mulle tundub, et vaevalt küll ühiskond sellist ebavõrdsust aktsepteerib, kus korteri- ja majaomanikud võivad omandada kogu ostueesõiguse meie riigivara privatiseerimisel. Esimesed arvestused on näidanud, et kui lähtuda 1990. aasta hindadest, siis meil on müüdavat, rõhutan sõna "müüdavat", riigivara kuskil 10–15 miljardi rubla väärtuses. Samal ajal näitavad sama suure täpsusega tehtud arvutused, et kui umbes pooltel Eesti elanikel on eraelamispiind, siis nende korteriosakute suurus oleks pool müügile minevast riigivarast. Paneme sinna juurde veel selle, et iga päev vähendab selle vara väärtust inflatsioon, turg ei toimi, ressursid puuduvad, konkurentsivõimet ei ole ja üsna pea muutuvad mitmed ettevõtted, vabandage väga, lihtsalt vanarauahunnikuteks.

Kui me vaatame seda võimalust, et need inimesed, kes omandavad ligikaudu 9 miljardi rubla eest rahvakapitali osakuid, mida nad korterite privatiseerimisel ei saa kasutada, olles juba korteriomaniikud, siis missugused võimalused on neil teha turul aktsepteeritavaid majanduslikult tarku investeeringuid? Kujutage ette maamammit metsatagusest külast, kellel on peos see osak ja ta peab tegema oma elu esimese investeeringu. Tal ei ole ausalt öeldes ühtegi šanssi, et ta selle õigesti teeb. Tulemuseks on see, et ta ostab sellise firma aktsiaid, mis parimal juhul on paari kuu pärast oma kasumiga nullis, halvimal juhul aga pankrotis. Ja milline on siis selle vanaema reaktsioon? Igal juhul negatiivne, ta tunneb ennast petetuna, ta tunneb ennast alttõmmatuna. Mitte mingist sotsiaalsest õiglusest ei saa me sel juhul rääkida.

On olemas teine variant: selliste osakutega hakkavad tegelema, nagu Kesk-Euroopas on proovitud, kas pangad või investeerimisfondid. Kahjuks on seadusandluse puudumise tõttu ostjate huvid nende investeerimisfondide kaudu täiesti kaitsmata, olgu siis tegemist maamammide või majandusküsimustes rohkem haritud inimestega. Lubatud dividendide välja maksmata jätmisel ei ole investeerijast tšekiomanikul mitte kellegi poole pöörduda. Jällegi on tema investeering ebaõnnestunud ja ta tunneb ennast sotsiaalselt petetuna. Seetõttu valitsus,

olles pikalt kaalunud, näeb ainust võimalust selles, et osakuväärtus oleks madal, niisiis 200 rubla või vastavalt Eesti kroonides pärast rahareformi. Sellega suunatakse inimesed investeerima oma korteriosakut eelkõige korteritesse. Nad muutuvad kriisiaegade saabudes korteriomanikeks ja neil puudub igasugune vajadus või kiusatus teha investeeringuid privatiseerimisel. Eriti kasulik on see neile, kes seda valdkonda ei tunne. Ma julgen väita, et meie hulgas on niisuguseid inimesi 95%. Kas te arvate, et teie poolt väljakirjutatud 9-miljardiline tšekk – aga nii see välja näeb, kui hääletate selle poolt, et osakute hind ei oleks madal, vaid vastaks turuhinnale – edendab meie majandust? Vastupidi, see võib majanduse lõplikult põhja viia. Minule tundub, et sellise 9-miljardilise tšeki väljakirjutamine lõhnab väga viitsütikuga pommi järele, mille plahvatamise aega kahjuks keegi ei tea.

Sellega ma lõpetan ja kui mulle on küsimusi, siis ma vastan heameelega.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Kallid kolleegid! Ma kadestan praegu teid, kolleegid, kes te majandusega ei ole vahetult kokku puutunud, sest te jäite šokist ilma. Aga ma tahaksin nüüd mõningaid põhimõisteid täpsustada, sest vastasel korral tuleb panna diplom laua peale.

L. Tõnisson

Kuulan teid.

T. Made

Palun öelge, mis ajast on majandusministeerium vastu võtnud otsuse, et tootmisvahendid ei ole enam kinnisvara? See on esimene küsimus.

Teine küsimus. Üle sotsiaalse miinimumi olevast korterist rääkides te ütlesite ühel korral, et see tuleb kallid, teisel korral aga väitsite, et tuleb odav. Kumb ta siis tuleb, kallid või odav, ja mis on teie meelest sotsiaalne miinimum?

Kolmas küsimus. Te ütlete, et me ei võtaks vastu otsust, mille kohaselt osaku hind vastaks turuhinnale. Kas te välistate, et põhimõtteliselt võiks ka turuhind odav olla?

Need olid majandusteoreetilised küsimused. Kuid minu peas on täiesti sassis teie esimene variant. Te mainite negatiivse momendina, et korteriomaniikuks ei saa kunagi inimesed, kellel korterit ei ole või kellel on väike korter. Taevast appi, mida te selle all mõtlesite? Ma tänan!

L. Tõnisson

Ma vabandan, tõesti ma kasutasin lihtsustatud žargooni ja rääkisin tootmisvahenditest ja kinnisvarast. Ma väga vabandan. Ma mõtlesin tootmisvahendite all ainult neid vahendeid, mis on ettevõtete sisseseade. Veel kord vabandan.

Teine küsimus. Sotsiaalne miinimum, kas see on suur või väike? Härra Made, sotsiaalne miinimum on minu arusaamise järgi alati väike, sest see on miinimum, mis inimesel olema peab. Ja kui me inimesele tema 30 töötatud aasta eest anname osakute kaudu tasuta 30 m² elamispiinda paneelmajas, siis ma leian, et see on väike ja see on tõesti sotsiaalne miinimum, sest selle 30 m² sisse mahub üks imepisike tuba ja ei tea, kas vannituba mahubki. Kindlasti on see väike.

Kas turuhind võib olla ka madal? Endastmõistetavalt võib turuhind olla madal, aga ei ole mõtet laskuda teoreetilistesse vaidlustesse. Me kõik teame, et Eestimaal on praegu kõikide asjade turuhinnad kõrged, kaasa arvatud korterid.

Ja ma tõin ka näite nendest korteritest, mida praegu Lasnamäel müüakse ja mis maksavad sadu tuhandeid. Seni kui nõudmise ja pakkumise vahekord ei ole tasakaalus – aga praegu on nõudmine kümneid, võib-olla ka sadu kordi suurem kui pakkumine – on Eestis korterite turuhinnad kindlasti väga kõrged. Nüüd sellest, mis puudutab esimest varianti. Ma ei mõistnud, millest te aru ei saanud. Kas ma tohin paluda, et te täpsustaksite? Esimese variandi puhul ma rääkisin odava, s.t. ruutmeetri kohta 200 rubla maksva osaku kasutamisest. Ülejäänud pinda, mida ei ole võimalik osaku eest välja osta, müüakse sama hinna eest, s.t. 200 rubla ruutmeeter, mis on 1984. aasta taastamisväärtus.

T. Made

Austatud ettekandja! Jah, nii te rääkisite ja siis te ütlesite, et selle puhul on negatiivne see asjaolu, et need inimesed, kellel kunagi pole korterit olnud või kellel on väike korter, ei saa kunagi korteriomanikuks.

L. Tõnisson

Kui minul või teil on 30 m² ja teie naabril on 150 m² ja ta saab selle ära osta 200 rubla ruutmeeter, siis ta ostab selle alati ja kergel käel ära. Teie aga ei saa seda korterit osta, sest tema muutub soodsatel tingimustel suure korteri omanikuks. Sellega eelistatakse inimest, kes eelnevatel aastatel, kasutades neid, teisi või kolmandaid võimalusi, on saanud suure korteri üürnikuks.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! Kas teil on olnud arutusel küsimus, et noortele, kellel ei jätku tööstaaži, võiks iga järgmise töötatud aastaga tulla üks ruutmeeter kätte samal alusel nagu nendel vanadel, kellel on tööstaaži küllalt. Ma ei usu, et nüüd hakatakse palka töö järgi maksuma. Minu arust on tendents pigem vastupidine. Täna!

L. Tõnisson

Ma olen teiega nõus, et see seadus on noorte inimeste huvide vastane. Tõesti, vanad inimesed saavad hüvitusi endiste teenete eest, aga on veel teadmata, millised need teened on, sest me kõik näeme, millise kehva riigi me oleme üles ehitanud. Kuid võimatu on ju kellelegi midagi ette anda, mistõttu on rakendusotsuses pandud valitsusele kohustus välja töötada korterite edasise ehitamise ja nende eraldamise süsteem. Kui ma õigesti mäletan, siis kõik korterite müügi järelmaksust laekuvad summad kasutatakse noortele inimestele soodsatel

krediteerimistingimustel laenu andmiseks, et nad saaksid endale kortereid osta. See on lahendus, mida me oskasime praegu välja pakkuda.

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma vaatan § 5 punkte 3 ja 4. Minule tunduvad need olevat täielikult vastuolus. 3. punktis räägitakse, et rahvakapitali obligatsioone võib kinkida vanematele ja alanejatele sugulastele, kellel on õigus kasutada neid ainult erastatavate eluruumide ostmiseks. 4. punktis aga öeldakse, et neid rahvakapitali obligatsioone võib kasutada riigi- või munitsipaalvara erastamisel koos teiste selleks ettenähtud maksevahenditega. Tähendab, kui mõni 70–80-aastane või veel vanem inimene kingib oma rahvakapitali osaku lastele, siis need ei saa seda enam üldse kasutada muuks otstarbeks kui ainult korteri erastamiseks, aga korterit ju ei ole.

Teine küsimus on selline. Kui rahvakapitali osaku eest korterit ei saa ja lubatakse erastada muud riigi- või munitsipaalvara, mida siis saab selle 200 rublaga erastada? Kas seda tuleks tõlgendada nõnda, et see obligatsioon kehtiks ikkagi mingisugustes võrreldavates hindades, näiteks momendil kehtiva 1 m² korteripinna hinnaga? Seaduses on öeldud, et selle määrab Ülemnõukogu. Kuid milline on selles suhtes teie seisukoht? Aitäh!

L. Tõnisson

Minu arusaamise järgi, lugupeetud rahvasaadik, ei ole siin vastuolu. Silmas on peetud seda, et igal osakuomanikul on õigus talitada oma osakuga nii, nagu ta õigeks peab: kas osta korter, suunata see osak riigivara erastamisel aktsiate ostmisse jne. See puudutab omanikku. Kui on tegemist osaku kinkimisega, siis on tingimus, et kinkida saab seda ainult sellele, kes osakut kasutab korteri väljaostmiseks. Kui inimesel, kellele osakut tahetakse kinkida, ei ole korterit välja osta, siis ei ole vaja talle seda kinkida. Loogika tuleneb ka sellest, et siinsamas saalis vastuvõetud omandireformi aluste seaduses on selgelt öeldud: rahvakapitali osakud ei ole müüdavad ega ostetavad, nad on ainult pärandatavad, järelikult ei ole nad sisuliselt isegi kingitavad.

Mis puudutab seda, et 200 rubla on nii väike raha, et selle eest ei saagi midagi privatiseerida, siis teil on absoluutselt õigus. 200 rubla tõesti ei ole selline suurus, mis annaks mingisuguseid erilisi aktsiaid. Kui 30 aastat tööstaaži korrutada 200-ga, siis ei saa tõesti veel sellist summat, millest tasuks rääkida. Tuletagem aga veel kord meelde, et need majad ja korterid on eraomand, mis tekkis 20 aastat tagasi ja maksis siis umbes sama palju. Sellega, et me hoiame ka praegu korteripinna ruutmeetri hinna samal tasemel, paneme kodanikud võrdsetesse tingimustesse. Vastasel juhul on ühed kodanikud teiste ees kõvasti eelistatud. Vaevalt küll leidub korteriüürnikke, kellel on korteriosakud, aga kes ei osta oma korterit välja. Tal on stiimul osta korter välja ja mitte, vabandage väljendust, tormata turule oskamatu otsuseid tegema.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim.

J. Liim

Austatud ettekandja! Ma puudutan § 3 punkti 3, milles öeldakse, et asustamata eluruumide omandamise eesõigus on elamistingimuste parandamist vajavatel arvelevõetud üksikisikutel. Teatavasti on paljudes majades antud tühjaks jäänud korterid – ja seda eriti viimasel ajal – ilma samas elamus elavate üürnike nõusolekuta mitmesuguste eraettevõtete kasutada. Mida teha selliste praeguste tühjaks jäänud elamispinna kasutajatega oludes, kus õiged üürnikud elavad oma elamispinnal äärmises kitsikuses, sissetunginud aga oma äritegevuses väga lähedalt. Kas selliseid pindu tuleb lugeda asustatuks ja kas kehtib nende saamise eelisõigus õigetel elanikel või peavad nad suu puhtaks pühkima ja edasi elama oma pisikestes korterites?

L. Tõnisson

Härra Lippmaa on selles asjas rohkem kompetentne kui mina, ma ei läheks libedale pinnale sellele küsimusele vastamisel.

Juhataja

Kui härra Lippmaa soovib, võiks ta tulla kohe praegu kõnetooli.

T. Lippmaa

Lugupeetud rahvasaadik! Ma hästi ei taibanud äsjase küsimuse sisu. Te rääkisite mingisugustest omavoliliselt sissetungijatest ja korterite kasutamisest muuks otstarbeks. Eluruumi saab kasutada ikkagi ainult elamiseks, muu igasuguse tegevuse arendamine eluruumis ei ole lubatud. See on keelatud nii praeguse kui ka tulevase seadusega. Kas ma tohiksin paluda selle küsimuse täpsustamist. Ma ei saanud sisust hästi aru.

J. Liim

Ma loen selle uuesti ette. Teatavasti paljudes majades, kus on tühjaks jäänud korterid, on need ilma samas elamus elavate üürnike nõusolekuta antud mitmesuguste eraettevõtete kasutada. Mida teha selliste praeguste elamispinna kasutajatega oludes, kus õiged üürnikud elavad oma elamispinnal äärmises kitsikuses? Kas selliseid pindu tuleb lugeda asustatuks ja kas kehtib eelisõigus õigetel elanikel või on eelisõigus ärimeestel?

T. Lippmaa

Ma saan teie küsimuse mõttest aru, kuid see asi on sätestatud elamuseaduses, mis ütleb, et need ärimehed, kes on asustanud korteri mingiks äritegemiseks ega ole sisse registreeritud elanikuna, arendavad ebaseaduslikku tegevust. Eluruum sellisel juhul ei ole asustatud, vaid ärimees on seal ebaseaduslikult mingisuguse majavalitsuse ametniku ebaseaduslikul mahitusel. Ta tuleb sealt välja tõsta. Teine võimalus on, et see ruum on linna- või alevivalitsuse otsusel eluruumide arvelt kustutatud. Kui näiteks Tallinna linn on otsustanud selle ruumi kui mitteelamiskõlbliku anda näiteks mingisuguseks kontoriks, siis see on seaduslik tegevus. Asustamisest saab rääkida ainult siis, kui korterit kasutatakse eluruumina lepingu alusel.

Ma ei tea, kas mu vastus oli ammendav või mitte. Küsimuse asetusest ei saanud ma aru sellepärast, et eluruumi saab asustada ainult elamiseks, mitte millekski muuks.

Juhataja

Jätkame küsimuste esitamist. Ivar Raig.

I. Raig

Ma tänan! Proua Tõnisson, te mainisite, et see 9 miljardit rubla on viitsütikuga pomm Eesti majandusele ja lisasite veel nii kavalalt, et te võiksite küll selle meile ära seletada, aga andsite mõista, nagu peaksime ise aru saama, milles see viitsütikuga pomm seisneb. Võib-olla te siiski seletaksite meile ära, mis siis juhtuma hakkab, kui osakute suuruseks hääletatakse 9 miljardit. Oleks väga hea, kui te sõnavõtude ajaks saali jääksite ja kuulaksite ka teise poole ära. Võib-olla teised ütlevad, mis siis ikkagi head hakkab juhtuma, kui see 9 miljardit siiski hääletatakse.

Ja teine küsimus. Kas teil on konkreetsed arvutused selle kohta, mis hakkab juhtuma ükskõik kas 3 või 9 miljardiga üleminekul Eesti kroonile? Kuidas teie näete seda kurssi või protsessi? Kui me nüüd seaduse vastu võtame nende summadega, kuidas seda rakendada Eesti krooni tingimustes? Tänan!

L. Tõnisson

Ma lootsin, et mind mõisteti, kui ma seletasin, miks 9 miljardi rubla eest osakute turule paiskamine on majanduslik avantürism või vähemalt suur risk. Katsun siis veel kord seletada. Probleem on selles, et 9 miljardi eest Eesti turul õigete investeerimisotsuste tegemiseks peaks meil olema väljakujunenud finantsturg. Praegu meil seda ei ole ja ka lähemas tulevikus ei oodata selle teket.

Usutavasti saab härra Raig suurepäraselt aru, et majandus hakkab liikuma sellest hetkest, kui meil tekib mingisugunegi oma raha, kas konverteeritav või mittekonverteeritav. Praegu puudub meil igasugune sellelaadne seadusandlus. Me külastasime jaanuari algul mitmeid Ida-Euroopa maid ja tundsimme huvi kõikide nende probleemide vastu. Meil oli võimalus seda probleemi uurida Tšehhoslovakkias. Seal on erinevalt Saksamaast ja Ungarist ainukesena otsustatud kasutada tšekke, investitsioonitšekke. Nemad on just selle probleemi ees, et finantsturu ja vastavate institutsioonide puudumise tõttu lükkasid nad praegu rahvakapitali osakute käikurakendamise kaheks kuuks edasi ja ei ole leidnud lahendust, kuidas seda teha. Ma lihtsalt kutsun üles sellele, et me ei kompromiteeriks rahvakapitali osakute ideed. Minu arvates on eestlased tasakaalukas, mitu korda mõõtev ja alles siis lõikav rahvas. Osakute ideed ei tuleks ellu viia läbikaalumata moel. Mis puudutab Eesti krooni, siis ma ei saa sellele küsimusele täpsemalt vastata, sest kahjuks ma ei tea, milline tuleb krooni kurss, tugevus ja side teiste rahadega. Seetõttu jään vastuse võlgu.

Juhataja

Suur tänu! Ants Järvesaar.

A. Järvesaar

Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus lähtub valitsuse poolt esitatavast osaku suurusest. Kuidas või kellelt saab osta kahesajarublase osaku eest ruutmeetri elamispinna see inimene, kes on kakskümmend aastat korterijärjekorras olnud, kuid tänaseni pole ta vastaval ametikohal (teie väljend) töötanud ega korterit saanud?

L. Tõnisson

Lugupeetud rahvasaadik, mul on kahju, aga teil on õigus. See inimene ei saa mitte kellegi käest osta elamispinda selle 200-rublase osaku eest. See kestab nii kaua, kuni Eestimaal ei ole asustamata pinda, mida linnavalitsused välja pakuvad. Kuid see ongi üks põhjus, miks me peame korterituru tekitama, et korteritaotlejal tekiks mingisugunegi šanss. Kui mina oma 100-ruutmeetrisest korterist loobun, sest ma ei suuda sellest kahte kolmandiku kõrge turuhinna tõttu välja osta, siis tekib nendel inimestel võimalus midagigi saada. Ma mõõnan, et see võimalus on väike. Seda ei teki ei täna, homme ega lähemate päevade jooksul.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud proua Tõnisson! Õelge palun, kuidas saavad elamispinna need inimesed, Eesti Vabariigi kodanikud, kes on kogu elu elanud Venemaal ja pöörduvad nüüd Eestisse tagasi? Kuidas saavad nemad elamispinda omandada? Kas nad jäävad allüürnikeks või hakkavad kogu elu selle eest maksma?

L. Tõnisson

Ma usun, et nende inimeste küsimus tuleb lahendada riikidevaheliste kokkulepete alusel. See Eesti korterite privatiseerimist ei puuduta.

Juhataja

Suur tänu! Alar Maarend.

A. Maarend

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Teie vastustest küll ilmneb, et te tahate võtta endale ja panna ka Ülemnõukogule kohustuse otsustada kõigi kodanike eest, kuidas nad väljateenitud obligatsioone ehk oma kapitali kasutavad. Kas meil ikka on õigus panna inimesed sundseisu, et nad peavad ostma selle korteri, kus nad elavad. Paljud korterid on sellised, mida üürnikud kindlasti ei taha osta. Aga kui me jagame välja naeruväärselt odavad obligatsioonid kohustusega osta kortereid, siis sellega panemegi inimesed sundseisu. Kas § 5 lõige 3 tähendab, et obligatsioone võib vabalt müüa? Kingitud obligatsioone ei saa vabalt kasutada, aga kas omanik võib obligatsioone vabalt müüa nii oma sugulastele kui ka teistele ja kas sellise müümise puhul on uued omanikud nende obligatsioonide kasutamisel vabad? Ja veel. Kas pärijad on obligatsioonide kasutamisel vabad? 1. punkti 3. alapunktis öeldakse, et pärast seaduse kehtestamist surnud isikutele ettenähtud obligatsioonid antakse välja nende pärijatele. Tähendab, kui pärija on saanud obligatsioonid, kas ta saab neid obligatsioone kasutada vabalt? Tänan!

L. Tõnisson

Esimesele küsimusele ma vastaksin nii, et me ei pane inimesi sundseisu, sest me ei sunni neid kortereid välja ostma. Keegi ei sunni kedagi ostma endale barakki linna taga. Muidugi, selle baraki hind on kindlasti seisundile vastav, sest 200 rubla on paneelmaja ühe ruutmeetri hind. Järelikult, kui on tegemist barakiga, siis see muutub võib-olla baraki 10 ruutmeetri hinnaks. Ma ei tea, ilmselt on valitsusel vaja selle kohta välja töötada koefitsientide süsteem, mida siis lugupeetud Ülemnõukogu kas aktsepteerib või mitte. See on selles punktis sees. Muidugi on

teie vaba valiku küsimus, kas te ostate äärmiselt odava raha eest halva baraki ja olete sellega mingisuguseks ajaks kindlustatud või te ei osta seda ja siirdute osakutega turule, lootes, et saate selle raha eest omandatud aktsiatelt dividende. Ma arvan, et see on liiga väike raha, et sellega jõukaks minna. Pealegi, nagu ma korduvalt olen rõhutanud, ei oska 95% meist teha investeerimisotsuseid, sest meil puudub selleks ettevalmistus. Ja obligatsioonid ongi ette nähtud eeskätt korterite privatiseerimiseks, aga kellelegi ei panda niisugust kohustust.

Mis puudutab § 5 punkti 3, mille kohaselt eluruumide erastamiseks väljaantud rahvakapitali obligatsioone võib kinkida sugulastele, siis on neid õigus kasutada ainult erastatavate eluruumide ostmiseks. Täpne protseduur pannakse paika järgmise dokumendiga, mis esitatakse Ülemnõukogule. Mina isiklikult leian, et osakuid ei saa teha müügiobjektideks, sest sel juhul me tekitame turuinflatsiooni. Peale selle ma meenutan teile omandireformi aluste seadust, mis räägib rahvakapitali osakutest. § 5 lõige 1 kohta on täpselt samasugune vastus.

Juhataja

Suur tänu! Härra Ugandi.

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja, austatud ettekandja! Kui tööaastad rahvusliku koguprodukti loomisel on olnud enne sõda ja inimene elab välismaal, kas ta Eestisse tagasi tulles saab ka oma korteriosakud kätte?

L. Tõnisson

Ma usun, et kui ta asub Eestisse alaliselt elama, mis on ju põhitingimus, siis tal peaks minu arusaamise järgi see õigus tekkima.

Juhataja

Suur tänu! Peeter Lutt.

P. Lutt

Lugupeetud ettekandja! Kuidas te suhtute sellesse, et inimene, kes on elanud kogu aja riigikorteris ja maksnud selle eest ainult kopikaid, saab nüüd osaku ja ostab selle korteri ära peaaegu ilma rahata, kuid see inimene, kes on olnud üürnik eramajas ja pidanud hoolitsema oma elamispinna eest kogu aeg ise, tegema seal kulutusi, jääb nüüd korteri omandamise õigusest ilma? Kas see lahendus ikka on õige? Aitäh!

L. Tõnisson

Vaadake, ma ütleksin niimoodi, et me võime leida mitmeid selliseid juhtumeid, kus me absoluutset sotsiaalset õiglust selle seadusega ei saavuta. Täiesti õige, inimene, kes on 30 aastat elanud eramajas, ei saa sealset korterit endale osta, sest see maja on eraomanduses. Jah, see on teataval määral tema suhtes ebaõiglane. Olen teiega nõus.

Juhataja

Suur tänu, proua Tõnisson! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Nüüd ma paluksin kõnetooli härra Jüri Reinsoni, kes esitab eelarve-majanduskomisjoni nimel kaasettekande.

J. Reinson

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ilmselt ei ole kaugel päev, mil me võime tähistada selle eelnõu arutamise aastapäeva. Meile praegu viimasena esitatud valitsuse eelnõu on tõepoolest majanduskomisjonis läbi arutatud ja ma ainult natuke täpsustaksin valitsusepoolsete ettekannete väidet selle kohta, et eelnõu on komisjonis sündinud sellisena ja seal heaks kiidetud. Ma tahan öelda, et see eelnõu, mille valitsus esitas meile enne toda viimast eelnõu koos seletuskirjaga, oli üsna raskesti arusaadav. Seal ei olnud kõik paragrahvid lõpuni selged ja me tegime koostöös selle, mis meil praegu käes on. Seda on võimalik lugeda ja saab ka aru, millest jutt on.

Majanduskomisjoni seisukohad on väljendatud teile jagatud parandusettepanekute lehel. Suurem osa parandusettepanekuid on tagasi lükatud, väikest osa on arvestatud. Ma ei taha teie aega raisata ja iga konkreetse punkti juures hakata rääkima hääletustulemustest. Küll aga ütlen ma seda, et peaaegu mitte üheski punktis ei olnud majanduskomisjonil täielikku üksmeelt.

Meie edasine tegevus võiks olla nüüd selline, et pärast sõnavõtude ärakuulamist kaitsevad oma seisukohti saadikud, kes on esitanud parandusettepanekud ja kes soovivad neid veel teha. Ülemnõukogu hääletab need läbi ja kui siis sünnib eelnõu, mille me saame vastu võtta, on väga hea.

Mis puudutab veel mõningaid viimaseid parandusettepanekuid, mis on laekunud mulle pärast komisjonis toimunud viimast arutelu, siis ma ei saa nende kohta öelda komisjoni seisukohta. Kui me homme komisjonis aega leiame, vaatame need läbi. Komisjoni seisukoha nende ettepanekute kohta esitame arutelu jätkamisel. Täna!

Juhataja

Suur tänu, härra Reinson! Rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Kolleegid, ma tunnistan avameelselt, et minu kava oli selline, et täna pidada ka läbirääkimisi, ja kui laekub veel parandusettepanekuid, siis hääletada need läbi järgmisel istungjärgul või istungil. Seda saame teha muidugi tingimusel, et me täna läbirääkimised lõpetame ja rohkem parandusettepanekuid esitada ei saaks. Sellega hoiaksime kokku aega ja väldiksime tarbetuid kõnelusi. Kuid väga autoriteetsed kolleegid, komisjonide esimehed Kaido Kama ja Kalju Koha teevad ettepaneku täna läbirääkimisi siiski mitte avada, küll aga on nad selle poolt, et arutelu praegu katkestada ja lubada ka parandusettepanekute esitamist pärast katkestamist. Ma ei söanda vaielda, seepärast panen selle ettepaneku hääletusele. See tähendab seda, et kui täiskogu seda aktsepteerib, siis praegu katkestame. Meil on vaja ainult kooskõlastada, kas me jätkame arutelu sellel istungjärgul või järgmisel. Kas saadakse aru, mida ma tahan panna hääletusele?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käesoleva päevakorrapunkti arutamine ning jätkata järgmisel istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 42 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid ei ole. Arutelu katkestatakse. Homme algab istung kell 10. Seniks head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 61. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG, 21. jaanuar 1992

Päevakorravälised avaldused

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Kas võime alustada istungit? Kontrollime kohalolekut. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 29. Lugupeetud kolleegid, vastavalt meie reglemendile on täna n.-ö. vaba mikrofon. Iga rahvasaadik võib kuni 5 minutit esineda meie ees kõnega. Palun, Indrek Toome.

I. Toome

Kolleegid, võib-olla järgneva tõsise mure tänane ülesvõtmine siin saalis on liialt varajane, aga võtke siis seda juttu nii, et muret teiega jagades saan selle teatud mõttes pingelt ära. Mulle tundub, et osa inimesi Põhiseaduse Assambleest ja osa meie häid kolleege siin saalis ei taha omaks võtta lihtsat tõde, et kui sa ei taha ajaloo ees rumalaks jääda, tuleb ajaloost õppust võtta. Vastasel korral ei oleks nad Põhiseaduse Assamblees aktiivselt toetanud päevselget ebademokraatliku ja minu meelest neobolševistliku 16. peatüki sisseviimist Eesti Vabariigi uue põhiseaduse eelnõusse.

Miks ma alustasin ajaloo meenutamisega? Aga sellepärast, et Eesti rahvas mäletab hästi 1940. aasta suve ja seda, mis tol ajal seoses valimistega toimus. Tolleaegsed bolševistlikult tegutsevad võimud ei tseremoonitsenud, nagu tänasedki eelnimetatud ettepaneku tegijad ei tseremoonitse, suhtumisel demokraatiasse, pluralismi ja teiste poliitiliste vaadete kandjatesse. 1940. aastal võtsid bolševikud Eesti Vabariigis seaduslikult tegutsenud poliitikutelt Riigivolikogu valimistel passiivse valimisõiguse, aga Eesti valijatelt ühtaegu aktiivse valimisõiguse neid hiljem füüsiliselt represseeritud poliitikuks valida oma esinduskogusse. Bolševike arvates oleks rumal ja poliitiliselt harimatu eesti rahvas, keda mitte mingil juhul ei tohtinud usaldada, äkki valinudki need valesti mõtlejad Riigikogusse ja tolleaegsetel õigesti mõtlejatel oleks jäänud nähtavasti kohti vähemaks. Säärase tegutsemisega saadi Eestimaal esimene "vääriline" ja tundub, et mõnede tänaste uute poliitikute arvates järgimist vääriv kogemus demokraatia arendamisel Eesti poliitilises elus. Nüüd siis ongi see kogemus Põhiseaduse Assamblees igati toetamist leidnud, nagu ajalehed kirjutavad. Ma ei näe nende uute poliitikute niisuguses mõtlemises ja tegutsemises mitte midagi muud kui soovi korraldada eesti valijate kätega arvoteõiendamise poliitiliste teisitimõtlejatega, poliitiliste rivaalidega ehk tänases kontekstis võttes väga konkreetsete isikutega.

Sellise poliitika tegemise soov tuletab mulle meelde ka 30-ndate aastate Nõukogude Liitu. Tollased rahva poolt "palavalt armastatud" juhid organiseerisid algul rahva nõudmise ja toetuse teisitimõtlejate poliitiliseks ja füüsiliseks hävitamiseks. Kas keegi tahab täna niigi vaenurikkal Eestimaal korraldada midagi analoogset? Kas vaenu, tigidust ja vaenlasi tundub Eestimaal liiga vähe olevat? Kas läheme majanduslikult tugevamaks ja poliitiliselt demokraatlikumaks, kui saame vaenlasi juurde? Mina ei usu. Kui 16. peatüki autoritelt küsida, millega ikkagi põhjendada selle sisu, ei oska nad vastata. Ma ei ole lugenud ega raadio- ja telesaadetes kuulnud ühtegi nende arukat õiguslikku põhjendust. Seda ei saagi olla, sest iga

põhjendus läheb põhimõtteliselt lahku demokraatia ja ka Eesti Vabariigi uue põhiseaduse eelnõu enda seisukohtadest.

Ma ei ole demokraatliku õigusemõistmise kohta lugenud ega kuulnud, et ülim õigus on kedagi kohtuotsuseta süüdi mõista, süüdlaseks teha. Ma ei ole kuulnud, et EKP oleks kohtuotsusega tunnistanud kuritegelikuks ja inimsusevastaseks organisatsiooniks ja tema liikmed või tema organite liikmed kuulutatud kurjategijateks. Ma ei välista, et mõne partei või erakonna troika on niisuguse otsuse juba teinud ning tahab nüüd Ülemnõukogult ja rahvalt oma ebademokraatlikule ettepanekule aktsepti. Meil siin saalis peaks jätkuma mõistust ja vastutustunnet mõistmaks, mis sellise ettepaneku heakskiitmine tähendab. Toonitan: jutt on ülimalt põhimõtteline. Siit ka minu ettepanek mõelda juba täna tulevikuhõnguliselt. Ainuõige tegu oleks võtta mainitud peatükk Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõust enne selle rahvahääletusele saatmist välja. Sellise peatüki olemasolu tõmbab põhiseaduse eelnõus sisalduvale demokratismile kriipsu peale.

Lõpetuseks teen teile kaalumiseks ettepaneku viia põhiseadusse nõue järgmises redaktsioonis: eesti rahva elulistes huvides on igavesti keelatud kandideerida Riigikogusse rumalatel ja tigidatel inimestel. Seda, kes need on, otsustagu valimistel eesti rahvas.

Juhataja

Suur tänu! Jaan Lippmaa.

J. Lippmaa

Härra juhataja! Ma kasutaksin reglemendis antud võimalust selleks, et teiega kõigi kuuldes konsulteerida. Nimelt on valitsuse teatud määruste tõttu tekkinud meil segadus tööl käimisega. Möödunud nädalal ma küsisin teilt, kas me peame ostma liinibussi pileteid või ei pea. Kui me peame, siis selleks puudub protseduur, kuidas me saame bussipiletid kätte. Me läheme siit ära neljapäeva õhtul või reedel, kuid ei ole garanteeritud, et me esmaspäevakski bussipiletid kätte saame. Teie vastasite mulle, et see määrus ei kehti ja kõik on vanaviisi. Teatan teile, et kõik ei ole vanaviisi. Üks bussijuht nõuab pileteid, teine ei nõua. Nii et sisuliselt me sõltume bussijuhtide heatahtlikkusest. Minu soov oleks selline, et te teataksite kõigi kuuldes, milline kord praegu kehtib. Kas üks või teine? Milline on meie korraliku tööle jõudmise protseduur? Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ma pean teile teatama, et valitsuse määrus on õigustühine allakirjutamise hetkest ja kui seda siamaani ei ole tühistatud, siis peab sellest Ülemnõukogu tegema oma järeldused. Eelmisel teisipäeval arutas seda küsimust Ülemnõukogu juhatus ja me palusime oma istungile transpordiministri härra Vähi. Juhatusel liikmetel jäi selline mulje, et õiglus seatakse jalule kohe. Kui seni ei ole seatud, siis täna me arutame seda küsimust veel Ülemnõukogu juhatuses ja teeme täiskogule vastavad ettepanekud. Praegu kehtib veel nende menetluste kohta, mis käsitlevad saadikute transpordialast teenindamist, Ülemnõukogu Presiidiumi 1974. aasta seadlus, mis on seni tühistamata. Ma ütlen veel kord, et valitsuse määrus on õigustühine allakirjutamise hetkest. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja! Ma tahtsin rääkida täpselt samal teemal, mida käsitles rahvasaadik Lippmaa. Ma tänan teid väga täpse ja põhjaliku informatsiooni eest ja lisan omalt poolt, et ilmselt ei ole siin saalis ühtegi saadikut, kes pärast 6. jaanuari ei oleks linnatranspordis sõitnud tasuta. Tähendab, meid kõiki, rahva kõrgema seadusandliku kogu liikmeid, on tehtud varasteks. See on tõsine küsimus. Paluksin tõesti asi lähema aja jooksul lahendada. Aitäh!

Juhataja

Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Viimased sündmused on näidanud, et meie vabariik nihkub paremale. Kui meenutada kaks aastat tagasi toimunut, siis mäletatavasti kutsusid rahvusradikaalid üles Eesti NSV Ülemnõukogu valimisi boikoteerima. Nüüd on nad aru saanud, et tegid vea ja püüavad lahkuvale rongile hüpata. Pärast neljapäevast hääletamist esitasid paljud kolleegid küsimuse, millega siis Savisaar ikkagi Lebedevi ja kompanii ära ostis.

Lugupeetud kolleegid! Me toimisime hea vene vanasõna järgi ja valisime kahest pahest väiksema.

Eilne hääletamine näitas, et niinimetatud ekskommunistid ja liberaalselt häälestatud inimesed ei saa aru, milline oht on vabariigis tekkimas, aga võib-olla ka ehmusid. Intensiivselt surutakse peale mõtet, et võim tuleb anda rahvusradikaalidele, s.t. Eesti Kongressile. Ent on üks oht. Kui rahvusradikaalidele anda parlamentlikul teel võim, siis parlamentlikul teel seda neilt ära võtta ei saa. Ma arvan, et te tunnete piisavalt hästi Eesti ajalugu. Meenutagem 1930. aastaid. Sellise organisatsiooni olemasolu nagu Kaitseliit teeb väga raskeks rahvusradikaalide parlamentlikul teel errumineku protsessi. Ma ei tea, kas olete kuulnud või mitte, kuid rahvusradikaalid on juba koostanud tegevusprogrammi opositsiooni isoleerimiseks? Kui keegi teist arvab, et selles on kirjas ainult vene nimed, siis ta eksib. Seal on ka palju eesti nimesid, sealhulgas mõne meie kolleegi nimi.

Seepärast tekitas suurt kära asjaolu, et vene saadikud hääletasid valitsuse toetamise poolt. Kui vene saadikud vastu hääletasid, siis sellist kära ei tekkinud. Aga on olnud ju olukordi, kus me ka teistes küsimustes ühte või teist ettepanekut toetasime. Aga praegu juhitakse üldsuse tähelepanu millegipärast sellele. Võib-olla ma eksin, aga need, kes valmistasid ette riigipööret, valitsuse vahetust, olid valmis ka mittekonstitutsioonilisteks aktsioonideks. Aga see tähendab astuda välja ühtse vene fraktsiooni vastu. Ja käesoleval hetkel võib kaotada isegi Kaitseliitu kasutades.

Paar kuud tagasi oli meil vestlus informatsiooniagentuuri "Rand Corporation" kahe töötajaga. Üks neist oli Londoni strateegiliste uuringute instituudi endine töötaja. Tema küsis, milline on meie arvates Nõukogude armee roll iseseisva Eesti territooriumil. Ma ütlesin, et minu meelest on esiteks tegemist endise Liidu riigikaitsehuvidega ja teiseks tagavad nad poliitilise stabiilsuse vabariigis. Vastuse esimese poole kohta ütlesid nad, et selle üle võib vaielda. Aga mis puutub sellesse väitesse, et Nõukogude armee kohalolek on stabiliseeriv tegur Eestis, siis sellega nad nõustusid. Londoni strateegiliste uuringute instituut ei ole erapood, seal on väga tõsised inimesed.

Nüüd räägime Gruusiast. Jah, Gamsahurdia on diktaator. Muide, pool aastat tagasi ma võtsin siinsamas sõna ja ütlesin, et Gamsahurdia on diktaator, aga sellest hoolimata on ta seaduslikult valitud president. Jah, võimule tuli opositsioon, kes nimetab end demokraatideks. Aga kuidas ta võimule tuli? Ta tuli võimule relva abil, kasutades partei relvaüksusi.

Niisiis, lugupeetud kolleegid, ma arvan, et teis ei tekita kahtlust see, et Nõukogude armee lahkub siit. Arvestades mõnede inimeste püüdu lahkuva rongi külge klammerduda ja äratundmisele jõudmist, et võim läheb käest ja pind kaob jalge alt, on nad valmis kõigeks. Seepärast me peame hästi järele mõtlema. Kui jõutakse kokkuleppele Nõukogude armee väljaviimises, siis on kohe vaja tõstatada küsimus ÜRO sõjaliste vaatlejate sissetoomisest. Selle mõtte ütles välja ka välisminister härra Meri. Ausalt öeldes ma ei suhtunud sellesse alguses kuigi positiivselt, aga sündmuste käik, eriti viimasel ajal, näitab, et see pole kaugeltki absurdne idee. Juba praegu on vaja hakata Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis selleks pinda ette valmistama. Arvan, et sõjalised vaatlejad ei ole üleliigsed. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Valeri Kois. Katsume viie minutiga hakkama saada.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ausalt öeldes ma ei tahtnud sõna võtta, aga Vladimir Lebedev õhutas mind seda tegema. Mulle tõtt-öelda ei meeldi sugugi see, et me hakkame õhkkonda pingestama, tonti seinale maalima jne. Meil jätkub selletagi probleeme. Ent see olukord, millesse on praegu sattunud Eesti või näiteks parlament, on tõepoolest ebanormaalne. Tinglikult öeldes näib mulle, et praegu on parlamendis kolm meeskonda. Üks on eesti valitsuskoalitsioon, teine puhtal kujul eesti opositsiooniline koalitsioon ja kolmas mingisugune venekeelne koalitsioon. Nii kummaline kui see ka ei ole, aga kõiki neid inimesi ei seo omavahel mitte mingisugune põhimõtteline maailmanägemine, vaid pigem isiklikud sümpaatiad ja antipaatiad. Valitsuskoalitsioonis on inimesi, kel on erinevad arvamused majandusküsimustes. Opositsiooniga on lugu samasugune, seda ühendab ainult püüe praegune valitsus tagandada, ent sellesse kuuluvate inimeste seisukohad majanduses ja poliitikas on vastandlikud. Ka vene koalitsioonis tuleb ette seda, et ühed kalduvad ühele, teised teisele poolele.

Ilmselt jääb Eesti ühel kohal pöörlema, kuni satub keerisesse või me leiame mingi väljapääsu. Kõige õigem väljapääs oleks see, kui need inimesed, kes tahavad ühes suunas sõuda, istuksid lõppude lõpuks ühte paati ja moodustaksid kas valitsuskoalitsiooni või opositsioonilise koalitsiooni. Selleks on vaja vähemalt dialoogi alustada. Praeguses ebamäärases olukorras ei ole meil lihtsalt teist võimalust. Me peame omavahel nõu pidama. Kes tahavad ühes suunas liikuda, istugu ühte paati, kes teises suunas, mingu teise paati.

Saadikurühma "Kodanikuleppimus" arvates toob ainult selline lähenemisviis kasu. Me teeme kõigile fraktsioonidele ettepaneku läbi arutada, millises suunas soovib keegi liikuda. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Möödunud korral ma kasutasin vaba mikrofoni selleks, et juhtida teie tähelepanu igavesele tulele langenute kalmul Tõnismäel. Täielik vaikus, mis minu palvele on järgnenud, näitab, et sellele ei omistatud mingit tähtsust. Tuli kustutati. Veteranid avaldasid oma nõrdimust tänase "Molodjož Estonii" kaudu. Mujal ei oleks meie protestiavaldust üllitatud. Palun Ülo Nugist ja siin viibivat riigiministrit esitada meile andmed, kui palju see igavene tuli maksab ja kui palju kulub gaasi, et me saaksime selle eest maksta. Ütlen veel kord, et see on ebamoraalne. Sinna on peale venelaste maetud ka eestlasi, 8. laskurkorpuses sõjast osavõtnuid. Kas me tõesti arvame, et hoiame sellega kokku? Palun veel kord vastust riigiministrilt selles küsimuses. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Hea kolleeg Nikolai Mihhailovitš, ma palun, ärge minu peale seda gaasiülesannet küll pange. Aga meil on saalis valitsuse esindajad, nemad võtavad kuulda. Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud härra Nugis! Ma ei raiska palju teie aega ja üldse tahan pöörduda saadikute poole. Minu meelest tuleks siiski reglementi teatud määral muuta. Mõnikord tuleb meil väga tähtsas küsimuses välja selgitada sõnavõtja seisukoht ja siis avaldada oma arvamus. Praegu aga on nii, et kui oled kaks korda küsimuse esitanud, siis enam sõna võtta ei lubata. Nii juhtus näiteks eile korteriprobleemide arutamisel.

Teiseks. Kui istungjärku pikendame, siis on kõik poolt, ainult Zõbin on mõnikord vastu, aga hiljem, 15 minuti pärast lahkub vaikselt vähemalt kolmandik neist, kes selle poolt hääletasid. Seepärast sooviksin, et selline pikendamine oleks alati planeeritud, muidu jäävad saadikud teatud määral petise ossa. Siin oleks nagu ebamugav vastu hääletada, see näitaks, et saadik ignoreerib istungit, aga kui on määratud kohtumine inimestega, nendega kokku lepitud, siis on ka sinna halb hilineda. Seepärast oleks hea, kui me vähemalt eelmisel päeval teada saaksime, et istungit kavatsetakse pikendada või siis vähemalt planeerida nii, et pikendatakse tunni võrra, mitte rohkem. Selline ettepanek on mul teile, lugupeetud härra Nugis. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Mina jagan ka seda muret, aga esimese küsimuse osas, mis puudutab reglementi, teen ettepaneku saada kaubale härra Allikuga. On võimalik, et ta teeb ettepaneku täiskogule. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Me kuulsime äsja siitsamast kõnetoolist härra Lebedevi selgitusi või vabandusi, mis pärast vene saadikud hääletasid poolt, ja selgitusi selle kohta, et Eestis on mingisugune diktatuur või seadusvastane võimupööramine. Neid vabandusi esitada vaja ei ole. Hääletus näitas selgelt, kes on need saadikud, kes on võtnud enda peale vastutuse. Ja kuna härra Lebedev hääletas valitsuse poolt, siis võib öelda, et tegemist on Savisaare-Lebedevi valitsusega ja neil tuleb mõlemal ühtemoodi vastutust kanda. Mis on selle hind, et vene saadikud poolt hääletasid? Selle hind on kodakondsuse seaduse rakendusotsus. Nagu kõik saadikud ilmselt teavad, võeti 6. novembril vastu Ülemnõukogu otsus, mis kohustas valitsust 3 nädala jooksul, s.o. enne 28. novembrit, esitama Ülemnõukogule rakendusotsuse.

Valitsus sattus väga raskesse olukorda. Ühelt poolt, teades mida tahab rahvas, ei saanud ta sellist eelnõu esitada, sest siis oleks kaotanud vene saadikute hääled. Teiselt poolt, kui ta oleks esitanud sellise eelnõu, nagu nõuavad vene saadikud, oleks eesti rahvas aru saanud, et tegemist on rahvusliku reetmise valitsusega. Selles olukorras ei ole meile siamaani seda eelnõu esitatud. Kaks kuud on sellest tähtjast möödas. Valitsusesiseselt on ette valmistatud mitmeid eelnõusid, kuid valitsuse istungil ei arutatud neid ka sellel esmaspäeval. See, et valitsusel on tekkinud selge ja kindel toetajaskond 53 häälega, räägib enamusvalitsuse olemasolust. Selle hind on, et valitsuselt meile kodakondsuse seaduse rakendusotsust siia laudadele ei tulegi. Sest valitsus ei suuda seda dilemmat ületada. Järelikult nähtuse, et niisugune tubli koalitsioon tekkis täiesti seaduslikult, vastavalt reglemendile, ajutisele töö- ja kodukorrale, maksame kinni sellega, et meie poliitiline areng on pidurdunud. Ma loodan, et valitsuskoalitsioonil ei jätku jõudu ellu viia sõjakommunismi, mida valitsus tahab, aga kui nad ennast kokku võtavad, siis enamusvalitsusena suudavad nad ka seda teha. See oleks majanduslik õnnetus, katastroof eesti rahvale. Lõppkokkuvõttes on ju võimalik osta venelaste hääli, kuid sellisel juhul makstakse eestlastega. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim.

J. Liim

Ma tänan! Tahaksin pöörduda härra Aksinini poole, täpsustaksin tema ettepanekut igavese tule gaasikulutuse hüvitamiseks. Ma tuletan meelde, et rahaga ei ole midagi peale hakata. Kui veteranid soovivad süüdata igavest tuld, siis peaksid nad ikka ise selle gaasi Venemaalt kohale toimetama ja mitte panema raha pakkumisega seda kohustust Eesti Vabariigi Valitsusele.

Juhataja

Suur tänu! Mulle tundub, kolleegid, et me võime lugeda vaba mikrofoni lõppenuks. Ma tänan teid!

Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta

Juhataja

Kolleegid, me peame jälle arutama päevakorra täiendamist kiireloomuliste küsimustega. Valitsus taotleb käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamist ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb otsuseprojekti Eesti Vabariigi territooriumil asuvate endise Nõukogude Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta. Seda küsimust arutati Ülemnõukogu riigikaitsekomisjonis, kes toetab valitsuse ettepanekut. Meil on vaja langetada otsus. Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 30. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorra kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti Vabariigi territooriumil asuvate endise N. Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamist? Palun

hääletada! Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu 5 ja erapooletuid 4. Päevakorda täiendatakse. Kolleegid, selles küsimuses teeb meile ettekande riigiminister härra Vare.

R. Vare

Austatud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Olen teie ees küsimusega, mille arutamine on arvatavasti natuke juba hiljaks jäänud. Leedus ja Lätis, samuti Sõltumatute Riikide Ühenduse liikmesriikides on analoogsed küsimused ammu lahendatud. See on olnud täiesti loogiline samm. Seesama loogika kehtis ka m.a. 29. augustil teie poolt vastuvõetud otsuses NSV Liidu riigorganite alluvuses või halduses olevate või nende juhtimisel tegutsevate Eestis paiknevate ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide vara ning juhtimise kohta. Mainitud otsuse 2. punkti 2. lõikega jäeti lootelust välja vara, mida omab või kasutab NSV Liidu Kaitseministeerium. See on toonud kaasa väga huvitava ja kahjuks Eesti Vabariigi huve väga tugevalt ohustava protsessi. Praegune olukord on selline, et Nõukogude sõjaväe käsutuses olevat vara parseldatakse maha, kusjuures see protsess on kahesuunaline. Ühes suunas toimub see nii-öelda välise anarhia tingimustes, kus seda väeositi, kokkuleppel väeosa komandöri tehakse omakasu motiividel, kuigi kõikidel puhkudel rõhutatakse, et saadavad vahendid – põhiliselt rublade näol – lähevad väljaviidavate ohvitseriperekondade sotsiaalküsimuste lahendamiseks. Niisiis on see organiseeritud tegevus, mida mina hindaksin kui katset põlistada oma kohalolekut. Kurikuulsa kontserni "Russobaltvest" ettevõtted või organisatsioonid näiteks omandasid monopoolse õiguse vara turustamiseks ja tegelevadki sellega. Loomulikult eiratakse seejuures igasuguseid reegleid ja toimitakse nii, nagu parajasti kasulik on. Varad realiseeritakse väga omapärase taustaga suurfirmadele, kelle rahad ei ole üldse Eesti Vabariigist pärit. See jätab võimaluse võtta neid objekte tulevikus vajaduse korral kasutusele nende endise sihtotstarbe kohaselt. Me ei saa seda niisugusel juhul isegi kontrollida. Arvestades ohtu, et lõpmatult selline olukord kesta ei saa, on asutud kavaldama. Meie andmetel on hakatud vormistama tehinguid takkajärele, kuupäevaga enne 29. augustit või isegi enne 20. augustit. Näiteks on tehingu kuupäevaks märgitud 20. aprill 1991, kuigi kõik pangaoperatsioonid ja muud operatsioonid teostati detsembris 1991 või jaanuaris 1992. Kahjuks on meie süsteem niivõrd puudulik, et on võimalik seda asja nii lavastada. Takkajärele on võimatu tuvastada, kas tehing tõepoolest sõlmiti 20. aprillil 1991 või hiljem.

Seadusandliku tagatise ja just seadusandja tahte puudumine loob sellise olukorra, kus kohtulikult arutamisel ei piisa valitsuse poolt kehtestatud normatiivaktidest, et vaidlustada näiteks sõlmitud tehinguid. See on ka põhjus, miks oleme täna teie ees selle küsimusega. Sisuliselt on selle otsuse eesmärk likvideerida 1991. aasta 29. augusti otsusest puudus, millest ma teile rääkisin, ja laiendada selle otsuse mõju kõikidele endise NSV Liidu organisatsioonidele, kaasa arvatud sõjavägi. Ma väga loodan, et Ülemnõukogu näitab siin üles head tahet ja võtab otsuse vastu. Küsimuse lahendamise viivitada tähendaks toimida meie kõigi huvide vastaselt. Seda enam, et ka Ülemnõukogu riigikaitsekomisjon on seda otsust toetanud. Komisjoni esimees ilmselt rõhutab kaasettekandes veel mõningaid vajalikke momente.

Võib-olla tekib teil küsimus selle vara võimaliku kättesaamise suhtes. Vaadake, see on praktika küsimus ja ei maksa teha endale illusioone. Ma võin teile täiesti ametlikult öelda, et Nõukogude sõjavägi teeb kõik, et mitte ühtegi rauajuppi ega padrunit ei sattuks meie kätte. Uskuge mind. Samal ajal sellise otsuse vastuvõtmine vähemalt sunnib potentsiaalseid ostjaid asju ajama ametlikult, vastavalt kehtestatud korrale, läbi valitsuse. Praegu aga on veel väga paljudel selline lootus, et õnnestub tehinguid sooritada valitsuse poolt kehtestatud korda eirates ja sellele lootes, et kohus seda korda lihtsalt ei arvesta.

Ma täiendaksin otsuseprojekti ühes osas. Palun teil, lugupeetud rahvasaadikud, seda kaaluda. Kolmandas punktis on rõhutatud NSV Liidu relvajõudude struktuuriüksust. Vaadake, selline formuleering viis meid pikemal järelemõtlemisel siiski mõttele, et seda võib siin tõlgendada niimoodi: kui tehingutega ei tegele struktuuriüksus, vaid keegi teine, siis on kõik hästi. Näiteks vastavalt NSV Liidus kehtinud seadustele omandas eespool mainitud kontsern Balti Laevastiku varade turustamise ainuõiguse. Tema kui tsiviilorganisatsioon ei ole NSV Liidu relvajõudude struktuuriüksus, tegeleb vaid turustamisega ja kõik on hästi. Seda võimalust jätta ei tohi. Tähendab, struktuuriüksuste asemel tuleks rääkida relvajõududest või nende nimel või huvides tegutsevatest organisatsioonidest.

Teiseks. Võib-olla oleks otstarbekas lisada sõnadele "on vastuolus Eesti Vabariigi normatiivaktidega" sõnad "ja valitsusega kooskõlastamata". Küsimus on selles, et füüsilist kontrolli ei suuda ikkagi teostada keegi teine kui ainult valitsus. Seepärast oleks mõttekas viidata valitsusele. Palun kaaluda neid võimalusi.

Ma veel kord rõhutan: selle otsuse vastuvõtmine on hädavajalik, et lõpuni korrastada meie legaalne keskkond, mis on seotud siin viibivate NSV Liidu relvajõududega. Asjale võib läheneda ka sotsiaalse õigluse ja majanduslikust aspektist. 50 aasta jooksul on meilt välja pumbatud 29,4 miljardit rubla ressursi, mis läks otseselt ja ainult NSV Liidu kaitsevõime ja võimu hoidmise kuludeks. Ka sellest aspektist vaadates on küsimus täiesti üheselt lahendatav ja pakutud lahendus on õiglane. Aitäh tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Vare! Rahvasaadikutel on hulgaliselt küsimusi. Genik Israeljan.

G. Israeljan

Täna, härra spiiker! Härra riigiminister, mul on mõned küsimused otsuseprojekti ja teie kommentaari kohta.

Esiteks. Mil moel realiseeritakse selle otsuseprojekti 1. punkt? Kas me lihtsalt tunnistame Eesti Vabariigi omandiks või peavad sellele järgnema veel mingisugused aktsioonid? Kui peab järgnema mingi tegevus, siis milline?

Teiseks. Kas te tõepoolest arvate, et ainult sellise otsuse vastuvõtmine kiirendab vägede väljaviimist? Kas valitsus on läbirääkimistel relvajõududega teinud kõik selle küsimuse lahendamiseks?

R. Vare

Esimene küsimus: millist tegevust tuleb otsuse täitmiseks arendada? Kõigepealt tuleb partneritele selgeks teha, mida see otsus tähendab. Tuleb ohjeldada vara väljaviimist, mis praegu toimub. Juhin teie tähelepanu sellele, et põhiliselt viiakse välja sugugi mitte relvastust, vaid igasugust muud vara, millel on ka tsiviilotstarve. Me uurisime seda asja päris suure huviga. Otsus tooks kaasa selliste varade transportimise põhimõttelise keelu. Kui aga Nõukogude armee suvatseb seda jõuga teha, siis see vähemalt näitab, mismoodi asi tegelikult välja näeb. Rõhutan veel kord, et asi tuleb seaduslikult paika panna. Härra Israeljan ilmselt pidas silmas seda, et nüüd organiseerib valitsus Nõukogude sõjaväebaaside ründamise ja nende vara jõuga äravõtmise. Kui nii, siis ta eksib. Niisugust kavatsust ei ole, see oleks mõttetult poliitiline

enesetapp. Küll aga tuleks need küsimused lahendada läbirääkimiste teel, mille suhtes, nagu ma aru saan, on küsijal teatud kahtlused. Valitsus ei olevat piisavalt aktiivset tegevust arendanud. Ma siiski arvan, et me oleme seda teinud. Kogu kurbloolus on siiani olnud selles, et toimib täpselt sama mudel, mis toimis Ida-Euroopa maades Nõukogude vägede väljaviimisel. Me oleme konsulteerinud sakslaste, ungarlaste ja tšehhidega. Nendes riikides on olukord peaaegu samasugune nagu meil, nii naljakas kui see ka ei ole. Ma ise uskusin, et näiteks Saksamaal peaks asi paremini ja teistmoodi välja nägema, aga ei tuhkagi. Ainuke erinevus on selles, et sakslastel on näiteks võimas elektronluure ja muud sellised asjad, mis võimaldavad probleemi n.-ö. informatsiooniliselt kergemini lahendada. Meil ei ole mitte midagi. Senikaua kui küsimuste lahendamine on kindralite käes, ei juhtu suurt midagi, parseldamine käib edasi nii seal kui siin. Küll aga juhiksin teie tähelepanu sellele, et kõikidest Ida-Euroopa maadest Nõukogude vägede väljaviimisel on toimunud läbimurre poliitilisel tipptasandil. Näiteks tooksin Ungari, kust väed viidi välja, kuid küsimused, mis puudutavad kompensatsioone, tasaarveldusi ja kõike muud, on siamaani lahendamata ja Nõukogude pool ei ilmuta mingit tahet neid lahendada, vaid üritab ikka vana malli järgi oma huve küllaltki jõhkral moel realiseerida nende objektide suhtes, mis on veel tema käsutuses. Kahjuks see näitabki tegelikku seisu ja kinnitab veel kord, et kindralitega on mõttetu asju ajada. Meie praegune staadium on selline, kus me oleme kindralitega läbirääkimistel jõudnud sinnani, kust edasi oleks vaja tipp-poliitilist otsustust. Sellele me ka loodame, kuivõrd Venemaa, kes Nõukogude väed oma jurisdiktsiooni alla võttis, on nüüd vastavad lubadused andnud. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim.

J. Liim

Tänan! Kahtlemata olen ma härra Varega nõus, et otsus on tohutult hiljaks jäänud, sest ettepanekuid on juba külluses tehtud. Kuid minu arusaamise järgi on nendes ettepanekutes väga oluline asi puudu jäänud. See puudutab maavaldusi. Ma teeksin ettepaneku lisada punkt: tunnistada kehtetuks kõik Eesti NSV aegsed maaeraldused NSV Liidu relvajõududele, tühistada NSV Liidu relvajõudude või Eesti NSV poolt kehtestatud piirkondlikud erirežiimid. See on üks lugu ja ei maksa jälle hakata rääkima, et küll me teeme seda kunagi edaspidi. See kõik peab käima koos. Tänan!

R. Vare

Ei vaidle vastu.

Juhataja

Suur tänu! Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja riigiminister! Me teame, et oleme hiljaks jäänud. Aga miks me siis oleme selle otsusega hiljaks jäänud? Kas tõesti ei saanud varem selles asjas Ülemnõukogu poole pöörduda? Ukraina ja teised riigid, kes muidu olid meist poliitilises arengus tagapool, on selles osas ette läinud.

Ning teine küsimus. Kas valitsus on fikseerinud laevade ja lennukite nii-öelda kodusadamad ja kuidas toimub nende sadamate ja Tartu lennuvälja kaudu vara väljavedamine? Kas polügoonidel on ikkagi täielikult peatatud metsaraieõigus ja muud seesugused õigused, mis Nõukogude armeel siiaaani Eestimaal olid?

R. Vare

Miks hilinesime? Ma juba ütlesin, et mulle on see siiaaani suur mõistatus, miks sõjavägi jäi välja Ülemnõukogu omaaegsest 29. augusti otsusest. Küll aga võin öelda, et esialgu tundus asi natuke roosilisemana. Oma osa etendas ilmselt ka meie kogenematus, sest Nõukogude vägesid viiakse meie territooriumilt välja esimest korda. Seni on nad siia ainult tulnud või siit minema pekstud. Seetõttu ei osanud me karta mõningaid ohtusid, mis nüüd on täie teravusega ilmnenud. Põhimõtteliselt tehti ettepanek siiski juba detsembrikuus, kuid see lihtsalt jäi rongist maha parlamendi töögraafiku tõttu.

Mis puudutab teist küsimust, siis laevade kodusadamat või lennukite koduväeosa on tänapäeval peaaegu võimatu fikseerida. Me teame ainult, et lennuk lendab, aga kust ta tuleb ja kuhu läheb, seda me ei tea. Laevadega on olukord väga paljus samasugune. Juhiksin tähelepanu sellele, et tõepoolest toimub vedu sisse ja välja ning meie ei kontrolli seda. Oleme sunnitud panema kontrolli ka n.-ö. väravasse. Sakslased on hädas täpselt sama asjaga. Ka nemad ei tea, kui palju mehi näiteks tuuakse lennukiga juurde või kui palju varandust viiakse lennukiga ära. Ainus mida nad suudavad kontrollida, on raudtee.

Mis puudutab metsaraiet, siis esitas lugupeetud rahvasaadik ühe valusa küsimuse. Tõepoolest, sellele oleks pidanud ammu lõpu tegema. Meil mingeid lube välja ei ole antud, sisuliselt toimub röövraie. Ja nüüd palun andke mulle nõu, kuidas seda takistada. Tähendab, me takistame puidu väljavedu, aga raiet ennast meil ei ole jõudu takistada, kuna seda tehakse sõjaväebaaside maa-alal.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, minule on laekunud kirjalikke märkusi selle kohta, et ei peeta kinni ajalimiidist ja küsimused on liiga paisutatud. Ma väga palun, katsume eraldada arvamused küsimustest. Küsija ja vastaja peavad kahe minutiga hakkama saama. Peeter Lutt.

P. Lutt

Lugupeetud härra riigiminister! Te räägite, et Nõukogude armeel röövib raudtee kaudu Eestist varandust. Öelge mulle, kas pärast selle otsuse vastuvõtmist on Eesti Vabariigi Valitsusel võimalik kontrollida, mida raudtee kaudu välja viiakse. Niisuguse kontrolli võimalus on tal ka siiaaani olnud, kuid ta ei ole seda kasutanud. Kas te hakkate siis seda otsust täitma? Aitäh!

R. Vare

Lugupeetud rahvasaadik, te olete halvasti informeeritud. Meil on täielik ülevaade, mismoodi toimuvad raudteevedud, aga meil ei ole alust neid keelata. Nüüd aga annab see otsus võimaluse need lihtsalt ära keelata. Kui te ei usu, siis palun astuge läbi riigi- ja piirikaitse osakonnast ja teile tutvustatakse raudteevedude seis.

Juhataja

Suur tänu! Ahti Kõo.

A. Kõo

Lugupeetud minister! Mul on probleemid otsuseprojekti 3. punktiga. Praeguses redaktsioonis ma saan siit aru, et tegemist on tehingute kehtetuks tunnistamisega ka tagantjärele. Ma ei vaidleks sellele vastu, kuid mul on küsimus nende suhtes, kes ilmselt heauskselt ja mitte eirates normatiivakte, mis praeguse hetkeni kehtivad, on teinud tehinguid ja omandanud sõjaväe kinnis- või vallasvara. Kas on ikka õige tunnistada need tehingud kehtetuks kohtuvälises korras?

Teiseks. Kui te seda tõesti peate õigeks ja kui peaks juhtuma, et niisugune õigusriigi põhimõtetega vastuolus olev otsus vastu võetakse, kuidas te siis näete võimalust lahendada nende inimeste ja ka asutuste probleeme, kes on omandanud vara heauskselt ja senikehtinud seadusi järgides? Mismoodi neile hüvitatakse kahju, mida nad on saanud, ostes vara ja makstes selle eest rahas või muudes väärtustes? Aitäh!

R. Vare

Lugupeetud jurist teab suurepäraselt, mida tähendab heausksuse kategooria selliste asjade puhul ja lõppkokkuvõttes ma võiksin ju teistpidi hakata tõestama ka varianti, et näiteks kõik tehingud, mida on teinud "Russobaltvest", on heausksed. Ja järelikult ei ole üldse midagi vaja teha. Heausksete jaoks, kui on tõepoolest selline vajadus olemas, tuleks teha lihtsalt klausel. Palun pakkuge välja sõnastus, mis siin otsuses teeks selle sätte täpsemaks. Kõigele vaatamata peaksime kõik tehingud, ka heausksed, otsast otsani uuesti läbi vaatama. Muidu me ei saavuta kontrolli reaalsete tehingute mahu üle. Selles mõttes me ei pea otsust üldsegi vastuolus olevaks õiguslike põhimõtetega. Tegelikult on nende põhimõtetega vastuolus olnud sõjaväe vara müük, milles Eesti pool ei ole osalenud. Selles on asja õigusvastasus *a priori* ja selles mõttes ei saa me seaduse või korra mittetundmisega midagi vabandada ka nende heausksete puhul. Tõeliselt heausksed, olles suurepäraselt teadlikud asjade seisust, pöörduvad kehtiva korra alusel valitsuse poole. Enamasti aga ei kuulu nende hulka just eriti oluliste objektide omandajad. Heauskne ja korralik käitumine on rohkem iseloomulik väikefirmadele, kes tõepoolest ei taha riskida.

Juhataja

Suur tänu! Lembit Annus.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, lugupeetud riigiminister! Te ütlesite, et iga vara on püha ja see on kooskõlas õigusriigi põhimõtetega. Samas kõlas ka arvamus selle kohta, et kui keegi soovib vara jõuga võtta, siis oleks see mõttetu poliitiline enesetapp. Ja siit ka minu küsimus. Te väitsite, et läbirääkimine ainult kindralitega on mõttetu. Aga teatavasti juhivad relvajõudusid siiski kindralid ja marssalid. Niisiis, kas valitsus on teinud kõik, et läbirääkimiste kaudu ja tsiviliseeritud meetoditega lahendada seda küsimust?

Ja teine küsimus. Kas te ei näe otsuseprojekti pakutud küsimuseasetuses seda, et Eesti Vabariigi Valitsus teostab piraatlikku akti vabariigi territooriumil asuvate relvajõudude ja

nimelt nende isikkooseisu suhtes? Ma olen nõus, et võtta tuleb hooned, rajatised, relvastus ja muu vara. Kui sõdurilt võetakse ära automaat, siis ta sellega lepib. Aga kas pilotka ja kirsasaabastega ei ole teine lugu? Aitäh!

R. Vare

Ma ei öelnud, et läbi rääkida on mõttetu. Mõte oli selles, et vastaspoolel on teatud raamid, millest nemad põhimõtteliselt mingil juhul üle ei astu. Tähendab, nendega saab läbi rääkida kuni poliitilise otsustuse tasandini. Nemad seda ei tee või õigemini keelduvad tegemast poliitilist otsustust, aga see on ka poliitiline otsus. See on võimalus säilitada *status quo*, orienteerida seda veel paremini endale kasulikus suunas. Seetõttu ma ütlesin, et me kindralitega kahtlematult räägime läbi ja peame seda tegema. See on ka loomulik ja kõiki detaile me peame ikka kindralitega lahendama. Need ongi tsiviliseeritud läbirääkimised.

Sõjaväe vara kuulutamist Eesti vabariigi omandiks ei saa ma küll kuidagi pidada piraatlikuks aktiks. Näide nii relvastuse kui ka pilotkade kohta ei ole päris täpne. Läbirääkimiste käigus me lahendamegi, milline on pilotka staatus, milline on relvastuse staatus, milline on hoonete staatus jne. See ongi nendesamade teie poolt rõhutatud tsiviliseeritud läbirääkimiste küsimus.

Tegelikult käitub Nõukogude armee meil täpselt nii nagu Ida-Euroopas, kaasa arvatud Saksamaa. Ta lihtsalt sülitab kõige peale ja käitub ikka ebadžentelmenlikult. See ei käi kõigi kohta, aga see käib kahjuks paljude kohta. Midagi pole parata. Otsus loob vähemalt kindla õigusliku aluse läbirääkimisteks.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud härra Vare! Arvan, et see otsuseprojekt ei ole siiski vastavasse konditsiooni jõudnud või ei saa siis mina mõnest asjast aru. Mulle näib, et me rakendame siin vankri hobuse ette. Kui mina näiteks kolin ühest korterist teise, siis võtan kaasa oma asjad, mööbli ja muu vara. Paremal juhul jätan maha selle, mida mul vaja pole, või lepin uue elanikuga kokku, et ta ostab minu käest mõned asjad ära. Tähendab, peale selle otsuseprojekti peab meil olema vähemalt dokument selle kohta, et SRÜ relvajõudude juhtkonnaga on kokku lepitud, et tööpoolest ollakse nõus loobuma lahingutehnikast, varustusest ja kõigest muust. Ma ei vaidle vastu, et hooned ja rajatised peavad olema vabariigi omand, ülejäänud suhtes aga tuleb rangelt kokku leppida. Tuleb kindlaks määrata kahju, mida relvajõud vabariigi territooriumil viibides tekitasid, arvestada kokku relvastuse maksumus ja alles seejärel saame asja üle otsustada.

Juba vanaaja filosoof Sokrates ütles: võib vastu võtta seaduse selle kohta, et pidada eeslit hobuseks, kuid ega eesel sellepärast veel hobuseks muutu. Ka meie võime selle otsuse vastu võtta, aga milline on tulemus? Tänan!

R. Vare

Ma ei ole teiega, lugupeetud rahvasaadik, nõus selles suhtes, kumb on ees, kas hobune või vanker. Mõlemad on praegu kraavis, ei saa aru, kuhupoole peaks liikuma. Omandi suhtes ma

juhiksin tähelepanu sellele, et analoogia korterivahetusega ei ole täpne. Korterivaldaja on vähemalt selle omandi oma vahenditest loonud, aga meie partnerid endisest NSV Liidu Kaitseministeeriumist ei ole seda vara loonud. Selle on loonud tegelikult kogu tohutu impeerium ja nemad on lihtsalt kasutanud seda. Igas riistapuus, rääkimata hoonetest ja ammugi maast, on tegelikult ka teie ja minu ja kõigi siin saalis istujate osak. Relvajõudude juhtkond aga lähtub just sellest põhimõttest, et kõik on nende oma, välja arvatud maa. Kokkuleppele jõuda on täiesti võimatu, kui me sellist legaalolukorda aktsepteerime. Meie ettepanek otsuseprojektis ongi mitte seda aktsepteerida. Vastasel korral oleme sunnitud seda *de facto* aktsepteerima, aga nüüd me vähemalt *de iure* välistame. Ja seetõttu oleks minu arvates väga vale jätta see otsus vastu võtmata.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mulle tundub, et me ei ole vist valinud praegu kõige paremat stiili. Päril kindlasti tulevad läbirääkimised ja te saate siis oma arvamust avaldada. Täpsustame praegu ainult asjaolusid küsimuste kaudu. Jüri Kork.

J. Kork

Austatud juhataja, lugupeetud minister! Esitan küsimuse lühidalt, see puudutab 3. punkti. Milliseid operatsioone nimetatud varadega on seni tehtud Eesti valitsuse nõusolekul? Tänan!

R. Vare

Ma ei oska teile peast öelda, paar tükki neid on. Kui rahvasaadik soovib informatsiooni, siis oleme valmis seda esitama kirjalikult.

J. Kork

Oleksin palunud jah.

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Lugupeetud härra minister! Küsimusi võib esitada väga palju, sest iga teie fraas tekitab küsimusi oma argumenteerimatuse tõttu. Teie vihjet sellele, et SRÜ riikides on ammu endise Nõukogude Liidu sõjaväe vara riigi omandiks kuulutatud, võib vist võtta nii, nagu oleksime ka meie SRÜ liikmed. Ja siis see viide Saksamaale. Vabandage, aga ma pole kuulnud, et Saksamaa oleks seadusandliku aktiga kuulutanud Nõukogude armee omandi oma territooriumil enda omandiks. Tahaks siiski, et need asjad selgeks saaksid. Muide, mida siis saavutas Leedu niisuguse otsusega? Mitte midagi peale suhete teravnemise armeega.

Täna on ajalehes "Molodjož Estonii" avaldatud kirjutis selle kohta, et lahkudes Venemaa esindusele antud hoonest Pikk 19, hävitas Eesti Politsei seal kõik. Palun lugege selle ajalehe tänast numbrit. Kõik viidi minema, uksekäepidemed kisti välja, valgustid võeti maha, gaasisignalisatsioon lõhuti. Kas te arvate, et Vene valitsus, kes on võtnud oma jurisdiktsiooni

alla Nõukogude armee loodegrupeeringu, annab vabatahtlikult täies korras ära sõjaväe omandi, kui ta näeb sellist suhtumist oma esindusse? Tänan!

R. Vare

Ma tänan väga meeldiva komplimendi eest, lugupeetud rahvasaadik! Küsimusi on tõepoolest palju ja viide Sõltumatute Riikide Ühendusele lihtsalt näitas, et isegi nemad võtsid ette selle sammu. Aga kõigepealt ma viitasin Lätile ja Leedule. Kui puudutada Leedut, siis sealne küsimuste lahendamise viis, eriti organisatsioonilises suhtes, on võib-olla olnud natuke teist laadi, mistõttu seal on ka pingeid olnud rohkem. Küll aga ei ole ka seal legaalsele keskkonnale midagi ette heita. Mis puudutab Saksamaad, siis Saksamaal tõepoolest polnudki vajadust seda teha, sest vaadake, seal kehtib mõnda aega ja oli juba enne Nõukogude okupatsiooni vastav seadusandlus. Ja selle seadusandluse kohaselt kadus terve hulk küsimusi päevakorralt juba *a priori*, nad ei saanudki tekkida. Näiteks kõik võimalused tehinguteks hoonete ja maaga ning kõik muu on juba reguleeritud. Meie probleemist erinev on muidugi see, et sakslased ja ka ungarlased tunnistasid juba algselt sõjatehnika ning varustuse Nõukogude omandiks. Nende suhtes seal probleeme ei tekkinud. Hoonete puhul aga on nendes riikides väga keerulised lahendusvariandid. Ungari on sõlmitud kolm lepingut, mis fikseerivad Nõukogude vägede staatuse ja näevad ette ka tsiviilõigusliku regulatsiooni. Näiteks 1957. ja 1958. aasta lepingutega pandi asjad paika sellisel, et tegelikult Nõukogude väed ei saanudki äritseda kõnesolevate objektidega. Meil aga pole sellist olukorda kunagi olnud.

Mis puudutab politsei näidet Pikk 19, siis mul on väga häbi, kui see tõesti on nii. Ma ei tea, mis huvitavad mõjud need võiksid olla, või miks see üldse nii on, aga üks on selge, et Vene valitsus otsustab kas nii või naa, aga tegelikult kogu see üleandmise protsess toimub ikkagi lokaalsete komandöride tasemel ja nende tahtest oleneb väga palju. Ma näen väga suurt ohtu selles, et ei taheta tegutseda tsiviliseeritud kombel.

Juhiksini veel tähelepanu asjaolule, et Baltikumis asuvate vägede üleminek Venemaa jurisdiktsiooni alla tähendab lugupeetud rahvasaadiku hinnangul ka seda, et Venemaa võtab üle kogu omandi, mis asub meie territooriumil. Nõukogude sõjavägi hindab selle väärtust 34 miljardile rublale. Ja kui see on nii, siis oleme *de facto* otsapidi selles SRÜ-s juba sees. Polegi nagu mõtet sellepärast piike murda.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud härra minister! Te räägite küsimustele vastates kogu aeg kindralitest. See on kuidagi ebaloogiline. Kindralid on ju komandörid, kes peavad täitma Venemaa valitsuse käsku, sest too võttis nad oma jurisdiktsiooni alla. Te tahate, et Ülemnõukogu võtaks praegu vastu mingid otsused, aga selleks on ju olemas loogiline jada – on saatkond ja on valitsus, kes sõlmib lepinguid. Need lepingud ratifitseerib Ülemnõukogu, neid täidetakse. Miks ei võiks valitsus pöörduda Popovitši või otse Jeltsini poole, sõlmida lepingud ja täita neid. Loodan, et kindralid on piisavalt distsiplineeritud inimesed ja täidavad kõiki lepinguid. Miks peab ka edaspidi nende poole apelleerima?

Pealegi te räägite, et armees kaubeldakse. Tõsi, valitsuse otsusega anti nendele väeosadele hiljuti luba kaubelda. Miks me siis sellesse sekkume, kui see on neile lubatud? Pöörduge Moskva poole ja me toetame teid. Või on teil eelnevalt vaja poliitilisi või mingisuguseid konjunktuurseid otsuseid, millega hiljem vehelda? Tegutsegem demokraatlike normide ja demokraatliku korra alusel.

R. Vare

Ida-Euroopa kogemus näitas väga hästi, et vaatamata väga selgetele korraldustele, mis tol ajal tulid veel Nõukogude Liidu juhtkonnalt eesotsas Gorbatsšoviga, oli täielik anarhia probleemide sasipuntra detailsel lahtiharutamisel. Nii et ma seda optimismi sugugi ei jaga. Ja teiseks on see põhimõtteliselt teie otsustada, kas võtate otsuseprojekti vastu või lükkate tagasi. Küsija mainitud suunas oleme pidevalt tegutsenud. NSV Liidu valitsusega aeti asju kõikidel tiptasanditel. Kuid kõik pörkus nagu vastu müüri. Oleme pöördunud ka Venemaa juhtkonna poole ja seda tegevust oleme ka jätkanud. Kui te leiate, et mingid muud meetmed on palju tulemuslikumad, siis te võite otsuseprojekti vastavalt korrigeerida või selle tagasi lükata. Tegevust jätkatakse niikuinii, olgugi et see muutub keerulisemaks.

Juhataja

Suur tänu! Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! Ma olen kuulnud, et Viimsis pidid olema maa-alused sadu tuhandeid tonne mahutavad vedelkütuse laod, mille üle Eesti olevat läbirääkimisi pidanud, kuid lõpuks olevat need lätlastele läinud. On selles mingit tõtt või ei ole selle kohta üldse midagi teada?

R. Vare

Laod on küllaltki suured, läbirääkimisi on ka peetud. Seda, et need lätlastele oleksid läinud, ma ei tea.

Juhataja

Suur tänu! Johannes Kass.

J. Kass

Austatud riigiminister! Mul on üks pisiküsimus. Nimelt p. 1 kohta. Kui me selle otsuse vastu võtame, kas siis mainitud Nõukogude Liidu kütuselaod on meie omad? Tegelikult on mul sama mure, mis Ahti Kõol. Sellises formuleeringus me tunnistame õigustühiseks ka need varalised tehingud, mis tegelikult on meile kasulikud. Kas te olete nõus, kui paneks lõppu sellise lause, et kehtivad on Eesti Vabariigi alaliste elanike ja juriidiliste isikute vahelised varalised tehingud, mille eesmärk on jätta vara enda või Eesti ühiskonna käsutusse? Tänan!

R. Vare

Alustan teisest küsimusest. Ma ei ole päris nõus selle formuleeringuga, seal on omad ohud. Ajapuuduse tõttu ma ei saa kohe hakata kõike lahti seletama. Tähendab, ma ei välistaks täiendamist. Täpsemat formuleeringut ilmselt võiks komisjonis kaaluda.

Mis puudutab esimest küsimust Viimsi kütusest, siis osa meie territooriumil dislotseeruvate väeosade komandöridest on põhimõtteliselt valmis meid aitama, aga see protsess on äärmiselt tsentraliseeritud ja Liidu väga kõrgetel juhtimistasanditel on hoopis antud tagasikäik. Teile teadmiseks niipalju, et sõjaväele kuuluvat kütust on hakatud Eesti Vabariigist välja vedama. See on päris huvitav nähtus. Teatavasti oli sõjaväe kütusevaru plaanilise kulutamise võrreldes suur. Nüüd ilmselt jäetakse plaaniline varu, mida loomulikult ei tohi jagada vabariigile mitte mingi hinna eest.

Juhataja

Suur tänu! Uno Ugandi.

U. Ugandi

Lugupeetud juhataja, austatud riigiminister! Kas ei peaks see otsus sisaldama punkti, mis annab oma ametikohuseid täitvatele politsei-, riigi- ja piirikaitseteenistustele õiguse kontrollida sõjaväe liikumist väljaspool neid territooriume, kus väeosad asuvad. Ja sõjaväe liikumised tuleks enne kooskõlastada vabariigi valitsuse ja maakondade valitsustega.

R. Vare

See küsimus on tegelikult juba lahendatud. See on ette nähtud vastava lepinguga, millele on alla kirjutanud täna ikka veel neid vägesid juhtiv härra Šapošnikov. Teiseks, liikumised peavad tõepoolest vastavalt valitsuse poolt kehtestatud korrale olema meiega kooskõlastatud ja enamasti seda ka tehakse. Asi on lahendatud valitsuse akti tasemel. Ma ei näe põhjust, miks peaks seda otsuseprojektis fikseerima.

Juhataja

Suur tänu! Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud riigiminister! Arvan, et te ütlesite ilmaaegu, et kindralitega ei saa kokku leppida ega midagi otsustada. Aga ma tahaksin, et te ütlesite paar sõna ka igavese tule kohta. Tänan!

R. Vare

Lugupeetud härra erukindral Aksinin! Enne, kui teid saalis ei olnud, ma juba selgitasin seda oma seisukohta, mis puudutab kindraleid. Ma ütlen veel kord, et teatud poliitilise otsustuse piirist nad üle ei astu. Tähendab, võib põhimõtteliselt kokku leppida peaaegu kõiges ja detailides eriti, kuigi iseküsimus on, kuidas kokkuleppeid täidetakse. Miks neid ei täideta, see ei ole praegune teema. Aga ma ütlen veel kord, et läbimurdelisi poliitilisi otsustusi sõjaväe ametkondade juhtide tasemel ei saa teha. Küll aga on nendega läbi rääkides võimalik lahendada konkreetseid asju, mida me oleme kogu aeg ka teinud.

Mis puudutab igavest tuld, siis ma ei ole kompetentne sellele vastama, sest see otsus ei ole vastu võetud valitsuse, vaid Tallinna linna tasandil. Ma ei ole täna isegi valmis ütleva, mis, kus, kui palju ja kuidas. Ma kuulsin teie küsimust eelnevalt vaba mikrofonil ajal, aga ma ei ole täna siiski valmis sellele vastama. Ma teeksin üldse ettepaneku, et selline küsimus esitataks Tallinna linnavalitsusele saadiku arupärimisena. Eelkõige peaks sellele vastama Tallinna linnapea. Muidu tekib olukord, kus valitsus peab aru andma otsustuste kohta, mida ta ei ole teinud.

Juhataja

Suur tänu, härra Vare! Rahvasaadikutel praegu rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kõnetooli härra Enn Tupi, kes esitab kaasettekande riigikaitsekomisjoni nimel.

E. Tupp

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma usun, et olete nüüd küsimisest väsinud ja pilt on enam-vähem selge ka läbi ettekande ja läbi teie küsimuste. Tahaksin lisaks puudutada mõningaid selliseid probleeme, mis jäid õhku rippuma ja mille lahendamiseks ma ettepanekuid ei kuulnud. Ma ei mäleta kes vene saadikutest ütles, et väed on läinud Venemaa jurisdiktsiooni alla ning sellega on asi lõpetatud. Ma küsiksin nüüd samalt tasapinnalt. Kui neid vägesid käsitletakse endise Nõukogude Liidu vägedena, siis miks on Venemaal suurem õigus määrata, mingisugune osa vägesid või kõik väed kuulutada oma jurisdiktsiooni all või omanduses olevaks? Seda esiteks.

Vene-Eesti lepingu preambulas on väga selgelt ja pidulikult öeldud, et kavatsetakse rajada võrdõiguslikud ja vastastikku kasulikud ja sõbralikud riikidevahelised suhted. Teiseks. Sama lepingu esimeses artiklis tunnustatakse ühtlasi õigust realiseerida oma riiklikku suveräänsust nende endi poolt valitud mis tahes vormis. See eeldab mõlema poole võrdsust. Edasi. Vene Föderatsioon ja Eesti Vabariik tunnustavad mõlema lepingupoole õigust ise reguleerida omandisuhteid oma territooriumil. Järelikult ei eira me selle otsusega kuidagi lepingu põhimõtteid.

Veel õiguslikest aspektidest. Eesti Vabariigi kaitseväge maksumus, mis 1940. aastal rekvireeriti Punaarmee koosseisu, oli praegustesse dollaritesse ümberarvutatult kolmsada miljonit. Härra Vare nimetas rahasummat, mida Eesti töötajad on andnud Nõukogude relvajõudude loomiseks 45 aasta jooksul. See summa on 29 miljardit rubla. Praegust inflatsiooni arvestades on võimalik seda arvu veelgi suurendada. Nii et selleski suhtes ei tohiks olla mitte mingisugust takistust asja lahendamisel.

29. augusti otsuses oli üks lõik, mis tunnistas Eesti Vabariigi omandiks tsiviilorganisatsioonide omandi, edasi oli lõik, mis puudutas sõjaväeosi. Eesti Vabariigi Valitsusel tuli lahendada NSV Liidu Kaitseministeeriumi ja tema struktuuriüksuste omanduses või kasutuses oleva vara kuuluvuse küsimus. Seda oli võimalik teha ainult läbirääkimiste teel. Tekib küsimus, kas valitsus on teinud kõik, et jõuda läbirääkimiste kaudu mingisugustele tulemustele. Pean ütleva, et ma olen ise suures osas neis konsultatsioonides osalenud ning on küllaltki hea pilt silme ees. Tõesti on püütud teha kõik. Millised on olnud Nõukogude poole vastused? Septembri algusest peale ei ole leidnud volitatud isikuid ei tolleaegses Nõukogude Liidu juhtkonnas ega ka Venemaa juhtkonnas. Tuli kasutada väga imelikke ja keerulisi teid, et leida inimest, kelle abil olnuks võimalik leida volitatud osapoolt. Nii on jätkunud karussell läbirääkimiste ümber mingite tulemusteni jõudmata kuni tänaseni. Siit võib teha järelduse.

Ma ei tahaks teie tähelepanu rohkem kinni pidada. Meil ei jää lihtsalt muud üle, kui tuleb teha see radikaalne otsus, mis praegu teie ees laual on. Sellega olen ma kõik öelnud. Tänan teid tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Tupp! Rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Jüri Liim.

J. Liim

Lugupeetud saadikud! Härra Vare kahtlemata tegi väga ilusa ettekande, vastas väga täpselt küsimustele, mis peaks teile olukorra selgeks tegema, kuid mõningaid asju ma tahaksin veel puudutada. Tõesti oleks pidanud see otsus ammu olema tehtud, sest teised sõltumatud riigid on selle juba teinud, meie paraku mitte. See näitab veel kord valitsuse otsustusvõimetust niivõrd tõsiste küsimuste lahendamisel. Tõsi on ka see, et tõesti müüakse kõike, müüakse maid, müüakse varandusi, näiteks Naissaar on mingisugusele firmale maha müüdnud 18 miljoni rubla eest. Kahtlemata on see mees oma rahast ilma jäänud. Müüakse maha ka lennuväljasid, nagu tehti Mustlas. Tehingud on sõlmitud ka Ämari lennuväljale ja minu teada on ka valitsus sellest täielikult teadlik. Lennuväljade müügis osalevad meie enda saadikud. Minu arusaamise järgi on Nõukogude armee väga kultuurilembeline, sest lisaks muudele asjadele on ta hõivanud terve hulga mõisaid. Meie ei tea, mida tehakse Viimsi mõisas, mis kuulus kindral Laidonerile. Võib-olla tehakse restorani või teab mis veel.

Tõsi on siiski see, et tuleb tunnistada kehtetuks kõik need senini tehtud tehingud ja alles siis täpsustada, mis kehtib ja mis ei kehti. Põranda all müüakse isegi relvi. Võib osta veoautosid kuni tankini välja, igasuguseid muid asju. Laskerelvi, granaate ja lõhkeainet pakutakse piiramatus koguses. Granaadid on tegelikult kallid, 250 rubla tükk, lõhkeaine gramm on 1 rubla. Müüakse ka rakette 2500 rubla tükk, samuti rakettide lõhkepäid, infrapunaseid otsikuid jne. Ostke, kulla poisid, kui tahate! Näiteks kusagilt alt orust raketti siia Toompea lossi lennutada on imelihtne, ei ole vaja isegi stardiseadeldist.

Võib-olla tekib küsimus, mida me hakkame tegema nende tankidega, mis meil siin on. Ma usun, et teha on nii mõndagi, sest välismaa ostaks neid heameelega. Seda saab teha kas või vanaraua hinnaga. Tonni eest pakutakse 10 000 rubla.

Juttu oli ka kütusest. Kütust on Eestis tohutult. Puudutati ka Viimsit. Seal on tõesti kümneid tuhandeid tonne nii maaalustes kui maapealsetes hoidlates. Sealt lähevad kütusetorud Tallinna lahte, kus allveelaevad käisid omal ajal tankimas. Kui tahate sinna metroosse sattuda, siis puurige Kirovi kalurikolhoosi staadionil üks auk maapinda.

Ja nüüd veel kord neist maaeraldustest. Sõjaväele on tõesti tohutu hulk maad eraldatud. Ja selles maaeralduses tegutsevad ikka veel sõjaväe metskonnad. Tõsi, nad on nüüd nimetatud erafirmaks, kuid sama seltskonda varustatakse metsaga edasi. Minu arusaamise järgi tuleb metskonnad, mis ei allu Eesti majandusele, lihtsalt likvideerida.

Tõsine küsimus on ka need erirežiimid. Tsooni ei lasta, sest Eesti NSV olevat kehtestanud vastavad seadused. Tegelikult teame kõik, kes need seadused kehtestas. Tuleb ka need tühistada. Kahtlemata me ei hakka tungima ladude territooriumile, kuid hõivata tohutuid hektareid maid ladude ümber ja pidada seda oma seaduslikuks maa-alaks – seda me küll lubada ei saa.

Siin oli juttu ka sõjaväe lahkumisest. Kuidas ta lahkub? Olen ise näinud, kuidas Ungarist konteinerid kohale tulevad. Kui tehakse lahti, ei ole sees midagi muud kui pooleks pekstud telliskivid. Kujutage ise ette, kui kalliks selline transportimine läheb. Ja mida sellise kaubaga peale hakata, ei oska mina küll öelda. Kõik need rongid ja muud transpordivahendid, millega sõjavägi liigub, tuleb võtta kontrolli alla. Eriti puudutab see lennukeid, sest need tõesti veavad kaupa välja. Ükski lennuk ei tohi õhku tõusta ega maanduda ilma meie valitsuse teadmata, kooskõlastamata ja kontrollimata. Meie ajalehtedes on olnud lohutavaid teateid, et meile ei tule enam sõdureid. Kuidas nad aga hiljuti üldse siia Tallinna jaama sattusid, on minule mõistatus. Miks neid juba piiril kinni ei peetud? Hakati alles siit jaamast tagasi kupatama. Nüüd ollakse õnnelikud, et ühtegi sõdurit ei tule juurde. Tuleb ikka küll, tuleb lennukitega. Nii Haapsalu lennuväljale kui ka teistesse kohtadesse. See on järjekordne näide, kuidas saab igasugustest asjadest mööda hiilida. Lennukid tuleb võtta kontrolli alla.

Eesti riigi häbi on Nõukogude piirivalve, mis tegutseb meie sadamas. Umbkeelsed piirivalvurid võtavad vastu väliskülalisi ja taovad passi usinasti pitsateid "Pribõl v SSSR". Kas siis tõesti ei suudeta teha ühte Eesti Vabariigi pitsatit ja panna külalisi vastu võtma eesti keelt valdav Eesti piirivalvur.

Täna esitatud otsuseprojekt tuleb vastu võtta nii kiiresti kui võimalik. Siin tuleb jätta kõik erimeelsused, sest see on lõppude lõpuks Eesti huvides, meie kõigi huvides.

Juhataja

Suur tänu! Ahti Kõo.

A. Kõo

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelkõneleja rääkis siin nendest sõjaväe varadest, millega ähvardatakse meie kõigi julgeolekut. Erakätesse läinuna ja üldse kontrollimatult võivad need väga suurt kahju tekitada. See on õige. Peale selle, nagu me teame, on sõjaväel ka väga palju niisugust vara, mis otseselt surmaohtu ei kujuta, vaid oleks ühe või teise isiku või ettevõtte huvides üsnagi kasulik ja aitaks ka meie vabariigi majandust tõsta. Selle tõttu ja ilmselt ka puhtinimlikust huvitatusest on praeguseks üsna palju sooritatud tehinguid, kus sõjavägi või sõjaväe struktuuriüksused on meie riigi kodanikele või juriidilistele isikutele müünud mitmesugust vara, alates kinnisvarast ja lõpetades kirsasaabastega.

Kui lugeda otsuseprojekti, millega ma põhimõtteliselt nõustun nagu enamik sõnavõtnuid ja küsimuste esitajaidki, siis ikkagi hakkab vastu 3. punkt, mille kohta ma ka kaks küsimust esitasin ja mis minus tekitab väga tõsiseid kahtlusi. Asja lihtsustamiseks tooksin ühe näite. Alles paar nädalat tagasi teatas mulle ühe spordiklubi juht rõõmustava uudise, et pärast pikka vaevanagemist ja otsimist õnnestus tal võileiva hinna eest osta kohalikust sõjaväeosast maastikuauto, millega saab nüüd oma sportlasi sõidutada sinna, kuhu tarvis. Väga hea ja kasulik tehing, ja ma usun, et mitte sugugi Eesti Vabariigi julgeolekut ohustav. Kui me aga täna võtame vastu otsuse koos punktiga 3, siis loogiliselt tunnistatakse seegi tehing ilma kontrollimata kehtetuks. Kuid millega ta üldse vastuolus on? Seetõttu ma tahaksin ikka rõhutada, et iga tehingut tuleb vaadelda eraldi ja vaidluse tekkimisel lahendada asi kohtu korras. Mitte mingisugust alust ei ole eeldada, et kõik tehingud, mis on sõlmitud tänaseni või 20. augustini või kümme aastat tagasi, on ebaseaduslikud ja tunnistatakse meie otsuse ühe punktiga kehtetuks. Kui me aga täna ilma konkreetseid tehinguid vaatamata tunnistame nii pommide kui ka autode või muu vara müügi kehtetuks, siis vähemalt peaks kerkima küsimus – kes kannab

heauskselt vara omandanule tekitatud kahju? Ma esitasin selle küsimuse teise küsimusena lugupeetud riigiministrile, kuid ilmselt ta unustas sellele vastamata. Ma loodan, et kuuleme tema arvamust lõppsõnas. Arutatavast otsuseprojektist küll ei saa välja lugeda, et keegi oleks nõus hüvitama heausksele omandajale tekitatud kahju ja seda eriti veel siis, kui tehing on kohtuväliselt kehtetuks tunnistatud.

Tuleb tõesti imestada, miks ei ole sellist otsust varem suudetud valmis teha. Me ei saa vigu parandada uue läbimõtlematusega. Härra riigiminister provotseeris mind pakkuma välja paremaid lahendusi. Ma ei tea, kas see, mida ma pakun, on parem lahendus, kuid ma olen veendunud, et see, mida ma pakun punkti muutmiseks, hoiab ära mütsiga löömise. Täna tunnistame kehtetuks tehingud sõjaväe ja Eesti Vabariigi juriidiliste isikute vahel, homme tunnistame kehtetuks tehingud Venemaa ja Eesti Vabariigi juriidiliste isikute vahel ning ülehommene tunnistame ebaseaduslikuks ja kuritegelikuks kõigi praeguste kaupmeeste ja ettevõtjate tegevuse. Teadagi, kuhu me nii toimides välja jõuame.

Lõpetuseks mul on ettepanek pidada heausksuse kategooriat, mis on iga normaalse õigusteooria nurgakivi, ka meie õigusloome nurgakiviks ning lähtuda sellest, et kuni pole tõendatud vastupidist, s.t. ebaseaduslikkust, on ka tehing kehtiv. Sellest tulenevalt on mul parandusettepanek. Õigemini on mul neid kaks ja ma esitan nad alternatiivina. Kõige õigemaks ja korrektsemaks ma pean jätta käesolevast otsusest välja p. 3. Kui see ei peaks aga leidma toetust, siis teen ettepaneku asendada punktis 3 sõnad "tunnistada kehtetuks" sõnaga "keelata". Keelata kõik tehingud Eesti Vabariigi territooriumil paiknevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu varaga. Nüüd tuleks muudatus. Teostatud tehingute asemel tuleks rääkida tehingute keelamisest varaga, mis kuulub endise NSV Liidu relvajõududele või nende struktuuriüksustele. Siis oleks meil loogiliselt selge, et eelnevad tehingud tuleb vajaduse tekkimisel kohtukorras kehtetuks tunnistada. Uued tehingud on aga keelatud. Ma annan selle parandusettepaneku üle. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kuulasime huviga riigiminister Vare kõnet, teda on alati huvitav kuulata. Küsimusi on väga palju. Ma juba ütlesin, et iga fraasi kohta võib küsimusi esitada. Mul on raske esineda pärast kolleeg Jüri Liimi, ta maalis sünge pildi. Muide, mind üllatas see, et kolleeg Liim teab hästi isegi dünamiidigrammi hinda. Jääb mulje, et võib-olla tegeleb Jüri Liim ise relvakaubandusega.

Lugupeetud kolleegid, härra minister rääkis meile väga palju Saksa DV ja Ungari kogemusest. Kui meie valitsus oleks tõepoolest rakendanud Saksa DV kogemusi, siis ei oleks meil sellised pinevad suhted Nõukogude armeega. Saksa DV-st lahkusid ja lahkuvad väeosad heade tunnetega saksa rahva vastu. Meilt aga lahkuvad väeosad kaugeltki mitte heade tunnetega eesti rahva vastu.

Ma ei küsinud härra ministrilt asjata, kas ta teab, mis toimus Vene saatkonna hoones. Seda tegelikult rüüstati. See ei ole lihtsalt politseijaoskond, see on Eesti Vabariigi Siseministeeriumi hoone. Ma arvan, et selle vandalismiaktiga näidati Vene valitsusele, kuidas tuleb lahkuda.

Härra minister ütles, et kindralid ei hakka täitma otsuseid ja käske, mida neile annab juhtkond. Kes on aga süüdi, et ohvitseridel on raske unustada solvanguid ja alandusi, mis neile siin on osaks saanud? Meenutagem kortereid, meenutagem sõjaväelaste naiste sissekirjutamist, sõjaväelaste perede meditsiinilise teenindamise võimalust. Ja pärast seda ootame, et inimesed lahkuvad naeratades ja kätt lehvitates. See on naiivne. Kui armee lahkub ja ei jäta endast midagi järele, siis tuleb esmajärjekorras süüdistada ennast, sest me kujundasime sellise õhkkonna.

Meil on kütuse- ja energiakriis. Räägitakse, et kütust ei piisa, ja samas ütleb minister, et relvajõududel on palju kütust. Paljud vene kolleegid võiksid aidata vabariigil saada energiakandjaid varudest. Otsus, mis meile lauale pandi, ei soodusta mingisuguste leppimuste sõlmimist armee juhtkonna ja vabariigi valitsuse vahel. Kui lahkumisele, siis nii, et vähemalt ei oleks vihkamist. Kibedus jääb nende inimeste hinge. Kui jääb vihkamine, siis ei saa vabariik ja kaitsejõud mitte midagi. Ainult leppimuse alusel, vastastikuse austuse alusel võib midagi saada. Täna!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, on ettepanek, ja seda ettepanekut toetab riigikaitsekomisjon, lõpetada läbirääkimised pärast Sergei Volkovi kõnet. Kohaloleku kontroll. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 24. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised pärast Sergei Volkovi kõnet? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 3 jäid erapooletuks. Läbirääkimised lõpetatakse pärast Sergei Volkovi kõnet.

Kolleegid, asjaolud on nüüd sellised, et parandusettepanekuid saab esitada kuni läbirääkimiste lõpetamiseni. Kellel veel on parandusettepanekuid, palun esitada minule õigeaegselt. Kui Sergei Volkovi kõne on lõppenud, teen ma ettepaneku katkestada käesoleva päevakorrapunkti arutamine, mis tähendab seda, et kui Ülemnõukogu aktsepteerib, siis on pärast katkestamist võimalik veel sellel istungjärgul ära kuulata lõppsõnad ja võtta seisukoht laekunud parandusettepanekute suhtes. Rohkem me siis teilt parandusettepanekuid ei oota. Priidu Priks.

P. Priks

Lugupeetud spiiker, lugupeetud rahvasaadikud! Mul on seoses riigikaitseprobleemidega olnud üsna palju kontakte Ukraina Vabariigi kolleegidega, s.t. ohvitseride, reservohvitseride ja rahvasaadikutega. Nemad panevad imeks, et Eesti kolleegid on lasknud ja lasevad siiani oma rahvast otseses mõttes paljaks röövida. Siin juba öeldi täna, et Eestilt on võetud Nõukogude Liidu riigikaitsele üle 29 miljardi rubla. Paljud endised Nõukogude Liidu vabariigid võtsid nüüd varad oma kontrolli alla ja nemad ei pea praegu rahva raha uuesti selleks hakkama raiskama, et muretseda kas või kergerelevastust. Näiteks Kalašnikovi automaat maksab üle 100 dollari.

Kõik te muidugi teate, kui kindlameelselt tegutseb Ukraina, kes isegi terve Musta mere laevastiku tegi läbirääkimiste objektiks, rääkimata sellest varast, mis asub Ukraina enda territooriumil. Kuna Ukraina territooriumil on vägede kontsentratsioon väga suur, siis arvatavasti jääb seal sõjaväevarustust isegi üle, mida võidakse loovutada teistele endise Nõukogude Liidu vabariikidele. Kas meil näiteks oleks olnud julgust, nii nagu seda oli samasugusel suveräänsel riigil, Ukraina Vabariigil, kuulutada osa Balti laevastiku kergelaevadest enda omandiks? Vaevalt küll ja ega ei olnudki. Seepärast kutsun kolleege üles kiiresti vastu võtma tänast otsust, sest iga päev, mis me kaotame, läheb meie rahvale maksma tuhandeid või isegi rohkem rublasid või edaspidi kroone. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Sergei Volkov.

S. Volkov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud härrad! Eelmisel nädalal võtsin osa endise NSV Liidu kõigi relvajõudude ohvitseride nõupidamisest Moskvas Kremlis palees. Seal sõna võtnud ohvitseride – ükskõik, millises endise Liidu osast nad ka ei olnud – kõige suurem mure oli seotud sellega, et relvajõud on selline organism, millega ei saa sidemeid järsult puruks rebida.

Suhtun austusega Eesti Vabariiki ja riiklikesse aktidesse, mida võtavad vastu meie parlament ja Eesti Vabariigi Valitsus, aga on otsuseid, mida tuleb eriti kaaluda, et need paljaks deklaratsiooniks ei jääks.

Ma ei ole härra riigiministriga nõus, et läbirääkimised ei anna midagi. Moskvast nenditi, et on kolme liiki omandit. Üks on anastatud, annekteeritud omand. See tuleb loomulikult Eesti Vabariigile tagastada. Teise liigi alla kuulub rendile ja alaliseks kasutuseks antud omand. Selle üle käivad läbirääkimised ja ka see omand tagastatakse. Aga on olemas ka siin ehitatud, siia toodud ja sõjaväelaste isiklik omand. Tuletan meelde vihjet pilotka ja kirsasaabaste kohta. See on sõjaväe võõrandamatu omand ja meie vabariigil pole sellega mingit pistmist. Relvajõudude kogu omandi enda omaks tunnistamine on vaid deklaratsioon.

Sõltumatute Riikide Ühendusse kuuluva suveräänse Ukraina, suveräänse Gruusia ja suveräänse Moldova esindajad kinnitasid Moskvast, et nad kardavad väga relvakonflikti ja ei taha kuidagi sihtida oma eilsete polgukaaslaste pihta. Seepärast ma arvan, et vägivald ei pea sigitama vägivalda. Ei ole vaja pimesi korrata seda, mida tegi Punaarmee 1940. aastal, ei tohi korrata praegu neid aktsioone, mida me nimetame barbaarseteks. Kui me peame end tsiviliseeritud inimesteks, kui me räägime tõsiselt demokraatiast, siis tuleb meele pidada, et demokraatia tähendab väga ranget distsipliini, seadusele allumise distsipliini. Me kipume seda unustama. Omand on aga seadus.

Muu kõrval ei tohi unustada rahvusvahelist õigust ja meie diplomaatilisi kokkuleppeid. Kolleeg Tupp küsis, miks on väed Venemaa, mitte aga näiteks kõigi 15 vabariigi jurisdiktsiooni all. 17. jaanuaril teatas Venemaa president Boriss Jeltsin, et endise NSV Liidu relvajõud Balti riikide territooriumil lähevad Venemaa jurisdiktsiooni alla. Ainult Venemaa maksab praegu raha armeele ja laevastikule, riietab ja toidab sõjaväelasi ning tagab vägede väljaviimise siit, milles vist keegi ei kahtle. Võib vaielda tähtaegade üle, aga vägede väljaviimise tagab just Venemaa.

Võib ju öelda, et Eestist veetakse välja toiduaineid, aga neid ei viida ju tasuta, nende eest maksab Venemaa. Seepärast pole vaja ainult sellele viidata, et läbirääkimisi peavad kindralid, kellega ei saa milleski kokku leppida. Venemaa on muide kinnitanud ja ka Venemaa välisminister Kozõrev kinnitas siin möödunud teisipäeval, et neid läbirääkimisi on vaja aktiveerida. Eriti on seda vaja teha sõjalistes küsimustes, et kiiremini lahendada see valus probleem. Aga see tuleb lahendada tsiviliseeritud inimeste kombel. Ma saan aru, mis vastasel juhul võib toimuda.

Meie õnnetus on praegu selles, et seda väga keerulist ja delikaatset relvajõududega seotud probleemi tahavad lahendada mõned riigimehed, kes seisavad sellest asjast väga kaugel ja ei kujuta endale ette selle probleemi olemust. Mõned arvavad, et kui nad on sõjaväes teeninud,

siis on nad juba spetsialistid, kes suudavad kõik küsimused kõrgel strateegilisel tasemel lahendada. Nii see asi ei ole. Ma saan aru kolleeg Liimi kibedustundest, kui ta räägib sellest, et Tallinna sadamas löövad passi pitsati piirivalvurid. Aga Eesti piirivalvureid ju lihtsalt ei jätku, lugupeetud Jüri Liim. Neid on umbes 150, aga passikontrolliks on ainuüksi põhjapiiril vaja üle 500 piirivalvuri. Miks üldse seda kurikuulsat pitsatit vaja on? Piirivalvurile on täiesti ükskõik, mis pitsati ta lööb. Ta on käsualune ja teeb seda, mida tal teha kästakse. Probleem seisneb selles, et kui need Euroopast või Aasiast siia sõitnud inimesed lähevad siit edasi üle piiri, siis Eesti piirivalveamet laseb nad küll Eestist välja, aga kui nad hiljem tahavad Peterburist, Moskvast, Kiievist, Taškendist, Tbilisist või kusagilt mujalt edasi sõita, siis neid ei lasta välja, sest see küsimus pole meie vabariigi ja teiste, näiteks Venemaa või Ukraina, välisministeeriumide vahel kooskõlastatud. Need ei ole ju meie riigi elanikud, nad on siin läbisõidul. See küsimus tuleb lahendada. Niisama kätega vehelda pole mõtet.

Seepärast ma arvan, et käesolevast otsuseprojektist tuleb 1. punkt välja jätta, sest see on lihtsalt deklaratiivne. Olen nõus Ahti Kõoga 3. punkti suhtes. Lisan, et praegu on ju nii Eesti ettevõtted kui ka eraomanikud huvitatud sellest omandist, mida nad juba nüüd ostavad või vahetavad või saavad tasuta. Seepärast tuleb ka 3. punkt välja jätta. Aga 2. punkti tuleks alustada sõnadega "teha läbirääkimistel Vene Föderatsiooniga sõjalistes küsimustes Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks" ja edasi läheks nii, nagu otsuses on kirjas. Ilmselt tuleks veel kord rõhutada meie head tahet. Arvan, et see tuleks meile ainult kasuks.

Sellest projektist võiks veel palju rääkida. Uskuge mind, ma ei taha sugugi asja politiseerida. Ma tahan, et me mõtleksime selle küsimuse hästi läbi. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Parandusettepanekud palun esitada kirjalikult.

Kolleegid, läbirääkimised on sellega lõppenud. Nagu öeldud, me ei oota rohkem teie käest parandusettepanekuid. Nüüd ma panen hääletusele ettepaneku katkestada käesoleva päevakorrapunkti arutamine ja jätkata järgmisel istungjärgul, kuid me võtame teadmiseks, et võimaluse korral jätkame veel sellel istungjärgul. Ma usun, et sellest ei teki tüli, kui me varem suudame alustada.

Kui see ettepanek leiab toetust, siis võtame otsused parandusettepanekute kohta vastu koos lõppsõnade ärakuulamisega. Kohaloleku kontrolli ma ei tee, arutelu jooksul on see juba olnud.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käesoleva päevakorrapunkti arutamine ning jätkata järgmisel istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu 5, erapooletuid ei ole. Arutelu katkestatakse.

Homme algab istung kell 10. Head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 61. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG, 22. jaanuar 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Asugem töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohalolekut kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 25.

Lugupeetud kolleegid! Vastavalt meie eelnevale kokkuleppele ja ka reglemendi sätetele annab valitsus täna üle mõned seadusandlike aktide eelnõud. Palun, proua Krista Kilvet.

K. Kilvet

Lugupeetud juhatus, austatud Ülemnõukogu liikmed! Ma tahaksin teile täna üle anda vabariigi valitsuse poolt Eesti Vabariigi Riikliku Päästeameti poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi kodanikukaitse seaduse eelnõu. See läheks tavalisse menetlusse. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid, valitsus esitas Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvooti käsitleva otsuseprojekti, mille arutamist juhib eelarve-majanduskomisjon. See juhtivkomisjon vaatas mainitud projekti läbi 21. jaanuaril ning otsustas, et ei pea end kõnealuses problemaatikas pädevaks. Seetõttu ma ei leia, et eelarve-majanduskomisjon peaks olema juhtivkomisjon. Eelarve-majanduskomisjoni arvates vajaks otsuseprojekt läbivaatamist haldusreformi komisjonis ja sotsiaalkomisjonis. Ma olen põgusalt tutvunud asjaoludega ja mulle tundub ka, et juhtivkomisjon selle päevakorrapunkti arutamisel peaks olema haldusreformi komisjon. Kas Andrus Ristkok tahab vaielda? Ei taha vaielda. Juhtivkomisjoni määramiseks on vaja Ülemnõukogu liikmete häälteenamust.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 30. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et määrata Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvooti käsitleva otsuseprojekti arutamisel juhtivkomisjoniks haldusreformi komisjon? Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 3 on erapooletud. Otsus on vastu võetud, juhtivkomisjon on haldusreformi komisjon.

Palun, Andrus Ristkok.

A. Ristkok

Lugupeetud härra juhataja! Mul on üks küsimus. Meil on vastu võetud otsus, et järgmisel istungjärgul peab komisjon ütleva oma arvamuse, kas otsus jääb jõusse. Selle me otsustasime istungjärgu avamisel esmaspäeval.

Juhataja

Mina saan aru nii, et see käis teise eelnõu kohta. Ma võin eksida, aga praegu on tegemist kiireloomulise küsimusega 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta.

A. Ristkok

Jah, aga kas meie päevakorras juhatusele esitatud seaduseelnõu 2. punkt ei puuduta sama eelnõu?

Juhataja

Kohe selgitame. Jah, täpselt sedasama. Päevakorra kinnitamise käigus määrasime tookord juhtivkomisjoniks eelarve-majanduskomisjoni ja nüüd me muutsime selle otsuse. Küsimus on täpselt seesama.

Korruptsiooni vältimise abinõude kohta ametiisikute osalemisel ettevõtluses

Juhataja

Kolleegid, me täiendasime päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Ülemnõukogu otsuse projekti korruptsiooni vältimise abinõudest ametiisikute osalemisel ettevõtluses. Me ei saanud seda kohe arutada teatud tehnilistel põhjustel, nüüd on see võimalus olemas. Ettekandjad on saalis ja paluksin ettekandeks kõnetooli justiitsminister härra Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Valitsuse poolt esitatud projekti mõte selgub paljuski selle pealkirja lugemisest, kus väidetakse, et tegemist on korruptsiooni vältimise abinõudega. Niisiis ei ole põhjust seda projekti hakata ei laiemalt ega kitsamalt tõlgendama. See ei ole suur laiahaardeline projekt võimalike korruptsiooninähtustega võitlemiseks, vaid see on mõeldud korruptsiooni vältimiseks. Selle projekti aluspõhimõte, alusidee on kokku võetav väga lühikeses lauses: bisnis Eestimaal olgu avalik ja avalikkuse kaudu on võimalik tagada ka äri puhtust. Nagu te projekti lugedes tähele panete, ei ole selle 1. punktis märgitud ametiisikutele kehtestatud keeldusid. Selles projektis ei ole sätestatud ka mitte mingeid juriidilisi sanktsioone. Tegemist on projektiga, mille vastuvõtmisel otsusena käivituvad poliitilised kontrollisanktsioonid läbi üldsuse, läbi avalikkuse.

Me oleme mitmel pool ja mitmel juhul arutlustes kokku puutunud situatsioonidega, kus ühede või teiste tasandite ametiisikute argumentatsioon tundub olevat üsna loogiline, üsna selge, kuid samal ajal on suunatud ühte väravasse ja mitte alati ei ole võimalik põhjendada, miks see argumentatsioon on täpselt selline ja mitte teistsugune. Mõne aja möödudes selgub aga tõsiasi, et ametiisik on kas otseselt või kaudselt seotud ettevõtlusega. Ja ehkki ta kasutab seejuures seadusega lubatud võimalusi, on kahtlemata tema otsustused kas siis äri infrastruktuuri valdkonnas või muudes probleemides seotud sellega, et ta on otseselt või kaudselt huvitatud mingi küsimuse üht- või teistmoodi lahendamisest.

Käesoleva otsuse vastuvõtmisega ei välistata ametiisikute osalemist ettevõtluses, küll aga tagab avalikkus selle, et ühe või teise probleemi arutamisel on üsna selgelt teada, miks üks või teine seisukoht võib olla just täpselt selline või täpselt teistsugune. Ühesõnaga, selle otsuse kaudu on võimalik selgeks teha ametiisikute, poliitikute side ettevõtlusega või selle puudumise. Samuti peetakse käesoleva projekti aluskontseptsioonis silmas seda, et riik oma vara, sealhulgas talle kuuluvate ettevõtete suhtes tõepoolest käituks omanikuna, s.o. järgiks printsiipi, mida viimastel päevadel ka siinsamas Ülemnõukogus aruteludel on korduvalt rõhutatud. Seetõttu peetaksegi 3. punktis vajalikuks, et riigiettevõtete direktorid ja teised allkirjaõigust omavad juhtkonna liikmed saaksid osalemiseks aktsiaseltsides ja osühingutes vastava riigiettevõtte haldusnõukogu nõusoleku. Kui haldusnõukogu, kes esindab omanikku ettevõtte tegevuse

korraldamisel, peab selle ettevõtte juhtkonna tegevust muudes ettevõtluse vormides aktsepteeritavaks, vajalikuks ja lubatavaks, siis on tal ka õigus niisugune luba anda. Kui ta aga seda õigeks ei pea, siis loomulikult nõusolekut ei anta. See oleks vahest lühike sissejuhatus käesolevale projektile. Ma lisan, et esialgselt oli planeeritud peaminister härra Edgar Savisaare ettekanne, kuid teadaolevatel organisatsioonilistel põhjustel ta seda ettekannet täna teile esitada ei saa.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Kas on küsimusi? Palun, härra Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Võib-olla te aitate värskendada minu mälu. Vist 1990. aasta septembri paiku oli valitsuse määrus, mis keelustas riigitöötajatel või ettevõtete juhtidel osa võtta aktsiaseltside tegevusest. See otsus aga ei keela. Kas oli niisugune määrus olemas? Aitäh!

J. Raidla

Tegemist oli valitsuse poolt Ülemnõukogule esitatud seaduseelnõuga, mis tõepoolest kehtestas mitmete ametiisikutele, sealhulgas ministritele, nende asetäitjatele ja Ülemnõukogu liikmetele ettevõtluses osalemise piirangud ja mõningas osas keelu. Ülemnõukogu seda projekti otsustavale arutamisele ei võtnud. Küll aga andis valitsus pärast seda oma määruse, mille kohaselt mõningatel ametiisikutel on ettevõtluse teatud vormides osalemine keelatud. Põhiliselt laieneb see määrus ministritele, nende asetäitjatele ja riiklike ametite peadirektoritele. Selline määrus on olemas, see kehtib.

Juhataja

Aitäh! Palun, Ants Käärma.

A. Käärma

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Minul on küsimus 3. punkti kohta. Siin piiratakse osalemist aktsiaseltsides, kuid see osalemine võib olla kahesugune. Võidakse osaleda aktsiaseltsi juhtkonnas ja sel viisil otsustada küllalt olulisi asju selle aktsiaseltsi tegevuses, kuid võidakse olla ka lihtsalt aktsiaomanik. Miks ei ole siin vahet tehtud ja kas ei võiks olla see piirang riigiettevõtete juhtide puhul kehtiv ainult siis, kui nad tahavad osaleda samalaadse profiiliga aktsiaseltside tegevuses? Otsuseprojektis aga on üldse ära keelatud. Aitäh!

J. Raidla

Ma tahaksin väita vastupidist. Otsuseprojekti punkt 3 on praegu sõnastatud just nii, et lauspiirangut ei ole peale pandud, vaid vastav otsustamisõigus on antud omaniku esindajale, s.t. haldusnõukogule, või riikliku aktsiaseltsi juhatusele. Ja haldusnõukogu või aktsiaseltsi juhatus võib tõepoolest teha olulist vahet, kas on tegemist passiivse osalemisega või siis osalemisega juhtival tasemel. Ma sain küsimuse asetusest niimoodi aru. Põhimõtteliselt on haldusnõukogule või riikliku aktsiaseltsi juhatusele jäetud otsustamiseks vabad käed. Lähtutakse otstarbekusest.

Juhataja

Aitäh! Palun, Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Raidla! Mul oleks kõigepealt üks parandusettepanek. 1. punktis tundub mulle natuke kummaline, et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmed on kohustatud esitama informatsiooni Eesti Vabariigi Riigikantseleile. Teeksin sellise ettepaneku, et Ülemnõukogu liikmed peaksid informatsiooni esitama siiski Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Kantseleile. Me ei ole nagu Riigikantseleiga alluvusvahekorras. Ja küsimus on selle kohta – võib-olla läks mul kõrvust mööda –, miks puuduvad selles otsuses sanktsioonid. Mida teha siis, kui informatsiooni ei esitata, kui valetatakse või midagi varjatakse? Kas te olete sellele mõelnud?

J. Raidla

Aitäh! Parandusettepanekuga võib täiesti nõus olla. Ilmselt tuleb täiendavalt läbi mõelda, kuidas see protseduur edasi läheb. Mis puudutab sanktsioone, siis ma väga lühikeses sissejuhatavas ettekandes ütlesin, et juriidilisi sanktsioone siin ei ole ja põhimõtteliselt neid ei olegi püütud siia sisse konstrueerida. Seda põhjendusel, et tegemist oleks tõepoolest poliitilise vastutusega. Võib arvata, et pikka aega ettevõtluses osalemist kotis ei hoia. Kui see on nii, mis on väga tõenäoline, siis arvatavasti poliitiliselt ei mõju see kasulikult ei tolele poliitikule või ametiisikule endale ega ka erakonnale, keda ta esindab. Kui meil oli osa Ülemnõukogu saadikutega põgus arutelu selle projekti üle, siis mitmed saadikud ütlesid, et nad heameelega avalikustavad oma seose ettevõtlusega.

Juhataja

Aitäh! Palun, Jaak Jõerüüt.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, härra minister! Minu küsimus on natuke laiem, aga see puudutab punkti 4.1. Kuidas te suhtute sellesse vastuolusse, mis minu arvates selles terves otsuses peitub? Siin on väga erinevaid asju kokku võetud. Üks asi on see, et Ülemnõukogu saadikute või muude tähtsate ametiisikute kohta on teada, kui palju on neil aktsiaid ja kui palju nad raha teenivad. Teiseks see punkt 3, mis on minu arvates igati kohane. Sellest saan ma aru, et haldusnõukogud peavad kontrollima kuidas haldusala tegutseb. Kuid midagi muud on punkt 4.1, kus öeldakse, et "Riigi Teatajas" tuleb avalikustada riigiettevõtete haldusnõukogude juhatuste koosseisud. Minu arvates on siin loogilis-juriidiline vastuolu, sest riigiettevõtete haldusnõukogud nimetab valitsus. Tähendab, küsimus on selles, mida on siin avalikustada. Kui me paneme kõik need suured nimekirjad "Riigi Teatajasse", siis tekib olukord, kus ühtede käest tahetakse saada informatsiooni, aga samal ajal on valitsusel riigiettevõtete haldusnõukogude kohta kõik olemas. Tekib ju mingisugune kukerpall. Edasi. Riigiettevõtete haldusnõukogudesse kuulub mitte ainult kõrgeid ametiisikuid, vaid ka inimesi, kes on suurest poliitikast ja kõrgetest postidest täiesti kaugel ning kes on lihtsalt head spetsialistid. Milline psühholoogiline efekt tekib, kui nad satuvad niisugusesse korruptsiooni vältimise nimekirjadesse? Kuidas te sellesse keerdkäiku suhtute?

J. Raidla

Ma sain küsimuse mõttest aru. See asi oli meil ka arutusel. Nende punktide lisamisega otsuseprojekti püüdsime probleemi enam-vähem komplekselt tuua Ülemnõukogu saadikute ette. Mis puudutab konkreetselt punkti 4.1, siis siin ma tõtt-õelda ettekandjana härra Jõerüüdiga ei vaidle. Lisan ainult mõned aspektid. Tähendab, küsimus on selles, kas aktsiaseltside või riigiettevõtete haldusnõukogusid avalikustada või mitte. See on põhimõtteliselt otsustatud küsimus niikuinii. Riigiettevõtete haldusnõukogud kuuluvad "Riigi Teatajas" avaldamisele juba valitsuse vastava määruse põhjal. Probleem on riiklike aktsiaseltside juhatuste koosseisude avaldamises, mis valitsuse määrustega ette nähtud ei ole. Kui Ülemnõukogu leiab, et seda punkti otsusesse vaja ei ole ja aktsiaseltside juhatuste koosseisude täiendav avalikustamine "Riigi Teatajas" jätta valitsuse pädevusse, siis minul kui ettekandjal sellele ettepanekule vastuväiteid ei ole.

Juhataja

Aitäh! Palun, Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Põhijoontes sain ma oma küsimustele vastused, kuid veel palun harida meid kahes punktis. Kõigepealt, kuidas peetakse ettevõtluses osalemise üle arvestust? Kuidas see küsimus on lahendatud teistes riikides? Kas seal teeb seda riigikantselei või mingi muu asutus või piisab maksuametist? Ja teiseks. Kas maailmas on palju neid riike, kus regulaarselt või küllalt sageli avalikustatakse ajakirjanduses nimekirjade kaupa riigitegelaste osalemist ettevõtluses? Aitäh!

J. Raidla

Niipalju kui ma asjaga kursis olen, käib teistes riikides see asi tõepoolest läbi maksuametite. Mäletame ilmselt kõik seda, kuidas meie ajakirjanduses valgustati probleeme, mis tekkisid seoses Ühendriikide presidendi näpuveega tuludeklaratsiooni täitmisel. Seda loeti suureks probleemiks, kuigi selles tegevuses puudus tahtlus. Tähendab, need mehhanismid on teistes riikides olemas, mille kaudu osalemine bisnises on tõepoolest avalikkuse ees. Sealjuures, nagu ma ka sissejuhatavas ettekandes rõhutasin, ei ole seal ega siin tegemist keeluga osaleda ettevõtluses. Mis puudutab avalikustamise protseduuri läbi riigikantselei, siis tõtt-õelda see valik on tehtud sellest lähtudes, et tegemist on ilmselt kõige operatiivsema protseduuriga. Muude riigiorganite või muude struktuuride vahendusel on see oluliselt venivam.

Juhataja

Aitäh! Palun, Jüri Liim.

J. Liim

Täna! See dokument, nagu te rääkisite, puudutab korrupsiooni vältimist ametiisikute, sealhulgas saadikute hulgas. Minu arusaamise järgi on see siiski poolik lahendus korrupsiooni vältimiseks üldiselt, sest on olemas ka kolhooside, sovhooside, tehaste, vabrikute, ettevõtete jne. esimehed, direktorid, juhatajad ja nende meeskonnad, kes väga palju kuritarvitavad oma ametiseisundit ja tegutsevad nii, nagu nad tegutsevad, tekitades rahva hulgas suurt meelepaha. Mida te oskate öelda selle kohta ja mida siin ette võetakse?

J. Raidla

Sissejuhatavalt ma juba märkisin, et tegemist ei ole kõikehõlmava dokumendiga ja valitsus ei pretendeerigi dokumendi sellisele staatusele. Mõistagi tuleb korrupsiooni vältimiseks kasutada ka muid efektiivseid abinõusid. Ühelt poolt on käesolev otsuseprojekt osa ettevalmistatavast seadusandlusest, teiselt poolt on punktis 5 välja pakutud variant, mille kohaselt riigikontrollile pannakse täiendavate ettepanekute tegemise ülesanne. Nii et valitsus ei pea seda dokumenti piisavaks ja kõikehõlmavaks, vältimaks Eesti ühiskonnas korrupsiooni.

Juhataja

Aitäh! Palun, Jüri Kork.

J. Kork

Austatud eesistuja, lugupeetud minister! Mul oleks kaks küsimust. Teatavasti tegutsevad vabariigis mõned aktsiaseltsid, kus põhikirja järgi on aktsionäride nimekiri salastatud. Näiteks võin tuua aktsiaseltsi "Tiivik", millest valitsus on kindlasti teadlik, sest tõenäoliselt on selles tegev ka üks meie saadik. Kas olete asjaga kursis ja kas on seaduspärane selliste aktsiaseltside tegemine, kus aktsionäride nimed on salastatud. See oleks esimene küsimus. Teiseks tahan täienduseks Toomas Korgi küsimusele pärida, kuidas on organiseeritud ajakirjanduses kõnealuste tegelaste osalemise avalikustamine?

J. Raidla

Kahjuks puudub mul aktsiaseltsi "Tiivik" kohta informatsioon. Mis puudutab aga salastatud nimekirjasid, siis neid ei tohiks olla kooskõlas aktsiaseltside põhimäärusega, mis praegu reguleerib seda tegevust Eestis. Selle probleemi kohta nähakse punktis 4.4 ette valitsuse ettekanne Ülemnõukogule.

Kuidas on organiseeritud ajakirjanduses avalikustamine? Mingite jõu- ega sunnimeetoditega neid nimekirju ajakirjanduses avalikustada ei saa. Järelikult peab valitsus tegema selleks teatavaid kulutusi ning andmete avaldamise kinni maksma.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Õiguskomisjoni poolt kaasettekande esitamiseks palun kõnetooli härra Antoni.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon ei pea valitsuse poolt kiireloomulisena esitatud otsuseprojekti tõhusaks abinõuks korrupsiooni vältimiseks. Ometi ei soovita õiguskomisjon seda projekti ka tagasi lükata, sest arvatavasti on poolikud abinõud siiski paremad kui igasuguste abinõude puudumine. Ilmselt on meil vaja mõista ka seda, et antud valitsuse projekti tagasilükkamine omandaks väära kõla.

Millised on siis need põhiprobleemid, mille üle tuleks veel mõelda? Esiteks. Korrupsiooni vältimise abinõud ammenduvad riigiametnikest aktsionäride avalikustamisega. Paraku on ettevõtluses osalemise vorme märgatavalt enam. Pealkirjale vaatamata hõlmab abinõude

süsteem eeskätt aktsionäre. Teiseks. Otsuseprojekti punktis 4.3 on tehtud osale riigiametnikele ettevõtluses osalemise piiranguid. Selline piirang on kas erandlik või väljendab eitavat suhtumist – seda küll moraalses mõttes – kõigi riigiametnike suhtes. Meil on vaja vastata küsimusele, kumba eesmärki antud projekt teenib. Ja meil on vaja vastata ka küsimusele, millist eesmärki teenib riigiametnikest aktsionäride avalikustamine.

Nüüd mõnedest üksikküsimustest. Esiteks. Arvatavasti pole õige väide, et Ülemnõukogu liikmed peaksid ettevõtluses osalemisest teatama valitsusorganeile. Nõustuda tuleks ettepanekuga, et Ülemnõukogu liikmed teataksid osalemisest ettevõtluses Ülemnõukogu juhatusel. Teiseks. Projekti p. 3 sisu nõuab mõiste "osalemine ettevõtluses" määratlemist. Seda kõnealusel projektis tehtud ei ole ja õiguskomisjoni arvates tuleks projekti täiendada, avamaks mõistet "osalemine ettevõtluses". Kolmandaks. Punktis 4.2 nõutakse valitsuselt ettevõtete põhivaraga teostatud tehingute majandusliku otstarbekuse kontrollimist kahe nädala jooksul. Õiguskomisjoni arvates pole see tähtaeg reaalne ja õiguskomisjon teeb ettepaneku pikendada mitmekordselt nimetatud tähtaega. Ja neljas, viimane üksikküsimus, millele õiguskomisjon soovib juhtida teie tähelepanu, on seotud preambulaga. Õiguskomisjon arvab, et praegusel kujul meie ees oleva teksti lisamine otsuseprojektile on liigne.

Kokkuvõtteks. Otsuseprojekti pakutavad abinõud vajavad meie sisulist hinnangut taotletavale eesmärgile. Õiguskomisjoni arvates vajab mõningat redigeerimist ka eelnõu tekst. Täna!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi kaasettekandjale ei ole. Avame läbirääkimised. Saadikutel ei ole soovi avaldada oma arvamust käesoleva eelnõu kohta. Kas on võimalik ära kuulata ettekandja lõppsõna, milles käsitletaksa saabunud parandusettepanekuid ja arvamusi. Härra Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Mitmete ettepanekute kohta, nagu te kindlasti tähelepanite, oli võimalik käigult avaldada arvamust. Õiguskomisjoni ettepanekud on tõsised ja vajavad põhjalikku uurimist. Õiguskomisjon tegi ettepaneku teksti redigeerida, mida ei ole võimalik kiirkäigul teha. Seetõttu on mul ettepanek arutelu katkestada.

Juhataja

Härra Raidla teeb ettepaneku arutelu katkestada, et otsuseprojekti redaktsiooniliselt viimistleda. Panen selle ettepaneku hääletusele. Kas on võimalik jätkata samal istungjärgul? Järgmisel istungjärgul. Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 saadikut. Palun, kes on selle poolt, et käesoleva küsimuse arutamine lõpetataks järgmisel istungjärgul, praegu aga arutelu katkestataks? Katkestamise poolt on 63 saadikut, vastu ei ole keegi, 2 on erapooletud. Otsus on langetatud.

Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduse rakendamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Läheme edasi. Alustame kaitseteenistuse seaduse eelnõu teist lugemist. Härra Puura on saanud ja on valmis meie ette astuma. Palun!

T. Puura

Austatud Ülemnõukogu juhatus, austatud Ülemnõukogu liikmed! Kaitseteenistuse seaduse eelnõu esimese lugemise järel on laekunud terve hulk ettepanekuid. Peab ütleva, et enamik nendest on küll rohkem redaktsioonilist laadi. On tehtud palju ettepanekuid mitmete detailide ja protseduuriliste küsimuste väljajätmise kohta, mida see seadus ei peaks käsitlema. Kõik need ettepanekud on kantud ka vastavasse tabelisse ja teile kätte jagatud. Lisaks sellele peaks olema teile antud täiendusi ja parandusi sisaldav seaduseelnõu.

Lubage mul peatuda teie tehtud ettepanekutel ja selgitada, kuidas need on realiseerimist leidnud. Ma võtan praegu aluseks selle eelnõu, mis esitati teile esimeseks lugemiseks. Rõhutan seda seepärast, et seaduseelnõu, mis on teile täiendavalt laekunud, erineb muudatuste ja täienduste tõttu ka paragrahvide numeratsiooni poolest. Kui ma praegu kommenteerin neid parandusi, siis aluseks on võetud esimene eelnõu, mis läbis ka esimese lugemise.

Mis on siis muutunud? Esimeses paragrahvis mingeid muudatusi tehtud ei ole. Kuid paragrahvist 2, kus räägitakse Eesti Vabariigi suveräänsuse, sõltumatus, territoriaalse terviklikkuse jne. kaitsmisest, on vastavalt ettepanekule välja jäetud sõna "suveräänsuse". On tehtud ettepanek kasutada 2. paragrahvi 3. lõikes uut sõnastust. Jutt on Eesti Vabariigi kaitsejõudude koosseisust. Me olemegi asendanud vana sõnastuse uuega, mille kohaselt kaitsejõududesse peaksid kuuluma kaitsevägi, kaitsejõudude reserv ja seadusega sätestatud korras kinnitatud riigikaitseorganisatsioonid. Muudatus on tehtud rahvasaadikute ettepanekul ja see on kooskõlla viidud ka põhiseaduse eelnõu vastavate sätetega, et siin ei tekiks erinevusi. Edasi on tehtud ettepanek võtta nimetatud paragrahvi 3. lõikest välja sõna "kaitsevägi". Seda pakkumist me ei ole arvestanud, sest kaitsejõudude põhi ongi kaitsevägi, kaitseväge reserv ja riigikaitseorganisatsioonid. Kui me jätame kaitseväge ära, siis kukub ära ka kaitseväge reserv ja praktiliselt jääksid järele ainult riigikaitseorganisatsioonid. On tehtud ettepanek jätta 2. paragrahvist välja 4. lõige, mida oleme ka arvestanud.

Järgmised muudatused on seotud paragrahviga 3, mis puudutab kaitseteenistuse kohustust. Rahvasaadik Kama on teinud ettepaneku jätta kaitseteenistuse kohustuse määratlemisel välja mõningad sõnad. Esialgselt oli kirjas, et kaitseteenistuse on kohustatud läbi tegema Eesti Vabariigi meeskodanikud sõltumata rahvusest, rassist jne. See loetelu on välja võetud, kuna see ei ole täiesti ammendav ja ei olegi vaja seda kõike siin üles lugeda. Oleme piirdunud sellega, et kaitseteenistuse on kohustatud läbi tegema Eesti Vabariigi meeskodanikud. Edasi on 3. paragrahvist välja jäetud 2. lõige, kuna see on tõepoolest täiesti deklaratiivse iseloomuga ja seadusele midagi olulist juurde ei anna.

Ühes ettepanekus on juhitud tähelepanu sellele, et paragrahv 3.1 ja paragrahv 4.1 on omavahel vastuolus, kuna paragrahv 3.1 viitab sellele, et kõik Eesti Vabariigi meeskodanikud on kohustatud läbi tegema kaitseteenistuse (me oleme küll sõna "kõik" sealt ära võtnud), ja paragrahv 4.1 väidab, et on olemas ka tööteenistus. Kuid tööteenistus on antud juhul siiski alternatiivne vorm ja käesolev seadus käsitleb seda, et need meeskodanikud, kes teatavatel põhjustel ei saa teenida kaitsejõududes, teevad läbi alternatiivse tööteenistuse. On tehtud ka ettepanek, et tööteenistuse kestus peaks olema lühem kui 24 kuud, kusjuures tuleks fikseerida kodus viibimise kord, vabad päevad jne. Samuti väidetakse, et ei selgu täpselt kaitsejõudude peastaabi ja valitsuse omavaheline tööjaotus tööteenistuse asjus. Me oleme praegu

fikseerinudki eelnõu 4. paragrahvis, et tööteenistuse kestus on kuni 24 kuud, s.t. seda ei saa ületada, ja ei ole pidanud vajalikuks fikseerida, milline on siin peastaabi või kaitseministeeriumi positsioon, vaid oleme märkinud, et tööteenistust korraldab Eesti Vabariigi Valitsus. Veel on tehtud ettepanek jätta 4. paragrahvi 1. lõikest välja sõnad "või tervislikel". Jutt on sellest, et kaitsejõududes teenimisest keeldumise usulis-eeetiliste põhjuste kõrval mainitakse ka tervislikke. Ettepaneku võtsime arvesse, sest tervis võib ju takistada ka tööteenistuse läbitegemist.

Järgnevad muudatused puudutavad 5. paragrahvi. On tehtud ettepanek asutada Tallinnas ja Tartus kõrgkoolide vahelised sõjalise ettevalmistuse kateedrid, et üliõpilased saaksid vabatahtlikult Eesti Vabariigi kaitsejõudude ohvitseri eriala. Esialgu kavatseti seda rakendusotsusesse projekteerida, kuid käesoleval juhul ei ole seda ettepanekut arvestatud, sest seaduseelnõu ei välista selliste sõjalise ettevalmistuse kateedrite loomist. Praegu astutaksegi selleks samme, kuid ma ei pea vajalikuks, et see oleks fikseeritud kõnealusel seaduseelnõus. Ühenduses 5. paragrahviga on tehtud ettepanek truudusetootuse kohta. Oleme seda ettepanekut aktsepteerinud ja leiame, et iga kaitsejõudude teenistusse astuja annab truudusetootuse, mille teksti kinnitab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium.

Paragrahvis 7 on redaktsioonilist laadi muudatused. Neljas punkt on sõnastatud ümber.

Nüüd paragrahvist 9, kus on tehtud järgmised muudatused. Kõigepealt § 9 lg. 1 kohta on tehtud ettepanek, et kaitsejõudude aastmed kaitseväelastele ja reservväelastele annab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees. Põhimõtteliselt on seda ka meil samamoodi käsitletud, kuid natuke detailiseeritumal kujul. Nimelt on siin toodud sisse nii ajutise kui ka alalise aastme mõiste. Nii et otseselt seda ettepanekut vastu võetud ei ole, olgugi et meie redaktsioon hõlmab tegelikult ka selle mõtte, mida pakuti. § 9 lg. 3 kohta on ettepanek võtta aluseks alternatiivsõnastus, mida me oleme aktsepteerinud. Kuid on ka ettepanek sellest alternatiivsõnastusest välja jätta mõte, et kodanikele, kes on teeninud mõne teise riigi relvajõududes ja kes võetakse kaitsejõudude tegevteenistusse, antakse kaitsejõudude aastme. Seda me peame loomulikuks ja selle rõhutamist vajalikuks ei pea. Nii et sõnadeühendus "kaitsejõudude aastme andmine" on eelnõust välja võetud, kuid jäetud on see, et mõne teise riigi relvajõududes teeninutele säilitatakse sõjaväeteenistuse staaž. Nii et nimetatud ettepanekud on arvestatud. § 9 lõikes 4 oleme arvestanud rahvasaadik Priidu Priksi ettepanekut: aastme võib ära võtta või seda alandada seadusega kehtestatud korras.

Paragrahvis 11, mis puudutab kodanike arvelevõtmist ajateenistusse kutsumisel, on teksti muudetud vastavalt ettepanekule. Meeskodanikud, kes saavad antud aasta 31. detsembriks 17-aastaseks, võetakse sellel aastal kohaliku omavalitsuse täitevorganis kaitsejõudude arvele Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras. Nii et ka siin on vastavaid ettepanekuid arvestatud.

Väike redaktsiooniline muudatus on paragrahvis 12. Nüüd räägitakse kodanike ajateenistusse kutsumisest ja kaitsejõudude liiki määramisest, enne räägiti suunamisest. Nii et see on väike parandus.

Peaaegu täielikult on välja jäetud paragrahv 13, mis käsitleb kodanike arvelevõtmist ja ajateenistusse kutsumist. Oli lahti kirjutatud, mismoodi see peaks toimuma. Nüüd on rahvasaadik Kama teinud ettepaneku, et selle korra peaks kehtestama Eesti Vabariigi Valitsus. Oleme seda ettepanekut aktsepteerinud ja seega on paragrahv 13 sõnastatud nii: "Kodanike arvelevõtmise ja ajateenistusse kutsumise korra kehtestab Eesti Vabariigi Valitsus." Järgnevalt

on selle paragrahvi kohta olnud ka teisi ettepanekuid, milles on nõutud selle täpsustamist. Kuna aga paragrahvi sisu on tunduvalt muutunud, siis loeme ka need ettepanekud praegu arvestatuks.

14. paragrahvi 1. lõige käsitleb ajapikendust ajateenistusse kutsumisel ja näeb ette, et ajateenistusse kutsumisel antakse pikendust perekondlikel põhjustel, tervisliku seisundi tõttu, hariduse omandamiseks ja Eesti Vabariigi Valitsuse otsusega ettenähtud muudel põhjustel. On tehtud ettepanek välja jätta sõnad "Eesti Vabariigi Valitsuse otsusega ettenähtud muudel põhjustel".

Me siiski ei ole seda ettepanekut aktsepteerinud, sest praktiline elu võib endaga kaasa tuua ja toobki kõikvõimalikke ettenägematud juhtumeid, mida me tõesti ei suuda projekteerida sellesse seaduseelnõusse, ja seetõttu me oleme jätnud valitsusele sellise õiguse erandkorras teatavaid küsimusi käsitleda ja vastavaid otsuseid langetada. Mis puudutab sama paragrahvi 2. lõike 1. punkti, siis on rahvasaadik Kama teinud ettepaneku, et pikendust võib saada ka sellisel juhul, kui kutsealane on perekonna ainuke toitja. Kuid me siiski jääme praegu oma seisukoha juurde, sest leiame, et praegune sõnastus on natuke täpsem.

Ajapikendust antakse kodanikele, kui ta on perekonna ainus toitja, kelle liikmeid ta on kohustatud ülal pidama vastavalt seadusele. Kahjuks on meil tõsielus perekondi, kus perekonnapea alati ei pea oma liikmeid ülal, viimased võivad olla paigutatud kasvatusasutustesse jne. 4. lõike 2. punkti kohta on tehtud ettepanek välja jätta alternatiivid. Oleme seda arvestanud ja säilitanud esialgse põhisoñastuse. Arvestades siiski mõningaid ettepanekuid, oleme võtnud 4. lõikesse veel täiendavalt 3. punkti, mis laiendab nende kodanike ringi, kes kuuluvad vabastamisele ajateenistusest.

15. paragrahvi 2. lõike puhul on ettepanek toetada alternatiivsoñastust, mis tähendab, et ajateenistusse kaitsejõududes ei kutsuta kõrgkoolide õppejõude, üliõpilasi ja kõrgkooli lõpetanud kodanikke. Seega oleksid kõrgkooli lõpetanud meeskodanikud praktiliselt täiesti sidumatud meie kaitseteenistusega. Meie ei ole seda seisukohta aktsepteerinud. Seetõttu oleme jäänud põhisoñastuse, mitte alternatiivsoñastuse juurde.

§ 16 kohta on tehtud ettepanek lubada Eesti Vabariigi kaitsejõududes kasutada nõunike ja spetsialistidena teiste riikide kodanikke lepingu alusel. Me ei ole seda eelnõusse sisse pannud, sest eelnõu ei välista nende kasutamist lepingu alusel. Vastava mõtte oleme projekteerinud rakendusotsusesse. Samuti on tehtud sama paragrahvi 1. lõiget puudutav ettepanek, mille kohaselt lepingu alusel komplekteeritakse kaitsejõudude ohvitserkoosseis, üleajateenijad ja osaliselt reakoosseis. Seda ettepanekut ei ole me aktsepteerinud tol lihtsal põhjusel, et ka reamees võib olla üleajateenija.

Nüüd heidaksime pilgu muudatustele ja parandustele, mis on tehtud järgmises, 17. paragrahvis. Täielikult oleme võtnud omaks ettepaneku, et kohustusliku ajateenistuse kestus kaitsejõududes sõltub väljaõppe iseloomust ja väeosale või allüksusele pandud ülesandest ning teenistusaja kestuse määrab Eesti Vabariigi Valitsus, kusjuures see ei tohi olla pikem kui 18 kuud. Nii on see teile väljajagatud eelnõus ka fikseeritud. § 17 lg. 1 kohta on veel märgitud, et 18-kuuline teenistus on liiga pikk, piisab 12 kuust. Sellekohase ettepaneku on teinud rahvasaadik Jõerüüt. Me leiame, et formeerimisel olevates kaitsejõududes jääb 12 kuud siiski liiga lühikeseks ajaks. Rahvasaadik Põllu pakutud 15 kuud ei ole samuti piisav. Niisiis jääme oma seisukoha juurde, et see aeg ei tohiks ületada 18 kuud, kuid ei saa olla ka lühem. On tehtud ettepanek § 17 lõige 3 jätta välja. Oleme seda aktsepteerinud.

§ 18. Siin on ettepanek, mis puudutab lõiget 2: kohustusliku ajateenistuse hulka ei arvata ajavahemikku, mille vältel kaitseväelane puudus omavoliliselt teenistuskohast või kandis distsiplinaarkaristust arestis. Tähendab, ettepanek on jätta välja sõnad "kandis distsiplinaarkaristust arestis". Me ei ole seda ettepanekut arvestanud, kuna ajateenistuse käigus õpetatakse noormehed siiski välja, kuid karistust kandes nad seda õpetust parasjagu just ei saa.

§-s 19 soovitatakse teha järgmisi parandusi ja muudatusi. Kirjas on, et kaitsejõudude reservi moodustab rea- ja allohvitserkoosseis kuni 50 aasta, nooremohvitserid kuni 55 aasta, vanem- ja kõrgemad ohvitserid kuni 60 aasta vanuseni. Rahvasaadik Titma aga on teinud ettepaneku vanusepiire vähendada allohvitserkoosseisu puhul kuni 40 ja nooremohvitseride puhul kuni 50 aastani. Me ei ole seda ettepanekut aktsepteerinud.

Paragrahvide 19 ja 20 kohta on märgitud, et loetelu ei ammenda nimetatud teemat. Seetõttu oleme § 19 lõike 2 tervenisti välja võtnud koos 6. alapunktiga.

Järgmine ettepanek on välja jätta terve VI peatükk. See peatükk, mis käsitleb tegevteenistusse kutsumist mobilisatsiooni korral, ongi välja jäetud. Oleme arvestanud seda, et mobilisatsiooni väljakuulutamist on käsitletud ka põhiseaduse eelnõus. Kuid me oleme kõnealusel peatükist siiski sisse jättnud teatavad sätted, mis uude eelnõusse läksid 20. paragrahvina. Kui te võtate selle lahti, siis on näha, et uus paragrahv on juurde tulnud. Selle kohta tegi vastava ettepaneku rahvasaadik Kama.

Kahe saadiku ettepanekul on välja jäetud § 24 lg. 2.

Ettepanek on välja jätta § 25 lg. 3, mis sätestab, et tegevteenistuse kaitseväelane vabastatakse tulumaksu maksmisest kaitsejõudude kaudu saadavalt töötasult. Meie ei ole seda ettepanekut arvestanud. Muidugi on võimalik küsimust lahendada ka sel moel, et kaitseväelaste töötasu tulumaksu võrra tõsta ja tõesti ka nendelt tulumaksu võtta. Väga võimalik, et te ütlete siin oma seisukoha. Teie otsustada on, kas jääb nii või teisiti. Meie oleme teile kätte antud uuesse eelnõusse tulumaksust vabastamise igatahes sisse jättnud. Samuti on tehtud ettepanek §-s 25 lõiked 7 ja 8 välja jätta. Lõige 7 sätestab, et kaitsejõudude tegevteenistuse aeg arvatakse üldise ja pideva tööstaaži hulka. Praegu tõepoolest tööstaaži arvestamine ja lugemine käib ning me leiame, et see peab sees olema. Samuti lõige 8, mille kohaselt kaitsejõudude tegevteenistuses olevale kaitseväelasele säilitatakse elamispind või õigus selle soetamiseks alalises elukohas. Peame seda siiski veel aktuaalseks, mistõttu me ei ole ettepanekut vastu võtnud ja neid lõikeid nimetatud paragrahvist välja jättnud.

Tõstatatud on küsimus sellest, et §-s 26 ei olevat kaitseväelase ja reservväelase vahe täpselt välja toodud. Nii kaitseväelase kui ka reservväelase seisundit on käsitletud eelnevates paragrahvides, 6-ndas ja 7-ndas. Sellele vaatamata leitakse, et tegemist on ebaõnnestunud sõnastusega, mistõttu tuleks välja vahetada teatavad sõnaühendid. Ettepaneku kohaselt kõlaks § 26 lg. 2 p. 1 järgmiselt: kaitseväelasel on keelatud kuuluda mis tahes poliitilisse organisatsiooni või erakonda ja seal tegutseda. Veel on tehtud ettepanek sõnastada sama paragrahvi 2. lõige nii: tegevteenistuses viibijal on keelatud tegutseda erakondades ja muudes poliitilistes organisatsioonides ning töötada valitaval või määrataval tsiviilametikohal Eesti Vabariigi riigi- ja kohaliku omavalitsuse organites. Kui te vaatate teile kätte jagatud uut redaktsiooni, siis näete, et see mõte on edasi antud, kuigi mitte täpselt samas sõnastuses. Samuti on arvestatud ettepanekuid välja jätta § 26 lõike 3 viimane lause ja lõige 4.

Mõni sõna kahte viimast paragrahvi puudutavatest ettepanekutest. §-st 27 soovitatakse välja jätta sõnad "ja kohalikest eelarvetest". Mõistagi oleme meiegi selle poolt, et kaitseteenistuse seaduse täitmise seotud kulused ei kaetaks kohalikest eelarvest. Loomulikult kuuluvad need katmisele ainult riigieelarvest. Seetõttu võtsime ettepaneku arvesse. § 28, mis puudutab vastutust kaitseteenistuse kohustuse rikkumise eest, on mõnevõrra ümber sõnastatud ja kõlab nüüd nii: käesoleva seadusega ettenähtud kaitseteenistuse kohustuse rikkumise eest kannavad kodanikud ja ametiisikud vastutust Eesti Vabariigi seadustes ja kaitsejõudude distsiplinaarmäärustikus sätestatud korras.

Lisaks seaduseelnõule oli esitatud rakendusotsuse projekt, mille kohta on samuti laekunud ettepanekuid. Mismoodi on neid realiseeritud?

Kõigepealt rahvasaadik Jõerüüdi ettepanekust mitte ära näidata, keda mõistetakse kodanike all, sest see on kodakondsuse seaduse asi. Loomulikult oleme seda ettepanekut aktsepteerinud ja nagu te näete, ei ole seda uues redaktsioonis enam sees.

2. punkti 2. alapunkti kohta on küsitud, millise loogika järgi on kaks päeva tööteenistust võrdsustatud ühe päevaga ajateenistuses. Need ei ole omavahel võrreldavad, olgugi et kõik omal soovil tööteenistusse kutsutud võivad selle käia edukalt lõpuni. Kui aga keegi avaldab soovi üle minna ajateenistusse, siis kehtibki väljapakutud ajaarvestus.

Ajateenistusest kõrvalehoidmise eest rakendatavate sanktsioonide kohta on tehtud ettepanek neid mitte otsusesse võtta. Seda on ka arvestatud ja sanktsioone otsus ei sisalda.

Riigikaitsekomisjon on teinud mitmeid ettepanekuid selle kohta, mida täiendavalt sellesse otsuseprojekti juurde võtta. Oleme need ettepanekud mitmel korral läbi arutanud koos riigikaitsekomisjoniga ja seejärel need ka sellesse otsusesse lülitanud. Esimene ettepanek on realiseerunud punktis 1, mille kohaselt Eesti Vabariigi kaitsmine pannakse kaitsejõududele, mille koosseisu kuuluvad kaitsevägi, sisekaitse-, piirikaitse- ja päästeteenistuse üksused, nende juhtorganid, samuti kaitsejõudude reserv ja seadusega sätestatud korras moodustatud riigikaitseorganisatsioonid. Siin on tekkinud muidugi terve hulk küsimusi selles suhtes, et kui me võtame lahti seaduseelnõu, siis seaduseelnõus on nimetatud, et kaitsejõudude koosseisu kuuluvad kaitsevägi ja selle reserv ning seadusega sätestatud korras riigikaitseorganisatsioonid, otsuses aga on loetelu pikem. Antud juhul peame riigikaitseorganisatsioonide alla viima siiski ka päästeteenistuse ning piiri- ja sisekaitse, et meil oleks neid võimalik komplekteerida ajateenijatega ja et me ei lähleks vastuollu rahvusvaheliste paktidega. On tehtud ettepanek võtta otsusesse täiendav punkt: isikuil, kes on kriminaalkorras karistatud Nõukogude relvajõududes teenimisest kõrvalehoidmise või sealt põgenemise eest ja kuuluvad vastavalt kaitseteenistuse seadusele Eesti Vabariigi kaitseteenistusse kutsumisele, on teenistuskohustuse täitmine vabatahtlik. Tähendab, soovi korral võivad nad kaitsejõududesse astuda ja nende soov rahuldatakse, kuid nende suhtes ei kehtestata kohustust.

Riigikaitsekomisjoni ettepanekul on projekti täiendavalt võetud veel kaks punkti. Neist ühe eesmärk on lahendada selle otsuse raames üks väga oluline küsimus, nimelt taaskehtestada Eesti Vabariigi kaitsejõududes Eesti Vabariigi presidendi 1938. aasta 28. novembri "Ohvitseride teenistuskäigu seadluse" §-s 16 ettenähtud ohvitseride sõjaväelised auastmed. Nimetatud sõjaväelised auastmed on teile lisana välja jagatud. Ja lisatud on veel üks punkt, mille kohaselt tuleb taaskehtestada Eesti Vabariigi kaitsejõududes Eesti Vabariigi presidendi 1939. aasta 20. märtsi "Allohvitseride ja sõdurite teenistuskäigu seadluse" §-s 16 ettenähtud allohvitseride ja

sama seadluse §-s 215 ettenähtud sõdurite aastmed. Ka need aastmed on nüüd lisana teie kätte jõudnud.

Viimane ettepanek oli lugeda punkt 1 punktiks 6, s.t. viimaseks punktiks, mille kohaselt Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seadus kehtestatakse selle vastuvõtmise päevast. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Ülipõhjalik ettekanne. Küsimused rahvasaadikutelt. Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud ettekandja! Tutvusin meile antud tekstiga ja sellega seoses on mul üks ettepanek, mis puudutab § 14 lõiget 4, kus on öeldud, et ajateenistusse kutsumisest vabastatakse isikud, kes on kandnud vabadusekaotuslikku karistust tahtlikult toimepandud kuriteo eest. Tähendab, sellel inimesel, kes varguse või mingi muu asja eest on saanud karistuse, ära istunud aasta või kaks, ei ole enam mitte mingit suhet sõjaväega. See ei ole loogiline. Kui ta on ära kandnud karistuse, siis on tal minevikuga lõpparve tehtud. Ja sellega on taastatud kõik tema õigused ja kohustused. Praktiline on see punkt hoopis välja jätta.

Teiseks. § 11 – kodanike ajateenistusse kutsumine. Siin ütleb lõige 3: ajateenistusse kutsutakse 18 kuni 28 aasta vanuseid kodanikke. Minul on ettepanek, võttes arvesse Eesti omariikluse aegset praktikat, kutsuda noormehi ajateenistusse 21-aastaselt. Milles on küsimus? Miks võeti just 21-aastaselt? See on vanusepiir, kus inimesel on juba välja kujunenud kindlad arusaamad, kindlad seisukohad, ja see väldiks sõjaväes tekkida võivaid ekstsesse. Ma paluksin arvestada kindlasti neid kahte punkti. Reaalsuse seisukohalt.

T. Puura

Alustan teisest küsimusest. Tõepoolest, ka meil on arutelu käigus tehtud terve hulk selletaolisi ettepanekuid. Võib-olla ei ole 21 aasta vanusepiiri mainitud, kuid väga palju on siiski olnud ettepanekuid, et see vanusepiir võiks olla 19 aastat. Eri vanusepiiridel võivad olla oma plussid ja miinused. Jäägu see, austatud Ülemnõukogu, teie otsustada, kas valida piiriks 18, 19, 20 või 21 aastat.

Mis puudutab neid, kes on kandnud karistust just tahtlikult toimepandud kuriteo eest, siis neid eemale jättes oleme mõelnud oma formeeritavate üksuste kvaliteedi peale. Kui leitakse, et see ei ole vajalik, võib ka teisiti otsustada. Ka see on teie teha. Me oleme praegu siiski ette näinud, et tahtliku kuriteo toimepannud isikut me ajateenistusse ei võta.

Juhataja

Kolleegid, ma juhin tungivalt teie tähelepanu sellele, et praegu esitame küsimusi. Pole tarvis arvamusi avaldada ja hinnanguid anda. Selleks on sõnavõttude, läbirääkimiste aeg. Kõik saavad sõna. Esitame küsimusi. Ja aega on vastajal ja küsijal kahe peale kokku kaks minutit. Jaan Lippmaa.

J. Lippmaa

Härra juhataja, lugupeetud ettekandja! Esimene küsimus on mul § 2 lg. 3 kohta. Te olete välja jätnud kõik kaitsejõudude alaliikide nimetused ja maininud siin ainult kaitseväge. Kas ma saan õigesti aru, et kaitseteenistuse seaduse alusel ajateenistusse kutsutavad noored saavad selle punkti järgi teenida ainult kaitseväes, sest teisi seadusega sätestatud korras kinnitatud riigikaitseorganisatsioone meil lihtsalt ei ole?

Kui te jätsite paragrahvidest 13 ja 14 välja alternatiivsõnastuse, siis minu arusaamise järgi oleksid need pidanud ilmuma meie ettepanekute tabelis. Miks on nüüd nii viisi tehtud, et saadikud ei saa üldse hääletada tudengite ajateenistusse kutsumise poolt või vastu? Kas see on meelega või kogemata tehtud? Härra spiiker, mul oleks sellega seoses teile küsimus. Kuidas on asi reglemendi järgi? Kui kaotsi on läinud alternatiivsõnastus ja võimalust hääletada selle poolt ei ole, siis minu arusaamist mööda tuleks lugemine katkestada, et anda võimalus endine alternatiivsõnastus ettepanekuna välja käia. Aitäh!

Juhataja

Kui on kaotsi läinud parandusettepanekus väljendatud mõte ja autor tahab seda kaitsta, siis on temal selleks õigus. Parandusettepanek tuleb üles otsida. Kas täiskogu soovib katkestada, seda otsustab ta lihthääletamusega.

T. Puura

Mis puudutab seaduseelnõu 2. paragrahvi 3. lõikes esitatud loetelu, siis on seda tõepoolest korrigeeritud vastavalt rahvasaadik Kama ettepanekule, arvestades põhiseaduse eelnõusse projekteeritud sätteid. Tähendab, need kaks dokumenti on püütud viia teineteisega kooskõlla. Siinjuures ma tahan öelda, et rakendusotsuses on siiski detailsemalt käsitletud kaitsejõudude struktuuri, nimetatud on piirikaitse-, sisekaitse- ja päästeteenistuse üksusi. Nii et nendesse üksustesse on võimalik ajateenijaid kutsuda. Tähendab, rakendusotsus näitab ära, mis kuulub kaitsejõudude struktuuri. Ajateenistusse kutsutakse kaitsejõududesse. Küsimus on ilmselt tekkinud sellel pinnal, et seadus ei näe ette sisekaitseüksuste loomist. Tõepoolest, sisekaitseüksused moodustatakse valitsuse määrusega. Kas on vajalik nende moodustamine seadusega, see on muidugi omaette küsimus.

Juhataja

Suur tänu! Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Ma vabandan, aga tahaksin teada, kui palju on neid väeliike, kus kutsealused peavad teenima. Kas sellega seoses on välja arvatud, kui suur on Eesti territooriumil see kontingent, kust saab võtta vajaliku hulga kutsealuseid? Kas on teada, kui suur on elanike, s.t. meeste juurdekasv, keda kõigisse nendesse allüksustesse võetakse, ja kui suured need allüksused on?

T. Puura

See küsimus võib-olla päris otseselt ei haaku kõnealuse seaduseelnõuga, kuid ma võin öelda, et mis puudutab meie meeskodanike ressursi, siis ühe aastakäigu noormehi on meil ligikaudu 11 000. Me teame, et teatav osa neist ei kuulu kaitsejõududesse kutsumisele tervislikel põhjustel.

See võib ümmarguselt olla 15%. On ka neid, kes saavad mitmetel teistel põhjustel ajapikendust, nagu seaduseelnõu sätestab. Muidugi ei ole järele jääv arv kuigi suur. Me peame arvestama ka seda, et ajateenistusse kutsumisele kuuluvad ainult Eesti Vabariigi kodanikud. Mul on raske siin praegu öelda täpset arvu, kui me kõiki neid tegureid hakkame arvestama. Võin öelda ainult seda, et praeguseks ajaks on meil ajateenistusse kutsutud üle 700 noormehe ja arvestades meie reaalseid tingimusi, ei saa seda arvu oluliselt suurendada. Kui avarduvad meie materiaalsed võimalused, siis suureneb ka ajateenistusse kutsutavate arv.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim.

J. Liim

Tänan, härra spiiker! Ma võtan ühe patu oma hingele ja ütlen ühe pika lause Tõnis Metsa kohta. Karistatu mitteteenimine kaitseväes on minu arvates üle kantud NSV Liidu militaarideoloogiast, kus teenistust nimetati aukohuseks. Ja nüüd küsimus. Kaitseväelase kohustuste loetelus on kirjas, et kuulumine ja tegutsemine mis tahes poliitilises organisatsioonis on keelatud. Palun, kas te ei loeks seda eksituse vältimiseks veel kord ette, et ma saaksin küsimusega edasi minna.

T. Puura

Kaitseväelasel on keelatud kuulumine ja tegutsemine mis tahes poliitilises organisatsioonis.

J. Liim

Siis ma kuulsin ikkagi õigesti. Aitäh! Nüüd ma jätkan. Ma arvan, et niimoodi seda sõnastada siiski ei saa. Teen ettepaneku sõnastada nii: kaitseväelane peatab oma tegutsemise mis tahes poliitilises organisatsioonis teenistusajaks. Me ei saa keelata teda sinna kuulumast, kuid tegevust peatama saame kohustada. Esitan selle ettepaneku kirjalikult. Aitäh!

Juhataja

Aga selle ettepaneku oleks pidanud tegema läbirääkimiste ajal. Nikolai Zolin.

N. Zolin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus § 1 kohta. Käesolev seadus kehtestab üldise sõjaväekohustuse alaliselt Eesti Vabariigis elavatele meeskodanikele. Ma rõhutan – alaliselt siin elavatele. § 2 punktis 2 on öeldud, et kodumaa kaitsmine on iga Eesti Vabariigi kodaniku kohus. Ja lõpuks on öeldud, et Eesti Vabariigi seadus jõustub selle vastuvõtmise päevast. Me võtame täna selle seaduse vastu. Kuidas hakatakse kaitsma Eesti Vabariiki, kui kodakondsus pole veel kindlaks määratud? Kuidas seostada omavahel neid kolme punkti? Kes saavad vabariigi kodanikuks?

T. Puura

Tähendab, kui me võtame selle eelnõu § 1 vaatluse alla, siis on tõepoolest öeldud, et kaitseteenistuse kohustus kehtestatakse Eesti Vabariigi meeskodanikele. Ja § 2 lõige 2 ütleb, et

iga Eesti Vabariigi kodaniku kohus on kaitsta oma isamaad. Ma ei näe siin vastuolu. Minu meelest on nii selles seaduseelnõus kui ka otsuses käsitletud täiesti üheselt seda, et kaitseteenistusest võtavad osa Eesti Vabariigi kodanikud.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab seaduse 1. paragrahvi, samuti rakendusotsuse viimast punkti. Kõigepealt §-st 1. Kas võib nii aru saada, et selle seaduse vastuvõtmisega me sisuliselt sätestame selle kaitsekontseptsiooni, mida on vaidlustatud, aga mida me tegelikult ei arutanud? Selle kontseptsiooni järgi on Eesti kaitsejõudude aluseks elanike üldmobilisatsioon. Tähendab, alternatiivsed ettepanekud vabatahtliku ja professionaalse kaitseväge suhtes on sellega nagu välistatud. See on üks küsimus.

Ja teine küsimus puudutab rakendusotsust. Kurvad kogemused esimeste kutsealustega on meil kõigil silme ees. Kas te peate praktiliselt võimalikuks rakendada täies mahus seda otsust praegustes tingimustes ja mida on selleks tarvis teha? Kust saadakse rahalised vahendid ja muud materiaalsed ressursid?

T. Puura

Minu meelest ei välista seaduseelnõu seda, et luua ka vabatahtlikkuse alusel mitmesuguseid riigikaitsealaseid formeeringuid. Mis aga puudutab selle otsuse täitmist, siis ma ütlen, et selle vastuvõtmine niisugusel kujul ei paranda veel kaugeltki meie olukorda. Tähendab, me teame, et praegu käib tegevteenistusse kutsumine valitsuse määruse alusel, mis on varem vastu võetud. Mingeid sanktsioone nende suhtes, kes seda ei täida, ei rakendata, sest neid sanktsioone lihtsalt ei ole. Kui me võtame praegu vastu selle seaduse ja otsuse, siis muutub pilt ainult selle võrra, et seaduses on kogu seda kutsumise korda tunduvalt põhjalikumalt käsitletud kui valitsuse määruses. Kuid neid, kes seadust täitma ei hakka või seda täita ei taha, me täitma panna ikkagi ei saa. Ma võin öelda, et praegu näiteks on meil kutsekomisjonid välja kutsunud 5500 inimest, kohale on ilmunud nendest 2472, seega natuke alla 45%. Tähendab, me ei ole suutnud meie noormeeste teadvusse viia arusaamist, et valitsuse määrust tuleb täita. Ma ei tea, kuidas me suudame seda teha, kui tänaseni puuduvad sanktsioonid. Seda ühelt poolt.

Teiselt poolt. Mis puudutab meie valmisolekut kõiki neid noormehi panna teenima, siis momendil me tõesti seda ei suuda. Kuid edaspidi pilt muutub. Meil on praegu küllaltki selged perspektiivid vabanevate linnakute näol, mis on suhteliselt heas korras. Neid me saame küllaltki kiiresti viia sellisesse seisukorda, et nad vastaksid noormeeste vastuvõtmise nõuetele.

Juhtaja

Suur tänu, härra Puura! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan teid ettekande eest. Ja ma paluksin kaasettekandeks kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe härra Tupi.

E. Tupp

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Meil jäi niisugune kokkulepe, et härra Puura puudutab oma ettekandes seaduse juriidilist poolt ja minu hooleks jääks see, mis puudutab kontseptuaalset poolt üldse Eesti riigi kaitses. Alustan sellest, et suhtumine meie riikliku suveräänsuse ühte põhiprintsiipi, rahvuslikku julgeolekusse, on tavaliselt lihtsustatud ja sellel on ka omad põhjendused. Üks põhjus on infopuudus ja sellest lähtuvalt spetsiifilise analüüsi madal tase. Samuti võib nimetada inertsust ehk stereotüüpset lähenemist asjale.

Tegelikult on riikliku suveräänsuse kinnistamine protsess, mis nõuab noorelt riigilt tõsiseid vaimseid, füüsilisi ja materiaalseid jõupingutusi. See protsess nõuab olukorra saavutamist, mida nimetatakse rahvuslikuks julgeolekuks. Rahvuslik julgeolek aga tähendab tingimuste kompleksi, mille puhul süsteemi või objekti ei ähvarda hädaoht või ähvardav hädaoht on stabiliseeritud vastumeetmetega. Kui 1991. aasta kevadel komisjonidevaheline töörühm jõudis otsusele, et Eesti Vabariik peab looma kaitseministeeriumi, oli üheks oluliseks probleemiks konkretiseeritud kaitsekontseptsiooni puudumine. Rahvusliku julgeoleku üks kandvaid komponente on otstarbekalt ja optimaalselt loodud riigikaitse, mis toetub arukalt lahtimõtestatud lahenditele. Veendes tookord töörühma liikmeid vastava institutsiooni vajalikkuses valitsuse koosseisus, kes seda kontseptsiooni edasi arendaks, selgitasin, et lihtsaim kontseptsioon kõlaks nii: riiklikult iseseisev Eesti Vabariik vajab oma kaitsejõude ja mida varem me nende loomisele asume, seda kindlamalt tõestame Euroopale oma tõsist taht kinnistada riiklikku iseseisvust.

On selge, et Eesti Vabariik kui väike riik ei ole suuteline ise tagama oma julgeolekut, arvestades eriti meie geopoliitilist asendit ja sellest tulenevat sõjalis-strateegilist olukorda. Seepärast on lisameetmena vaja lülitada rahvusvahelisse julgeolekusüsteemi, kasutades olemasolevaid ning otsides arukalt meile sobivat julgeolekunišši tuleviku Euroopas. Teiseks. Eesti Vabariigi riigikaitse arendamine peab toetuma ajaloolisele tagapõhjale. Me realiseerisime oma enesemääramise õiguse 24. veebruaril 1918 ja kaitsesime vastloodud Eesti Vabariiki edukalt Vabadussõjas. See on meie positiivne ajalooline kogemus, kuid on ka negatiivne. Pisarad silmis, vaatasid meie sõjamehed 1939. aastal Eesti valitsuse käsku täites pealt Punaarmee diviiside sissemarssi ultimatiivse lepinguga pealesurutud baasidesse. Samade tunnetega anti ära relvad 1940. aastal. Õppida on ka järgmisest, kolmandast kogemusest. 35 000 – 40 000 meest võitles Nõukogude poolel, 75 000 – 80 000 Saksamaa poolel. Kokku 40 000 meest andis selles võitluses oma elu. Ei ole Eestis perekonda, kes poleks kannatanud. Kui arvestada siia juurde veel I maailmasõja ohvrid, võime kahe maailmasõja põhjal lugeda ennast uhkusega Euroopa õnnetuimaks rahvaks. Tekib ainult küsimus, mille nimel võitlesime. Jutumärkides ütleme, et see oli Eesti vabaduse nimel. See on kolmas ja kõige olulisem kogemus. Kui me ei taha olla orjad, siis peame vabade inimestena olema võimelised oma vabadust kaitsma.

Egiptuse lihapüttide juurde meil, kui Vana Testamendi terminit kasutada, enam tagasiteed ei ole. Käsitleme tänaseid ohtusid. Eile püüdis härra Lebedev meile veenvalt tõestada, et siin viibivad Nõukogude relvajõud on ainuke stabiliseeriv tegur Eestis. Väidan vastupidist. Stabiliseerivad tegurid Eesti demokraatlikus arengus on võõrvägedest vaba territoorium ja demokraatlikule arenguteele orienteeritud Venemaa. Millise arengutee valib Venemaa, seda ei suuda öelda isegi härra Lebedevi selgeltnägemine.

Meie otsus võõrvägede kohta on üldteada. Nende relvastatuna siin viibimise viimane tähtaeg on 31. detsember 1992. Mis puudutab vägede relvitustamist, siis seda puudutasin eile ega hakka täna üle kordama. Tegin seda seoses otsuse vastuvõtmisega, mis meil eile päevakorras oli. Kahjuks tuleb lähitulevikus Eesti Vabariigi võimalike ohtude hulka lugeda ka Venemaa

ebastabiilsest olukorrast lähtuvaid ekstsesse, s.t. impeeriumimeelsete, kuritegelike või anarhistlike jõudude tegevust.

Võimalikud on ka karistusoperatsioonid kaugemalt. Ma tuletan meelde eelmise aasta jaanuarikuud, kui Soome Vabariik viis oma julgeolekujõud eriolukorda, kartes palestiinlaste karistusoperatsioone. Me ei saa kunagi ette öelda, millised võiksid olla tulevikus poliitilised ja sõjalised käigud.

Edasi Baltimaade koostööst. Baltimaade riskifaktorid on sarnased ja seepärast peame koostööd obligatoorseks. Eriti oluline on koostöö tehnilistes valdkondades: relva-, lõhkeaine-, elektroonika-, side- ja erivahendite jne. tööstuses. Nüüd ma puudutaksin täpsemalt enne üldsõnaliselt mainitud rahvusvahelist aspekti. Kõigepealt Balti regiooni uue määratluse otsingutest. Baltimaade kohta on avaldatud arvamusi küllalt palju. Neid on käsitletud kui tuumavaba Põhjalat, suurendatud usalduse tsooni, suurendatud usalduse silda Ida ja Lääne vahel jne. On räägitud ka sellest, et me võiksimme ühineda NATO-ga, sest tegelikult on NATO siiski praegu Euroopas ainuke organisatsioon, kellel on võimu. Mis aga puutub sisuliselt NATO-sse, siis me teame, et ta ei taha praegu ühist piiri Venemaaga, sest ühine kokkupuutepiir on ainult kahes kohas, Türgis ja Norras, kokku 195 km ulatuses. Kui rääkida edasi samalt seisukohalt, siis püsib maailma julgeolek praegu neljal jalal, need on Euroopa, Venemaa, Ühendriigid ja Jaapan. Relvastuse piiramise läbirääkimised tingivad seda, et need jalad oleksid võimalikult lühikesed, et oleks võimalik vähendada sellist relvastust, mis on määratud rünnakuks.

Kuhu kuulume meie selles tulevases lahendis? On võimalik, et Euroopa Ühendusest saab tulevikus sõjaline organisatsioon. Euroopa relvajõud on väga tugevad ja ühe julgeolekulaua jalana on Euroopal tulevikus kindlasti täita väga oluline roll.

Praeguste usaldusmeetmete protsessi ja samal ajal ka tavarelvastuse piiramise lepingu seisukohalt on küsimus selles, kas ühineda viimasega või mitte. Meie ei tohiks ühineda SFE lepinguga, sest me satuksime automaatselt idanaabri mõjusfääri. Baltimaade relvajõud, millised nad tulevikus ka ei oleks, huvitavad praegu kõiki pooli.

Üks probleem, mida ma veel tahaksin toonitada, on Euroopa ühtne õhuruum. Ilmselt on tulevikus relvastuse ja tehnika arenedes õhuruumi kaitse põhimõtteks kaitsta riiki piraatlike raketirünnakute või karistuslennurünnakute eest, mis võivad toimuda. Sellepärast on meil õige leida tulevikus endale kaitset Euroopa Avatud Taeva lepingus või selles, mis nimetatud projekti arengus välja kujuneb. Ma ei hakka siin täpsemalt käsitlema probleeme, mis puudutavad SFE lepingut.

Nüüd reastaksin nende meeste tõesed, kes on osa võtnud sõjast, ja need oleksid järgmised. Oma kaitseväge loomisel on kõigil tasapindadel kõige tähtsam esiteks tahe, teiseks juhid, kolmandaks väljaõpe, neljandaks varustus, viiendaks relvastus ja alles lõpuks mass või hulk. Arvan, et saalis võib tekkida küsimus – olen seda ka ajalehest lugenud –, kelle vastu me relvajõude loome. Esitaksin samasuguse küsimuse: kelle vastu on suunatud Luksemburgi ja Šveitsi relvajõud või Islandil asuvad NATO baasid, kus praegu põhiliselt tegutsevad islandlased? Neid küsimusi võib esitada lõputult. Need relvajõud ei ole suunatud kellegi vastu, vaid on ühtse julgeolekusüsteemi koostisosa. Täna!

Juhataja

Suur tänu, härra Tupp! Tõnu Anton.

T. Anton

Me leppisime mõni aeg tagasi kokku, et kaitseteenistuse seaduse eelnõu juurde tuleme tagasi siis, kui saame otsustada, milline on õige kaitsekontseptsioon ja kuidas on eesti rahval ja Ülemnõukogul võimalik teha kulutusi vastavalt kaitseteenistuse seadusele.

Praegu on olukord paraku selline, et Ülemnõukogu pole otsustanud, millise kontseptsiooni ta valib aluseks ja seepärast ma palun, et härra Tupp ütleks selgelt, kas me hakkame kontseptsiooni üle arutlema või on siin ainult üks variant, mis on meie ees. Ja teiseks. Kuna seaduseelnõu ei anna vastust küsimusele, millised on kõnealuse seaduseelnõu vastuvõtmisega kaasnevad kulutused, siis tahaksin ikkagi teada, kui suured need kulutused on. Tänan!

E. Tupp

Jaa, ma vabandan, et ma ei puudutanud kulutusi. Seda on keeruline teha. Kuna valitsus on võtnud tagasi ka eelarve, on väga raske öelda kulutuste summat rublades. See, milline on kulutuste protsent eelarves, sõltub teist või tulevases Riigikogust. See ongi see hoob, millega parlament hoiab oma relvajõud ohjas. Ma võin teile tuua vaid mõne näite. Üldjuhul kulutatakse maailmas riigikaitseks keskmiselt 10% aasta eelarvest. Madalaimad protsendid on Lõuna-Ameerikas (6–7%) ja kõrgeimad naftariikides, kus riigikaitsekulutused ulatuvad isegi 30%-ni. Ja neil on selleks ka võimalusi. Lähtudes sellest, et me stardime ja alles alustame relvajõudude või kaitseväge loomist, ei tohiks kaitsekulutused ületada 10%. See on minu isiklik arvamus, aga selle protsendi suurus sõltub teist, lugupeetud rahvasaadikud.

Mis puudutab kontseptuaalset osa, siis ma ei tea, et me oleksime Ülemnõukogus kinnitanud ka näiteks Eesti Vabariigi õiguskaitse või muud kontseptsiooni. Nii et me lähtume praegu ainult sellest, et me kehtestame üldise kaitseteenistuse seaduse.

Kõik Eesti Vabariigi meeskodanikud läbivad kaitseteenistuse ja nad on reservis valmis Eesti Vabariigi kaitseks välja astuma. Teenistusaja pikkus on tulevikus ilmselt tunduvalt lühem, kui praegu seaduseelnõus on ette nähtud.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets, teine küsimus. Ma loodan, et see on küsimus, mitte arvamus ja ettepanek.

T. Mets

Esiteks pean ma spiikrile tegema väikese märkuse, sest esimene ettepanek ei olnud ettepanek, vaid küsimus. Teiseks tahan ma öelda lugupeetud ettekandjale repliigi korras, et Luksemburgis relvajõudusid ei ole, need likvideeriti juba mitu aastat tagasi.

Juhataja

Kolleeg Tõnis Mets, lepime nüüd kokku ikkagi niimoodi, et esitame küsimusi küsimuste esitamise ajal ja repliike repliikide esitamise ajal. See ei ole ju küsimus.

E. Tupp

Küsimus oli, kas Luksemburgil on relvajõud. Jah, vanasti öeldi naljatades, et Luksemburgis on sada sõdurit ja nad kõik on pillimehed. Kuna Luksemburg on NATO liige, siis ta teeb kulutusi ja annab selleks 1% oma rahvuslikust koguproduktist. Need andmed on mul olemas ja see on minu vastus.

Juhataja

Tõnu Anton päris kindlasti tunneb ära, milline on küsilause. Tema teine küsimus.

T. Anton

Härra Tupp, kas on võimalik, et kaitseteenistuse seaduse elluviimisel on hind? Kas seda hinda on püütud välja rehkendada ja kui on, siis kui suur see on?

E. Tupp

Ei ole. Seda ei saa määrata. Selle vaatenurga all ei saa asjale üldse läheneda. Kaitseteenistuse seadus rakendub sel määral, kui palju Ülemnõukogu selle rakendamiseks raha annab.

Juhataja

Suur tänu. Anatoli Novohatski.

A. Novohatski

Härra Tupp, ma pean tunnistama, et mul on segadus hinges. Ma juba avaldasin oma arvamust. Esiteks, ma toetan täielikult Tõnu Antoni seisukohta ja tahaksin, et nendesse küsimustesse suhtutaks tõsisemalt. Ma saan aru, et teile ei meeldi puurublad. Mulle nad ka ei meeldi, aga öelge siis, kui palju see nõuab dollareid või Soome markasid. Arvan, et te ei vasta küsimusele, kui suur – kas või orienteeruvalt – peab olema kaitsejõudude arvuline koosseis, kui palju peab olema tanke. Ma ei nõua sellise ettekande tegemist Ülemnõukogus, aga te ilmselt pidite komisjonis enda jaoks need küsimused selgeks tegema. See tekitabki minus rahutust. Panama president Noriega kulutas riigikaitseks kuni 25 protsenti eelarvest ja seda maad peeti militaristlikuks, aga Ühendriigid ajasid tema armee 3 päevaga laiali.

Tekib küsimus, kas tasub tekitada elanikkonnale varalisi, majanduslikke raskusi, et sellist suurt luksust lubada. Pealegi veel praegu. Panama ei ole esimest aastat iseseisev riik, meie aga alles hakkame nende küsimustega tegelema. Ma kordan, et kui selle asjaga tõsiselt tegelema hakata, siis tuleb see protsent tunduvalt kõrgem teie mainitud 10 protsendist. Mida te sellest arvate?

E. Tupp

Panama Panamaks, aga kui meil üldse midagi ei ole, siis ei ole meie alistamiseks isegi päeva vaja, siis me ei olegi riik. Sel juhul on võimalik kõrvaldada meie riiklikud institutsioonid kohe võimu juurest, mis kord juba oli. Nii et sellest seisukohast ei saa asjale läheneda. Alati on keegi sõjas kaotaja, keegi on võitja ja küsimus pole üldse selles, kas keegi tahab meile kallale tungida. Küsimus on selles, et tuleb leida usaldusmeetmete kaudu leping ja olla ühe osalisena selles.

Näiteks on toodud ka Costa Ricat, mis on puhtalt politseiiriik, kus armeed pole. On niisuguseid variante, kuid need on väga vähesed erandid. Kui meil ei ole mitte midagi, siis ei saaks me konflikti isegi markeerida.

Edasi. Mis puudutab kulutusi, siis ei oska ma neid rublades tõesti väljendada, ka mitte dollarites. Parlament mõjutab valitsuse tegevust eelarve kaudu. Nii on see ka kaitsejõudude loomise puhul. See on, lugupeetud saadikud, teie öelda, kui palju antakse kaitsealaseks tegevuseks raha. Esialgu võin ainult öelda, loodavad Eesti Vabariigi kaitsejõud on väikesed, optimaalsed. Piltlikult öeldes ei jää me nende pärast püksata.

Juhataja

Lepime kokku, et viimane küsimus enne vaheaega on Jaan Lippmaalt.

J. Lippmaa

Hea kolleeg, mina tunnen sügavat muret selle seaduseelnõu ülemilitariseerituse pärast. Seetõttu ma küsin: mismoodi on § 2 lg. 3 valguses, kus antakse mäekõrgune prioriteet lahingüksuste moodustamisele, garanteeritud, et meile hädavajalikud struktuurid – piirikaitse, sisekaitseväed ja päästeteenistus – saavad isikkoosseisu, varustuse ja nõuetekohase relvastuse. Me mõlemad teame vastupidist näidet, seda, mis oli 205 poisi kutsumisel ja nurga taha viskamisel. Peastaap ei andnud neile mitte ühtegi ohvitseri kaasa, sest ta hoidis neid oma lahingüksuste jaoks. Ma tahaksin teada, kuidas meie siin saalis, saadikud, rahvaesindajad, saame olla kindlad selles, et § 2 lg. 3 valguses luuakse efektiivne piirikaitse?

E. Tupp

Me saame olla selles kindlad, kui me võtame vastu vastavad seadused, mis nõuavad meie valitsuselt vastava piirikaitse loomist. Ja me saame olla kindlad selles, et vastav institutsioon valitsuses, mida me nimetame kaitseministeeriumiks, tegeleb selle tööga ja hoolitseb selle eest, et kõik need asjad oleksid võrdvärselt ja normaalselt käima pandud. Ainult läbi seaduste, läbi otsuste saame seda mõjutada. See on meie tegevus, selleks oleme kutsutud ja seatud.

Juhataja

Suur tänu, härra Tupp! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kuulutan vaheaja. Töö jätkub kell 12.26.

V a h e a e g

Juhataja

Kontrollime kohalolekut. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 33.

Kolleegid, avan läbirääkimised. Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Kõigepealt tahan selgituseks öelda, et ma kuulun nende inimeste hulka, kes peavad Eesti Vabariigi relvajõudude moodustamist hädavajalikuks. Seda, et nende jõudude moodustamisega sügisest alates siamaani on venitatud, võib lugeda peaaegu kuritegelikuks nähtuseks. Arvestades sündmusi endises Nõukogude Liidus, võib neid jõude meil vaja minna rutem, kui me seda sooviksime. Aga nüüd konkreetselt meile esitatud eelnõu juurde.

Ma esitasin riigikaitsekomisjonile terve paketi parandusettepanekuid, millest enamikku on arvestatud. Mul on selle üle väga hea meel ja ma räägin praegu ainult nendest probleemidest, mida ei arvestatud. Tahan nii-öelda apelleerida siin suures saalis ja panna arvesse võtmata jäänud ettepanekud hääletusele.

Kõigepealt kõige põhimõttelisem küsimus, mis puudutab Eesti Vabariigi kaitsejõudude koosseisu. Esialgelt meile väljajagatud tekstis koosnesid kaitsejõud lisaks kaitsevägele ka sisekaitse-, piirikaitse- ja päästeteenistuse üksustest. See on väga põhimõtteline küsimus ja kahjuks tuleb tunnistada, et meie ühiskond praegu ei tee vahet tsiviil- ja militaarteenistuste vahel. Mitte kuskil maailmas ei allu piirivalve, päästeteenistus ja muud säärased institutsioonid kaitsevägede ülemjuhatausele ega kaitseministeeriumile, nad on kas siseministeeriumi või mingi muu tsiviiliseloomuga ministeeriumi alluvuses. Ja põhimõtteline vahe on selles, et kaitsejõud, kaitseväge on alati suunatud välisvaenlase vastu. Kõik muud institutsioonid on suunatud sisevaenlase vastu ja sellistes teenistustes, kaasa arvatud politsei, ei teeni kunagi ajateenijad, vaid teenivad elukutselised spetsialistid. Nii ka piirivalves.

See, et me ajateenijad praegu suuname sisekaitselise iseloomuga teenistustesse, on mõnes mõttes hetke poliitiline paratamatus, aga me kindlasti ei tohiks seda sisse kirjutada seadusse. Seaduses me ei tohiks jätkata seda praktikat, mis on valitsenud Nõukogude riigis, kus sõjaväelane on see inimene, keda vajaduse korral saadetakse kas kolhoosipõllule kartulit võtma või õhtuti linnatänavale patrullima. See ei ole sõjaväe ülesanne. Minu ettepanekul jäeti seaduseelnõu §-st 2 välja põhimõte, et ka sisekaitseüksused, piirikaitse ja päästeteenistus kuuluksid kaitsejõudude koosseisu, küll aga on nüüd seesama põhimõte toodud rakendusotsuse 1. punkti. Mul on ettepanek see ka sealt välja jätta ja sõnastada otsuse 1. punkti algus järgmiselt: kuni Eesti Vabariigi kaitsejõudude moodustamiseni lubada Eesti Vabariigi Valitsusel kasutada kaitseväge sisekaitse-, piirikaitse- ja päästeteenistuse üksustes. See tähendaks, et iga noor mees, kes võetakse ajateenistusse, läheb teenima igal juhul kaitsevärke ja seda kaitseväge võidakse erandkorras kasutada muuks otstarbeks, nagu näiteks eriolukorras kasutatakse ka mujal maailmas sõjaväge metsatulekahjude kustutamisel jne. See tähendaks, et need kaitseväelased lähevad küll üle tsiviilteenistuslikku alluvusse, aga see toimub operatiivselt, mitte riivliselt. Tähendab, tsiviilisik ei hakka kamandama noori ajateenijaid, vaid neid kamandab ikkagi nende oma allüksuse ülemus, kes operatiivselt allub sellele teenistusele, kuhu ta parasjagu on paigutatud.

Kõik ülejäänud küsimused, mis ma tahan veel tõstatada, on vähemtähtsad. Siiski tahaksin mainida, et Eesti relvajõudude traditsiooni ei kuulu ajutised auastmed ja põhimõte, et auaste peab olema ranges vastavuses sõjaväelise ametikohaga. Praegu sisseviidud põhimõte lähtub USA traditsioonist. Seda ei saa pidada meie oludes õigeks ja seaduses on lahendamata ka küsimus, mis saab siis, kui alandatakse isiku ametiastet, näiteks ta viiakse üle rügemendiülema kohalt kompaniiülema kohale. Ei saa ju öelda, et see tähendab kohe automaatselt temalt ka auastme äravõtmist. Seetõttu on mul ettepanek jätta ajutiste auastmete mõiste seaduseelnõust välja. See ettepanek on esitatud kirjalikult ja on olemas ka teie parandusettepanekute pakettis.

Järgmiseks tahaksin § 13 (uues redaktsioonis § 14) juures vaidlustada seda, et üliõpilasi, kes õpivad päevases osakonnas, võidakse kutsuda tegevteenistusse, kui nad on saanud 27 aasta vanuseks. Teen ettepaneku üliõpilastel vanusepiiri mitte kehtestada. See tähendab, viia üliõpilased ühte kategooriasse nende inimestega, kes jätkavad õpinguid aspirantuuris või doktorantuuris ja keda ei kutsuta tegevteenistusse, sõltumata nende vanusest.

Uue redaktsiooni § 25 on redaktsiooniline parandusettepanek. See räägib, mis on kaitseväelastel keelatud. On öeldud, et neil on keelatud töötada valitaval või määrataval ametikohal. Siin tekib küsimus ühe kategooria inimeste puhul. Need on riigi poolt ametisse määratud sõjaväeatašeed teistes riikides, kes kahtlemata töötavad riiklikul ametikohal, aga kelle tegevteenistus ei katke selle tõttu, et nad selles ametis töötavad. On ettepanek lisada sõnale "ametikohal" sõna "tsiviil", tähendab, keelatud on töötada valitaval või määrataval tsiviilametikohal.

Järgmine ettepanek on jätta tervikuna välja V peatükk, mis käsitleb arvelevõtmise korda ja seda, kuidas inimene peab ennast 10 päeva jooksul registreerima siin, seal ja kolmandas kohas. Põhjendus on see, et esiteks on asi korraldusliku iseloomuga ja teiseks, kui on vaja arvelevõtmisest kõrvalehoidumise eest kehtestada sanktsioonid, siis tuleb seda teha administratiivõiguserikkumiste koodeksis, aga mitte käesolevas seaduseelnõus. Eelnõust on ju välja jäetud ka vastutus kaitseteenistusest kõrvalehoidumise eest ning see lahendatakse kriminaalkoodeksis.

Ja viimasena puudutaksin punkti, millest siin saalis juba räägiti ja mis käsitleb tahtliku kuriteo eest kriminaalkorras süüdimõistetud isikute kohustust teenida sõjaväes. Ma olen selle poolt, et neil seda kohustust ei oleks, sest me peaksime kõik püüdlema sinnapoole, et Eesti Vabariigi sõjavägi ei kujuneks järjekordseks karistusasutuseks, vaid et seal teenida oleks tõepoolest auasi ning teenimise õiguse äravõtmine oleks karistus. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud kolleegid!

Kuna ilmselt enamik saadikutest loeb ajalehte "Rahva Hää", siis on minu seisukoht Eesti armee loomise suhtes teada. Tahaksin öelda, et ma ei esinda mingit fraktsiooni ega erakonda. Kuna minu oponentid pole muud palju targemat teinud, kui mind kommunistiks sõimanud, siis rõhutaksin, et EKP suurim sõjandusspetsialist on kindral Vare ja tema nõudmisel toetab EKP oma programmilises avalduses Eesti kaitseväge loomist. Nii et kõiki selle idee pooldajaid võiksin mina omakorda kommunistideks pidada.

Eesti Riigikogu omaaegne traditsioon oli kõnepuldist ajalehtede ettelugemine. Kuna ajalehte "Sirp" enamik saadikuid ilmselt ei loe, siis tahaksin mõne minuti oma ajast kulutada Tartu Ülikooli professori, romaani filoloogi Jüri Talveti artikli "Sõjaväeline suurus ja orjus" tutvustamisele. Tal lihtsalt on hulk mõtteid sõnastatud paremini kui mina seda suudaksin teha. Talvet kirjutab: "Teha nii nagu teised on alati mugavaim tee ja ikka tähendab see omaenda teadvusest ja vastutusest osakese loovutamist võõrale, ent maailm muutub ja igal uuel ajahetkel tuleb tegelikult, oma tervikut säilitada soovides, teha uus valik, lähtudes oma sisemistest vajadustest. Sõjavägi loob jõuillusiooni, annab võimule vähemalt näilise kindluse. Võim

avaldab muljet suurtele massidele niisamuti nagu mundergi. Mida primitiivsem ühiskond, seda enam on tal kalduvust oma tülisid ja vastuolusid lahendada füüsilise jõu abil, seda enam on tal vajadust väe järele. Väe ülemäärane paisutamine viib enamasti diktatuurile (hiljutine Nõukogude Liit ja Iraak), loob aluse kas otseseks või kaudseks terroriks antud riigis oma rahva üle. 20. sajandi lõpu maailm tervikuna on ilmselt tüdinenud poliitikute jõuambitsioonidest ja musklinäitamise kunstist.

Uuele maailmale tuleks pakkuda teistsuguseid rahu ja vaimsuse eeskujusid, neid, millest renessansi ajal unistas Euroopa suurim humanist Rotterdami Erasmus, kuid oma kõige kirglikuma antimilitaarse läkituse pealkirjaks valis mõttekillu Pindaroselt: "Sõda on meelepärane kogenematuile." Niisamuti võib öelda tänapäeval ja veel enama kindlusega: sõjavägede paratamatuse kinnitus on lühinägelike ja poisikeste realism. Kui jõuvõimust loobumise positiivset eeskujut ei suuda maailmale pakkuda oma keha imperatiivist ahistatud suurriigid, siis andku seda väikesed rahvad. Ladina-Ameerikas on teinud seda sealses ühes kõige palavamas ja vägivaldseks avatumas konfliktikolde Eestist kaks korda suurema elanikkonnaga Costa Rica, kelle 49. aasta põhiseadus keelab regulaarmee moodustamise. Tänu sellele on Costa Rical rahvusvaheline reputatsioon demokraatliku ja rahumeelse riigina Kesk-Ameerikas kõrgeim. See reputatsioon, moraalne jõud hoiab naabermaade ja koguni suurte maade agressiivsust paremini vaos kui milline tahes vägev sõjavägi.

Kelle vastu saaks kujuteldav Eesti sõjavägi näidata oma jõudu? Ega ometi Venemaa vastu? Või kardetakse agressiooni Soomest või Lätist või üle sajandite uuesti Rootsi anneksiooni? Või hoopis tahetakse sõjaväe abil võimu kohalolekut demonstreerida oma eesti rahvale või ehk luua eeldus selleks, et mingi poliitiline rühmitus tugevama relvaga kui sõna võiks manipuleerida? Kui soovitakse anda Eesti noormeestele mehustumise kooli, siis piisaku sellest, mille järele ühiskonnal on tõeline vajadus: kõrge moraaliga ja organiseeritud, kuid loomulikult taas mitte liiga ülepaistatud kehaga politsei, kodukaitse, moodsate sidevahenditega varustatud adekvaatselt tõhus piirivalve. Kui veel sobivaid alasid mõelda, miks mitte oma Eesti õhulaevastik ja oma lendurite kaader, mis meid aitaksid otseühendusse kogu maailmaga.

Ülesehituse valdkondadest, kuhu sõjaväe ülalpidamiseks planeeritav raha ja sõjaväest säästetud noor inimpotentsiaal paigutada, meil puudust ei ole. Kõikjal tooks see Eesti ühiskonnale rohkem kasu kui sõjaväes. Otsese materiaalse kasu kõrval tahaksin veel kord rõhutada muud ja olulisemat. Eesti rahvas, kes oma rahuarmastusega minevikus, oma kultuurilise ärksusega ja rahumeelse võitlusega vabaduse nimel olevikus on endale juba võitmas Euroopa ja veelgi avarama üldsuse lugupidamist, liikugu Euroopasse ja maailma edasi rahu- ja kultuuriteed, olgu eeskujuks suurtele rahvastele, mitte aga suurte tilluke ja sellisena naeruväärne järelripats."

Nüüd veel mõned sõnad omalt poolt, sest Talveti tsiteerimise ma lõpetasin. Eesti armee kahjulikkust võib põhjendada väga paljude argumentidega, mida kõike üle korrata pole mõtet. Igal juhul toimuks see meie reaalses situatsioonis politsei ja piirikaitse tugevuse arvelt. Tahaksin ka meenutada seda, et Saksamaa ja Jaapani kiire majanduslik tõus pärast sõda sai võimalikuks tänu sellele, et neil riikidel oli tol ajal keelatud luua armeed.

Igal juhul on praegu põhimõttelise otsuse tegemise hetk. Juba loodud armee hakkab neelama üha rohkem ja rohkem raha, sest relvastust tuleb pidevalt moderniseerida. Peatselt tuleb luua ka sõjaväeakadeemia ohvitseride koolitamiseks. See süsteem neelab lõputult kortereid, maad, bensiini jne. Me loome suure, kalli ja täiesti kasutu ühiskondliku tootmise sfääri. On täiesti selge, et sõjaväelase eesmärk on sõdida. Sõjaväes õpetatakse sõdima, mitte sõda ära hoidma, selleks on olemas diplomaatia koolid.

Kuid ma ei usu, et isegi kindral Vare või polkovnik Laaneots tõsimeelselt tahaksid, et neil kunagi elus ka sõdida tuleks. Ma saan aru, et psühholoogiliselt on raske tunnistada kunagi tehtud tarbetut eluvalikut, sest ohvitser ilma sõjata on sama mis agronoom, kes vilja ei külva, või kirjanik, kes pole raamatut kirjutanud, kuid mis parata. Nendele inimestele tuleks kaasa tunda ja pension määrata, kuid mitte lasta kogu rahvas ja noorsugu tõmmata 20. sajandi lõpul sellesse tarbetusse mängu.

Sõjavägi on struktuur, mis on rajatud vastuvaidlematule käsutäitmisele ja seetõttu isiksuse alandamisele ja hävitamisele. Kapral on elukutse, mitte rahvus, ja seetõttu on mul ükskõik, kas mu poega alandab eesti või vene kapral. Vahe on siin vaid kvantitatiivne, mitte kvalitatiivne. Mulle tundub, et meie vaidlused Eesti armee üle lahendab noor põlvkond ise, ma ei näe enamikus neist vähimatki soovi oma paremaid aastaid tarbetult maha visata või sõdida 20. sajandi lõpul oma eakaaslastega Soomest, Lätist või Venemaalt. Ükskõik, millised seadused me vastu võtame, leiavad nad kindlasti viisi, kuidas elatanud onude jaburusi lihtsalt ignoreerida, neist seadustest kõrvale hiilida ja rajada tee relvavabasse Euroopasse.

Kuna on selge, et vabatahtlikult ei saaks me kokku isegi politseid ja piirivalvet, toetan ma piiratud ajateenistuskursuse sisseseadmist nendele noortele, kes keskkoolipingist edasi õppima ei lähe. Sellest piisab meile täiesti. Need paugud, mida maailmale kuulmiseks olevat vaja lasta, kui meile kallale tungitakse, saab tulistada ka korralik politseipataljon, selleks pole vaja sadat soomustransportööri ega miinipildujaid. Härra Tupile ma tuletaksin meelde, et sel ajal, kui meid ühe päevaga ära võeti, oli meil tugev armee. Ma nõuan parandusena kindlasti selle alternatiivi hääletamist, mis praegu on esitatud. Jutt on sellest, et kaitsejõudude ajateenistusse ei kutsutaks kõrgkoolide õppejõude ja üliõpilasi ega kõrgkooli lõpetanud kodanikke. Samuti tuleb 20. paragrahvi 4. lõikesse lisada tekst, et õppekogunemisele kutsutud reservväelase töölt puudumisega tekitatud kahju hüvitatakse reservväelase põhitöökoha töövõtjale Eesti Vabariigi Kaitseministeeriumi eelarvest, kui te otsustate sellise asjanduse luua. Tuletan meelde, kui palju me kaklesime viimastel aastatel Nõukogude armeeaga, kes võttis reservväelasi õppekogunemistele ja ei korvanud mingit kahju. See käib taluniku kohta, keda kutsutakse ära, see käib eraettevõtte ja riigiettevõtte töötajate kohta. Kui kogu see jant jälle korduma hakkab, siis me ei ole mitte kuskile välja jõudnud.

Minu vaated kaitsekontseptsioonile langevad põhimõtteliselt kokku kolleeg Jaan Lippmaa omadega, nendega, mida ta väljendas meile kevadel väljajagatud kaitseseaduse eelnõus. Kuna me Lippmaaga oleme tavaliselt erinevatel seisukohtadel, näitab see ühtelangemine, et kõnesolevas küsimuses pole tegemist parteilise erinevusega, vaid eilse ja homse maailmanägemise kokkupõrkega. Meil tuleb otsustada, kas me kordame kogu seda sõjakomissariaatide, tarbetult roostetava tehnika ning liivakastistaapide janti, millest kõigil lähiminevikus kõrini oli, või loome 21. sajandit vääriva humanistliku riigi, kellest peagi ka teised eeskujude võtma hakkaksid. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Rein Tamme.

R. Tamme

Lugupeetud härra juhataja, auväärased kolleegid! Eelöeldu kohta mainiksin – aga seda plaaniväliselt –, et see oli eelmise aasta patsifismile iseloomulik järellaine, mis siin saalis paljude otsuste langetamise on nurjanud. Auväärased kolleegid, praegust hetke aastakauguse

ajaga võrreldes näeme põhjalikku erinevust. Läbitud on oluline poliitiline ja riiklik areng. See käib ilmselt ka Ülemnõukogu suhtumise kohta kaitseküsimustesse. Täiskogus on arutamisele võetud vastavad seadused. Möödunud aasta märtsis, kuulanud ära väliskomisjoni arvamuse, nagu puuduksid meil eeldused riigikaitseesse puutuvate seaduste rakendamiseks ja nagu mõjutaks säärase seaduseelnõude arutamine Ülemnõukogus negatiivselt Eesti suhteid idanaabriga, otsustas Ülemnõukogu hääletamise teel, et riigikaitsekomisjoni esitatud eelnõu arutusele ei võeta. Augustikuu riigipöördekatse läbikukkumine aitas kaasa valitsuse poolt esitatud tollaegse eelnõu ja selles riigikaitsekomisjoni tehtud paranduste vastuvõtmisele Ülemnõukogus. See oli tol ajal saavutus. Otsus langetati Eesti Vabariigi riigikaitsestruktuuride taastamise kohta, nagu me mäletame. Vahepeal on toimunud poliitilisi muudatusi, mis puudutavad Nõukogude Liidu olemasolu ennast.

Siit jõuangi põhjuse juurde, miks ma pidasin täna vajalikuks sellest kõnetoolist rääkida. Toonitan, et arutusel oleva kaitseteenistuse seaduse eelnõu põhisätted on suuresti vastavuses riigikaitsekomisjoni poolt varem väljatöötatud kontseptuaalsete seisukohtadega. Arutatava kaitseteenistuse seaduse eelnõu § 2 punkt 3 fikseerib kaitsejõudude koosseisus kaitseväge. Mäletatavasti esitas proua Lauristin esimesel lugemisel küsimuse, et mis kaitsevähast me räägime, kui ei jätku kutsealuseid piirikaitseesse, päästeteenistusse jne. Ma võin eksida sõnastuses, kuid küsimuse mõte oli selline. Samas pole oluline ka küsimuse esitaja isik, kuid ohtlik on, et küsimus ei saanud esimesel lugemisel vastust ei põhi- ega kaasettekandjalt ja ei ole seda saanud ka täna. On ilmne, et selle küsimuse seos aasta tagasi valitsenud mõttelaadiga on olemas. Esmapilgul näib see küsimus olevat põhjendatud ja selles peitubki tema oht hääletamistulemustele.

Tegelikkuses on olukord siiski järgmine: kutsealuseid jätkub praegu hädavaevu esmavajadusteks. Samas suunatakse neid ajateenistusse ilma esmase sõjaväelise väljaõppeta, mis ongi praeguse piiriteenistuse suhtelise nõrkuse üks põhjusi. Ei tähenda ju sõjaväeline väljaõpe mitte ainult relva käsitlemise oskust. Normaalolukorras, nagu härra Kama siin ütles, peavad nendes ülesannetes töötama eelnevalt sõjaväelist ettevalmistust saanud isikud. Teiselt poolt ei ole praegu võimalik kaitseväge komplekteerimisele asuda, sest keegi ei ole saanud teha selleks vajalikke organisatsioonilisi ja tehnilisi ettevalmistusi. Järelikult tuleb tunnistada väikesearvulise, hästi korraldatud ja varustatud kaitseväge olemasolu vajadust. Ühe esmase ülesandena tuleb tagada kutsealuste sõjaväeline väljaõpe just selle kontingendi loomiseks, mille baasil oleks võimalik komplekteerida elukutselisi isikuid vajavaid struktuure. Kui me sellise lahenduse vajadust ei taha tunnistada, siis jäämegi tammuma perspektiivitule tupikteele, mille tunnistajaks me praegu oleme ja mida võib ilmestada siit juba kõlanud demagoogia. Seetõttu ma sooviksin väga, et Ülemnõukogus ei kujundaks läbirääkimiste ja hääletamise käigus hinnanguid juba esimesel lugemisel esitatud küsimus, mis seab kahtluse alla kaitseväge taastamise vajaduse. Ma olen päris veendunud, et põhjalikumal järelemõtlemisel jõuame koos arusaamisele, et praegune olukord ei rahulda ei kutsealuseid, ei kaitsejõudude struktuuri ega rahvast nende struktuuride praeguse vähese ja ebaefektiivse töö tõttu. Loodan, et ainult selle ühe näite varal õnnestus ehk tõestada, et kaitseteenistuse seaduse 2. paragrahvi 3. punktis fikseeritud kaitseväge on kaitsejõudude koostisosana siiski vältimatult vajalik. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Ma palun kõnetooli Jüri Põllu ja vabandan Tõnis Metsa ees. Ta on kaks korda juba esinenud.

J. Põld

Härta juhataja, lugupeetud kolleegid! Kahju, et ei ole saalis kolleeg Jaak Allikut. Ma vabandan teie ees ja järgin tema eeskju, tsiteerin ühte teksti, mis peaks olema ametlik. See on küll venekeelne, aga kuulake siiski. 5. jaanuaril kirjutas Venemaa president Boriss Jeltsin alla Vene Föderatsiooni sõjaväelise vandetöotuse tekstile. Selles on järgmine lõik: "Клянусь не применять оружие против своего народа и законно избранных им органов власти, обязуюсь проходить военную службу в любом месте на территории Российской Федерации или за её пределами, куда меня направит правительство Российской Федерации."

Mul ei ole mingit kergeusklikku lootust, et Eesti Vabariigi kaitsevägi võib osutada märkimisväärtset vastupanu Vene Föderatsiooni sõjajõududele juhul, kui meie kahe riigi vahel peaks toimuma sõjaline konflikt. Kuid samas olen ma veendunud selles, et ühel riigil peab olema minimaalne jõud, kaitsmaks omariiklust välisvaenlase vastu. Ajalugu on kahjuks näidanud, et riiklikku sõltumatust on sageli ja pahatihti tulnud kaitsta just relvaga, kui poliitilised meetodid, läbirääkimised ja diplomaatia on osutunud jõuetuks. Seepärast toetan ka mina oma kaitseväge loomist, mis minu arvates ei saa piirduda ainult piirivalve ja politseiga, sest need on tõepoolest tsiviilteenistuslikud üksused, ehkki poolsõjaväestatud laadi.

Nüüd paarist momendist kaitseteenistuse seaduse juures. Tegin ka sellekohased ettepanekud ja nimelt on jutt ajateenistuse kestusest. Ma ei pea vajalikuks, et kaitseteenistus oleks 18-kuuline, nagu paneb ette valitsus. Tõepoolest, mida militaarsem ja totalitaarsem on süsteem, seda pikem on kaitseteenistuse kestus. Seda on näidanud ka meie ajakirjanduses ilmunud ülevaated, mida ma ei hakka refereerima, aga võin öelda, et kõige pikem kaitseteenistuse kestus on olnud iseloomulik just sotsialismileeri riikidele. Kahtlemata peab olema võimalik ajateenistuse kestust varieerida. See sõltub juba relvaliigist ja väeosast või ka iseloomust. Minu ettepanek oli kehtestada kaitseteenistuse kestuseks maksimaalselt kuni 15 kuud. Mul oleks heameel, kui Eesti Vabariik suudaks viia selle veelgi lühema aja, kas või 12 kuu peale.

Teiseks tahaksin rääkida ettepanekust, mida redaktsioonikomisjon ei aktsepteerinud ja millest kirjutas oma artiklis ka kolleeg Jaak Allik. Jutt on sellest, et Eesti Vabariigi kaitseväes võiks ka reamees olla vabatahtlik, s.t. lepingu alusel teeniv sõjamees. See tähendab küll veidi teistsugust lähenemist asjale, kuid ma eeldan, et Eesti Vabariigi kaitsevägi ei pea koosnema mitte 15 000 – 20 000 mehest. Tema arvukus ei pruugi olla suurem kolmest või viiest tuhandest. Kuid see on juba erinevate kaitsekontseptsioonide omapära ja ma ühtin siinkohal kolleegiga Eesti Komiteest, kes ütleb, et just vabatahtlikkuses peitub paljuski USA kiirreageerimisjõudude efektiivsus, s.t. need noormehed teavad, mille peale nad konfliktide puhul välja lähevad. Sundkorras mobiliseeritud noormehel ei pruugi üldse olla korralikku väljaõpet ega sellekohast indu, et relv käes oma isamaad kaitsta. Seepärast teen ettepaneku vähemasti ajateenistuse kestvuse suhtes täiskogule oma seisukoht võtta. Samuti olen ma toetanud mõtet, et kaitseteenistuse algusajaks oleks 19. eluaasta. Ka selle peaks täiskogu läbi hääletama. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas lõpetame läbirääkimised? Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised kõnealusel päevakorrateemal? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 66 rahvasaadikut, vastu ei ole

keegi, 1 on erapooletu. Läbirääkimised lõpetatakse. Kolleegid, ma usun, et kõik parandusettepanekud on laekunud. Sellest lähtudes me rohkem teilt parandusettepanekuid ei oota. Täpsustame nüüd asjaolusid. Tegemist on seaduse teise lugemisega ja sinna juurde käiva otsuse võimaliku vastuvõtmisega. Alustame lõppsõnade ärakuulamist. Kõigepealt härra Puura.

T. Puura

Austatud eesistuja, austatud Ülemnõukogu! Sõnavõttude käigus laekus meile ettepanekuid, mille jõudsime läbi vaadata, ja ma võin praegu kiiresti ette kanda seisukohad, mis on seotud nende ettepanekutega. Kõigepealt härra Liimi ettepanek, mis puudutab § 25 lõike 2 punkti 1. Ta paneb ette sõnastada see järgmiselt: kaitseväelane peatab oma tegevuse mis tahes poliitilises organisatsioonis teenistusaja jooksul. Me aktsepteerime täielikult seda ettepanekut ja oleme nõus viima selle sisse ka eelnõusse.

Nüüd järgmised ettepanekud. Tõnis Mets on teinud ettepaneku sõnastada § 11 lõige 3 järgmiselt: ajateenistusse kutsutakse 19 kuni 35 aasta vanuseid kodanikke, vabatahtlikult võib astuda kaitseteenistusse 18 aasta vanuselt. Tähendab, me nõustume ettepanekuga, et ajateenistusse kutsumise piir võiks olla 19–35 aasta vahel. Tõnis Mets on teinud ka teise ettepaneku, mis puudutab § 14 lõike 1 punkti 4. Selle järgi vabastatakse ajateenistusse kutsumisest kodanikud, kes on kandnud vabadusekaotuslikku karistust tahtlikult toimepandud kuriteo eest. Selle seisukohaga me ei tahaks nõustuda. Rahvasaadik Allik on teinud ettepaneku, et ajateenistusse ei kutsutaks kõrgkoolide õppejõude, üliõpilasi ja kõrgkooli lõpetanud kodanikke. Üldjoontes oleme sellega nõus, kuid arvame, et vabastada ei tohiks neid kõrgkooli lõpetanud kodanikke, kes ei ole saanud sõjalist ettevalmistust. Mis puudutab õppekogunemiste finantseerimist, siis see on tegelikult seaduseelnõus ka lahendatud. § 19 lõikes 4. on öeldud, et õppekogunemisi finantseeritakse riigieelarvest. Kogu see protsess makstakse kinni riigieelarvest. Asutused ja ettevõtted ei pea kandma mitte mingisuguseid kulusid, nagu see on olnud eelnevatel aegadel. Härra Allik on teinud veel ühe ettepaneku, mis puudutab reservväelaste vanuse skaalat, kuid sellega me ei tahaks kuidagi nõustuda.

Veel on teinud ettepanekuid rahvasaadik Kama. Esimene ettepanek puudutab rakendusotsuse 1. punkti, mis kõlaks nii: kuni Eesti Vabariigi kaitsejõudude loomiseni lubada Eesti Vabariigi Valitsusel kasutada kaitseväge piirikaitstes, päästeteenistuses ja siseteenistuses. Põhimõtteliselt see asja ei muuda ja seetõttu oleme ettepanekuga nõus. Ettepanekus § 14 kohta soovitatakse üliõpilastele mitte kehtestada vanusepiiri. Sellega me nõustuda ei saa, sest praegune kõrghariduse süsteem piiritleb siiski küllaltki selgelt õppimisaega. Tulevikus võivad tekkida igavesed üliõpilased, kes siis jäävadki kõrvale kaitseteenistuse kohustusest.

§ 25 kohta tehtud ettepanekut asendada sõna "ametikohal" sõnaga "tsiviilametikohal" aktsepteerime täielikult ja oleme härra Kamaga nõus.

Nii. Kui nüüd tõesti kellegi ettepanek on jäänud arvestamata, siis võib-olla annate sellest märku. Ma püüdsin haarata seda, mis minuni jõudis.

Juhataja

Suur tänu! Seda tuleb teha töö korras. Suur tänu, härra Puura! Ma palun anda kõik need parandusettepanekud, mis lähevad saali ette, edasi kolleeg Enn Tupile, kes peaks praegu esinema lõppsõnaga. Pärast seda asume parandusettepanekuid läbi hääletama.

Üks hetk! Siiski on nii, et riigikaitsekomisjoni esimees Enn Tupp ei esine sisulise lõppsõnaga. Seepärast asume kohe parandusettepanekuid läbi hääletama. Kas mõne fraktsiooni esimees soovib oma fraktsiooni nimel lõppsõnaga esineda? Ei soovi. Asume parandusettepanekuid läbi hääletama.

E. Tupp

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Esimene ettepanek, mille on esitanud härra Kama, puudutab § 14: üliõpilastele mitte kehtestada vanusepiiri. Seda aktsepteeritud ei ole, nii et ma palun juhatajal panna see hääletusele.

Juhataja

Jah. Enne teeme veel kohaloleku kontrolli. Kutsume saadikud kõik saali ja siis ma küsin üle, kas kõik mõistavad Kaido Kama parandusettepaneku sisu.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31. Kolleegid, rohkem me kohaloleku kontrolli läbi ei vii, kõik parandusettepanekud paneme hääletusele selle kontrolli põhjal. Enn Tupp, loe Kaido Kama parandusettepanek uuesti ette.

E. Tupp

Paragrahv 14: üliõpilastele mitte kehtestada vanusepiiri.

Juhataja

Nüüd tähendab see seda, et kui keegi ei saanud sisust aru, siis esitab küsimusi. Kas sobib või ei sobi, on hea või halb, loogiline või ebaloogiline, selle kohta enam repliike ei tohi öelda. Jaan Lippmaa.

J. Lippmaa

Ma juhin tähelepanu sellele, et minu arust ei saa Kama ettepanekut enne hääletada, kui on pandud hääletamisele Alliku ja minu ettepanek tudengid üldse ajateenistusest vabastada. Muidu tekib meil konflikt.

Juhataja

See on arusaadav, see repliik on õigustatud. Johannes Kass.

J. Kass

Kas vanus 19 kuni 35 aastat on juba aktsepteeritud ja seaduses sees või mitte? Sellest sõltub ka esimene hääletus.

Juhataja

Ka see on õigustatud küsimus. Palun kommenteerige.

Mulle öeldakse ette, et on aktsepteeritud. Härrad Puura ja Tupp, pange parandusettepanekud õiges järjekorras hääletusele. Jüri Liim.

J. Liim

Vanusepiiriga tekib veel üks küsimus. Kas te arvele võtmist samamoodi muutsite? Seal on 19 aastat, nüüd peaks olema vastavalt 18 aastat.

E. Tupp

Ei ole muudetud.

Juhataja

Kaido Kama.

K. Kama

Kui eelnõu esitajad aktsepteerisid selle, et tegevteenistusse võib kutsuda kuni 35 aasta vanuseni, siis ma palun hääletusele panna algne tekst, et see toimub kuni 27. eluaastani.

Juhataja

Suur tänu! Kas oleme saanud järje peale? Lugupeetud Ülemnõukogu, riigikaitsekomisjon palub arutelu praegu katkestada. Raamatupidamine vajab täpsemat ülevaatamist.

E. Tupp

Lugupeetud saadikud! Me lihtsalt ei jõua, ei suuda seda siin kohapeal ära teha ja raiskame oma kallist aega. Teen ettepaneku praegu katkestada.

Juhataja

Ja jätkame järgmisel istungjärgul. Või pingutame selle nimel, et jätkata sellel istungjärgul. Me oleme jätnud selle võimaluse, vastasel juhtumil me paneme ennast tupikseisu. Hääletusele läheb ettepanek jätkata järgmisel istungjärgul. Ühtaegu loodame, et me võime jõuda seda teha ka käesoleval istungjärgul.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada kõnealuse päevakorrapunkti arutamine ja jätkata järgmisel istungjärgul? Selle ettepaneku poolt on 46 rahvasaadikut, vastu 7, erapooletuid on 2. Arutelu katkestatakse.

Eesti Vabariigi seaduse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalelamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise kohta" eelnõu ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Erastamise esimesel etapil riiklikku ja munitsipaalelamufondi kuuluvate elamute ja korterite müümise seaduse kehtestamise kohta" projekti teise lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, nagu te näete, ei ole kerge ei siinpool ega sealpool juhatuse lauda. Me oleme graafikust kõvasti maas ja väga palju on katkestatud küsimusi nii kiireloomuliste kui ka tavaliste hulgas. Sellel istungjärgul me katkestasime, ei tea juba mitmendat korda, ühe väga tähtsa päevakorrapunkti arutamise, mis käsitleb elamispinna erastamist. Nagu te mäletate, oli viimase katkestamise tingimus see, et läbirääkimised meil jätkuvad. Me oleme ära kuulanud ettekande, kaasettekanded, esitanud küsimused ja minu esimene pöördumine oleks täiskogu poole selline. Kas ollakse veel valmis ära kuulama ettekandjaid? Soovitakse veel midagi kuulda nende käest või asume läbirääkimisi pidama? Mulle tundub, et meil ei ole vaja ettekandjat kuulata. Läbirääkimised jätkuvad. Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Esitatud seaduseelnõu kutsub minu arvates paljudes inimestes esile šokiseisundi. Minus kui seaduseandjas tekitab selle seaduse vastuvõtmine tohutu suurt muret ausa tööinimese, noorte inimeste, üksikute, pensionäride ja invaliidide pärast. Nende inimeste pärast, kes on asjaolude sunnil ja 50 aastat elluviidud poliitika tagajärjel omal tahtel või vastu tahtmist sattunud Eestimaale. Tunnen muret järgmistel põhjustel.

§ 5 punktis 2 soovitatakse välja anda obligatsioonid Eestis töötatud aastate eest. See on normaalne nõue iga iseseisva riigi puhul. Aga Eesti riik oli 50 aastat ikkagi teise riigi osa ja selle aja jooksul leidis aset sündmusi, millega tuleb tahes-tahtmata arvestada. Nimelt kolisid Liidu elanikud riigi territooriumil ühest kohast teise nii, nagu neile meeldis, ja nii, kuidas meietaolised riigipoliitikud neid töökohtadele määrasid. Vastutust selle vildaka poliitika eest ei tohi panna poliitikast kaugel seisvatele inimestele.

Teen ettepaneku arvestada osakute määramisel kõiki töötatud aastaid ja lahendada riikidevahelistel läbirääkimistel vastastikuste ümberarvelduste küsimused.

Teiseks. Mida saavad töötatud aastate eest noored ja isegi keskeas inimesed linnas ja maal? Inflatsiooni tõttu langeb elatustase järsult. Mida peavad tegema invaliidid, pensionärid ja üksikud inimesed?

Seaduseelnõus tehakse ettepanek, et need, kel pole nii suurt osa rahvakapitalist, ostaksid korteri ostu- ja müügitehingutega kujunevate hindadega. Lähtudes meie individuaalsest vaesusest – kõik, mis on loodud, kuulub riigile –, kutsub see esile suure sotsiaalse pinget. Ma teen ettepaneku müüa sel väga pineval ja ebastabiilsel ajal (kuni 1. jaanuarini 1994) vajalik elamispind, umbes 15–20 ruutmeetrit inimese kohta, nii, nagu tehakse Leedus seal vastuvõetud seaduse järgi, nimelt maal ehitavatele inimestele 1984. aasta hindadega. Linnas võiks anda ehituseks soodustatud tingimustel laenu elamispinna erastamise tulemusena saadud rahast. Meie oludes ei saa igalt lihtsurelikult nõuda tasu korteri eest turuhindades järgmistel põhjustel. Enamikul inimestel lihtsalt ei ole raha. Elanikkonna sissetulekud vähenevad, sest palgatõus jääb hinnatõusust tublisti maha. Enamik elanikke elab allpool vaesusepiiri. Teenitud rahast ei piisa isegi perekonna toitmiseks. Madala töötasu eest on inimesed loonud riigivara, nüüd aga peavad selle tohutu suure tasu eest ära ostma.

Võtkem kuulda Inglismaa, Saksamaa ja Jaapani eksperte. Kui me tahame, et riigivara saaks peremehe, et tekiks omanik, kes oma tööga suurendaks seda vara, siis on vaja see inimestele

jõukohase hinnangu üle anda, nagu kõik soovivad. Olen selle seisukohaga nõus. Tekivad omanikud, tekib turg, omanikevaheline turg, mis hakkab hindu reguleerima, mitte riigi ja tema kodanike vaheline turg. Inimestel tekib huvi loova töö vastu. Teen ettepaneku täpsustada seaduseelnõu §-s 7 eluruumide erastamise tulemusena saadud raha kasutamist. Näiteks Leedu seaduses on öeldud, et elamute, korterite, riikliku ja ühiskondliku elamufondi müügist saadud raha antakse erifondidele, mis on ette nähtud elamute ehitamiseks, rekonstrueerimiseks või kapitaalremondiks, finantsabi ja sooduskrediitide andmiseks elamuehitajaile. Leedu seadus on inimlikum, konkreetne ja reaalselt realiseeritav. Leedulased pidid juba 1992. aasta 1. jaanuariks elamispinna erastamise läbi viima, ent vaatamata inimlikule seadusele, kulgeb erastamine siiski aeglaselt. Pakutav seaduseelnõu erastamise kohta viib meid ummikusse ja me hakkame lõputuid parandusi tegema, et inimeste olukorda kergendada, nagu oleme teinud eraisiku tulumaksu seadusega. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Tänan! Aleksei Zõbin, palun.

A. Zõbin

Lugupeetud härrad! Täna Ülemnõukogu istungjärgule tulles pidin sidejaoskonnast läbi astuma. Tahan juhtida teie tähelepanu sellele, mida ma seal nägin. Siin on arvatavasti praeguse valitsuse esindajaid. Kallid härrad, valitsus peaks isegi praegustes rasketes tingimustes püüdma aidata inimesi, kes sidejaoskondades järjekorras seisavad. Ma pean silmas vanureid, kes seal oma pensioni ootavad. Raha pole ja nad peavad seal mitu korda käima ja pikas järjekorras seisma. Kas tõesti ei saa valitsus anda sidejaoskondadele korraldust seada seal sisse eelregistreerimine, et poleks vaja pikka aega järjekorras seista. See on alandav, et nad peavad seal nii seisma ja oma raha paluma. Nad paluvad abi ka saadikutelt, pöördudes nimepidi nende poole.

Nüüd mõni sõna elamispinnast. Elamute ja korterite erastamise seaduse eelnõu on väheveenev.

Kui me tahame lahendada elamispinnaprobleemi, siis tuleb esmajärjekorras otsustada, mis on kooperatiivkorter. Ja kui inimesed kavatsevad oma kommunaalelamispinna, s.t. riigile kuuluva elamispinna, privatiseerida, siis peab olema selgelt ja viivitamata lahendatud kooperatiivkorterite probleem. Me peame andma kooperatiivkorterid nende inimeste isiklikku omandusse, kellele need kuuluvad, ja siis nad võivad neid oma äranägemise järgi kasutada.

Mõni sõna ka korterite hinnast ja vahetusest. Näiteks mina sain korteri Leedus Vilniuses. Töötasin seal 15 aastat, vahetasin korteri Tallinna ja järelikult pole siinsed ehitusorganisatsioonid seda mulle ehitanud. Nüüd tuleb välja, et need 15 aastat lähevad nagu kaduma. See ei ole õiglane. Seepärast on seaduse väljatöötamisel vaja, et oleksid sellised kokkulepped, millega arvestatakse ka mujal töötatud aastaid. Võtame näiteks 25–50-aastase noore inimese. Oletame, et korteri sai tema isa või ema, kes oli töötanud 20-50-40 aastat tootmistööl. Kui ta siis kahjuks sureb, siis tuleb välja, et järglastel on vaja hakata oma aastaid kokku arvutama, ehkki see korter oli ammu saadud. Me räägime kogu aeg juurtest ja järjepidevusest, nüüd aga tühistame nende põlvkondade teened, kes andsid need korterid üle oma järeltulijatele. Kas see on õiglane? Ei ole. Selles seaduseelnõus on palju nüansse, mis näitavad, et see on kehv. Arvan, et elamispind on inimestel välja teenitud, see on nende omand ning tuleb mingil moel anda tasuta neile üle.

Teine asi on see, et tekib teatud ebavõrdsus, sest mõnel inimesel ei ole korterit. Muidugi tuleb arvestada seda, et ülepind on vaja maksustada ja nii luua fond nende jaoks, kellele on teatud määral ülekohut tehtud. Uute korterite ehitamisel ja nende ümberjaotamisel soodustuste alusel või muudmoodi on vaja arvestada nende inimestega, kel praegu pole korterit. Seepärast ei tohi minu arvates seda seadust sellisel kujul vastu võtta.

Juhataja

Aitäh! Palun, Jüri Reinson. Tuletan meelde, et Jüri Reinsonil on ka lõppsõna õigus.

J. Reinson

Lugupeetud kolleegid! Ma sõndaksin juhtida tähelepanu sellele, et praegu ei ole ma siin majanduskomisjoni esindajana, vaid Ülemnõukogu liikmena ja tahan kaitsta oma parandusettepanekuid, mis on saadikutele välja jagatud selsamal parandusettepanekute lehel. Alustan sellesama parandusettepaneku teksti ettelugemisest ja seejärel püüan oma seisukohta ka põhjendada.

Esimene parandus puudutab § 4 lõiget 9, erastatavate eluruumide hinna osas. Erastatavate eluruumide müügihinnaks on nende taastamisväärtus riigikorterite ehitamise 1991. aasta keskmise maksumuse alusel, mida korrigeeritakse erastatava eluruumi tarbimisväärtust iseloomustavate kulumise, heakorraseme, funktsionaalsete näitajate ja asukoha järgi. Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõuga võrreldes on siin erinevad ainult aastarvud. Kui seal on aasta 1984, siis mina pakkusin aastat 1991. Me oleme kuulnud ka seda väidet, et see taastamisväärtus on mõistetamatu asi ja keegi ei tea, mis see on. Õnneks kuulsin ma esmaspäeval vastustest saadikute küsimustele siinsamas saalis vastuse ka sellele küsimusele. Selline asi on olemas ja järelikult võib seda ka kasutada.

Teine parandusettepanek puudutab uut elementi seaduses – korterite erastamist rahvakapitali obligatsioonide eest. Jutt on osaku suurusest ja minu parandusettepanek käsitleb konkreetselt § 5 lõiget 2. Palun saadikuil teha selsamal paranduste lehel parandus minu ettepanekus. Praegu on sinna kirjutatud, et esimene lause pärast sõnu "lähtudes määrab" sõnastada järgmiselt: "80% riigikorterite üldpinna ühe ruutmeetri ehitamiseks keskmisest maksumusest Eesti Vabariigis 1991. aastal iga täisaasta eest." Selles osas olen valitsusega täiesti nõus, et pole vaja seda 0,8, see teatud määral muudab arvestuse keerulisemaks. Seepärast tuleks seda lugeda järgmiselt: riigikorterite üldpinna ühe ruutmeetri ehitamise keskmine maksumus Eesti Vabariigis 1991. aastal iga täisaasta eest.

Nüüd ma tahaksin asuda nende kahe erineva seisukoha põhjendamisele. Esmaspäeval põhjendas valitsus oma seisukohta siin saalis, miks me ei võiks rakendada suhteliselt suurt osakut ja suhteliselt kõrget hinda. Mina püüan esitada oma versiooni, mida just ei too kaasa suur osak ja kõrge hind ja mida toob kaasa seesama madal hind ja väike osak.

Alustaksime ühest seletuskirjast, mille me saime koos esialgse tekstiga, valitsuse tekstiga, kus oli käsitletud esimest korda osakut. Seletuskirjas on öeldud nii: kui Eestis elaksid kõik inimesed riigikorterites ja kasutaksid oma osakuid üksnes nende korterite väljaostmiseks, siis ei tekitaks kõrge hind ja suur rahvakapitali osak erilisi probleeme. Tähendab, valitsuse arvamus ei ole seotud sellega, et kõrge hind on absoluutselt vastuvõetamatu, vaid vastuvõetamatu on ta selle kontingendi elanike pärast, kes ei ela riigikorterites. 56%-le elamispinna üürnikele antakse soodsalt korter ja 40% elanikest võime vabalt selle seaduse mõjusfäärist välja lülitada. Minu

arvates ei tohiks lubada, et meie riigi elanikud ei ole seaduse ees võrdsed, vaid jaotatakse juba ette ära eri gruppidesse. Kui rääkida veel ideoloogiast, mis kumab valitsuse projektis, siis ma ütlen, et seletuskirjas räägitakse ilmselt sellest samast sotsiaalsest õiglusest, mis valitses meil kõik need 50 aastat ja mille vilju me nüüd naudime. Mitte sõnagi ei ole seal öeldud õigusest, ometi on nii Ülemnõukogu kui ka valitsus väitnud, et me oleme asunud üles ehitama õigusriiki, mitte õiglusriiki. Me peame ükskord jõudma arusaamisele, et turumajandus rajaneb sotsiaalsel ja majanduslikul ebavõrdsusel, sest inimeste tööpanus, algatusvõime ja anne ei ole võrdsed ega saa kunagi võrdseks, ja et turumajandus on õiglane sedavõrd, kuivõrd ta pakub valikuvabadust inimesele, kes teadlikult oma vaba tahte ja algatusega realiseerib valikuvõimalusi. Ainult sellise eneseteostamise tulemuseks saab olla kasvav jõukus selles riigis.

Ja nüüd päris konkreetsetest etteheidetest, et kui minu parandusettepanek vastu võetaks, ei tekiks korteriturgu. Inimestel olevat võimalus osta oma suure osakuga suur ja kallis korter ära ja nad ei laskvat neid kortereid turule. Olen korduvalt rääkinud ja tahan siit puldist veel kord öelda, et ainuüksi selle seaduse alusel ei käivitu küll ükski korteriturg, kui ei kaasne teisi seadusandlikke akte, korrastamist meie elamuseaduses ja üüride korrastamist. Ainult selle seaduse alusel ei käivitu isegi massiline korterite privatiseerimine. Väidetakse, et kui korteriüür on ikka suur, siis inimesed loomulikult ostavad korteri välja. Vabandage väga, praegustes inflatsioonitingimustes on ka see korteriüür tühine, võrreldes korteri hoolduskuludega. Kahetoalise korteri puhul pakutakse selleks 400 rubla kuus. Üür on sellest terve aasta peale ainult 260 rubla, aga kõik ülejäänud kulud peab omanik nagu üürnikki kinni maksma. Nii et küsimus on kompleksne.

Kuid naaskem veel kord ideoloogia juurde. Oleme kuulnud jutte maamammidest ja teistest inimestest, kes osaku kättesaamisel ei oska sellega midagi teha. Tõepoolest, Eesti NSV valitsus ja EKP Keskkomitee väitsid sedasama, et inimesed midagi ei tea ega oska ning seepärast tuleb neile kõik ette ära teha ja näidata, kuidas nad peavad astuma ja mida ütleva, mida nad peavad otsustama, millal kätt tõstma ja millal selle alla laskma. Ma ei tea, kas me tahame tõepoolest seda joont jätkata või hakkame arvama, et kui me ei lase inimestel endil kõiki neid küsimusi otsustada, siis ei rabele me sellest sotsialismist välja ja jäämegi sinna suplema.

Kui rääkida sellest, et suur korteriosak tekitab Eesti Vabariigis inflatsiooni, siis mina ei näe siin otsest seost. Kui keegi oskab mulle selle ära seletada, siis saab see olla seletatav ainult ühel viisil. Juba ette on kindlaks määratud, kuidas Eesti Vabariigis üldse hakkab erastamine käima nii korterite kui ka kõiges muus osas. See on ette määratud ja meil kellelgi siin kaasärääkimise õigust ei ole. Tähendab, meil on kinnine turg, kinnised tingimused, ei mingit avatud turgu, ei mingit lubamist. Sel juhul on inflatsioon võimalik. Aga niipea kui me tahame hakata mingeid turuelemente rakendama, ma enam ei usu seda.

1984. aasta hinna kohta oleks mul teile kõigile üks küsimus. Seletuskirjas väidetakse, et see on viimane tõeline eelarveline hind ja hiljem on igasugused inflatsiooniprotsessid muutnud seda kunstlikult. Ma küsin: kas ma homme või pärast seda, kui me selle seaduse rakendame, saaksin korteri või elamu ehitada 1984. aasta hindades, nendes tõelistes ja ainuõigetes? Ma kahtlen selles. Ma arvan, et kui me selle otsuse langetame, siis peab meil jääma valik ka tulevasteks muudeks privatiseerimisotsusteks. Seepärast olen nõus kõigiga, kes ütlevad, et me peame kaaluma ja mõtlema. See otsus ei puuduta ainult korterite erastamist. Sellega me valime privatiseerimise üldise aluse, kas rahvakapitali obligatsioonid, üldse mingid osakud või sellised, millega tõepoolest midagi saaks erastada. Kas valime avatud turu või ametnike õiguse öelda, et rahvas ei tea midagi. Täna!

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Palun, Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! See eelnõu, mis meile esitati enne jõuluvaheajale minekut, kannab kahjuks samasugust pitsarit nagu väga paljud muud seaduseelnõud, mida Ülemnõukogu arutab. Nimelt tehakse töö käigus komisjonides või valitsuse poolt eelnõus täiendusi ja parandusi, antakse uusi formulatsioone, aga need ei jõua enam juristide ette ja ei ole läbi teinud juriidilist ekspertiisi. Praegu vaieldakse põhiliselt selle üle, kas ruutmeeter tööaasta eest on õige või vale. See on muidugi väga huvitav teema, aga nõrgalt on lahendatud eelnõus tsiviilõiguslikud küsimused.

Tooksin mõned näited. § 2 lõige 4 ütleb, et eluruumid ei kuulu erastamisele kuni õigusvastaselt võõrandatud eluruumide tagastamise otsustamiseni. Siin peitub võimalus, et kui eluruum otsustatakse tagastamata jätta, siis erastatakse see kohe. See aga on selgelt vastuolus omandireformi aluste seadusega.

§ 3 lõige 3 räägib sellest, kellel on ostueesõigus asustamata eluruumide ostmisel. Siin räägitakse miskipärast ainult represseeritutele tagastatud elamute üürnikest. Me tagastame praegu elamuid ka isikutele, kelle majad on lihtsalt natsionaliseeritud ja kes ei pruugi olla represseeritud.

Sama paragrahvi lõikes öeldakse, et nendel isikutel, kelle maja võõrandati seoses lammutamisega ja kellele anti vastu korter, on õigus saada see korter tasuta. Siin räägitakse ka nende pärijatest. Lahendamata on küsimus, mis juhtub siis, kui neid pärijaid on kümme ja kõigil on oma 5-toaline korter. Lahendamata on küsimus, kuidas toimida siis, kui see endine omanik on korteri testamendiga pärandanud perekonda mittekuuluvale isikule, aga tema enda poeg elab selles saadud korteris. Kellel on nüüd õigus saada see korter tasuta omandusse?

Niisuguseid näiteid võiks tuua palju. Kahjuks ei ole meie komisjon jõudnud praeguseks esitada omapoolseid parandusettepanekuid korralikult formuleeritud kujul. Sellega tegeldakse, aga et me seda praeguseks jõudnud ei ole, on meie süü.

Aga nüüd edasi selle kõige palavama teema juurde, mis on § 4 lõikes 9. Seda küsimust arutas meie komisjon eile hommikul toimunud istungil. Praeguses eelnõus esitatud seisukohta ei toetatud. See tähendab, et praeguseks on valitsus sisuliselt jõudnud tagasi sinnasamasse, millest alustati. Üürnikele tahetakse anda korterid tasuta, aga eramajade ja kooperatiivkorterite omanikud jäetakse kõigest ilma. Kui nemad saavad oma tööaasta eest 200 rbl., siis see on selline summa, millest praegusel ajal enam rääkida ei tasu. Samal ajal ei rahulda meid täielikult ka härra Reinsoni variant, sest kui me võtame müügihinnaks ja seega ka obligatsioonide väljaandmise aluseks 1991. aasta taastamisväärtuse, siis praegu, mil rublakurss kukub tundidega, mitte enam päevadega, ei pruugi olla võimalik kuu aja pärast enam midagi rehkendada ka 1991. aasta taastamisväärtuse alusel. Meie ettepanek on järgmine: võtta ikkagi aluseks 1984. aasta bilansiline hind, aga viia see tegelikku korrelatsiooni tolleaegse rubla ostujõuga. See tähendab, me peame otsustama, kas 1984. aasta hind on rubla dollari vastu või rubla poole dollari vastu, ning andma need obligatsioonid välja dollarites, kusjuures nende realiseerimine toimub hetkel Eestis kehtiva dollarikursi alusel, ükskõik kas see on rubla vastavalt Eesti Panga noteeringule või kroon vastavalt Eesti Panga noteeringule. Kahjuks ütlen jälle, et mul ei ole praegu võimalik formuleeritult ja hääletusküpselt seda ettepanekut esitada.

Ja lõpetuseks. Meie komisjon otsustas Ülemnõukogule teha ettepaneku välja jätta paragrahvi 6 lõige 4 ja paragrahvi 4 lõike 2 viimane lause, mis käsitleb ettevõtete omavahendite arvel ehitatud kortereid. Nimelt ei pidanud me õigeks, et ettevõtete arvel ehitatud korterite erastamist hakkaksid otsustama direktorid. Pidasime vajalikuks tõdeda, et see kõik on üks ja seesama riigivara, mida samuti võiksid erastada kohaliku omavalitsuse organid. Tänan!

Juhataja

Aitäh! Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud proua eesistuja, lugupeetud kolleegid! Mulle tundub, et see eelnõu on juba päris vastuvõtmise staadiumis. Ja need märkused, mis härra Kama tegi, on väga õiged, ma kutsuksin üles inimesi, kes selle asjaga tegelevad, s.o. härrasid Reinsoni, Lippmaad ja Kama veel forsseeritult töötama, et me saaksime seaduse järgmisel nädalal vastu võtta. Mulle tundub, et härra Kama poolt ettepanud alus (1984. aasta väärtus dollarites) on tõesti kompromiss valitsuse ja majanduskomisjoni seisukohtade vahel, see aitaks eelnõu lõpuks vastu võtta.

Ma tahaksin rääkida ainult ühest konkreetsest asjast seoses parandusettepanekutega. Mul oli üsna pikk parandusettepanek, mida te näete ettepanekute lehel number 4 all. Eelnõus on osa asju arvestatud. On jäänud kaks probleemi. Esimesega oli ka härra Reinson nõus, paluksin selle saalis hääletusele panna. Nimelt huvitab kõiki laste küsimus. Kuidas laste arvu ja olemasolu korteriosaku määramisel arvestada? Siin paranduste reas on neli eri varianti, s.t. valitsuse eelnõus on 2 aastat iga lapse kohta, kes on üle 8 aasta vana. Härra Gussevi ettepanekus on vastav arv 10, härra Hallaste ettepanekus 5. Kõigepealt on minu meelest täiesti ebalooiline võtta aluseks pensioniseaduse kriteerium, et laps peab olema üle 8 aasta vana. Kui tegemist on lapsevanemaga, kellel on 5 või 3 alla 8 aasta vanust last, ei saa ta siis ju midagi. Sellest tuleks kindlasti loobuda. Minul oleks ettepanek võtta neist aastaarvudest keskmine. Pakun välja sellise variandi. Ühele vanemaist – see ei pruugi tingimata olla ema – anda 5 aastat iga lapse kohta, kes elab või on kuni 8 aasta vanuseni elanud tema leibkonnas. See tähendab, et arvesse lähevad kõik lapsed, ka 40-aastased, kes on kunagi leibkonnas elanud. See on ka õiglane. Ja põhimõtteliselt me välistame sellega need lapsed, kes on antud lastekodudesse. Ja 5 aastat vahest oleks ka kõige õiglasem selles skaalas kahest kuni kümneni.

Teine moment, mida komisjoni ei arvestanud, aga minu meelest võiks täiskogu siiski sellele mõelda ja arvestada. Jutt on pensionäride probleemist. Tähendab, mittetöötavate pensionäride probleemist. Ei ole õige täielikult välistada küsimust, millal inimene läks pensionile. On palju vanu inimesi, kes on 10, 20 või 30 aastat olnud pensionil. Neile tekitab korteri kõrge väljaostuhind või järelmaks suuri probleeme. Nendelt Ülemnõukogu liikmetele saabuvad kirjadki annavad sellest tunnistust. Seetõttu panen ette lisada § 5 lõikesse 13, et igale mittetöötavale vanaduspensionärile antakse osakute saamisel juurde pool aastat iga töövaba pensionil oldud aasta eest. Tähendab, mitte arvestada pensionil olekut täie, vaid poole aasta eest. Nii saaksid paljud vanainimesed murest ja südamevalust lahti. Lõppvariandis palun ka seda hääletada. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Korterite erastamine osakute kaudu on demokraatlik, laiaulatuslik ja põhimõtteline samm väljumisel sotsialismist. Arutatav eelnõu käsitleb inimese igapäevast ja esmast inim- ning kodanikuõigust – elukohta ja eluruumi õigust. Puhtalt rahalise arvestamise teel seda küsimust ei saa reguleerida, sest meil puudub turumajandus, korterite vaba turg ja inimestel ka vahendid. Tähtis on, et siin tingimata jälgitakse sotsiaalset õiglust ja õigusprintsipi, mida meie läbini ideologiseeritud seadusandluse puhul on nähtavasti üsna raske teha.

Järgnevalt räägin ühest elanike grupist, kes asetatakse ebavõrdsesse, õigusetusse olukorda. Eelnõu § 2 punktis 4 on öeldud, et erastamisele ei kuulu õigusvastaselt võõrandatud eluruumid kuni nende tagastamise või kompenseerimise otsustamiseni. 50 aasta jooksul riiklike vahenditega ehitatud majade elanikud saavad osakute kaudu erastamise teel omandada eluruumid, kuid see õigus on eelnõu järgi võetud kõigilt neilt inimestelt, kes 50 aasta jooksul on sattunud elama endiste omanike üürimajadesse. Need inimesed ei ole milleski süüdi, et neilt võetakse nüüd eluruumide omandamise õigus, mis on ainus reaalne osak. Nad on selle täielikult välja teeninud, samuti nagu need teist liiki inimesed, kes saavad käesoleva eelnõu põhjal omandada eluruumid. Kasutada osakut muuks otstarbeks on täiesti formaalne ja küsitav, me oleme sellest väga hästi teadlikud. Samal ajal ei kaitse ükski seadus neid inimesi edaspidi mahaomanike voli eest. Nad on 50 aastat elanud sotsialismi vägivald all ja nüüd tulevad välismaalt üürimajade endised omanikud või nende pärijad ja võtavad paljudelt inimestelt õiguse omandada eluruumid justkui selle eest, et nad on hoidnud siin Eestimaad. See on jälle sotsialism, olgugi et pahupidi – rakendatuna nüüd Eesti Vabariigi tingimustes.

Minu täiendusettepanek, mille esitasin juhtivkomisjonile, on sõnastada eelnõu § 2 lõige 4. järgmiselt: "Õigusvastaselt võõrandatud eluruumid kuni nende tagastamise või kompenseerimise otsustamiseni, välja arvatud üürimajad, kui 2/3 nende elanikest soovivad omandada eluruumid erastamise teel, mille puhul arvestatakse ka osakuid."

Minu ettepanek vastab paljude maade praktikale ja seadustele, et üürimajade elanikud võivad ühise soovi alusel osta korterid omandiks. Näiteks Rootsi Kuningriigis on see nii. Saksamaa idaosas on üldse loobunud üürimajade tagastamisest omanikele. Ei saa ühtede õigust tõestada ebaõigluse teel teiste suhtes. See on samuti vägivald ja represseerimine. Me ei saa ühtede õigust taastada teiste õigusetusega. Ja ei saa kuulutada 50 aastat mustaks auguks ning kahe põlvkonna elu olematuks. See on vastuolus õigusriigi põhimõtte ja vabadusega. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Valeri Kois.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Täna on siin palju räägitud selle küsimuse eetilistest, õiguslastest ja muudest aspektidest. Kahjuks pean ütleva, et väga vähe räägiti sellega seotud majandusprobleemidest. Ja kui ka räägiti, siis taandus kogu jutt sellele, kas määrata elamispinna ruutmeetri hind 1984. või 1991. aasta hinnete alusel. Üldse ei räägitud sellest, mis saab pärast seda, kui me nii oleme teinud. Hindame ära ja hakkame jagama rahvakapitali obligatsioone. Kuidas see aga mõjutab vabariigi majandust ja inimeste elu? Majandusseadused ei sõltu sellest, milliseid ideesid me järgime, kas me tahame ehitada

sotsialismi või kapitalismi. Majandusseadused ei pööra mingit tähelepanu meie soovidele, vaid toimivad nendest sõltumatult. Härra Reinson rääkis sellest, et tema ei saa aru, mil moel hakkab see inflatsiooni mõjutama. See hakkab kõige otsesemalt mõjutama inflatsiooniprotsesse vabariigis. Aga veelgi halvem on, et see hakkab otseselt mõjutama elukallidust Eestis ja tööjõu maksumust. Võib arvestada nii või teisiti, rublades või valuutas, aga elukallidus ja tööjõu maksumus suurenevad Eestis selle tagajärjel. Te olete arvatavasti lugenud tänasest "Päevalehest" härra Uuseni artiklit "Eesti asjade mitteasjalik käik". Tsiteerin lühidalt: "Meie potentsiaalne võimalus majanduslikuks arenguks oleks suurem siis, kui meie tööjõud oleks odav ja kõrgesti kvalifitseeritud. Selles peituski Jaapani ja Korea majandusliku edu saladus. Kvalifitseeritud, kuid väga kalli tööjõuga Inglismaa majandus aga kiratses aastakümneid."

Milline seos siin on? Väga lihtne. Niipea kui inimesel tekib vajadus korter suure raha eest välja osta, tõuseb ka elamispinna maksumus. Seepärast on otsekohe vaja suuremat töötasu ja inimene hakkabki seda nõudma. Suureneb tööjõu maksumusega seotud kulutuste ja muude materiaalsete kulutuste vastastikune seos tootmissfääris. Selle tagajärg on paratamatult see, et tõuseb toodangu omahind. Toodangu omahind mõjutab otseselt meie majanduse konkurentsivõimet mitte ainult Vene turul, vaid veelgi rohkem mujal välisturul. Me muudame Tallinna kõige kallimaks linnaks, nagu härra Kork omal ajal deklareeris. Sellega muudame Tallinna tööjõu konkurentsivõimetuks, võrreldes Helsinki või mõne muu linna tööjõuga. Seda ei tohi unustada. Mida kõrgema hinnaga hakkame ruutmeetreid müüma, seda kõrgemale tõuseb meie tööjõu omahind. Põhimõtteliselt ei oleks siin vaja olnud rääkida mitte sellest, kas õigem oleks võtta ruutmeetri eest 200 rubla või 100 000, vaid sellest, kui mitme protsendi võrra väheneb praegusega võrreldes meie läbilöögivõime maailmaturul.

Tahaksin veel mainida, et ükski Ida-Euroopa maa, kes praegu privatiseerimisele üle läheb, tehes seda ka mingite rahvakapitali aktsiate kaudu, ei ole sellises olukorras nagu meie. Neil on oma valuuta. Olgu hea või halb, aga see on olemas. Meil seda pole. Meie peame krooni kehtestama. Mida me siis nüüd teeme? Me laseme korraga käibele kaks rahaühikut. Üks on rahvakapitali obligatsioon, teine kroon. Rahvakapitali obligatsioon elamispinnale rajaneb reaalsel väärtusel – elamispinna ruutmeetri hinnal. Inimene võib elamispinna osta. Härra Koha ütles õigesti, et see on ainus reaalne asi, mis meil praegu on. Mis on krooni tagatis? Jumal teab. 150 miljonist dollarist selleks ei piisa. Sellistes oludes võib korteri obligatsioonide eest kohe ära osta ja kroonide eest maha müüa. Seda saab väga lihtsalt teha. Seega hakkab vabariigis tegelikult kõrvuti kehtima kaks valuutat. Üks on väga kindel, elamispinnaga tagatud, teine kroon – aga väga ebastabiilne. Ma ei tea, kas on praegu, mil me krooni alles hakkame käibele laskma, ratsionaalne teha neid kahte asja paralleelselt. Mulle näib, et sellega hävitame viimase lootuse, et kroonil oleks mingi reaalne väärtus, rääkimata juba sellest, et ta oleks stabiilne. Inflatsiooniprotsess hakkab siis juba mitte rubla, vaid krooni ümber keerlema ja me ei suuda seda hulk aega peatada.

Ma ei oska sellele praegu isiklikult lõplikku hinnangut anda, aga ma tean, et meie komisjon ei jätnud neid variante kahe silma vahele. Mulle näib, et enne, kui võtta vastu otsus selles küsimuses, oleks olnud vaja kuulata ära Ülemnõukogu moodustatud rahareformi komisjoni arvamus. Ma kardan, et kui me sel moel laseme käibele rahvakapitali aktsia või obligatsiooni, siis sellega võtame kauaks ajaks ära võimaluse kroon käibele lasta. Annan selle kirjaliku ettepaneku üle meie juhtkonnale.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin.

M. Lauristin

Ma tahaksin teha ainult paar märkust, sest tõesti see on meil nüüd esimene katse osakutega midagi teha ja see on väga põhimõtteline küsimus. Nähtavasti peame jõudma lahenduseni, mis oleks nii majanduslikult kui ka sotsiaalselt vastuvõetav ja samaaegselt vastaks nendele põhimõtetele, seadustele, mida me siin oleme koos vastu võtnud. Ja seepärast mul on ettepanek vaadata vaidlusalune osakute rakendamise mehhanism siiski veel läbi ka sellelt seisukohalt, mida selle osaku omanik, kellel näiteks on kooperatiivkorter või maja ja kes seetõttu korteri järele vajadust ei tunne, osakuga teha saab ja mida teha ei saa. Siin kõlas hirm, et see suurendab tohutult n.-õ. vaba raha inflatsiooni, aga samal ajal on seaduse tegijad ise siia sisse projekteerinud selle, et nende osakute kasutusala on väiksem, kui ta võiks olla. Küsimus on selles, kellele võib kooperatiivkorterite või maja omanik oma osaku edasi anda või kinkida, milleks tal peaks olema õigus, sest tema on ju paigutanud oma raha tegelikult sellesamas korterisse. Praegune eelnõu näeb ette ainult seda, et kinkida võib vanematele või alanejatele sugulastele. Seda ringi tuleks suurendada nii, nagu me tegime maareformi seaduse puhul, sest mingis mõttes on ju ka eluruum, elamispiind jääva väärtusega. Kui me võtaksime sisse ka õded-vennad ja n.-õ. laiema suguvõsa, väheneks see oht, et osakud lähevad raha pähe ringlema. Keegi eelkõneleja tõstis üles küsimuse, et surnud vanem, kes on teinud tööd eluaeg, ei saa enam midagi parandada oma lastele. Kui me tooksime sisse õded-vennad ja nende alanejad sugulased, siis leevendaksime mõnevõrra ka seda ebakõla. Nii et ma teeksin ettepaneku fikseerida § 5 punktis 5, et osaku võib kinkida ka õdedele-vendadele ja nende alanejatele sugulastele, nagu on sätestatud maareformi seaduses.

Ja veel üks teine kaalutlus, mis puudutab härra Koisi sõnavõttu. Juttu oli ohust, et need korterid, mida omandatakse, müüakse ja saadakse siis kroone jne. Aga vabandage väga, mina olen kooperatiivkorterite omanik ja keegi teine siin on majaomanik. Mis keelab mul nendesamade osakute eest saada korter ja müüa siis oma maja või kooperatiivkorter maha? Tuleb välja täpselt seesama. Ikkagi on meil tahtmine neid inimesi, kes on oma vahendeid juba investeerinud elamuehitusse, seada kuidagimoodi piiratud tingimustesse, võrreldes nendega, kes on üürikorterites.

Lõpetuseks lubage mul toetada härra Kama pakutud varianti, s.o. dollariarvestust. Minu meelest peaksime üldse ennast harjutama sellega, et me valmistume krooni käibe laskmiseks. Toetan ka härra Alliku ettepanekut pensionäride suhtes. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! On laekunud mitu ettepanekut selle päevakorrapunkti arutelu katkestamise kohta. Motiivid on mõnevõrra erinevad. Ma panen kõige esimesena hääletusele Kaido Kama ettepaneku, mis seisneb selles, et katkestada arutelu ja jätkata järgmisel istungjärgul. Tema esitab veel sellise lisapalve, et parandusettepanekud esitada kuni 27. jaanuarini, s.o. esmaspäevani. Arvestused näitavad, et sellisel juhul võiksime järgmisel istungjärgul seaduse vastu võtta.

Valeri Kois teeb ka ettepaneku katkestada, kuid tema katkestamise motiiv on teine – kuni rahareformi läbiviimiseni.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 36. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada arutelu ja jätkata järgmisel istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid on 1. Arutelu katkestatakse.

Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumile raha eraldamise kohta

Juhataja

Kolleegid, kell on 14.11. Mul oleks teile väga tungiv palve pikendada täna istungi tööaega 10 minutiks või äärmisel juhul veerand tunniks. See puudutab ühte päevakorrapunkti, kus kõigi eelduste kohaselt tuleb läbi viia ainult hääletamine. Jutt on Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumile raha eraldamisest. Ma ei taha olla pealetükkiv, kuid mulle tundub, et siin ju õieti millestki rääkida polegi.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänase istungi tööaega kuni 19. päevakorrapunkti arutamise lõpuni? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, mitte keegi ei ole vastu, erapooletuid ka ei ole. Tööaega pikendatakse. Kas kõnetooli tuleb Lehte Hainsalu või tervishoiuministeeriumi esindaja? Palume. Härra Enn Õunpuu, tervishoiuministri asetäitja.

E. Õunpuu

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Tervishoiuministeeriumil on suur palve eraldada eelmise aasta vabade jääkide arvelt, mille kasutamise otsustamise õigus on Ülemnõukogul, tervishoiuministeeriumile 6 miljonit rubla. Seda raha on vaja arvutustehnika ostmiseks haigekassadele. Eelarvega nähti selleks ette 2 miljonit rubla, kuid vahepeal on hinnad tõusnud ja 2 miljonist ei piisa. Me loodame, et saadikud otsustavad selle asja positiivselt, sest oleme sundseisus. Pidime seda raha küsima juba eelmisel aastal, kuid aeg on läinud kiiresti. Tegime vahepeal laenu, et ostmine siiski käivitada, sest haigekassad hakkasid meil tööle juba 1. jaanuarist. Viibis lepingu sõlmimine. Nüüd on leping sõlmitud ja ministeerium on võlgades. On palve eraldada ministeeriumile 6 miljonit rubla, et me saaksime need võlad likvideerida ja arvutid ära osta. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et küsimusi ei ole. Kas Lehte Hainsalu soovib veel lisada midagi? Ei soovi.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 38. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumile raha eraldamise kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 1 jäi erapooletuks. Otsus on vastu võetud. Suur tänu, kolleegid. Nägemiseni homme kell 10.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

61. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

23. jaanuar 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Istungjärg jätkub. Palun asuda töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 88 rahvasaadikut, puudub 15.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Vastavalt meie eelnevale kokkuleppele ja reglemendile antakse enne istungi algust meile üle mõned seadusandlike aktide eelnõud. Kõigepealt palun kõnetooli õiguskomisjoni esimehe härra Tõnu Antoni.

T. Anton

Annan üle otsuseprojekti, mis käsitleb sõidusoodustusi vabariigi ühistranspordis. Selles otsuseprojektis tehakse valitsusele ülesandeks viia vastavasisuline määrus kooskõlla kehtiva seadusandlusega. Ülemnõukogu juhatus palub arutada seda küsimust kiireloomulisena.

Juhataja

Tänan! Juhtivkomisjoniks määrame õiguskomisjoni. Ka vabariigi valitsus annab üle mõned seadusandlike aktide eelnõud. Ma palun kõnetooli proua Krista Kilveti.

K. Kilvet

Lugupeetud Ülemnõukogu juhatus, austatud Ülemnõukogu liikmed! Kõigepealt võtab Eesti Vabariigi Valitsus tagasi teil praegu päevakorras oleva Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 12. juuni otsuse "Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse rakendamise kohta" täiendamisest" projekti ning esitab kiireloomulise küsimusena seaduseelnõu Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse osalise peatamise kohta. Ettekande nimetatud eelnõu kohta teeb vabariigi tervishoiuminister härra Ellamaa.

Käesolevaga esitame teile Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti Eesti Vabariigi riigieelarve kulude finantseerimise kohta. Palume võtta see arutusele kiireloomulise küsimusena. Samuti esitame seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti NSV eelarveseaduses. Palume võtta ka see arutusele kiireloomulise küsimusena. Ettekande kahe viimase küsimuse kohta teeb rahandusminister härra Miller. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Need eelnõud, mis on seotud eelarvega, kuuluvad eelarve-majanduskomisjoni pädevusse ja me määrame eelarve-majanduskomisjoni juhtivkomisjoniks. Probleem, mis puudutab ravikindlustusseadust, kuulub sotsiaalkomisjoni pädevusse ja juhtivkomisjon on sotsiaalkomisjon. Eesti Panga nõukogu nimel palun kõnetooli rahvasaadik Ülo Uluotsa.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Oma üleelisel istungil arutas panga nõukogu rahareformi komisjoni või komitee kolmanda liikme, sõltumatu eksperdi kandidatuuri. Me jõudsime üksmeelele, et selleks võiks olla härra Jalakas. Ta võttis osa ka istungist ja andis selleks oma nõusoleku. Mul on volitus Eesti Panga poolt anda üle vastavad dokumendid selleks,

et võtta härra Jalaka sõltumatuks eksperdiks nimetamise küsimus Ülemnõukogu istungjärgu päevakorda.

Juhataja

Suur tänu! Juhtivkomisjoniks määrame eelarve-majanduskomisjoni.

E. Savisaare avaldus valitsuse errumineku kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Eesti Vabariigi Valitsuse esimees Edgar Savisaar palub sõna.

E. Savisaar

Lugupeetud rahvasaadikud, austatud spiiker! Ma pean teile teatama, et eileõhtusel istungil otsustas valitsus minna erru. See ei tähenda, et me loobume vastutusest ja lahkume Eestile nii raskel ajal. Me näeme aga valitsuse erruminekus võimalikku väljapääsu praegusest poliitilisest patiseisust.

Viimased nädalad on tõestanud, et ühelt poolt ei ole opositsioonil piisavalt häáli valitsusele umbusalduse avaldamiseks ning seetõttu opositsiooniliidrite väited, nagu oleks nende käes enamus selles saalis, on põhjendamatud, kuid teiselt poolt puudub ka valitsusel ja teda toetavatel rahvasaadikutel piisav enamus oma poliitilise tahte teostamiseks ning nende otsuste läbiviimiseks, mida me peame praeguses olukorras ainuvõimalikuks. Kui valitsus ei saa teostada oma poliitilist tahet, siis ei saa ta ka vastutada ja peab loomulikult erru minema. Ma ei ole kindel, et see samm meid tupikust välja aitab. Ma arvan, et kriis on mitte ainult Ülemnõukogu ja valitsuse suhetes, vaid eeskätt on kriis Ülemnõukogu enda sees, veelgi enam, ka see on vaid peegeldus kriisist, mis on haaranud Eesti ühiskonda tervikuna.

Valitsus lahkub aga puhta südametunnistusega, ka selles mõttes, et me oleme teinud kõik, mis meist oleneb, et kindlustada koostööd ja kas või ajutiseltki saavutada kokkulepe Ülemnõukogu eri poliitiliste jõudude vahel. Kahjuks on viimased nädalad näidanud, et kokkulepe selles ulatuses, nagu me seda oleksime soovinud, ei saanud teoks ja teatav osa Ülemnõukogust keeldub endiselt igasugusest kaasvastutusest ühiskonna stabiliseerimisel. Ma loodan, et nüüd, pärast selle valitsuse erruminekut, vaatavad nad oma seisukohad siiski veel kord läbi.

Kuidas me oma 22 kuuga toime tulime, sellele antakse tegelik hinnang siis, kui lõpuks vabanetakse konjunktურsetest hetkemeeloludest ja ülekeevatest kirgedest. Kindlasti on valitsus teinud vigu, sest olime suuresti samasugused algajad nagu siin see saalgi. Kas neid vigu on olnud rohkem või vähem, kui meiega analoogses olukorras olevas Lätis või Leedus, see sõltub sellest, millise mätta otsast vaadata, kes vaatab ja milleks vaatab. Me tulime Toompeale üleminekuvalitsusena. Tol korral andsite te meile mandaadi omariikluse taastamiseks, meie omalt poolt aga lubasime Ülemnõukogule ja rahvale, et me poolelt teelt tagasi ei pööra. Selle 1990. aasta 22. mail Ülemnõukogu ees peetud kõnes antud lubaduse oleme nüüdseks ka täitnud. Valitsusprogrammi, millega me tookord tulime, selle põhiseisukohad oleme ka suutnud ellu viia. Samal ajal oleme suutnud ühiskonda hoida stabiilsena, vältida nii kahe kogukonna vahelisi konflikte kui ka suuri sotsiaalseid kokkupõrkeid ühiskonnas. Me tulime edukalt läbi

tunamullustest maisündmustest ning mullustest jaanuari- ja augustisündmustest. Neljast väljakuulutatud põhireformist, majandus-, haldus-, õigus- ja maareformist, on suhteliselt edukamalt kulgenud majandus- ja haldusreform. Alustatud on õigusreformiga. Seevastu väga visalt on edenenud maareform, õigemini selle ettevalmistamine.

Ma tahaksin lugupeetud Ülemnõukogule meenutada üht lõiku valitsusprogrammi järeldsõnast. Tsiteerin: "Esimest korda pärast Teist maailmasõda on rahva selgesti väljendunud tahe saanud valitsuse tegevusjuhendiks. Selle elluviimine ei ole kerge, veelgi enam, valitsus tunnistab otsekoheselt, et nii rasket ülesannet ei ole eesti rahva senine ajalugu veel püstitanud. Eesmärgile jõudmine nõuab igaühelt eraldi ja kõigilt koos ülimat pingutust ja valmisolekut eneseületamiseks. Uuenemine peab puudutama igaühe hinge, ta peab peletama moonaka mõtteviisi ja äratama peremehe südamevalu, kõrvaldama erimeelsused ja toetuma meie üksmeelele, koondama meid ühisele eesmärgile. Ühenduses tõuseb väike rahvas suurtest rahvastest suuremaks, ühenduses on meie ainus jõud."

See oli kaks aastat vana tsitaat, kuid ma tahaksin ka praegu öelda, et ühenduses on tõesti meie ainus jõud ja seetõttu on praeguse valitsuse tagasiastumise märksõnaks kodurahu. Eesti vajab praegu valitsust ja valitsusjuhti, kellel on Ülemnõukogus valdava enamiku saadikute toetus ja kes suudaks hoida ühiskonna tasakaalus ka juba paraku käimas olevas valimisvõitluses. Parlamentarismi veendunud pooldajana loodan ma Ülemnõukogu kainusele, sest vastasel korral võib valitsuse lahkumisele järgneda ka Ülemnõukogu enda laialimine ja seda enne, kui me oleme valmis valimisteks.

Errumineku otsuse tegime väga raske südamega. Me näeme, et vastuolud Eestimaal üha teravnevad ja ühiskond polariseerub. Jaotamiskeskne ja tagastamiskeskne omandireform võib meid pikaks ajaks viia arengumaade kilda ning tekitada olukorra, kus ühiskond jaguneb väikeseks grupiks ülikasteks ja suureks hulgaks vaesteks, kusjuures jõukal keskkihil pole selles ühiskonnas kohta. Kui nii juhtub, siis peame meeles, et ka meie käsi on selle juures mängus olnud. Kodakondsuse küsimustes kavandatud otsused aga võivad ühiskonna lõhestada rahvusprintsipiil ning blokeerida igasugused võimalused edasi liikuda demokraatia ja õigusriigi suunas. Ka nende otsuste tegemisel oleme meie osalised olnud. Vastutusest ei pääse keegi.

1988. aasta laulev revolutsioon oli eeskätt demokraatlike aadete revolutsioon. Rahvuslikud taotlused tulid sellega kaasa mõnevõrra hiljem. Mulle teeb tõsist muret, et praegu hakkab meie ühiskonnas demokraatiat üha enam asendama ühe tõe monopol ning lõpuks võib kõik taas suubuda totalitarismi. Ma arvan, et need kolm ohtu, millest ma teile rääkisin, ühiskonna polariseerumine omandisuhteid ja kodakondsust käsitlevate otsuste baasil ning totalitarismioht, ei ole välja mõeldud ega üle paisutatud. See on praegune reaalsus, millega peab arvestama, ja ma ei oleks aus, kui ma täna siin nende ohtude eest ei hoiataks. Lõhkirebitud ühiskonnas demokraatiat ja turumajandust enam üles ei ehita ning tagantjärele tarkus siin kuidagi ei aita. Kord tehtud samme me enam kunagi ei saa muuta.

Aeg on väga keeruline nii sisepoliitilistest kui ka välisteguritest tingituna, aga ma pean tunnistama, et ka jääda ei ole meil mingit võimalust. Praegu peab valitsusel olema laialdasem toetusbaas Ülemnõukogus, kui seda meil on. Mul isiklikult on äraminekuks ka see motiiv, et mitmed mehed ja naised, kellega me läbi Rahvarinde koos Ülemnõukogusse tulime, kes kaks aastat tagasi oma hääldega usaldasid mulle valitsusjuhi ülesanded ja keda ma arvestan, on ka niimoodi soovinud. Olgu need Rein Järlik või Koit Raud, Lembit Arro või Enn Tupp või veel mõni. See on aga minu isiklik probleem.

Teatades täna oma otsusest valitsusega tagasi astuda, tahan ma tänada eriti neid saadikuid, kes toetasid mind siinsamas nädal tagasi. Olgu nad siis eestlased või venelased või mõnest muust rahvusest. Ma ei kahtle, et eri saadikutel olid valitsuse toetamiseks väga erinevad motiivid. Nii nagu tema mittetoetamisekski. Aga ma usun, et meie ühiskond saab edaspidi areneda ainult läbi ühiskondliku kokkuleppe. Läbi ühiskondliku kokkuleppe nii rahvaste kui ka eri sotsiaalsete gruppide vahel. Ja hääletamine nädal tagasi tegelikult näitas mulle, et selline kokkulepe on põhimõtteliselt siiski võimalik. See annab lootust ka tulevikuks.

Kummalisel kombel on meie tänasel lahkumisotsusel piisavalt analoogiat Jaan Tõnissoni valitsuse lahkumisega 1920. aasta juulis. Ka tookordne Tõnissoni valitsus lahkus viis ja pool kuud pärast Eesti iseseisvuse tunnustamist. Lahkus majanduskriisi kõige raskemal ajal, sest 1920. aasta oli Eesti majandusele kõige raskem. Lahkus ajal, mil korrupsioonilained löid üle pea. Meie lahkumises on ühtelangevusi nii olude kui ka aegade suhtes. Ma usun aga, et nii, nagu ei lahkunud Jaan Tõnissoni valitsus, ei lahku ka enamik selle valitsuse liikmeid Eesti poliitikast.

Ma tahaksin väga loota, et praeguse valitsuse lahkumine ei too endaga kaasa pikaajalist valitsuskriisi ja Ülemnõukogu enda laialiminekut enne valimisi. Ma loodan, et Ülemnõukogul jätkub kainust, tarkust ja ka vastutust leida niisugune variant, mis ei too kaasa venivaid väitlusi ja korduvaid ilma tulemusteta hääletamisi. Minu seisukoht nendes küsimustes on esiteks niisugune, et uus valitsusjuht peab tulema Ülemnõukogu liikmete seast. Ainult siis on meil loodud mingisugusedki eeldused, et tal tekib kontakt seadusandjatega. Vastasel juhul jäädaksegi tegutsema teineteisest eraldi. Ja ma arvan ka, et uue valitsuse puhul tuleb tühistada see piirang, et saadikud ei või olla valitsuse liikmed. Ma usun, et te olete nüüd leebemad selles küsimuses. Teiseks. Vältimaks eri poliitiliste jõudude jätkuvat vastasseisu, näeksin ma uue valitsusjuhi kohal meest, kes pole rõhutanud oma erakondlikkust ja kellel oleks lai toetus ka väljaspool Ülemnõukogu. Täna näen ma sellise mehena ainult Arnold Rüütli.

Praegune valitsus ei loe oma lahkumist kaotuseks. Tema aeg on ilmselt täis saanud, seda ka Ülemnõukogu jaoks. Meeskond vajab uuendamist. Me soovime uuele valitsusele edu, soovime sirgeseljalisust ja kindlasti seda, et ei antaks järele hetkemeeleoludele. Parlamendi fraktsiooni nimel rääkides võin ma kinnitada, et meil ei ole kavatsust uut valitsust blokeerima hakata. Tulles tagasi parlamenti, toetan ma praeguses olukorras uuele valitsusele antavaid ajutisi erioigusi majanduse vallas. Kriisiolukorras tehakse seda kõikides demokraatlikes või demokraatiale pürgivates riikides. Tulevased põlvkonnad ei süüdistata meid majandusliku eriolukorra väljakuulutamises, vaid süüdistavad meid siis, kui me selle formuleeringu täna jätame täitmata konkreetse sisuga, kui me jätame selle õhku rippuma. Pole siin saalis vist kedagi, kes sõandaks süüdistada kord juba nimetatud Jaan Tõnissoni ja tema valitsust selles, et nad said 20. detsembril 1919 Asutavalt Kogult palju laiemad erivolitused, kui on need, mida lahkuv valitsus nädal tagasi teie käest taotles. Ma ei teagi, kas me oleme tollased ajad unustanud või ei taha me selliseid otsuseid mingitel muudel põhjustel enam meenutada.

Ma tahan tänada kõiki oma häid kolleege, Eesti Vabariigi Valitsuse liikmeid koostöö eest. Nad on teinud rohkem ja olnud ettevõtlikumad, kui siin saalis praegu ette kujutatakse. Ma arvan, et aeg paneb ka need asjad paika. Ma tänan Ülemnõukogu saadikuid koostöö eest, mis sest, et see kulges aeg-ajalt üle kivide ja kändude. Nähtavasti ongi nii, et Ülemnõukogu ja valitsuse vaatenurk peab olema mõnevõrra erinev. Kuid kõige vastutusrikkamatel momentidel olime ikkagi ühel lainel. Täna teid ning fraktsioone ja saadikuid, kes seisid otseselt kogu selle raske aja vältel valitsuse selja taga ja kelle häälte toetusel me ühel või teisel perioodil püsisime.

Tänaan eesti rahvast, kes on valitsust ikka toetanud ja keda ka meie oleme püüdnud hoida.

Palun, lugupeetud Ülemnõukogu, rahuldada meie lahkumisavaldus ja asuda uue valitsuse formeerimisele. Tänaan teid!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, Eesti Vabariigi valitsusjuhi Edgar Savisaare avaldus on täpses kooskõlas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra § 19 lõike 1 punktide 2 ja 6 ning §-ga 20. Eesti Vabariigi Valitsuse volitused lõpevad valitsuse uue koosseisu nimetamisega. Uue koosseisu peab nimetama ja esitama Ülemnõukogu täiskogule Ülemnõukogu Presiidium kahe nädala jooksul. Nii et vähemasti selle aja jooksul tuleb praegusel valitsusel oma kohuseid täita.

Lugupeetud kolleegid, Ülemnõukogu juhatus soovib nõu pidada Ülemnõukogu esimehega. Me kuulutame vaheaja 15 minutiks.

V a h e a e g

Juhataja

Palun asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 83 rahvasaadikut, puudub 20.

Lugupeetud kolleegid, juhatus pidas nõu Ülemnõukogu esimehega ning selle nõupidamise tulemusena võttis juhatus vastu otsuse pöörduda täiskogu poole ettepanekuga kinnitada juhatus otsus selle kohta, et tänane istung lõpeks kell 13.00, niisiis tund aega varem kui tavaliselt. Selle otsuse kinnituseks oleks vaja teie kvalifitseeritud häälteenamust. Panen selle hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et tänane istung lõpeks kell 13.00? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 80 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, üks jäi erapooletuks. Juhatus otsus on kinnitatud.

Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta

Juhataja

Kolleegid, jätkame istungit. Nagu te mäletate, arutasime sellel istungjärgul kiireloomulise küsimusena NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamist. Me katkestasime selle arutelu ning eeldasime, et jätkame järgmisel istungjärgul, jättes samal ajal endale võimaluse vajaduse korral jätkata juba sellel istungjärgul. Me kuulasime ära ettekanded, pidasime läbirääkimisi ja lõpetasime sõnavõtu. See tähendab, et täna me võime vajaduse korral kuulata veel ettekandeid või lõppsõna. Ja loomulikult tuleb meil langetada otsused parandusettepanekute kohta, kui ei tehta muid

protseduurilisi ettepanekuid, näiteks arutelu veel kord katkestada. Palun kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe härra Tupi.

E. Tupp

Härra juhataja, austatud kolleegid! Veel sellel istungjärgul me käsitlesime Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta. Selle projekti kohta tehti ettekanded ja tuli ka parandusettepanekuid, mis on läbi arutatud riigikaitsekomisjoni kui juhtivkomisjon poolt. Jõudsime ka otsusele, mille ma tahaksin teile siin ette kanda.

Kõigepealt ma käsitleksin tehtud parandusettepanekuid. Parandusettepanekud puudutasid põhiliselt 3. punkti. Samuti pandi ette lisada otsusesse veel kaks punkti. Otsuseprojekti parandatud tekst on teie laual. Nii et te saate seda võrrelda eelmise otsuseprojektiga ja teha vastavad järeldused. Me arvestasime kõiki ettepanekuid ja praegu ma ei hakkaks neid siin käsitlema, sest ettepanekute tegijad on olnud riigikaitsekomisjoni kui juhtivkomisjoni lahenduste poolt. Erand on härra Volkovi ettepanek, mis käsitleb 1. ja 3. punkti väljajätmist ja 2. punkti redaktsiooni. See ettepanek oleks sisuliselt fikseerinud praeguse olukorra ja jällegi oleks kogu lahendus taandunud läbirääkimiste variandi edasisele otsimisele. Nüüd aga on otsuseprojekti sisse tulnud 3. punkti alternatiiv, mille tegi härra Kõo ja mida täiendas härra Kass. Nii et meil jääb praegu üle läbi hääletada nimetatud alternatiiv. Valitsuse poolt pakutud otsuse 3. punkt kõlab nii: "Tunnistada kehtetuks kõik tehingud Eesti Vabariigi territooriumil paiknevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu varaga, mis on teostatud endise NSV Liidu relvajõudude struktuuriüksuste poolt ning on vastuolus Eesti Vabariigi normatiivaktidega." Seda punkti toetas ka komisjon. Alternatiiv, mille pakkus härra Kõo koos härra Kassi täiendusega, kõlab nii: "Keelata kõik tehingud Eesti Vabariigi territooriumil paiknevate maade, hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu varaga, mis kuuluvad endise NSV Liidu relvajõudude struktuuriüksustele, ilma Eesti Vabariigi loata."

Juhataja

Suur tänu, härra Tupp! Minu küsimus: kas me suuname arutelu otsuse vastuvõtmisele või arvatakse, et tuleks katkestada? Vastavalt sellele ma kujundan ka oma stiili. Komisjon soovib otsuse vastu võtta.

E. Tupp

Komisjon soovib otsuse vastu võtta ja ma loodan, et te olete sama üksmeelsed otsuse vastuvõtmisel, kui seda olite tänase istungi tööaja lühendamisel.

Juhataja

Suur tänu! Asugem nüüd parandusettepanekute läbihääletamisele. Olete nõus? Palun, härra Tupp.

E. Tupp

Hääletusele tuleb panna alternatiiv.

Juhataja

Selle kohta oleme juba kommentaarid ära kuulanud. Komisjoni seisukoht on teada. Kutsume saadikud saali. Kohaloleku kontroll. Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 22.

Kolleegid, ma panen hääletusele alternatiivi. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et keelata kõik tehingud Eesti Vabariigi territooriumil paiknevate maade, hoonete, rajatiste ja muu varaga, mis kuuluvad endise NSV Liidu relvajõudude struktuuriüksustele, ilma Eesti Vabariigi Valitsuse loata? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 51 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid on 5. Selle tulemusena jääb alternatiiv otsuseprojekti. Koit Raud, mis juhtus? Pult ei tööta. Koit Raud, kas sa olid poolt või vastu? Poolt. Paneme Koit Rauda hääle juurde. Nüüd panen otsuse tervikuna hääletusele. Otsusesse läks 3. punkti alternatiiv. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta? Palun hääletada! Vaja on 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 64 saadikut, vastu ei ole keegi, 5 on erapooletud. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi valuutareservi kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, kiireloomuliste küsimuste järjekord lüheneb, kuid ei ammendu. Eesti Pank esines Ülemnõukogu ees taotlusega täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti krooni kattevara. Seda küsimust on arutatud eelarve-majanduskomisjonis ja komisjon otsustas teha Ülemnõukogule ettepaneku võtta see kiireloomulise küsimusena päevakorda. Ma panen selle ettepaneku hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 82 rahvasaadikut, puudub 21.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Eesti krooni kattevara? Palun hääletada! Lihthäälteenus. Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, üks jäi erapooletuks. Päevakorda on täiendatud.

Head kolleegid, kuidas te suhtute sellesse, et põhiettekanne ja kaasettekanne langevad kokku? Pooldate. Sel juhul ma palun kõnetooli härra Uluotsa, kes esindab nii Eesti Panga nõukogu kui ka Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjoni.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma muidugi tänan selle usalduse eest, et lubate mul esineda kahes rollis. Kõigepealt lubage mul teile üle anda Eesti Panga nõukogu tänu ja tunnustus selle otsuse eest, mille me siin hiljuti vastu võtsime ja kus me tunnistasime Eesti Panga õigusjärglust endise panga suhtes. See andis ka kohe tulemusi. Võin teile ette kanda, et teoks sai Eesti Panga presidendi Siim Kallase sõit Šveitsi Arvelduspanka, mille osanikuks oli kunagi ka endine Eesti Pank ja kus on deponeeritud osa meie kulda. Šveitslased on säilitanud meie osaluse ja kandnud meile kogu aeg üle dividende, olgugi et me pika perioodi jooksul ei ole aktiivselt selles pangas osalenud. Raha ei ole eriti suur, kuid ta on siiski olemas. Teisisõnu,

dividendidest laekunud summa ei ole nii suur, et me sellega oleksime võimelised looma oma kroonile valuutagarantiid, kuid teatud operatsioonideks meile võimalusi annab. Meie volitus taskus, sõitis üleeile õhtul jälle Londonisse Siim Kallas, et jätkata läbirääkimisi Eesti kulla tagasisaamiseks inglaste käest. Teada on Suurbritannia peaministri positiivne reageering ja meil on kõik lootused selleks, et lähemal ajal kirjutatakse Tallinnas alla Inglise panka deponeeritud Eesti kulla tagastamise leping. Võin ka teile ette kanda, et meie kallid ülemerenaabrid rootslased on siiaaani suhtunud sellesse küsimusse küllalt külmalt ja ei ole reageerinud, hoolimata sellest, et moderaadid on tulnud võimule ja süüdistavad sotsiaaldemokraate selles, et need kunagi andsid ära Eesti kulla. Kuid ma loodan, et ka sealt saame oma kulla kätte.

Miks ma seda kõike räägin? Asi pole ainult kulla kättesaamises. Kui me praegu ka taastame kunagised kullavarud – muuseas, nii šveitslased kui inglased on esitanud tingimuse, et tagastatava kulla hind määratakse tagastamise momendil –, on nende väärtus sõjajärgse perioodiga võrreldes kõvasti langenud. Ma ei tee mingit saladust, et meie 11,3 tonni kulda maksaks praegu umbes 115–120 miljonit dollarit. See ei ole küllaldane, et garanteerida meie tulevast krooni. Eesti Panga arvamus on, et minimaalne summa, mis tagaks Eesti krooni, peaks olema umbes 300 miljonit dollarit.

Me teame, millises seisus on meie majandus. Eesti majandus ei suuda praegu tagada krooni säilivust ja meil on ainus alternatiiv, kas pakkuda garantiiks meie maavarud, sealhulgas fosforiidid, mille sõja me hiljuti võitsime, või metsamaad. Julgen teile öelda, et maailma pangad vaatavad väga himura pilguga meie fosforiidivarude peale ja seepärast on kokkuleppel meie metsameestega jõutud arusaamale, et ainukeseks garantiiks võiks olla meie mets. Teile väljajagatud tekstis ja seletuskirjas on kirja pandud, et me peaksime oma metsaga looma kattevara umbes 150 miljoni dollari väärtuses.

Nüüd ma palun teid kuulata mind väga tähelepanelikult. Minu käest on väga palju küsitud, kas see tähendab, et me hakkame nüüd metsa raiuma ja müüma. Ei! Mõeldud on selliselt, et me valime umbes 7000–8000 hektarit Eesti metsamaadest vanusegrupis noorendikest kuni palgimetsani ja anname Eesti Panga bilanssi, mis sellega muutub Eesti Panga varaks. Selle kattevara alusel sõlmib Eesti Pank (me veel ei tea, missugune välispank võiks sellele reageerida) lepingu, et üks pank või ka mitu panka loovad meie krooni garantiifondi. Annaks jumal, et meil mitte kunagi ei läheks seda garantiifondi tarvis. Kui me anname mingile pangale garantii metsa kaudu, ei tähenda see, et need metsamaad muutuvad selle panga omandiks. Ei! Nad jäävad Eesti Panga bilanssi ja Eesti rahvuslikuks varaks. Jutt on ainult sellest, et kui sa tahad teha laenu või saada garantiid, peab olema sul kattevara. Mets on taastuv ressurss. Mets on praegu maailmaturul hinnatud kaup ja me loodame, et kui me saame täna parlamendilt nõusoleku, siis leiab Eesti Pank varsti endale maailma pankade hulgast selle, kes annaks garantii 150 miljoni dollarile. Puudu jääb meil veel ligikaudu 80 miljonit dollarit. Siin tuleb hakata ajusid liigutama, kust seda saada. Nagu ma kord juba ütlesin, on 300 miljonit dollarit miinimum, mis on vaja selleks, et kindlustada krooni ja teha ta kas või suhteliselt konverteeritavaks. See ei laseks tal muutuda samasuguseks paberiks nagu on seda praegu Vene rubla. Ma ootan küsimusi.

Juhataja

Suur tänu, härra Uluots! Rahvasaadikud tahavad hulgaliselt esitada küsimusi. Teet Kallas.

T. Kallas

Lugupeetud härra Uluots! Üksainus täpsustus linnamehe jaoks. Te nimetasite hektarite arvu. Kui palju on see protsentuaalselt kogu meie metsafondist?

Ü. Uluots

Umbes kolm-neli protsenti. See on tühine hulk meie metsavarast, mida me palume garantiiks.

Juhataja

Suur tänu!

Ü. Uluots

Ma lisaksin, et metsamehed nõustusid sellega kohe. Mitte mingeid konfliktsituatsioone, isegi pikki arutlusi ei olnud. Metsamehed ütlesid, et see on väike kogus ja Eesti krooni heaks on nad valmis kõik tegema.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Liim.

J. Liim

Tänan! Mul oli terve hulk küsimusi, kuid nüüd toodi meile lauale teine paber ja mõningatele neist sain sealt vastused. Kuid siiski. Kõigepealt riigimetsa mõistest. Kas mõeldakse metsa Eesti Vabariigi aegsetes piirides või kitsamal maa-alal? Ja teine küsimus. Kus asuvad põhiliselt need arvestuslangid, mis teile huvi pakuvad?

Ü. Uluots

Kuna meil on tegemist oodatava rahvusvahelise kokkuleppega, siis käesoleval juhul me saame need arvestuslangid eraldada ikkagi ainult nendes piirides, mille üle meil praegu on haldus. Teiseks. Kui Ülemnõukogu teeb täna põhimõttelise otsuse, siis metsamehed hakkavad eraldama neid arvestuslanke üle vabariigi, alates Hiiumaast, Saaremaast ja lõpetades muidugi Lõuna-Eesti ja Alutagusega. Häid metsi on Põlvamaal, Võrumaal ja Kilingi-Nõmme ümbruses. Kuid neid lanke ei saa eraldada ilma teie põhimõttelise otsuseta. Kui otsus on langetatud, hinnatakse langid kiiresti ära vastavalt maailmaturu takseeringule.

Juhataja

Suur tänu! Kaido Kama.

K. Kama

Härra Uluots, mul on mitu küsimust. Esiteks on see, kas 300 miljonit dollarit on piisav Eesti krooni kattevaraks ja tema konverteeritavaks muutmiseks? Ja kui te väidate, et on, siis öelge ka nende finantsspetsialistide nimed, kes selle arvutuse on teinud.

Edasi. Praktikust metsamehena ma tean, kuidas asi käib. Tähendab, raiuda tohib ainult neid metsi, mis on jõudnud teatava vanuseni – männik on saanud 100-aastaseks, kuusik 80-

aastaseks. Nendest metsadest, mis vastavaks aastaks saavutavad vastava vanuse, moodustub aastane raielank. Teie praegu pakute välja, et reservlankideks läheb Eesti aastase raielangi ulatuses metsa. Kas selle võrra jääb muu mets raiumata? Kas see kehtib ka nende metsade kohta, mis asuvad õigusvastaselt võõrandatud maal? Ja kui tekib ikkagi olukord, kus tuleb kirves sisse lüüa, see tähendab, seda kattevara hakata tegelikult kasutama, kas sel juhul tohib raiuda ka noorendikke?

Ü. Uluots

Kõigepealt 300 miljonist dollarist. Muuseas olen ma seda summat kunagi siit puldist juba maininud. Tähendab, ma ei nimeta teile nende rahandusspetsialistide nimesid, vaid ma ütlen seda, et maailmapraktikas loetakse, et raha muutub konverteeritavaks juhul, kui sellel on 25%-line garantii väljalastava sularaha ulatuses. Tähendab, kui me tahame luua konverteeritavat raha, siis peame lähtuma väljalastava sularaha hulgast, mis meil on olemas. See on rahvusvaheline praktika. Muuseas on ka riike, kus on kaetud vähem kui 18–20% sularahast, kuid siis on tegemist tinglikult konverteeritava rahaga. Rootsis näiteks on kattevara 48%. See on enamasti sõja ajal kokkuäetud kuld. Kogu Saksamaa kuld on Rootsis, sest Rootsi müüs sõdivale Saksamaale rauamaaki. 25% peaks olema küllaldane. Ma ei taha hakata siin pidama loengut, kuid ütlen, et juhul, kui meil tekib inflatsioon ja tuleb lasta rohkem paberraha käibele, et hoida tema konverteeritavust, peaksime paralleelselt suurendama ka tema kattevara. Tähendab, siin peitubki meie suur hädaoht. Krooni saab stabiliseerida ainult majanduslikult. Rikkust kuskilt juurde võtta meil ei ole.

Nüüd teine küsimus. Härra Liimile ma juba vastasin, et me saame rahvusvahelistes suhetes garantiiks võtta siiski ainult neid arvestuslikke lanke, mis asuvad Eesti praegusel haldusterritooriumil. Väljaspool haldusterritooriumi asuvaid lanke ei tunnistaks ükski rahvusvaheline leping. Garantiiks vajaliku metsa hulk on niivõrd väike, et neil ei olegi tarvis kuskile Petserimaale või Komarovka taha minna. Muuseas võin teile öelda seda, et Narva jõe taga ei olegi midagi peale soo ja raba, sealt pole midagi võtta.

Edasi te räägite raiumisest, härra Kama. Te vist ei kuulanud mind hoolikalt. Tähendab, jutt ei ole üldse raiumisest, jutt on sellest, et osa metsa, umbes 7000–8000 hektarit, anda üle Eesti Panga bilanssi kui riigivara ja saada selle vara alusel garantii teistest pankadest. Jutt ei ole raiumisest. Juhul kui kunagi tekib garantiifondi käikumineku vajadus, võib-olla mina ei seisa enam siin teie ees, seisab keegi teine ja võib-olla palub veel näiteks 1000 ha metsamaid anda Eesti Panga bilanssi. Nii et jutt, härra Kama, ei ole üldse raiumisest ega metsa müümisest. Sellisel juhul ma ei saanud teist aru.

Juhataja

Suur tänu! Härra Kama selgitab oma seisukohta veel läbirääkimiste ajal. Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleeg! Kuna te olete ettekandja, siis ma küsiks in täpsuse mõttes mõne asja kohta, et me teineteist mõistaksime üheselt. Esiteks, teie sõnutsi on oletatav kogus 3–4% ja te nimetasite seda tühiseks. Ma küsiks in: millest lähtuvalt? Kas see on riigimetsa või metsastuse protsent?

Teiseks, te olete silma paistnud süsteemse mõtlemisega. Kaks viimast lõiku selles dokumendis, mis meil on, kuuluvad Eesti raha kattevara projekti juurde. Enne on vaja saadikute nõusolekut, siis hakkame alles vaatama kuidas rehkendada. Ma arvan, et see rehnud laual ju häälestab saadikuid hääletama.

Viimane küsimus. Kuidas teie kui ettekandja kommenteerite seda lauset, et valitud puistud jaotuvad valmivate raieküpsete ja üleseisnud metsade vanusegruppide vahel orienteeruvas vahekorras 60 : 40. Palun.

Ü. Uluots

Tähendab, sihiks on seatud 150 miljonit USA dollarit, mille kohta peame võtma vastu põhimõttelise otsuse. Kes tunneb natuke metsamajandust, see teab, et metsamaade boniteet on erinev. Seletuskirjas on ka näidatud, kui suur on meie metsamaade tihumeetri väljatulek erinevatel maadel. Näiteks Võrumaa ja Kilingi-Nõmme metsade väljatulekud on suuremad kui kuskil mujal. Tähendab, ma kordan uuesti, kui võtta täna vastu põhimõtteline otsus, siis metsamehed hakkavad boniteedi järgi määrama ja konkreetselt välja arutama neid arvestuslikke raielanke, mida anda Eesti Panga bilanssi. Mitte mina ei ole välja mõelnud sõna "tühine", vaid seda ütlevad metsamehed, see on nende väljend. Tegemist on tühise osaga meie metsavarudest ja meie metsamaast, mis tuleks eraldada Eesti Panga bilanssi. See on kõik, mis ma antud juhul selle kohta oskan kosta.

Juhataja

Suur tänu! Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! Siin on nimetatud Eesti metsa kattevaraks, võib-olla oleks täpsem sõna "kattevarjuks". Selles on suurel määral fiktsiooni. Kas mõnda muud loodusvara ei ole proovitud selle asemel pakkuda? Kas savi või mõne muu loodusvara kurss võiks olla praegu kõrge?

Ü. Uluots

Ma juba ütlesin oma esialgses ettekandes, et väga himuraid pilke heidetakse meie fosforiidile. Mäeinsenerina võin teile öelda, et kõige defitsiitsem element maailmas on elavhõbe. Teine defitsiitsuselt on hõbe. Näiteks Venemaal või endise NSV Liidu territooriumil ei ole üldse hõbedat. Monopol on peaaegu puhtalt Mehhiko käes. Defitsiitsuselt kolmas on maailmas fosfor. Nii imelik, kui see ka ei ole, näiteks uraani leidub palju rohkem. Ta on küll hajutatud kivimites, kuid tema varud on palju suuremad kui fosforil. Teades, et fosforit on vaja nii väetiseks kui ka keemiatööstuses, ei tee me ometi sellele panust, sest tahame pareerida uut fosforiidisõda. Meie põlevkivi ei taha keegi. Põlevkivisaadused tulevad nafta ja naftasaadustega võrreldes mitu korda kallimalt kätte. Teatavasti on Jõhvis ka rauamaardla, kuid see asub 300-400-600 meetri sügavuses ja maailmaturu hindu arvestades ei tasu seda praegu välja pakkuda. Mis aga puutub meie sinisavisse, millel baseerub nii Kunda kui ka Aseri, siis ma võin öelda seda, et selles on küllalt palju lubjakivi ja väävlit, mistõttu ei ole nii kvaliteetne, et oleks maailmas kodeeritav. Soomlased näiteks ütlesid ära meie tsemendist just nende lisandite pärast, kuna need teevad kivistumisaja väga pikaks. Nii et praegu ei ole eesti rahval muud väärtust välja pakkuda kui metsamaa. Ma ei räägi teile metsast, vaid metsamaast.

Juhataja

Suur tänu! Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud naabrimees, mul on kaks küsimust. Teatavasti on Šveitsis kolm ja pool tonni eesti kulda, kuid kulla pangas hoidmise eest dividende ju ei maksta. Mille eest maksab meile dividende Šveitsi pank? See on üks küsimus.

Teiseks. Praegu maksab siseriigis puidutihu juba 3000 rubla. Kui Eesti Panga bilanssi läheb 7000–8000 tihu, mis peab olema aktiivne mets, siis mismoodi see mõjutab Eesti tulevast ehituspoliitikat, mis juba praegu puidu puuduse all oluliselt kannatab?

Ü. Uluots

Härra Mets, te oleksite pidanud mind tähelepanelikumalt kuulama. Ma ei öelnud, et Šveitsi pangad on meile maksnud dividende kulla eest, vaid me saame neid seepärast, et olime Šveitsi Arvelduspanga asutajaliikmed. Ma kordan, me oleme seal aktsionärid ja dividende oleme saanud oma kapitali pealt, mitte aga deponeeritud kulla pealt. Teiseks te rääkisite 7000 tihumeetrist metsast, mina aga rääkisin 7000 hektarist metsamaast. Ma toonitan vist juba neljandat või viiendat korda, et me ei räägi teile täna metsast, ma räägin teile metsamaast. Võite arvata, kuidas see mõjutab meie poliitikat, kui ma ütlen seda, et see 7000 hektarit moodustab meil umbes 3–4% metsamaast. Ma usun, et mõju meie poliitikale pole sugugi suurem. Arvestage, et mets ei lähe Eestimaalt välja, vaid endise metsamajandusministeeriumi bilansist Eesti Panga bilanssi. Seda 7000 hektarit ei viida ära kuskile Ameerikasse. Metsamaa saab ilma selletagi valuutafondi garantiiks.

Juhataja

Suur tänu! Uno Anton.

U. Anton

Lugupeetud ettekandja! Küsimused ja vastused lähevad üksluiseks. Ma pean küsima päris otse, sest majanduses tuleb kõigeks valmis olla. Mis siis ikka juhtub, kui pank pankrotti läheb? Siis ju ikka minnakse metsa kallale. Ka kõige halvemaks variandiks peab majandusmees alati valmis olema. Tänan!

Ü. Uluots

Kas ma tohin küsida täpsustust, milline pank läheb pankrotti?

U. Anton

See pank, millele me kattevara loome.

Ü. Uluots

Ma usun, et meil õnnestub seda teha selliste tugevate pankade juures nagu Maailmapank ja Rahvusvaheline Valuutafond. Me ei lähe mingisugusesse nurgatagusesse kommertspanka. Me pöördume pankade poole, mis on riiklikult garanteeritud. Härra Anton, ma loodan, et te usute Eesti Panga ja tema nõukogu mõistusesse.

U. Anton

Loodan küll, aga valmis tuleb olla kõige halvemaks. Minu reegel on elus alati selline olnud.

Ü. Uluots

Maavärisemist ja veeuputust ei saa ka välistada. Aga küsimus on ju selles, et kui see pank läheb pankrotti, siis ei puuduta see meid üldse, sest meil on temaga ainult leping. Spiiker ei luba nii pikalt rääkida, aga ma toon teile ühe niisuguse näite. Oletame, et meie kroon hakkab kuskil Singapuri või New Yorgi börsil kukkuma, siis on ainus pääsetee see, et tuleb ise hakata oma seal olevat krooni üles ostma. Nii tõstame uuesti tema hinda ja selleks võib-olla läheb meil vaja välismaa pangas asuvat garantiifondi. Aga kui see pank läheb pankrotti, võtame kätte ja sõlmime uue lepingu teise pangaga. Lepinguga me ei anna metsamaad sellele pangale, see jääb Eesti Panga omaks. Saate aru, see on pantvara, me ei müü seda kellelegi maha, see on pantvara. Kui teil, Uno Anton, näiteks on eramaja ja te tahate saada 100 000 rubla laenu, te lähete pank. Seal ei jää teil mitte midagi muud üle, kui kirjutada alla leping, milles on märgitud, et teil on maja, mis maksab 100 000 rubla. Pank annab teile selle maja peale laenu. Täpselt samuti ütleme meie pangas, et metsamaast kattevara väärtus tema boniteedi järgi on 150 miljonit dollarit. Pank loob garantiifondi ja me isegi ei too seda raha siia.

Juhataja

Suur tänu, härra Uluots! Andres Tarand.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Ma ei kahtle hetkegi, et meil on vaja sellist garantiid ja õige kattevara on just mets. Kuid teiseks on metsal siiski tunduvalt rohkem funktsioone, kui olla laenugarantiiks, ja kolmandaks, me eraldame praegu metsa põhimõtteliselt teatud hulga, teadmata, kus see õieti eraldatakse. Kui see halvimal juhul siiski peaks realiseerimisele minema, siis milline on mehhanism, et arvestada Eesti Pangale üleantud metsa teisi funktsioone, olgu siis tegemist keskkonnakaitse või muude aspektidega. Praegu me sellest midagi ei tea ja teeme asja pimesi.

Ü. Uluots

Vastus on siin selline, et kui see 7000–8000 hektarit antakse üle Eesti Panga bilanssi, siis metsade hooldus jääb ikkagi meie metsameeste kätte. Siim Kallas ei võta ju kirvest kätte ja oma nõukogu kaasa, et minna sanitaar- või harvendusraiet tegema. Saate aru, see on omaniku vahetus, metsamaa antakse Eesti Panga bilanssi, aga selle hooldamine jääb samaks, nagu on praegu.

Juhataja

Suur tänu! Koit Raud.

K. Raud

Austatud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kuigi lugupeetud ettekandja räägib, et jutt käib metsamaast, aga paberile on kirjutatud, et raha kattevara on siiski mets, pole mingit kahtlust, et kroonile on vaja mingi kattevara anda.

Küsimus on pigem selles, mismoodi see mets anda. Kui jutt on näiteks 150 miljonist dollarist, siis see 150 miljonit dollarit on võimalik kätte saada ka hooldusraietega. Näiteks 2 miljonit tihumeetrit metsa on praegu ripakil, see jääb lihtsalt välja võtmata. Minu meelest huvitab saadikuid pigem tehnika, kuidas see mets antakse kattevaraks. Niisama pimesi seda ilmselt ei söandata teha.

Ü. Uluots

Sellele ma vastan järjekordselt nii, et Eesti Pangale ei ole tarvis metsa tihumeetreid. Pangale on tarvis, et tema bilanssi kantaks üle metsamaa väärtus, mis oleks pantvara. Mis puutub aga tihumeetritesse ja raiutavasse metsa, siis seda on Eesti majandusele praegu tarvis lihtsalt käibevaluutana. Eesti Pangale ei ole seda vaja, tal on tarvis, et tal tekiks oma vara, tähendab, oma bilansis olev vara, mille alusel ta võib taotleda kroonile garantiid mõnelt teiselt pangalt. Eesti Pank ei vaja seda metsa ega seda valuutat, mida raiumise teel saadakse. Ma ei tea, kas ma ei suuda ennast väljendada teile arusaadavalt.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Pöld.

J. Pöld

Austatud ettekandja! Ma tahaksin natuke kontrollida oma raamatupidamist või arusaamist asjast ja teie ettekande paikapidavust. Te jätsite avaldamata nende isikute või nende spetsialistide nimed, kelle hinnangul peab Eesti krooni garantiifond olema 300 miljonit USA dollarit, ja ütlesite oma lühikeses ettekandes, et vaja on sellele lisaks veel 80 miljonit USA dollarit. Ma tahaksin teha mõned arvutused. Teatavasti on Eesti Vabariigil 11,5 tonni kulda. Ma ei oska öelda, milline on selle maksumus. Te väitsite, et umbes 115–120 miljonit USA dollarit. Ma olen lugenud arvamusi, et selle väärtus on umbes 150–160 miljonit USA dollarit. Kui me liidame sellele 150 miljonit dollarit, mida eraldatav mets peaks katma, siis mina saan juba kätte 300 või 310 miljonit. See selleks, aga kui see kattevara peab olema ikkagi suurem, vähemalt 80 miljoni USA dollari võrra, nagu teie räägite, võib-olla peaks siis ka eraldatava metsa kogus olema suurem? Kas te lähtute põhimõttest, et koera saba tuleb raiuda mitu korda, siis on nagu vähem valus? Võib-olla selgitaksite mulle vähe oma aritmeetikat. Aitäh!

Ü. Uluots

Teie matemaatika, härra Pöld, on muidugi õige. Ainuke asi, et te arvatavasti ei olnud saalis siis, kui ma eelmine kord teie ees seisin. Siis ma ütlesin teile, et koos õigusjärglusega me võtsime enda kanda ka Eesti Vabariigi välisvõlad. Ja inglased on näiteks praegu arvutanud, et see on umbes 700 000 naela. Peale selle on ka teisi välisvõlgu, nii et see number, mis ma teile siin välja ütlesin, kuskil 113-115-120 miljonit, on jääkväärtus. Meil teist väljapääsu ei olnud, me ei saanud ju niimoodi, et nüüd me kuulutame ennast õigusjärglaseks, nõuame tagasi oma kulda ja samal ajal ütleme lahti nendest rahalistest kohustustest, mis olid võetud enne 1940. aastat. Selles

on see viga. Puudu jääb 80 miljonit dollarit. Meil on siiski väike lootus saada garantiid või isegi välislaenu teatud summa peale. Nii et andke andeks, praegused veskikivid jahvatavad.

Ma ütlesin teile ka, et rootslased ei ole siiani reageerinud. Nõukogude Liit viis 1940. aastal ära suure hulga kulda Eesti Panga keldrist. Me peame arvestama seda, et meie kroon oli kõrgelt konverteeritav valuuta. Kogu meie krooni valuutaekvivalent jäi Nõukogude Liidu kätte. See on tulevaste majanduslääbirääkimiste objektiks Venemaaga. Nii et meil on vara, mida me peame ainult kätte saama. Ja Eesti Pank tegeleb praegu väga intensiivselt kõikide nende probleemidega. Mida rohkem aitame Eesti Pangal seda teha, seda rutem tuleb Eesti kroon. Sest on kindel otsus selle kohta, et paljast paberit me välja lasta ei tohi, Eesti kroonil peab olema kattevara. Vastasel juhul me hakkame pooleteise-kahe aasta pärast tegema jälle uut Eesti krooni ja siis võib-olla ei ole seal Tammsaare ja Koidula pildid, siis võib-olla tuleb rahatähtedele trükkida praeguste poliitikute pildid.

Juhataja

Suur tänu! Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud härra Uluots! Ma tahaksin teile esitada naiivse küsimuse, sest minult on seda küsinud väga paljud võib-olla samuti naiivsed inimesed. Kas Eesti Pank on mõelnud ka niisugusele variandile: pöörduda inimeste poole, et nad deponeeriksid Eesti Panka kas või hõbedat, mis neil on, või ka kulda selleks samaks kattevaraks. Kui iga Eesti pere või vähemalt 2/3 Eesti peresid seda teeks, siis ma usun, et midagi ikkagi oleks.

Teine küsimus on seotud nende metallide või elementidega, mida te nimetasite kui kõige väärtuslikumaid. Me teame, kui palju me viskame ära, raiskame kõikisuguseid asju, sealhulgas sedasama elavhõbedat. Me loeme ka lehtedest, kuidas eraisikud seda praegu kümnete ja sadade kilogrammide kaupa ostavad ja müüvad. Kas ei oleks võimalik seda saada riigi kätte, kas või riigi monopolina? Ja teiseks, kas ei võiks seda pikema aja vältel koguda? Kas selliste alternatiivide üle on Eesti Pangas juttu olnud või on see lihtsalt niisugune naiivse lihtkodaniku mõttevälgatus?

Ü. Uluots

Ei, proua Lauristin, te ei ole sugugi naiivne. Ajalugu ju teab seda, et rasketel aegadel on kuningas käinud, kübar peos, mööda daamide rida ja kõik on võtnud kaelast oma kuld- ja briljantehted ja kinkinud need riigile. See võib-olla oleks viimane võimalus ja ma usun, et ka eesti rahvas annaks Eesti krooni katteks mõned sõrmused, kuldehted jne. Deponeerimine on vajalik. Kuid nüüd ma tulen ühe asja juurde, mida ma alguses ei kavatsenud öelda. Te lihtsalt pressite mult selle välja. Üks kattevara on välisvaluuta. Ütlen teile siis täna veel ühe asja välja. Dokumendid on allkirjutamiseks peaaegu valmis. Alates krooni käikuminekust ei ole Eestis käibel mitte mingisugust muud valuutat kui ainult kroon. Ja praktiliselt keelustatakse ka eraisikutel ja ettevõtetel valuuta hoidmine. See tuleb ära vahetada. Jaak Allik naerab selle peale, aga nii see on: tuleb vahetada krooni vastu. Siin ei ole mitte midagi naerda. Ma võin öelda teile, et selline kord kehtis Rootsis veel 7 aastat tagasi. 7 aastat tagasi andsid Rootsi pank ja valitsus ettevõtetele ja inimestele loa omada välisvaluutat. Ma tahan teile öelda, et kõik vabariiki laekuv valuuta tuleb vahetada krooni vastu ja valuuta koht on Eesti Panga keldris. Valuuta loob samamoodi kattevara Eesti kroonile.

Juhataja

Suur tänu, härra Uluots. Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Ü. Uluots

Ma tänan! Rohkem vist ei oleks jõudnud ka enam. Kas ma jätsin midagi vastamata? Ei. Ma tänan.

Juhataja

Kolleegid, nagu me kokku leppisime, oli meil nii ettekanne kui ka kaasettekanne ühelt oraatorilt ja nüüd ei jää muud üle, kui avada läbirääkimised. Kaido Kama.

K. Kama

Lugupeetud Ülemnõukogu, see oli väga huvitav jutt, mida rääkis meile härra Uluots, kes esindas ühtaegu nii Eesti Panka kui ka meie eelarve-majanduskomisjoni. Ma ei ole finantsspetsialist, kes põhimõtteliselt saaks vaidlustada seda 150 miljonit. Niipalju kui mina olen kuulnud, maksab 150 miljonit dollarit näiteks iga-aastane Eestisse sissetoodav gaas. Jätan endale isikliku õiguse väga kahelda selles, kas 150 või ka 300 miljoni dollariga on tagatav Eesti krooni muutmine konverteeritavaks. Jään oma soovi juurde, et meile öeldaks nende finantsspetsialistide nimed, kes on niisugused arvutused teinud. Muidu võidakse pärast jälle öelda, et näe, Ülemnõukogu tegi lolli otsuse.

Rahandusasju ma ei tea täpselt, aga metsaasju küll. Ja ma kordan, et metsa raiutakse Eestis kindla korra järgi. Männikut tohib raiuda 100-aastasena ja kuusikut 80-aastasena. Nendest metsadest, mis saavad antud hetkeks raieküpsiks, moodustub aasta raielank. Ja sellelt raielangilt raiutakse Eestis keskmiselt 1,5 kuni 2 miljonit tihumeetrit aastas. Nüüd oleme peatanud lageraied õigusvastaselt võõrandatud maal. Selle võrra langeb tuleval aastal metsaraie tunduvalt, vähemalt pool miljonit tihumeetrit. See olukord ähvardab üsna tõsiselt Eesti paberitööstust, mööblitööstust ja muid majandusharusid. Minu meelest tähendab kattevara seda, et panditud metsa me ise raiuda ei tohi. See tähendab, et saame juurde veel ühe aastalangi piires metsa, mida tegelikult ei tohi puutada. See, et mets on panditud, tähendab ka seda, et juhul, kui Eesti ei ole suuteline võlga tasuma, on võlausaldajal õigus tulla metsa maha võtma. Sellele küsimusele ei ole härra Uluots meile siamaani vastust andnud. Kas sellisel juhul on võlausaldajal õigus tulla ja raiuda metsa ka õigusvastaselt võõrandatud maal või õigus tulla ja raiuda metsa, mis ei ole veel raieküps? Lisatud seletuskiri igatahes ütleb, et panditakse ka noorendikke, mis ei ole raieküpsed. Ja mul on ettepanek Ülemnõukogule: kuni nendele küsimustele ei ole vastatud, otsust mitte vastu võtta. Põhimõtet, et meil tuleb metsa pantida, garanteerimaks Eesti krooni, ma pooldan, aga seda ei saa teha praegusel kujul. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, kallid kolleegid! Kolleeg Kaido Kama avas nii mõnegi tahu. Mina ei süüviks metsandusse, ei süüviks pangandusse ega krooni ning tema konverteeritavuse ideesse. Me näeme kroonis pääsemisventiili, kuid lähtudes sellest samast 2-leheküljelisest dokumendist, ei saa siiski uskuda asja nii süütut tõlgendust, nagu härra Uluots siin kahes isikus meile andis. Teil on see dokument käes, lugege sellest ühte lauset: valiku ainsaks eriprintsiibiks jääb nende lankide kättesaadavus. Ja teine lause siit: kogu protsess on maailmale jälgitav ka kosmosest. Sellest kahest mõttest lähtudes saame endale selle dokumendi kogu olemuse lahti kõnelda. Muidugi, meie metsa näol on potentsiaal olemas, kuid need langid, mille eraldamiseks praegu tahetakse luba saada, peavad olema kättesaadavad. Mitte nii, et me pandime osatüki metsast, millele ei minda kirvega kallale. Sinna ei lähe härra Siim Kallas ja tema meeskond, kuid need, kellele me selle tüki 150 miljoni USA dollari eest pandime, tulevad nagu naksti. Pealegi jälgivad nad kosmosest, kas me seal ise küljes käime või mitte.

Ma ei taha vaidlustada härra Uluotsa sõnu, et meil on eri paikades erineva boniteediga metsad. Kuid see dokument ei lähtu ju boniteedist, metsa headusest ja potentsiaalidest, vaid see lähtub praegu vanuselisest struktuurist. Saadikutel oleks vaja teada saada, kui palju aastast tahetakse välja anda lanke, mis ei ole nõndanimetatud reservlangi süsteemis, vaid jooksva langi süsteemis. Kui te need arvud juurde saate, siis saab meie pilk natuke selgemaks, sest kui seda süsteemi meil pole, siis poleks kandepinda ka metsaoksjonitel, mis tegelikult on juba käivitunud. Ja minu meelest ei saa saadikud siiski tugineda niisugustele väidetele, et panditav metsamaa moodustab ainult tühise osa puistute mahust. Ma ei kahtle härra Uluotsa võimetes, kuid asja peaks ette kandma kas keskkonnaminister või Eesti Vabariigi Metsaameti peadirektor. Vaja on põhjalikku analüüsi. Nii ei saa, et teeme otsuse ära ja siis on käed tegutsemiseks vabad. Ilmselt peaks järjekord olema natuke teistsugune.

Juhataja

Suur tänu, Ants Paju. Kas lõpetame läbirääkimised? Ma saan aru, et härra Uluots tahab lõppsõna. Jaa, lõppsõna saab. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 29.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käesoleva päevakorrapunkti üle? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 51 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 3. Läbirääkimised lõpetatakse.

Kolleegid, parandusettepanekuid ja protseduurilisi ettepanekuid ei ole mulle kirjalikult esitatud. Ma palun lõppsõnaks kõnetooli härra Uluotsa.

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid! Juhatajale ei ole laekunud parandusettepanekuid, kuid minule on tulnud mõningad redaktsioonilised parandused, mida ma olen arvesse võtnud. Loen teile selle redaktsiooniliste parandustega teksti ette. Palun, võtke see tekst välja.

Kuid ma tahaksin vastata siiski mõnele küsimusele. Te küsisite natuke liiga palju minu käest. Näiteks härra Sirendi küsis, mis on praegu savi hind, kas see maavara võiks olla garantiiks ja mis veel võiks olla garantiiks? Ausalt öeldes arvestasime ka ise näiteks niisugust asja, et anda osa riigimõisaid Eesti Panga bilanssi. Metsamaa kõrval kaalusime ka teisi võimalusi. Kuid leidsime, et see ei ole otstarbekohane, kuna põllumajandussaaduste tootmisel on maailmas üleproduktioon ja meie riigimõisate maa ei oleks kindel garanti.

Nüüd ma vastan härra Kamale. Ma rääkisin kümme korda, et jutt ei ole metsast ega tihumeetritest. Kui asi läheb traagiliseks ja me tõesti ei suuda säilitada krooni kurssi, siis me ei müü metsa, vaid anname garantiiks ära metsamaa. See tähendab, et maailma valuutafond saab meilt näiteks 1000 ha metsamaad. Nii et kõik need arutlused meie 100-aastase männiku ja 80-aastase kuusiku ümber on käesoleval juhul kasutud. Need lähevad lihtsalt märgist mööda. Nüüd ma loen teile ette selle teksti. Pealkirjas on muudatus. See kõlab: "Eesti Vabariigi valuutareservi kohta". Seega on tegemist Ülemnõukogu otsusega "Eesti Vabariigi valuutareservi kohta".

Tekst: "1. Eesti Vabariigi valuutareservi moodustamiseks otsustab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu eraldada Eesti Vabariigi riiklikust metsafondist reservlanguid arvestusliku väärtusega 150 miljonit USA dollarit ning anda need Eesti Vabariigi valuutareservina üle Eesti Panga bilanssi.

2. Eesti Vabariigi Valitsusel koos Eesti Pangaga määrata 2 nädala jooksul kindlaks käesoleva otsuse esimeses punktis nimetatud reservlanguid üleandmise arvestuse ja Eesti Panga bilanssi võtmise kord."

See tähendab, et kui me oleme täna otsuse vastu võtnud, siis kahe nädala jooksul tuleks meile juhendamaterjal selle kohta, kuidas bilanssi võtmine toimub. See on kõik.

Juhataja

Suur tänu, härra Uluots. Kolleegid, mul ei jää muud midagi üle, kui panna otsus tervikuna hääletusele. Palun veenduge, kas teie puldid töötavad.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti krooni kattevarast? Palun hääletada! 52 häält. Kui ma eksisin pealkirja ütlemisel, siis on õige pealkiri "Eesti Vabariigi valuutareservi kohta". Kas nii? Nii jääb. Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu 4, erapooletuid on 9. Otsus on vastu võetud. Täname härra Uluotsa ettekande eest.

Lugupeetud kolleegid, me oleme täna otsustanud töötada kuni kella üheni. Sellest lähtudes on mul ettepanek pidada vaheaega ainult 10 minutit. Töö jätkub kell 12.00–10.00

V a h e a e g

Eesti Vabariigi seaduse "Munitsipaliseerimisega ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, istung jätkub. Asugem töökohtadele. Kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 27. Kolleegid, kuni järgmiste kiireloomuliste küsimuste kohta laekuvad komisjonide arvamused, võtame mõne küsimuse kinnitatud päevakorrast. On ettepanek arutada 16. päevakorrapunkti, Eesti Vabariigi seaduse "Munitsipaliseerimise ja erastamisega tekkivate vaidluste kohtueelse lahendamise korra kohta" eelnõu. Alustame seaduseelnõu esimest lugemist ning ma palun ettekande esitamiseks kõnetooli Eesti Vabariigi Riigivaraameti peadirektori härra Kamratovi.

A. Kamratov

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetud saadikud! Lubage mul teha ääremärkusi nimetatud seaduse juurde. Põhiliselt on selle ette valmistanud Eesti Vabariigi Justiitsministeerium. Eelnõu on läbi arutatud vabariigi valitsuse istungil. Kuna aga Eesti Vabariigi Riigivaraamet tegeleb alanud erastamise tõttu nende küsimustega praktiliselt ning on toimumas teatud liiki varade munitsipaliseerimine, siis pean ennast kompetentseks kommenteerima kõnealuse seaduseelnõu paragrahve. Ma ei hakka rääkima nendest paragrahvidest, nendest lõikudest, mis kõigile on ilmselt arusaadavad, vaid peatun eeskätt 2. paragrahvi alternatiivil. Selles paragrahvis on jutt varast, mis peaks jääma Eesti Vabariigi omandusse ja mille nimekirjad peaks omandireformi aluste seaduse järgi kinnitama Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidium.

Paragrahvi 2 põhivariant näeb ette, et kui on tekkinud vaidlused – tähendab, munitsipaliseerimise subjektid ei ole rahul Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega, kuna nende arvates võiks antud objekt olla munitsipaalomandis –, siis pööratakse kõigepealt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole. Kui seal vastuvõetud otsused või lahendid ei ole munitsipaliseerimise subjektidele uuesti vastuvõetavad, on neil õigus pöörduda objekti asukoha järgse kohaliku omavalitsuse territooriumil asuva kohtuorgani poole.

Alternatiiv ei näe ette pärast Ülemnõukogu otsust kohaliku kohtu poole pöördumist. Miks on välja töötatud selline alternatiiv, mis sisuliselt on teatud mõttes küll puhtjuriidiline otsus, kuid poliitiline maik on siin juures? Asi on selles, et vabariigi valitsuse liikmetel tekkisid kõnealuse küsimuse arutamisel kahtlused, mis tulenevad Eesti Vabariigi omandiseadusest, kus on öeldud, et riigivara omanik on meil praegu Eesti Vabariigi kõrgeim seadusandlik võim ehk Ülemnõukogu. Kui nüüd Ülemnõukogu kui omaniku otsuseid oleks veel võimalik kohtus vaidlustada – näiteks, kas omanik annab selle vara kellelegi üle või jätab endale –, siis nagu ei langeks see täielikult kokku Eesti Vabariigi omandiseaduse loogikaga, kus tegelikult omand on puutumatu ja omanik võib selle varaga teha kõiki tehinguid, mis ei ole vastuolus seadusega. Antud küsimus, et omanik jätab vara riigi omandusse ja ei taha seda anda munitsipaalomandusse, ei ole seaduserikkumine ja on läbinisti omaniku otsustada. Alternatiivvariant näeb siin järelikult ette sellise loogika, et omandiseadusest ei saa edasikaebamise vajadust või võimalust üldse välja lugeda.

Järgmine kommentaar on 3. paragrahvi 1. lõike kohta, kuna siin ei ole täpsemalt läbi kirjutatud, milliseid otsuseid võib vabariigi valitsus munitsipaliseerimise küsimuses teha. Kõigepealt võivad vabariigi valitsuse otsused olla seotud vara munitsipaalomandusse andmise tähtaegadega, kuna omandireformi aluste seadus näeb ette, et vara võib anda munitsipaalomandusse etapiviisiliselt. Siin võivad tekkida munitsipaalomandusse üleantavate varade nimekirju koostava valitsuse ja õigustatud subjekti vahel vaidlused just tähtaegade üle. Teine probleemistik, mis võib tekkida vaidluste näol, on erastamiskohustust puudutavad vaidlused, kuna praegu omandireformi aluste seadus ei fikseeri üheselt ära, millised objektid vabariigi valitsus võib anda munitsipaalomandusse erastamise kohustusel.

Järgmine vaidlus, mis võib tekkida vabariigi valitsuse ja õigustatud subjekti vahel, on see, et vabariigi valitsuse otsus, mis puudutab vara munitsipaalomandisse andmist, võib olla lahendatud teisiti, kui olid taotlused, ja see teistsugune lahend avaldub näiteks vara ühisomandusse andmisena. Näiteks teevad 10 valda ettepaneku saada vara oma ühisomandusse, kuid siin võib valitsus teha hoopis otsuse, et vara antakse 9 valla munitsipaalomandusse, kuna teatud materjalide või informatsiooni alusel ei ole see objekt kõigi 10 vallaga kuidagi seotud.

Tagatipuks võivad tekkida vaidlused, mis puudutavad vara edaspidise kasutamise kohustusi. Teatud varade munitsipaliseerimisel, näiteks kas või Tallinna Asfaltbetoonitehase munitsipaliseerimise küsimuste arutamisel, on tekkinud vajadus panna Tallinna linnale, kui see objekt läheb tema munitsipaalomandusse, kohustus varustada asfaltbetooniga ka naabermaakondasid ja naabervaldasid, mille varustamine võib katkeda, kui objekt on üle antud ainult Tallinna linna munitsipaalomandusse. Samal ajal objekt asub Tallinnas ja linna külje all olevad vallad või Harju maakond ei ole esitanud mitte mingisuguseid taotlusi selle objekti üleandmiseks munitsipaalomandusse ühisomandina.

§ 3 on esitatud ka alternatiivina. Põhitekstiga võrreldes on erinevus selles, et alternatiivis puudub 4. lõige. Ülejäänud tekst peaks olema identne – vabariigi valitsus arutas seda küsimust ja tekkis kahtlus, kas põhivariandis olevat 4. lõiget on üldse võimalik sisse kirjutada, kuna praegu ei ole meil vastu võetud üheselt selget poliitilist otsust, mille kohaselt Ülemnõukogu võiks ühiskondlike organisatsioonide ja kooperatiivide vara suhtes, mis ei ole riigi omanduses, vaid on ühiskondliku organisatsiooni omanduses, üldse mingisuguseid piiranguid teha. Äärmuslik näide võiks olla selline. 1980. aastate lõpul või hilisemal ajal moodustatud nn. uus teenindus- või kaubanduskooperatiiv on ehitanud maakonnas omavahenditest mingisuguse sotsiaalobjekti, näiteks söökla. Nüüd ta tahab hakata seda sööklat kasutama hoopis teisel otstarbel, ütleme, teha sellest võõrastemaja või hotelli. Eesti kohalike elanikke seal enam toitlustama ei hakataks ja seepärast võtab Ülemnõukogu vastu otsuse, et see hoone tuleb üle anda tasu eest või tasuta munitsipaalomandusse. Kõne alla võiks tulla kohustuslik munitsipaliseerimine, kui tegemist oleks riiklik-kooperatiivsete organisatsioonide või nn. pseudokooperatiividega. Kuid uuskooperatiivide puhul ilmselt täiesti üheselt ei saaks rakendada omandireformi aluste seaduse 30. paragrahvi, s.o. tekitada olukorda, kus juriidiline isik või omanik peab vara ära andma tasuta või sundmüügi korras munitsipaalomandusse. Ka see on omandiseadusest tulenevalt omaniku õiguste piiramine.

Kui te lubate, siis sellega ma oma lühikese ettekande lõpetan ja vastan heameelega küsimustele.

Juhataja

Küsimus härra Reinsonilt.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Paragrahv 6, mis sätestab välismaalastele vara eraldamisest tulenevate vaidluste lahendamise, öeldakse, et erastatava vara nimekirjas on see, mis on kinnitatud ja avaldatud "Riigi Teatajas". Paragrahvis 3, kus käsitletakse sama probleemi kohalike elanike suhtes, on juttu sellest, kuidas õigustatud subjektid ja objektid saavad kätte erastamisotsuse ärakirja. Erastamise õigustatud subjektid, nagu ma aru saan, on kõik eestimaalased. Kas neile saadetakse kõigile ärakirjad?

A. Kamratov

Paragrahv 3 räägib munitsipaliseerimisest.

J. Reinson

Sedasama korda, mis on paragrahvis 3 sätestatud, kasutatakse ka vara erastamisel. Nii on seal öeldud.

A. Kamratov

Edasi on paragrahvides 5 ja 4 paika pandud põhimõte, et vaidlustamine toimub ühesuguse protseduuri järgi. Kui näiteks Ülemnõukogu Presiidium on vastu võtnud oma otsuse, siis edasi võib kaevata kohalikusse kohtusse. Alternatiivi kohaselt on asi nii, et kui valitsus on vastu võtnud otsuse, siis edasi võib kaevata Ülemnõukogu Presiidiumisse. Ei maksa arvata, et toimub täielikult analoogne protseduur nii erastamise kui munitsipaliseerimise vaidlustamise korral. Ma saan härra Reinsoni küsimusest rohkem selliselt aru, et võib-olla praegusel kujul ei avalda tekst täielikult seda mõtet, mille ma püüdsin välja öelda, ja ilmselt on seda lugemiste vaheaegadel võimalik veel paremini sõnastada.

J. Reinson

See on väga kena, kui nii tehakse.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, härra Kamratov. Õiguskomisjoni poolt esitab kaasettekande härra Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Õiguskomisjon määras mind selle seaduseelnõuga tegelema. Ja kõigepealt on heameel tõdeda, et erinevalt paljudest muudest seaduseelnõudest, mida Ülemnõukogule esitatakse, on see eelnõu esitatud tõesti hästi läbitöötatud ja juriidiliselt korrektsel kujul. Ülemnõukogul tuleb lahendada ainult mõningad poliitilised otsustused. Kas põhimõtteliselt on võimalik riigi parlamendi otsuseid kohtus vaidlustada või mitte? Vastavad variandid on toodud välja ka alternatiivides. See on põhimõtteliselt tähtis otsus. Mina isiklikult pooldan põhimõtet, et ka Ülemnõukogu või tulevast Riigikogu saaks kohtusse kaevata, kui ta teeb otsuseid, mis on vastuolus seadusega. See tähendab, et enne peaks parlament muutma seaduse ja siis ka ise käituma vastavalt seadusele. Meil on pretsedente küllalt, kuidas lisaks valitsusele ka presiidium ja Ülemnõukogu ise on käitunud seadusvastaselt.

Teen ka mõningaid redaktsioonilisi märkusi, näiteks § 3 lõige 4. kohta. Sellest rääkis meile ka härra Kamratov. Kooperatiivse omandi puhul on tegemist sundvõõrandamisega, kui see munitsipaalomandusse võetakse. Siin räägitakse "endistest omanikest". Praegu ei ole seda ilmselt õige teha, kuna me oleme omandireformi aluste seaduses terminiga "endised omanikud" tähistanud neid isikuid, kelle vara kunagi õigusvastaselt võõrandati. Nii et siin oleks praegu vaja rääkida kas konkreetselt "selle vara omanikest" või muust selletaolisest. Põhimõttelisi vaidlusi pärast alternatiivide läbihääletamist selle seaduseelnõu puhul tekkida ei tohiks.

Ma teen Ülemnõukogule ettepaneku aktsepteerida seaduseelnõu sellisel kujul esimesel lugemisel ning sisuliste muudatuste juurde, kui neid on vaja teha, minna teisel lugemisel. Täna tähelepanu eest!

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Ettepanek on aktsepteerida seaduseelnõu esimesel lugemisel. Kas kellelgi on vastuväiteid, kas me peame hääletama? Ei ole. Sellega on kõnealuse eelnõu esimene lugemine lõppenud.

Eesti Vabariigi Valitsuse 1992. aasta 6. jaanuari määrusest "Sõidusoodustuste kohta vabariigi ühistranspordis"

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Nagu te mäletate, esitas õiguskomisjon tänase istungi algul juhatuse palvel kiireloomulise otsuseprojekti, mis puudutab Eesti Vabariigi Valitsuse 1992. aasta 6. jaanuari määrust sõidusoodustuste kohta vabariigi ühistranspordis. Nüüd on laekunud ka juhtivkomisjoniks määratud õiguskomisjoni seisukoht, kes teeb ettepaneku nimetatud otsuseprojekt kiireloomulisena arutusele võtta. Ma palun nüüd langetada otsus selle päevakorda võtmise kohta.

Lugupeetud Ülemnõukogu, enne kui me asume hääletama kiireloomulise küsimuse päevakorda võtmist, teeme kohalolekut kontrolli. Kohal on 75 saadikut.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta päevakorda kiireloomuline küsimus, mis puudutab Eesti Vabariigi Valitsuse 1992. aasta 6. jaanuari määrust sõidusoodustuste kohta vabariigi ühistranspordis? Poolt on 62 saadikut, 1 on vastu, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud. Päevakorda on täiendatud.

Palun, kas ettekande teeb härra Anton? Jah, palun, õiguskomisjoni esimees Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! 6. jaanuaril k.a. võttis valitsus vastu määruse nr. 1 sõidusoodustuste kohta vabariigi ühistranspordis. Selle määruse punkti 1 alapunktis 1 tuuakse nende isikute loetelu, kellele on õigus tasuta sõita vabariigisisestel autobussi- ja raudteeliinidel. Vabariigi valitsuse poolt vastuvõetud määrus on vastuolus Ülemnõukogu Presiidiumi 1974. aasta 22. veebruari seadusega, milles on ette nähtud Eesti NSV Ülemnõukogu saadikute õigus sõita Eesti NSV territooriumil tasuta kõigil raudteede, auto-, vee- ja õhuteede siseliinidel.

Õiguskomisjon toetab täielikult Ülemnõukogu juhatuse seisukohta, et selle kohta tuleb meil langetada otsus kahes küsimuses. Esiteks tuleb Ülemnõukogul anda hinnang praktikale, kus kehtivat seadusandlust muudetakse vabariigi valitsuse määrustega. Õiguskomisjon toetab juhatuse seisukohta, et sellise praktika lubamine on mõeldamatu ja ainukene võimalus sellele reageerida on teha valitsusele ettepanek viia tema poolt vastuvõetud määrus kooskõlla kehtiva seadusandlusega.

Ja teine küsimus, mis meil tuleb otsustada ilmselt pisut hiljem, seondub sellega, et õige pole jätkata praktikat, kus saadikutel ja veel mitmetel soodustusi omavatel elanike kategooriatel, on tasuta sõidu õigus. Õiguskomisjon on selles küsimuses pöördunud eelarve-majanduskomisjoni poole, paludes, et viimane valmistaks ette saadikute poolt Ülemnõukogule esitatavad ettepanekud transpordikasutuse korraldamiseks selliselt, et ka meil tuleb alati osta pilet, kuid need piletid maksab välja Ülemnõukogu kantselei.

Õiguskomisjon soovib toetada Ülemnõukogu juhatuse esitatud otsuseprojekti ja juhib veel kord tähelepanu sellele, et me peame resoluutselt tõkestama kõik katsed määrustega korrigeerida seadusi või Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusi. Tänan teid!

Juhataja

Aitäh! Küsimus härra Koisilt. Palun.

V. Kois

Väga sageli oleme vältinud seda, et mingi asja eest peab vastutama konkreetne isik, pugeses Ülemnõukogu otsuse või valitsuse määruse varju. Tahaksin teada, kes valmistab ette selle valitsuse otsuse projekti. Kas justiitsministeerium, transpordi- ja sideministeerium või keegi muu?

T. Anton

Ma ei ole nõus esitatud küsimuses tehtud vihjega, et me püüame kõrvale hoiduda personaalsest vastutusest, pugada kas Ülemnõukogu või selle organite sildi taha. Õiguskomisjon ei ole võtnud seisukohta küsimuses, kas tuleks välja selgitada vabariigi valitsuse sellise kehtivat seadusandlust eirava määruse sünnis süüdi olevaid isikuid. Rõhutan veel kord, et õiguskomisjonil on ettepanek toetada Ülemnõukogu juhatuse poolt esitatud otsuseprojekti, et valitsus oleks sunnitud korrigeerima tema poolt vastuvõetud määrust ja viima see kooskõlla kehtiva seadusandlusega. See, kas lõpptulemusena peetakse vajalikuks välja selgitada süüdi olevaid ametiisikuid, on hoopis teine küsimus, millega õiguskomisjon tegelnud ei ole.

Juhataja

Suur tänu! Pavel Grigorjev.

P. Grigorjev

Tere päevast, härra spiiker! Tere päevast, ettekandja! Mind tegi ärevaks ja nõutuks teie ettepanek. Alguses tuleb seista pileti saamise, seejärel selle äraandmise järjekorras. Aga jumal teiega, see jääb teie südametunnistusele. Ent minu poole pöördusid Narva linna politseinikud. Neid on niigi vähe ja nüüd sunnitakse neid pileteid kokku koguma ja ära andma. See korraldus puudutab sama küsimust. Politseinikud võiksid teenistuskohustuste täitmisel tasuta sõita.

T. Anton

Kõigepealt ma juhin tähelepanu sellele, et ei Ülemnõukogu juhatuse ega õiguskomisjon ei ole seisukohal, et saadikutel ei peaks olema mitte mingisuguseid soodustusi seoses nende ametisõitudega. Toonitan veel kord mõtet, et on vajalik ja võimalik üle minna sellisele süsteemile, kus ka saadikutel tuleb osta pilet. Õiguskomisjonis ollakse seisukohal, et saadikutel peavad olema soodustused pileti tegelikul kättesaamisel. Sellele momendile juhtis õiguskomisjon tähelepanu, kui ta tegi eelarve-majanduskomisjonile ettepaneku kavandada selline kord, kus saadikute võimalus kasutada ühistransporti poleks piiratud. Kuid see on tasuline, sest osa ühistranspordist baseerub nüüd teistel omandivormidel, kui me oleme harjunud. Tuleb arvestada, et meil pole õigust sundida eraomandil või ühisomandil baseeruvaid transpordiettevõtteid teenindama saadikuid tasuta. Sõidu eest tuleb tasuda, kuid see sõit kompenseeritakse saadikutele.

Teine pool küsimusest puudutas politseid. Õiguskomisjonis eraldi ei arutatud politseiga seonduvat, kuid vabariigi valitsuse määrus on vastuolus kehtiva seadusandlusega ka selles osas,

mis puudutab politsei tasuta sõidu õigust. Ja meie ettepanek toetada Ülemnõukogu juhatuse otsust hõlmab ka selle küsimuse. Valitsus peab viima määruse kooskõlla ka politsei sõidusoodustuste osas. Öeldu ei tähenda seda, et õiguskomisjon toetaks põhimõtet, nagu peaks politseil tingimata olema tasuta sõidu õigus. Seda küsimust ei ole sisuliselt arutatud. Kui seda on vaja teha, tuleb valitsusel esitada eelnõu kehtiva seadusandluse muutmiseks ja täiendamiseks politsei sõidusoodustuste osas.

Juhataja

Suur tänu! Ivar Raig.

I. Raig

Tänan! Austatud härra Anton! Minu küsimus on puhtõiguslik. Meie praegune otsuseprojekt näeb ette viia määrus kooskõlla Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega. Kas meil on vaja tuua Eesti Vabariigi õiguspraktikasse uuesti Eesti NSV seadusandlust? Võib-olla oleks õigem ja targem vastu võtta uus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus või Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus selles küsimuses? Tänan!

T. Anton

Kindlasti on lugupeetud kolleegidel targemaid ettepanekuid kui Ülemnõukogu juhatusel ja õiguskomisjonil, kuid täna on paraku teie ees kahelt organilt, Ülemnõukogu juhatuselt ja õiguskomisjonilt, saadud paberid. Ja ma teen siiski ettepaneku esialgu, kuni paremad paberid tulevad, kontsentreerida tähelepanu olemasolevatele paberitele. Mis puudutab asja sisu, siis on õiguskomisjon kindlal seisukohal, et tähtsam kui asja vorm – need sõnad "Eesti NSV" – on seaduslikkuse printsiip. Selle printsiibi sisu, lugupeetud kolleegid, seisneb selles, et seadustel on ülimuslik jõud ja neid ei ole võimalik muuta vabariigi valitsuse määrustega.

Juhataja

Suur tänu! Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Tõnu Anton! Ma loen teile väljavõtte USA Kongressi kodukorrast. Kongressi liikmetele ja nende abipersonalile korvatakse kõik ametisõitudel tehtud kulutused, kommertsklassi piletid, majutamine ja toitlustamine. Eraviisiliste sõitude puhul on Kongressi liikmetel ja nende abipersonalil õigus osta soodushinnaga sõidupileteid ning hotellides ja motellides kehtib neile soodustariif. Kongressi liikmetel on õigus osta pileteid erikassadest.

Tõenäoliselt oleks Ivar Raigi ettepanek praktilisem. Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega tuleks kehtestada sõidupiletite ostmise kord ja mitte ainult selles mõttes, et neid raha eest lunastada, vaid et need ka kiiresti kätte saaks. Kuidas te sellesse suhtute?

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Ma tänan võimaluse eest kolmandat korda selgitada, et arvatavasti soovib Ülemnõukogu kinni pidada seaduslikkuse printsiibist. Selle printsiibi sisu seisneb selles,

et me peame reageerima valitsuse määrusele, mis on vastuolus kehtiva seadusandlusega. Ma saan aru nendest Ülemnõukogu liikmetest, kes seda teha ei soovi. Ma loodan siiski, et enamik Ülemnõukogu liikmeid soovib reageerida seaduslikkuse printsiibi rikkumisele.

Teine ettepanek. Näha ette kord, kuidas saadikud ikkagi sooduskorras endale piletid saavad. Loomulikult on vaja seda teha ja mul on hea võimalus kolmandat korda öelda, et õiguskomisjon on pöördunud eelarve-majanduskomisjoni poole ettepanekuga selline kord välja töötada.

Juhataja

Suur tänu! Nikolai Zahharov.

N. Zahharov

Lugupeetud juhataja, ettekandja! Tänapäevane arutelu näitas selgesti, et ilmselt on Ülemnõukogul lähemal ajal vaja saadiku staatuse küsimuse juurde tagasi pöörduda, et lahendada tekkinud probleemid. Täna teatas ETA, et transpordi- ja sideministeeriumi otsusega 22. jaanuarist säilitatakse endised soodustused ühissõidukite kasutamisel Ülemnõukogu liikmetele, politseitöötajatele ja sõjaveteranidele. Järelikult ei olegi vaja seda küsimust arutada, kui juba ministeerium on vastavald abinõud tarvitusele võtnud. Kui aga seda arutada, siis praeguses olukorras oleks õige lihtsalt vastu võtta otsus, mille kohaselt valitsuse määrus on kehtetu vastuvõtmise hetkest alates, sest see ei vasta kehtivale seadusandlusele. Milleks need 10 päeva? Täna!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, ma püüan veel kord selgitada ja ühtlasi vabandan, et mul senini ei ole õnnestunud seda küsimust selgeks teha. Valitsus on vastu võtnud määruse, mis on vastuolus seadusandlusega, ja Ülemnõukogu peaks reageerima sellele. See vorm, kuidas reageerida, on õiguslikult korrektne. Korrektne on ta seepärast, et valitsuse määruses pole soodustusi omavate kategooriate hulgas saadikuid. Saadikud on vaja valitsuse määrusesse lisada. Kui me tühistaksime valitsuse määruse või ütleksime, et see ei kehti, ei muutuks tegelik olukord, vaid me tekitaksime lisaks palju segadust, sest valitsuse määruses on kindlasti ka seda, mis on asjakohane ja õige.

Juhataja

Suur tänu! Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra Anton! Mul on väga lihtne küsimus. Kui me selle paberi täna vastu võtame, mida ma täna pean tegema? Otsuseprojektis on säte 10 päeva kohta. Kas ma täna võin või ei või sõita endistel alustel? Ja teiseks. Miks üldse on vaja 10 päeva, nii pikka aega?

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Valitsuse määrused võetakse vastu kollegiaalselt valitsuse istungitel. Üldjuhul ei toimu valitsuse istungid kaks korda ööpäevas, nagu seda viimasel ajal on juhtunud. Need on kord nädalas. Seepärast pole 10-päevane tähtaeg sugugi liialt pikk selleks, et valitsuse

istungil määrust korrigeerida. Mis puudutab praeguse hetke õiguslikku olukorda, siis juriidilises mõttes kehtib ikkagi seadus, käesoleval juhul Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus, mitte seaduslikkuse nõuet rikkuv valitsuse määrus. Aga öeldu ei tähenda seda, et saadikutel poleks meeldivat võimalust kogeda mitmesuguseid ekstsesse ühissõidukite kasutamisel. See meeldiv võimalus on paljudel kolleegidel tõenäoliselt juba olnud ning neil on võimalik kogeda seda täna ja edaspidigi.

Juhataja

Suur tänu! Enn Leisson, teine küsimus.

E. Leisson

Härra õiguskomisjoni esimees, kuulake nüüd tähelepanelikult, kuidas te ennast väljendate, et teil ei tuleks viiendat korda hakata ennast parandama. Te ütlesite, et saadikud on vaja valitsuse määrusesse lisada. See siis tähendab, et õiguskomisjon teeb ettepaneku anda valitsuse määrustele ülimuslik jõud Ülemnõukogu Presiidiumi seadluste ees. Teiseks. Valitsus pole ju tühistanud Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlust saadikute sõidusoodustuste kohta. See on vaid transpordi- ja sideministeeriumi väärtõlgendus, millele tuleks juhtida juhatuse tähelepanu. Aitäh!

T. Anton

Kindlasti on Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kollegiaalse tarkuse kehastus ja ma ei julge vastu vaielda härra Leissoni väidetele. Ma teen härra juhatajale ettepaneku asuda hääletama, sest kahjuks ma ei oska paremini seletada, kui ma seda korduvalt olen püüdnud teha.

Juhataja

Suur tänu! Kuulame ära veel Ivar Raigi teise küsimuse, lootes, et see on viimane.

I. Raig

Ma tänan ja naudin õiguskomisjoni esimehe enesekindlust, kuid siiski tulen tagasi tema väite juurde, et Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 1974. aasta 22. veebruari seadlus kehtib. Miks meil siis ikkagi on vaja veel kõnealust otsust vastu võtta? Ja kui seadlus kehtib, siis langeb ju ka ära härra Alliku küsimus. Ja nii me saime ka aru, kui seda küsimust selgitas härra Nugis. Tänan!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Nüüd selgitan küll kuuendat korda, kuid loodetavasti ka viimast korda, et valitsus on vastu võtnud määruse, mis rikub Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega kehtestatud sätteid. Juhatuse ja õiguskomisjon on sama meelt, et Ülemnõukogu peaks sellisele olukorrale reageerima. Ma arvan, et hääletamise käigus selgubki, kas peetakse vajalikuks printsiibi rikkumisele reageerida või mitte. Õiguskomisjon on püüdnud selgitada ja toetada põhimõtet, et me peame seaduslikkuse eest seisma, selle rikkumisele reageerima ja taastama õiguskorra ka õigusloomes.

Juhataja

Suur tänu, Tõnu Anton! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ka minul jäi selline mulje, et käesoleval juhul oli sisust kõrgemal nauding, mida pakkus meile õiguskomisjoni esimehe esinemine ja see väärrib tunnustust.

Lugupeetud kolleegid, kas soovitakse pidada läbirääkimisi sellel teemal? Paneme hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 29.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Valitsuse 1992. aasta 6. jaanuari määrusest sõidusoodustuste kohta vabariigi ühistranspordis? Palun hääletada. Vaja on 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 65 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 2. Otsus on vastu võetud.

Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemkohtu koosseisus

Juhataja

Kolleegid, kuidas te suhtute sellesse, kui me ühe välkkiire küsimuse veel läbi arutaksime. See puudutab kinnitatud päevakorras 18. punkti, mis näeb ette arutada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemkohtu koosseisus" projekti ja vastu võtta asjakohane otsus. Probleeme ei näi siin olevat. Palun, härra Kirikal.

J. Kirikal

Lugupeetud Ülemnõukogu, ma tänan teid! Küsimus on lühike. Ülemkohtu liikmele härra Ain Seppikule tehti ettepanek üle minna Riikliku Uurimise Ameti peadirektoriks. Valitsusjuhi korraldusega 23. detsembrist on ta määratud sellele ametikohale. Seadus nõuab teie otsust tema vabastamise kohta Ülemkohtu liikme kohustustest.

Juhataja

Kolleegid, asi tundub olevat selge. Suur tänu, härra Kirikal. Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 saadikut, puudub 38.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi Ülemkohtu koosseisus? Palun hääletada! Vaja on 52 häält. Hääletus on salajane. Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, ka erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud.

Head nägemist!